

UNIWERSYTET
EKONOMICZNY
W POZNANIU

mgr Marek Kawacki

UJAWNIANIE INFORMACJI NIEFINANSOWYCH W RAPORTACH ROCZNYCH SPÓŁEK

DISCLOSURE OF NON-FINANCIAL INFORMATION
IN ANNUAL REPORTS OF COMPANIES

Rozprawa doktorska

Promotor: Prof. dr hab. Aldona Kamela-Sowińska

Promotor pomocniczy: dr Elżbieta Szczepankiewicz

Pracę przyjęto dnia 26.02.2018 r.

.....
podpis Promotora

.....
podpis Promotora Pomocniczego

Dziedzina nauki: nauki ekonomiczne
Dyscyplina naukowa: finanse
Specjalność: rachunkowość finansowa

Poznań 2018

Wydział Zarządzania
Katedra Rachunkowości

Wyrazy podziękowania

dla Pani Profesor Aldony Kameli-Sowińskiej

*za poświęcony czas, nieocenioną pomoc,
cenne uwagi merytoryczne i nieustanne motywowanie do pracy,
bez których niniejsza rozprawa nie miałaby szansy powstać*

Spis treści

WSTĘP	7
ROZDZIAŁ 1. INFORMACJE NIEFINANSOWE W TEORII RACHUNKOWOŚCI I KONCEPCJI SPOŁECZNEJ ODPOWIEDZIALNOŚCI BIZNESU	11
1.1. Interesariusz jako odbiorca informacji o spółce	11
1.2. Raport roczny jako źródło informacji o spółce.....	24
1.3. Istota, pojęcie, cechy oraz treść informacji niefinansowych	30
1.4. Ujawnianie informacji niefinansowych w klasycznej teorii rachunkowości.....	38
1.5. Rola teorii asymetrii, agencji i sygnalizacji w ujawnianiu informacji niefinansowych.....	56
1.6. Koncepcja społecznej odpowiedzialności biznesu a kształt sprawozdań finansowych	62
1.7. Za i przeciw ujawnianiu informacji niefinansowych w raportach rocznych spółek	80
ROZDZIAŁ 2. UJAWNIANIE INFORMACJI NIEFINANSOWYCH W ŚWIETLE OBOWIĄZUJĄCYCH PRZEPISÓW PRAWNYCH	95
2.1. Miejsce ujawnień informacji niefinansowych w raportach rocznych spółek w Polsce i na świecie	95
2.2. Cechy jakościowe informacji niefinansowych w przepisach prawnych.....	100
2.3. Wpływ polityki Unii Europejskiej w latach 1993-2014 na ujawnianie informacji niefinansowych i analiza dyrektywy ws. ujawniania informacji niefinansowych	111
2.4. Implementacja dyrektywy ws. ujawniania informacji niefinansowych do prawa krajowego.....	125
2.5. Możliwości weryfikacji informacji niefinansowych	133
2.6. Analiza Standardu Informacji Niefinansowych jako odpowiedzi na nowe regulacje ustawy o rachunkowości	138
ROZDZIAŁ 3. KLASYFIKACJA INFORMACJI NIEFINANSOWYCH UJAWNIANYCH W RAPORTACH ROCZNYCH SPÓŁEK	143
3.1. Analiza struktury ujawnień informacji niefinansowych przez spółki X edycji RESPECT Index	143
3.1.1. Wybór populacji i metodyka badania	143
3.1.2. Analiza struktury ujawnianych informacji niefinansowych spółek wybranych do badania	152
3.1.3. Zestawienie ujawnianych informacji niefinansowych przez spółki indeksu RESPECT i omówienie wyników badania	192
3.2. Proponowana klasyfikacja informacji niefinansowych i jej możliwe aplikacje	205
ZAKOŃCZENIE	215
BIBLIOGRAFIA	219
SPIS RYSUNKÓW I WYKRESÓW	238
SPIS TABEL	239

WSTĘP

„Informacje niefinansowe” to termin coraz częściej spotykany w literaturze rachunkowości. Został on spopularyzowany do tego stopnia, że wszedł do prawodawstwa unijnego w postaci *Dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2014/95/UE z dnia 22 października 2014 r. zmieniającej dyrektywę 2013/34/UE w odniesieniu do ujawniania informacji niefinansowych i informacji dotyczących różnorodności przez niektóre duże jednostki oraz grupy* (dalej także jako Dyrektywa), a obecnie także krajowego stanowiąc część obowiązkowych ujawnień wymaganych ustawą o rachunkowości (dalej także jako UoR). Niestety praktycznie każdy autor, każda organizacja i każda instytucja pod pojęciem „informacje niefinansowe” rozumie całkiem inny zbiór informacji.

W literaturze pomimo częstego braku doprecyzowania samego terminu „informacje niefinansowe” przypisuje się tym informacjom szereg cech jakościowych. Omawia się je również w oderwaniu od ich formy i od faktycznego celu ich ujawnień przez spółki czemu towarzyszy chaos semantyczny utrudniający, a często uniemożliwiający debatę naukową na temat informacji niefinansowych – tego czym faktycznie one są i jaki jest ich związek z rachunkowością.

Informacja niefinansowa jest współcześnie pojęciem ważnym dla jednostek gospodarujących, a przede wszystkim dla spółek kapitałowych, rozumianych w ramach niniejszej rozprawy zgodnie z Kodeksem Spółek Handlowych (art. 4, ust.1, pkt. 2), które działając na wolnym rynku i podlegając zjawiskom tego rynku, jako pierwsze zaczęły ujawniać nowy rodzaj informacji w sposób dobrowolny.

Zdaniem autora zmianę postrzegania obowiązków sprawozdawczych spółek w prawodawstwie poprzedził cały ciąg przyczynowo-skutkowy zdarzeń i zjawisk dziejących się w gospodarce, który widoczny był na przestrzeni ostatnich 50 lat i który da się wyjaśnić w ramach teorii interesariusza i koncepcji społecznej odpowiedzialności przedsiębiorstw.

Potrzebna jest zatem debata naukowa, której elementem jest rzetelna dysertacja naukowa na temat informacji niefinansowych – tego czym one są, jaki jest ich związek z rachunkowością, gdzie należy szukać przyczyn ich ujawniania, jakie są zalety i/lub wady ich ujawnień w raportach rocznych spółek, a także czy możliwe jest w niedalekiej przyszłości ich usystematyzowanie do tego stopnia, aby nabrały one cech informacji pochodzących z rachunkowości.

Niniejsza rozprawa doktorska pt.: „Ujawnianie informacji niefinansowych w raportach rocznych spółek” wpisuje się w dyskusję na temat informacji niefinansowych w odniesieniu do powyższych kwestii na gruncie nauki rachunkowości i w odniesieniu do aktualnego krajowego prawodawstwa.

Obszarami badawczymi rozprawy doktorskiej są teoria rachunkowości i sprawozdawczość finansowa – rozumiana jako cała sprawozdawczość spółek określona w oparciu o ustawę o rachunkowości, a nie jedynie jako samo sprawozdanie finansowe.

Problemem badawczym opisanym w ramach rozprawy są informacje niefinansowe ujawniane w sprawozdawczości spółek.

Przedmiotem badawczym rozprawy są ujawnienia informacji niefinansowych w raportach rocznych spółek kapitałowych.

Podmiotem badawczym jest spółka kapitałowa w rozumieniu Kodeksu Spółek Handlowych, podlegająca regulacjom art. 49b ustawy o rachunkowości, która ma obowiązek ujawniania informacji niefinansowych w raporcie rocznym.

Zgodnie z przyjętą w rozprawie tezą, obecna praktyka ujawnień informacji niefinansowych, a także przepisy ustawy o rachunkowości oraz inne regulacje i standardy w zakresie tych ujawnień nie są wystarczające dla zapewnienia informacjom niefinansowym cech jakościowych informacji pochodzących z rachunkowości – przede wszystkim przejrzystości i porównywalności tych informacji.

Celem głównym rozprawy jest utworzenie klasyfikacji informacji niefinansowych ujawnianych przez spółki umożliwiającej uzyskanie przejrzystości i porównywalności tych informacji i biorącej pod uwagę dotychczasową dobrowolną praktykę ujawnień informacji niefinansowych oraz aktualne prawodawstwo krajowe w tym zakresie.

Dla wykonania celu głównego rozprawy konieczne było osiągnięcie wyszczególnionych poniżej celów cząstkowych:

- 1) przedstawienie miejsca informacji niefinansowej we współczesnej teorii rachunkowości oraz koncepcji społecznej odpowiedzialności biznesu (CSR),
- 2) określenie argumentów za i przeciw ujawnianiu informacji niefinansowych w raportach rocznych spółek,
- 3) analiza krajowych i międzynarodowych regulacji prawnych w świetle problematyki ujawniania informacji niefinansowych w raportach rocznych,
- 4) analiza struktury i treści ujawnień informacji niefinansowych przez spółki w raportach rocznych.

Cele rozprawy zdeterminowały metody badawcze, którymi w rozprawie są: metoda historyczna – opierająca się na wykorzystaniu literatury polskiej i zagranicznej, a także przepisów prawnych (w tym standardów sprawozdawczości finansowych i krajowych standardów rachunkowości) oraz źródeł internetowych i ich krytyczna analiza, a następnie synteza wniosków wynikających z analizy; metoda dedukcji – która realizuje poszczególne cele szczegółowe w ramach wnioskowania dedukcyjnego; oraz metoda analizy porównawczej – polegająca na rozróżnieniu i porównaniu elementów całości w odniesieniu do przyjętych wzorców.

W rozdziale pierwszym rozprawy zdefiniowano szereg pojęć podstawowych – takich jak na przykład: „informacja”, „interesariusz”, „raport roczny”, „informacja niefinansowa”, aby na ich podstawie pokazać przyczyny ujawnień informacji niefinansowych w świetle szeregu teorii związanych pośrednio lub bezpośrednio z rachunkowością: zaczynając od najważniejszej zdaniem autora teorii interesariusza. W ramach rozdziału 1 zawarto w podrozdziale 1.4. kluczową dla dalszej dysertacji ocenę autora rozprawy o tym czym z punktu widzenia rachunkowości jest ujawnianie informacji niefinansowych i dlaczego pomimo niewielu związków z rachunkowością ustawodawca przyjął, iż nowy obowiązek sprawozdawczy powinien być dołączony do przepisów regulujących rachunkowość. Autorskim wkładem do nauki rachunkowości w ramach rozdziału pierwszego jest określenie miejsca informacji niefinansowych w ramach teorii rachunkowości oraz określenie wad i zalet ujawniania informacji niefinansowych w raportach rocznych spółek co stanowi wykonanie pierwszego i drugiego celu pomocniczego niniejszej rozprawy doktorskiej.

W drugiej części dysertacji dokonano analizy regulacji prawnych dotyczących rachunkowości pod kątem kwestii ujawnień informacji niefinansowych w raportach rocznych. Analizie podlegają zarówno przepisy krajowe (tj. UoR wzbogacona o Krajowe Standardy Rachunkowości – przede wszystkim KSR nr 9 dotyczący sprawozdania z działalności) oraz międzynarodowe (tj. głównie Międzynarodowe Standardy Sprawozdawczości Finansowej). Analiza ma na celu wyszczególnienie postulowanych cech jakościowych informacji niefinansowych, pokazanie miejsca dla informacji niefinansowych w ramach ustawowo określonej sprawozdawczości spółek. Autor w ramach rozdziału dokonuje prezentacji drogi jaką przebyły nowe przepisy krajowe poczynając od dyrektywy unijnej ws. ujawniania informacji niefinansowych, aż do ich ujęcia w ramach nowelizacji ustawy o rachunkowości. W ramach rozdziału omówiono także Standard Informacji Niefinansowych (SIN) autorstwa Stowarzyszenia Emitentów Giełdowych jako możliwą odpowiedź na przepisy ustawy o rachunkowości. Analiza przepisów prawnych przeprowadzona w ramach rozdziału drugiego stanowi wykonanie trzeciego celu szczegółowego rozprawy doktorskiej.

W trzecim rozdziale rozprawy doktorskiej w ramach badania przeprowadzonego na spółkach X edycji RESPECT Index dokonano dwuetapowej analizy: struktury oraz treści ujawnianych przez spółki informacji niefinansowych w raportach społecznych, zintegrowanych i na stronach internetowych tych spółek. W ramach badania autor potwierdza tezę rozprawy, iż ujawniane w ramach dotychczasowych praktyk informacje niefinansowe są pozbawione przejrzystości i porównywalności. Na podstawie badania autor zaproponował klasyfikację informacji niefinansowych, która mogłaby stanowić podstawę dla zwiększenia porównywalności i przejrzystości ujawnianych informacji niefinansowych w przyszłości. W ramach rozdziału autor proponuje w jaki sposób skorzystać z utworzonej klasyfikacji i rozważyć możliwe jej aplikacje

zarówno dla ustawodawcy, jak i dla spółek, pokazując spodziewany przyszły kierunek zmian w raportowaniu informacji niefinansowych. Analiza struktury i treści ujawnień informacji niefinansowych i utworzona klasyfikacja informacji niefinansowych stanowią wykonanie odpowiednio czwartego celu cząstkowego oraz celu głównego niniejszej rozprawy.

Wnioski całościowe z rozprawy doktorskiej zostały zamieszczone w zakończeniu rozprawy doktorskiej.

ROZDZIAŁ 1.

INFORMACJE NIEFINANSOWE W TEORII RACHUNKOWOŚCI I KONCEPCJI SPOŁECZNEJ ODPOWIEDZIALNOŚCI BIZNESU

Celem pierwszego rozdziału rozprawy jest określenie przestrzeni rozważań i zdefiniowanie kluczowych dla rozprawy pojęć podstawowych, a także realizacja pierwszego celu częściowego rozprawy, którym jest przedstawienie miejsca informacji niefinansowej we współczesnej teorii rachunkowości oraz koncepcji CSR oraz realizacja drugiego celu częściowego rozprawy, którym jest określenie argumentów za i przeciw ujawnianiu informacji niefinansowych w raportach rocznych spółek.

Nie sposób jest dyskutować o informacjach niefinansowych zawieranych w raportach rocznych spółek jeżeli wcześniej nie zdefiniuje się pojęć: „informacja”, „informacja niefinansowa”, „raport roczny”, „interesariusz” oraz innych pojęć tematycznych. Analiza literatury przeprowadzona w niniejszym podrozdziale pomaga zrozumieć i wyjaśnić, czym są informacje niefinansowe, jako informacje ujawniane poza sprawozdaniem finansowym, jaki jest ich charakter i jak można je umiejscowić w semantyce stosowanej przez środowisko naukowe.

Następnie realizując w rozdziale pierwszy cel szczegółowy przedstawiono argumenty, dla których nie należy omawiać informacji niefinansowych w oderwaniu od teorii rachunkowości. Wychodząc od teorii interesariusza przez inne teorie naukowe, w tym klasyczne i etyczno-normatywne teorie rachunkowości, przedstawiono informacje niefinansowe na przestrzeni ostatnich 60 lat, zanim ustawodawca narzucił obowiązek ich ujawniania. Przedstawiono genezę informacji niefinansowych i ich ewolucję od początku w ramach teorii interesariusza według metodologii R. E. Freemana do współcześnie pojmowanej informacji niefinansowej powstałej na gruncie koncepcji CSR.

Realizując drugi cel szczegółowy dokonano na podstawie literatury zestawienia wad i zalet ujawniania informacji niefinansowych w raportach rocznych spółek, ukazując tym samym szereg korzyści i trudności związanych z zarówno dobrowolnym, jak i obligatoryjnym ujawnianiem informacji niefinansowych.

1.1. Interesariusz jako odbiorca informacji o spółce

Od początku istnienia ludzkiej cywilizacji i wraz z postępem technologicznym zmniejszała się względna wielkość świata. Do XIX wieku podróże turystyczne miały charakter elitarny i były zarezerwowane dla wąskiego kręgu arystokracji i ziemiaństwa, jednakże zmiany społeczno-gospodarcze i rozwój technologii przyczyniły się do rozwoju ruchu turystycznego (Meyer 2010, s. 180-181). Era uprzemysłowienia dodatkowo przyspieszyła ten proces, a ukończenie ambitnych projektów naukowych i inżynierskich - na przykład otwarcie Kanału Sueskiego w roku 1869 ułatwiało coraz szybszy przewóz towarów, usług oraz informacji (szczególnie istotnej z punktu widzenia niniejszej rozprawy - przyp. autora) pomiędzy kontynentami azjatyckim i europejskim. Obecnie globalna promocja handlu oraz turystyki

poskutkowała utworzeniem wielu organizacji o zasięgu międzynarodowym (Das 2011, s. 8-10). Powstawanie nowych zrzeszeń na poziomie międzynarodowym, takich jak Unia Europejska oraz podobne jej organizacje jest związane z procesem globalizacji. Globalizacja według J. E. Stiglitz jest procesem odwracalnym i może zakończyć się w świetle większego kryzysu finansowego, jednakże obecnie zdaje się ona wpływać na wszystkie dziedziny życia ludzkiego. Na rynkach światowych proces globalizacji jest widoczny w istniejącej presji na potrzebę powstania rządowych regulacji, które byłyby w stanie zapobiegać oszustwom, do których występowania mają skłonność gospodarki oparte na systemie rynkowym (Greenspan 2008, s. 409-410, 419-420; Stiglitz 2008, s. 193-198).

Upływ czasu, powstawanie nowych technologii, rozwój cywilizacji i postępująca globalizacja przyczyniły się do przyspieszenia przepływu informacji. Zwłaszcza w ciągu kilku ostatnich dekad rozwój informatyki, informatyzacja społeczeństwa oraz wdrażana cyfryzacja danych wszelkiego typu przyczyniły się do zwiększenia powszechnego dostępu do informacji. W rzeczywistości gospodarczej o bankructwie (lub sukcesie rynkowym) spółki może zaważyć upublicznienie informacji o jej kłopotach (lub sukcesach) (Kamela-Sowińska 2015b, s. 78-79). Dzięki postępom technicznym przepływ informacji jest niemalże natychmiastowy, a wykorzystywane aplikacje pozwalają chociażby na bieżące sprawdzanie cen akcji spółek na giełdzie, ich zakup, sprzedaż, czy też przeprowadzenie analizy finansowej w dowolnym miejscu i czasie (Arvidsson 2011, s. 277-278; Brigham i Houston 2005, str. 69-70).

"Rewolucja nieograniczonego przetwarzania danych" (jak określa się współczesną rewolucję technologiczną) jest zaczątkiem dla powstania pojęcia "Big Data", czyli określenia „zbioru wszystkich danych o stanie ludzkiego świata”. Rewolucja mogła nastąpić dzięki trendom wzrostu mocy obliczeniowych, szerokiego dostępu do nich oraz drastycznego spadku ich ceny, co sprawiło że przetwarzanie danych jest dzisiaj tanim zasobem (Karmańska 2016, s. 17).

Informację można nazwać czwartym czynnikiem wytwórczym obok ziemi, kapitału i pracy. Rola informacji jako zasobu rośnie ze względu na zmiany polegające na przejściu od gospodarki opartej na klasycznych czynnikach wytwórczych do gospodarki opartej na zasobach niematerialnych. Informacja, jako nośnik wiedzy, stanowi obecnie najdroższy zasób strategiczny na rynku, umożliwiający osiągnięcie i utrzymanie odpowiedniej pozycji konkurencyjnej w ramach branży (Piecuch 2013, s. 161-162). O ile ziemię, kapitał lub pracę da się w prosty sposób skwantyfikować, nie jest to już tak łatwe w przypadku wiedzy, która ze względu na swój charakter często jest pomijana jako zasób chociażby w rachunkach kosztów. Generatorem wiedzy jest informacja (Dziekański 2012, s. 388-390). Mówi się nawet, że żyjemy w erze informacji, ponieważ coraz częściej ze względu na postęp w rozwoju technologii i proces globalizacji informacje zajmują wysokie miejsce w sferze funkcjonowania przedsiębiorstw (Krasodomska 2014a, str. 15). Między innymi także OECD definiuje gospodarkę opartą na wiedzy, jako

gospodarkę bazującą w sposób bezpośredni na tworzeniu, dystrybucji i wykorzystywaniu wiedzy i informacji.

Ze zjawiskiem rewolucji technologicznej związany jest termin społeczeństwa informacyjnego. Poprzez termin „społeczeństwo informacyjne” rozumieć należy społeczność, w której informacja staje się szczególnym rodzajem zasobu, dobra niematerialnego, którego wartość jest równoważna lub ważniejsza niż dóbr materialnych. Charakterystycznymi cechami społeczeństwa informacyjnego są między innymi: gospodarka oparta na wiedzy, wysoki poziom scholaryzacji społeczeństwa i postępujący proces decentralizacji społeczeństwa (Voss 2009, s. 174).

Jak można definiować informację? Informacja jako termin interdyscyplinarny jest definiowana w wieloraki sposób zależnie od rodzaju nauki (Roszkowska 2011, s. 58). W ogólnym ujęciu informacje stanowią „dane uporządkowane w celu wykorzystania ich do podejmowania decyzji” (Grudzewski i Hejduk, 2002, s. 19) lub po prostu „dane umieszczone w znaczącym kontekście” (Sobczyk 2017, s. 397). Należy zaznaczyć, że każda informacja jest daną, ale nie każda dana jest daną uporządkowaną, a więc nie każda dana to informacja.

Informację można zdefiniować także jako specyficzne dobro niematerialne, które w miarę postępu gospodarczego oraz rozwoju środków i form komunikacji społecznej nabiera większego znaczenia, przeobrażając oblicze tradycyjnie zorganizowanych gospodarek świata. Potrzeby informacyjne z kolei można definiować jako uświadomiony brak wiadomości o charakterze gospodarczym, niezbędnej dla realizacji danego zadania biznesowego (Niedzielska 1986, s. 20-21; 2003, s. 16, za: Krasodomska 2014a, str. 15-16).

Informację można również zdefiniować jako treść wiadomości przekazywanej od nadawcy do odbiorcy wyrażonej w odpowiednim języku lub kodzie cechująca się możliwością przenoszenia w czasie i przestrzeni. Informacja ma za zadanie pozwolić odbiorcy tej informacji na lepsze dostosowanie się do świata zewnętrznego, poprzez ukierunkowanie jego zachowań i jeżeli tego zadania nie spełnia można określić ją mianem "szumu informacyjnego" (Meyer 2010, s. 186).

Informacja wykazuje właściwości synergiczne. Oznacza to tyle, że posiadacz dwóch spójnych informacji (oznaczanych jako i_1 i i_2) uzyska wiedzę większą aniżeli wiedza, którą posiadliby wspólnie posiadacze informacji i_1 i i_2 podczas ich osobnego rozpatrywania (Krzakiewicz i Cyfert 2013, s. 192-193). Oznacza to tyle, że forma ujawnień informacji o spółce, zestawiająca obok siebie informacje spójne, dostarczy odbiorcy dużo większej wiedzy na temat samej spółki.

Informację uznaje się za jedno ze źródeł przewagi konkurencyjnej na wolnym rynku. Poprzez przewagę konkurencyjną należy rozumieć uzyskanie przez jednostkę nadrzędnej pozycji rynkowej wobec konkurentów. Jest to miara funkcjonowania spółki na rynku, pozwalająca na oferowanie klientom dóbr i usług odpowiadających jego oczekiwaniom i lepszych od oferty konkurencji.

Przewagę konkurencyjną można podzielić na przewagę jakościową, przewagę cenową i przewagę informacyjną. Przewaga jakościowa dotyczy sytuacji, w której klientowi oferowany jest produkt lub usługa o wyższej jakości od konkurencyjnego produktu lub konkurencyjnej usługi i może nastąpić w wyniku lepszego dopasowania do preferencji nabywcy. Przewaga cenowa, dotyczy sytuacji, w której produkt o podobnej jakości oferowany jest odbiorcy po niższej cenie. Z kolei przewaga informacyjna jest narzędziem generującym wiedzę w celu informowania klientów o ofercie spółki oraz kształtowaniu preferencji nabywców (Kamela-Sowińska 2015b, s. 76-77).

P. Dziekański zauważa, że informacja staje się kluczowym źródłem przewagi konkurencyjnej, zamiast produktu, którego cechy można współcześnie w bardzo łatwy sposób skopiować. Informacja stanowi kluczowy zasób strategiczny spółki i wpływa na zwiększanie wiedzy o otoczeniu jednostki, umożliwia lepszą komunikację kierownictwa i pracowników, pomaga w procesach zmian w organizacji i ułatwia podejmowanie decyzji oraz nawiązywanie więzi z otoczeniem, dając tym samym przewagę konkurencyjną (2012, s. 397).

A. Górny zauważa, że informacja może być nie tylko źródłem przewagi konkurencyjnej i przynosić spółce korzyści, ale spełnia także cechy produktu i może zostać sprzedana innym podmiotom (2013, s. 158), może być postrzegana jako dobro rynkowe (Szczęsny i Cieślik 2011, s. 42) i na przykład może być sprzedawana i kupowana podobnie jak produkt, a także zaznacza się, że jest droga w produkcji, ale tania w reprodukcji (Kamela-Sowińska 2015b, s. 77; 2015c, s. 982). Autor rozprawy zauważa, że w związku z powyższym w przypadku informacji może działać mikroekonomiczna zasada popytu i podaży.

Dzięki postępowi technologicznemu i wdrożeniu nowych technologii informacyjnych skróceniu uległ, tzw. czas ekonomiczny, czyli czas potrzebny na podejmowanie decyzji o charakterze ekonomicznym. Dzieje się tak w związku z faktem, że dostęp do informacji jest coraz szybszy, a same decyzje są często podejmowane przez komputery i bez udziału człowieka. Zaznacza się także, że informacja jest współcześnie nie tylko nośnikiem, ale także przedmiotem innowacji (Dziekański 2012, s. 399). Informacja stanie się intensywnie wykorzystywana w życiu ekonomicznym w przyszłości (Ornatowicz 2016, s. 30).

W. Flakiewicz dokonuje próby zdefiniowania informacji ekonomicznej, jako informacji (2002, s. 18):

- której przedmiotem są zjawiska gospodarcze,
- której użytkownikiem jest osoba fizyczna lub jednostka organizacyjna prowadząca działalność gospodarczą,
- która jest wyrażona w języku ekonomicznym,
- która powoduje skutki o charakterze gospodarczym,
- która stanowi integralną część systemu gospodarczego.

Prawidłowa, wszechstronna i rzetelnie przetworzona informacja ma istotne znaczenie dla zarządzania i kierowania przedsiębiorstwem. Informacja ekonomiczna może być także definiowana jako zbiór przetworzonych, pojedynczych danych dotyczących zjawisk ekonomicznych występujących w konkretnych przedsiębiorstwach i ich otoczeniu, a w szczególności dotyczących majątku i źródeł jego finansowania oraz wszelkich zmian w tym majątku w związku z wykonywaną przez podmioty działalnością gospodarczą (Messner 2007, s. 19).

Od początku XXI wieku następuje lawinowy przyrost sposobów ujawniania informacji i źródeł ich udostępniania, zacierają się granice pomiędzy różnymi typami informacji i wiedzy i w ujawnianiu informacji następuje zjawisko globalizacji. W warunkach społeczeństwa informacyjnego i poszerzającego się nadmiaru ujawnianych informacji (określanego także jako chaos informacyjny) kluczowa jest zdolność jednostki do odróżniania informacji użytecznych od informacji bezwartościowych. Może się zdarzyć sytuacja, w której dobrze poinformowana jednostka nie będzie mogła z braku zdolności do krytycznego myślenia powiększyć zasobu swojej wiedzy. Analogicznie jednostka zdolna do wytworzenia nowej technologii nie odniesie sukcesu bez umiejętności twórczego jej wykorzystania (Dziekański 2012, s. 388-390).

Dzielenie się rzetelną informacją o stanie przedsiębiorstwa stało się jednym z atrybutów organizacji efektywnych rynkowo (zaraz obok innowacyjności, czy zaufania społeczeństwa do danej spółki (Ciechan-Kujawa 2014, s.30-33). Kryzys finansowy w roku 2008 obnażył skalę i zakres naruszenia dobrych praktyk rachunkowości (Kwiecień 2015, s. 128). Lata następujące po kryzysie pokazały, że podawanie do społecznej wiadomości informacji nieprawdziwych lub błędnych może w łatwy sposób doprowadzić do całkowitej utraty zaufania do danej spółki. Błędy w sprawozdaniach General Electric, oszustwa Goldman Sachs przy sprzedaży instrumentów niedochodowych opartych na hipotekach subprime, czy podające nieprawdziwe informacje o handlu wyżej wymienionymi Citigroup doprowadziły do widocznej utraty zaufania wobec tych podmiotów (Żądło 2014, s. 123-126).

W skrajnym przypadku utrata zaufania¹ interesariuszy przyczynić może się do upadłości danej jednostki. Spółka pozbawiona zaufania swoich kontrahentów nie będzie w stanie prowadzić z nimi relacji handlowych i pozyskiwać kredytów kupieckich, ponieważ kontrahenci nie będą przekonani, czy spółka zdoła wywiązać się ze swoich zobowiązań. Spadek zaufania

¹ Zaufanie należy rozpatrywać jako wartość będącą podstawą wszelkich relacji społecznych, której brak między stronami może wyraźnie ograniczyć, bądź w skrajnym przypadku uniemożliwić wymianę o charakterze gospodarczym. Dla celów niniejszej rozprawy autor rozumie zaufanie jako społeczny aspekt relacji łączących uczestników życia gospodarczego, tzn. odzwierciedlający subiektywne i pozytywne postrzeganie danego podmiotu przez inny podmiot – oznacza więc związek dwóch stron (Wojewoda 2013, s. 215-216) (Łada 2015, s. 132).

do społeczeństwa i inwestorów może z kolei wywołać przez określony czas problemy z wyprzedają papierów wartościowych, emisją akcji, zaciąganiem pożyczek, kredytów itd., obniżając płynność danego przedsiębiorstwa i stawiając pod znakiem zapytania jego przyszłą działalność na danym rynku. Co do zasady żaden racjonalnie działający na rynku podmiot nie powinien być chętny do inwestycji w spółkę nierzetelną i całkowicie pozbawioną zaufania (Żądło 2014, s. 194-195). Zdaniem autora powyższe przełożenie dowodzi faktu istotności wydostających się na zewnątrz spółki informacji.

Kryzys zaufania miał miejsce w rachunkowości wielokrotnie idąc w parze z kryzysami gospodarczymi zarówno lat 30. XX wieku, jak i początku XXI wieku. Próba przebudowy systemu rachunkowości, a w szczególności sprawozdawczości i próba odbudowy zaufania do rachunkowości sprzyjały historycznie rozwojowi nauki rachunkowości (Łada 2015, s. 133-134).

Z zaufaniem związane są pojęcia marki i wizerunku - jednostka potrzebuje silnej marki, aby utrzymać bazę lojalnych klientów i utrzymać wzrost sprzedaży, natomiast wizerunek jest niezbędny dla prowadzenia działalności na wolnym rynku. Poprzez wizerunek należy rozumieć subiektywnie postrzeganą i relatywnie pojmowaną chęć podmiotów do prowadzenia działań ze spółką (tj. ich chęć do kupowania produktów, organizacji dostaw, kupowania jej akcji na giełdzie itd.), natomiast marka stanowi własność spółki i stanowi o jej pozycji na rynku. Zniszczenie wizerunku spółki może doprowadzić w efekcie do upadku jej marki (Shams 2015, s. 315-316). Marka podobnie jak dobre stosunki z klientami, czy umiejętności pracowników, jest składnikiem wpływającym na wizerunek spółki w oczach interesariuszy (Cieciura 2012, s.15).

Chcąc uzyskać właściwy i optymalny poziom ujawnianych informacji oraz zadbać o ich jakość należy zdefiniować potencjalnego odbiorcę tych informacji, określić cel ujawnień informacji oraz określić, które z informacji powinny zostać ujawnione (Śniezek i Wiatr 2012, s. 47).

Spółka handlowa działająca na rynku posiada swoich właścicieli - w przypadku spółek komandytowo-akcyjnych i akcyjnych są oni nazywani akcjonariuszami (z ang. shareholder). Są to osoby, które poprzez nabycie udziałów danej spółki stały się jej właścicielami. Należy zaznaczyć, że akcjonariuszami mogą to być zarówno osoby fizyczne, jak i osoby prawne, a także jednostki nieposiadające osobowości prawnej. Spółki z ograniczoną odpowiedzialnością oraz spółki akcyjne określa się w polskim prawie mianem spółek kapitałowych (Kodeks Spółek Handlowych, art. 4, ust.1, pkt. 2).

Spółki kapitałowe co do zasady dążą do maksymalizacji swojej wartości - w przypadku spółek akcyjnych wyrażonej w maksymalizacji wartości akcji notowanych na rynku regulowanym. Postuluje się także, aby zamiast zwrotu "maksymalizacja cen akcji spółki" używać

zwrotu "maksymalizacja wartości akcji spółek", ponieważ nie zawsze cena akcji z danego dnia odzwierciedla wartość wewnętrzną danej akcji (Samant i Sangle 2016, s. 109).

Im większa jest wartość przedsiębiorstwa, tym bogatszy jest jego właściciel, który czerpie zyski z działalności spółki, a także może drożej odsprzedać swoje udziały, ponieważ w rozumieniu Portera wartość to "ilość kupujących, którzy są skłonni zapłacić za ofertę" (za: Sarmant i Sangle 2016, s. 109).

Z punktu widzenia etyki biznesu nie da się jednak postawić znaku równości pomiędzy zyskiem dla właściciela/akcjonariusza, a korzyściami dla społeczeństwa. Poza korzyściami dla społeczeństwa wynikającymi z maksymalizacji wartości spółki a związanymi z jej rozwojem takimi jak: wzrost jakości usług i towarów sprzedawanych przez spółkę, nowe technologie, niższe ceny produktów, wzrost konkurencyjności itp., spółka może usiłować tworzyć monopole, łamać przepisy bezpieczeństwa w celu ograniczenia kosztów produkcji, czy też zanieczyszczać środowisko (Brigham i Houston, 2005, s. 28-44).

Zauważalne jest obecnie oderwanie praktyki rachunkowości od celu, którym jest sporządzenie klasycznego sprawozdania finansowego dla odbiorcy, którym jest tylko i wyłącznie inwestor. Współcześnie pod terminem odbiorcy raportu rocznego należy rozumieć szerszy krąg osób - tj. praktycznie każdą osobę, która na podstawie informacji zawartych w raporcie podejmie wiążące decyzje (Kamela-Sowińska 2013, s. 24). Stąd zdaniem autora konieczne jest na potrzeby niniejszej rozprawy użycie terminu "interesariusz", w odniesieniu do ogółu osób zainteresowanych działalnością danej spółki.

Interesariusz to osoba, która (w odróżnieniu od akcjonariusza) nie musi posiadać udziałów w danej jednostce gospodarczej, a pomimo tego będzie zainteresowana jej działalnością. Pojęcie interesariusza (z ang. *stakeholder*) pojawiło się po raz pierwszy w roku 1963 kiedy zostało użyte przez Stanford Research Institute (obecnie *SRI International*) w Menlo Park w Kalifornii w Stanach Zjednoczonych² (Freeman 2010, s. 31). Na podstawie tego pojęcia R. E. Freeman opracował teorię interesariusza (z ang. *stakeholder theory*), którą następnie zawarł w swojej książce *Strategic Management - Stakeholder Approach* wydanej po raz pierwszy w roku 1984 (Freeman 2010, s. ii), w której zdefiniował i dokonał klasyfikacji interesariuszy.

R. E. Freeman dzieli interesariuszy przedsiębiorstwa na dwa rodzaje - wewnętrznych i zewnętrznych. Interesariusze wewnętrzni to przede wszystkim (2010, s. 8-11):

- właściciele (*owners*),
- klienci (*customers*),
- pracownicy (*employees*),

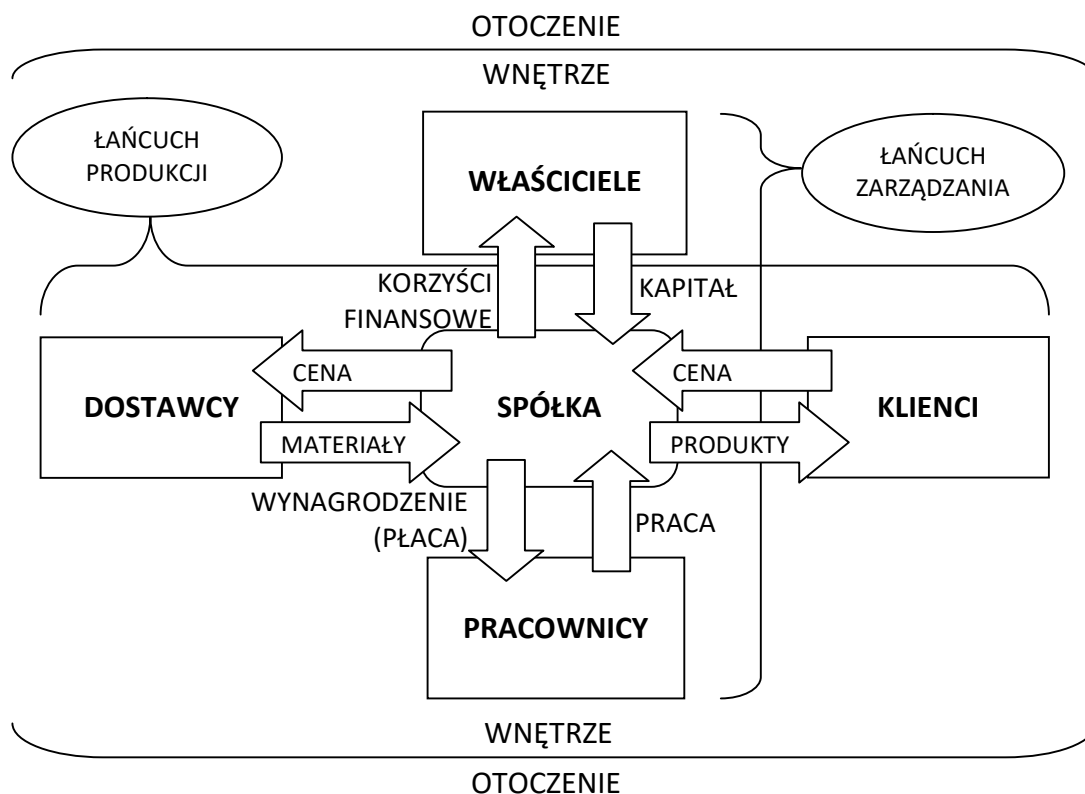
² Pojęcie interesariusza uległo ewolucji na przestrzeni lat. O ile w 1963 roku Stanford Research Institute postrzegał interesariuszy jako grupy bez wsparcia których spółka nie byłaby w stanie funkcjonować, tak obecnie używa się raczej definicji R.E. Freemana, który zdefiniował interesariusza jako każdą jednostkę lub grupę na którą ma wpływ realizacja celów organizacji (Wójcik-Jurkiewicz 2016, s. 142).

- dostawcy (*suppliers*).

Interesariusze zewnętrzni są to z kolei przede wszystkim (Freeman 2010, s. 11-22):

- rządy państw (*governments*),
- konkurencja (*competitors*),
- rzecznicy konsumentów (*consumer advocates*),
- ekologodzy (*environmentalists*),
- specjalne grupy interesu (*special interest groups*),
- media (*media*).

Autor rozprawy zauważa, że u R. E. Freemana klienci oraz dostawcy są traktowani jako wewnętrzni interesariusze - są bowiem częścią łańcucha produkcyjnego spółki co przedstawiono na rysunku 1.1.

Rysunek 1.1. Struktura przykładowej spółki i umiejscowienie interesariuszy wewnętrznych wg metodologii Freemana

Źródło: opracowanie własne na podstawie (R. E. Freeman 2010, s. 3-8)

Zdaniem autora niniejszej rozprawy taki podział jest uzasadniony ponieważ zarówno klienci, jak i dostawcy mają możliwość zajrzenia do "wnętrza" spółki ze względu na konieczność prowadzenia transakcji z danym podmiotem. Oczywiście od czasu powstania teorii interesariusza minęło kilkadziesiąt lat i we współczesnym świecie istnieją spółki, które świadczą usługi

np. całkowicie przez Internet, a więc bez konieczności fizycznego kontaktu z klientem, jednakże w opinii autora "wnętrza" spółki nie należy pojmować jako fizycznego wnętrza np. budynku siedziby danej spółki. Nawet przy sprzedaży całkowicie wirtualnej klient poprzez zawarcie transakcji ma możliwość chociażby oceny jakości kupowanej usługi i przez to zdobycia informacji o danej spółce, która tę usługę sprzedaje. Tak więc bez względu na istotę transakcji pomiędzy klientem a spółką (lub dostawcą a spółką) musi zaistnieć kontakt pomiędzy stronami, a więc także istnieje możliwość przepływu istotnych dla danego interesariusza informacji o spółce.

Po publikacji R. E. Freemana z 1984 roku teoria interesariusza ewoluowała i była dalej rozwijana przez innych naukowców, m.in.: Goodpastera (1991), Clarksona (1994-1995), Donaldsona oraz Prestona (1995), Mitchella (1997), Rowley'a (1997), Froomana (1999), Scotta i Lane'a (2000) oraz Baldwina (2002) (za: Mainardes, Alves i Raposo 2012, s. 1861-1862) ostatecznie przybierając trzy różne warianty. Pierwszy wariant - instrumentalna teoria interesariusza kładła nacisk na poprawę podstawowych, tradycyjnych wskaźników spółki - przede wszystkim zysowności, w ramach zaspokajania dodatkowych potrzeb interesariuszy. W odróżnieniu od niej normatywna teoria interesariusza stawia nacisk na konieczność zachowania etyki przez spółkę działającą w biznesie. Poza nimi istnieje także teoria deskryptywna interesariusza, która bada w jaki sposób organizacje zachowują się w stosunku do własnych interesariuszy bez wskazywania na konkretny cel działań organizacji skupiając się wyłącznie na pośrednich lub bezpośrednich przyczynach tego działania (de Bussy i Kelly 2010, s. 291) (Spitzeck i Hansen 2010, s. 379-380).

Za podstawy teorii interesariusza można uznać następujące stwierdzenia (Mainardes, Alves i Raposo 2012, s. 1863):

- organizacje angażują się w relacje z różnymi grupami wpływającymi na te organizacje (lub w niektórych przypadkach to organizacje wpływają na grupy interesariuszy),
- teoria skupia się na procesach i wynikach relacji pomiędzy organizacjami i interesariuszami,
- interesy wszystkich interesariuszy są rozbieżne i nie ma jednego celu lub interesu, który sprzyjałby wszystkim zainteresowanym grupom,
- teoria skupia się na decyzjach zarządu,
- teoria identyfikuje w jaki sposób interesariusze wpływają na proces podejmowania decyzji w organizacji,
- organizacje powinny dążyć do rozpoznania, zrozumienia i zrównoważenia potrzeb różnych grup interesariuszy.

Współcześnie, najogólniej rzecz ujmując, interesariusz jest to osoba, która "posiada interes w danym, rozważanym obszarze" (de Bussy i Kelly 2010, s. 296).

Z punktu widzenia rachunkowości można wyróżnić dwie główne grupy interesariuszy (Krasodomska 2014a, s. 16-17):

- "klasycznych", tj. dawców kapitału (takich jak banki, akcjonariuszy, pożyczkodawców, kredytodawców),
- "nowych" interesariuszy (pracowników, kontrahentów, związki zawodowe, klientów, agencje rządowe, czy społeczeństwo (Krasodomska 2014a, s. 16-17).

Zaznacza się, że najważniejszym interesariuszem spółek pozostają dawcy kapitału, tj. inwestorzy i pożyczkodawcy. W pierwszej kolejności wymienia się w literaturze, a także założeniach koncepcyjnych sprawozdawczości finansowej inwestorów, jako głównego i nadrzędnego interesariusza (ze względu na cel ekonomiczny, którym jest pomnażanie wartości przedsiębiorstwa/wartości kapitału przez spółkę) i tak faktycznie jest w państwach anglosaskich. W państwach grupy modelu kontynentalnego, czy inaczej niemiecko-francuskiego, głównym interesariuszem określa się zwykle kredytodawcę, który w tych państwach jest głównym dostarczycielem kapitału (Maruszewska 2015, s.181).

Wskazuje się, że systemy finansowe w państwach takich jak: Niemcy, Francja, Japonia, a także Polska, są oparte na dominacji sektora bankowego i to banki (jako kredytodawcy) są w tych systemach głównymi dostawcami kapitału. Systemy tego typu są dużo mocniej zorientowane na kontrolę, aniżeli na rynek (Roberts, Weetman i Gordon 2005, s. 584-585; Grabiński, Kędzior i Krasodomska 2015, s. 18-19). Warto zaznaczyć przy tym, że banki wykazują mniejszą niż indywidualni akcjonariusze skłonność do ryzyka, ponieważ są zainteresowane stabilnością działalności gospodarczej (Kwiecień 2015, s. 128).

Czynnikami wpływającymi na kształt sprawozdania finansowego są czynniki kulturowe i społeczne, polityczne i prawne, gospodarcze oraz wewnętrzne, pochodzące z samej rachunkowości. Wskazuje się, że zglobalizowaną rachunkowość zdominował współcześnie model anglosaski, który jest nacechowany niską awersją do ryzyka, niskim dystansem do władzy, indywidualistyczną postawą, orientacją na krótki okres, co skutkuje w rachunkowości wysokim stopniem profesjonalizacji i statusem środowiska księgowych, dużą elastycznością regulacji (w formie zasad, a nie przepisów), niskim konserwatyzmem w zakresie wyceny i wysokim stopniem przejrzystości (Gos (red.) 2015, s. 27-31; Krasodomska 2011, s. 42-43).

Ramy koncepcyjne sprawozdawczości finansowej, które są podstawą dla conceptów standaryzacji i harmonizacji w rachunkowości preferują oczekiwania inwestorów, a nie ogółu interesariuszy. Należy jednak zaznaczyć, że biorą one pod uwagę także inwestorów potencjalnych, tj. osoby, które nie posiadają jeszcze akcji jednostki, ale są nimi zainteresowane i mogą je nabyć w przyszłości (Wójtowicz 2015b, s. 102).

Poza Freemanem wielu autorów zdecydowało się stworzenie własnej klasyfikacji interesariuszy - oto niektóre z nich.

J. Krasodomska wymienia następujących interesariuszy przedsiębiorstwa (2014a, s. 55):

- rząd, agendy rządowe i urzędy,
- właściciele,
- rządy innych państw,
- wierzyciele,
- media,
- konkurenci,
- potencjalni inwestorzy,
- analitycy finansowi,
- klienci,
- grupy biznesu,
- opinia publiczna,
- dostawcy,
- pracownicy,
- wspólnoty lokalne.

G. Świdarska wymienia następujące grupy interesariuszy (Świdarska i Więclaw 2016, s. 54-55):

- inwestorzy oraz doradcy i analitycy finansowi,
- wierzyciele,
- agendy rządowe i samorządy,
- pracownicy,
- konkurencja,
- zarządzający.

I. Olchowicz i A. Tłaczała, a także P. Mućko wymieniają następujących interesariuszy w oparciu o Założenia Koncepcyjne Sprawozdawczości Finansowej (za: Gos (red.) 2015, s. 16; Olchowicz i Tłaczała 2015, s. 25): inwestorów, kredytodawców, kontrahentów, pracowników, klientów, rządy i agencje rządowe oraz społeczeństwo.

E. Maruszewska jako interesariuszy wymienia dawców kapitału, klientów, dostawców, pracowników i organizacje działające dla zabezpieczenia określonych interesów, wśród których wymienione zostały izby handlowe, organizacje proekologiczne i społeczeństwo (2015, s. 182).

E. Różańska podaje środowisko, obok społeczeństwa jako jednego z interesariuszy (Różańska 2014, s. 434).

M. Masztalerz podaje „przyszłe pokolenia” jako grupę interesariuszy zainteresowanych brakiem pogorszenia warunków życia w stosunku do przeszłych pokoleń (2015, s. 72).

O rodzinie jako szczególnej grupie interesariuszy pisze K. Staniszevska. Należy traktować rodzinę jako osobnego interesariusza, m.in. dlatego, że rodzina stanowi podstawową jednostkę społeczeństwa, a także ponieważ firmy rodzinne są fundamentem gospodarki (2015, 229-237).

R. Nesterowicz podaje jako osobną grupę interesariuszy „dysponentów dotacji” (Nesterowicz, s. 324).

Interesariuszem może być Unia Europejska jako cała struktura polityczna (Mainardes, Alves i Raposo 2012, s. 1871).

Każdy z interesariuszy będzie miał swoje cele i związane z nimi potrzeby informacyjne, a zaspokojenie ich wszystkich może wymagać szerokiego zakresu ujawnień. W literaturze zaznacza się, że każdy z interesariuszy będzie szukał innego typu informacji, a mianowicie (Ciechan-Kujawa 2014, s. 50-51; Czakon 2013, 198-208 Górny 2013, s. 160):

- akcjonariusz kierowany celem przyrostu wartości przedsiębiorstwa będzie zainteresowany szerokim zestawem informacji o sytuacji finansowo-majątkowej oraz strategii jednostki,
- rada nadzorcza spółki (dla celów zarządczych i kontrolnych) i pracownicy (dla celu wzrostu poziomu jakości życia) będą wymagać pełnych i rzetelnych informacji,
- klienci będą wymagali informacji jasnych, czytelnych i powszechnie dostępnych,
- państwo będzie wymagać informacji o przestrzeganiu prawa,
- społeczeństwo (w celu wzrostu jakości życia, ale także ochrony środowiska) będzie wymagać informacji o nieszkodliwości i bezpieczeństwu działalności.

Potrzeby informacyjne użytkowników nie dadzą się zamknąć w jednym ściśle określonym zestawie informacji opracowanym według jednolitych zasad (Voss 2009, s. 173). Warto jednak zaznaczyć, że interesariusze, zarówno wewnątrzni, jak i zewnątrzni, wymagają od spółki racjonalności działalności (Zyznarska-Dworczak 2015, s. 194). Przykładowo jednostka, która skupia się wyłącznie na celach ekologicznych i społecznych, pomijając kwestie ekonomiczne nie będzie ciekawą alternatywą inwestycyjną dla interesariuszy. Co do zasady potrzeby interesariuszy zewnętrznych i wewnętrznych są jednak różne (Boesso i Kumar 2016, s. 815-818).

Zdaniem autora rozprawy lista interesariuszy nie jest zamknięta. Ponadto może się nawet zdarzyć sytuacja, w której dwóch odrębnych interesariuszy w ramach tej samej grupy będzie mieć różne cele i będzie potrzebować różnych informacji o spółce. Potrzeby informacyjne zgłaszane przez interesariuszy rosną wraz z upływem czasu (za: Macuda 2015, s. 100). Autor niniejszej rozprawy zauważa, iż potrzeby informacyjne interesariuszy są w gruncie rzeczy nieograniczone (ponieważ zawsze może istnieć informacja, której interesariusz nie posiada w danym momencie), a jedynym czynnikiem ograniczającym ujawnianie informacji są możliwości jednostek gospodarczych.

Pewnym potwierdzeniem powyższej tezy są badania nad informacją przeprowadzone w 1981 roku przez M. Feldman i J. Marcha. M. Feldman i J. March stwierdzili m.in., że odbiorcy

informacji nie wykorzystują w toku podjęcia decyzji wszystkich dostępnych w danym momencie informacji. Ponadto zawsze pożądamy oni większej ilości informacji od przedsiębiorstwa, niż ilość aktualnie ujawniana (1981, s. 177-178). Oznacza to brak pokrycia podaży informacji z potrzebami informacyjnymi ich odbiorców.

Teoria interesariuszy postrzega jednostkę jako zbiór praw i obowiązków, które wywodzą się z powiązań oraz wzajemnych zależności pomiędzy spółką, a jednostką. Zgodnie z teorią każdy z interesariuszy zależy w jakiś sposób od spółki i oddziałuje na nie w bezpośredni lub pośredni sposób poprzez oczekiwania i legitymację prawną (Maruszewska 2015, s. 183).

Nie jest możliwa sytuacja, w której wszyscy interesariusze będą mieli dokładnie te same cele i żądania wobec organizacji. Problemem może być ustalenie priorytetów celów interesariuszy, tzn. przy ograniczonych możliwościach organizacji potrzebne będzie ustalenie kolejności zaspokajania potrzeb interesariuszy (Bendjenna, Charre i Zarour 2012, s. 265).

Na wzmiankę zasługuje także tzw. "nurt menedżerski" w teorii interesariuszy, który zakłada, iż to przedsiębiorstwo identyfikuje grupy interesariuszy, z którymi relacje powinny być zarządzane w sposób właściwy. Zaznacza się, że zainteresowanie przedsiębiorstwa daną grupą interesariuszy jest niekoniecznie uwarunkowane korzyściami finansowymi. Przyjmuje się raczej kontekst kontroli zasobów. Im większe znaczenie zasobów kontrolowanych przez daną grupę interesariuszy, tym prędzej przedsiębiorstwo zaspokoi ich oczekiwania informacyjne (Ewan i Freeman 1997, s. 354; Krasodomska 2014a, s. 56-57).

W przypadku bardzo dużej siły wpływu na spółkę interesariusze mogą wpływać na decyzje zarządu. Na przykład w niektórych państwach pracownicy mają prawną możliwość wpływu zarządzania spółką (Roberts, Weetman, Gordon 2005, s. 109).

Teoretyczny skrajny przypadek najsilniejszego wpływu interesariuszy na działania jednostki został zdefiniowany w literaturze jako tzw. "zarząd interesariuszy" (z ang. stakeholder governance). Pod tym pojęciem rozumie się sytuację, w której to interesariusze sprawują faktyczną kontrolę nad spółką. Termin pochodzi od terminu "corporate governance" zdefiniowanego jako "system, według którego jednostka jest zarządzana". Jeżeli interesariusze posiadają dość siły i wpływu mogą w teorii zdobyć pełną kontrolę nad działaniem jednostki. Jednakże, jak pokazuje praktyka, wystąpienie sytuacji tego typu jest praktycznie niemożliwe ze względu na brak istnienia narzędzi tak silnego wpływu poszczególnych grup interesariuszy na jednostkę (Spitzeck i Hansen 2011, s. 561-562).

Autor niniejszej rozprawy uważa, iż to właśnie teoria interesariusza wyjaśnia w pełni działania spółek polegające na ujawnianiu informacji niefinansowych. Często dobrowolne ujawnienia nowych informacji przez spółkę są odpowiedzią na wciąż rosnące potrzeby informacyjne zgłaszane przez interesariuszy, bez których żadna jednostka, czy organizacja nie jest

w stanie istnieć. Dzieje się tak, ponieważ wizerunek danej spółki zależy od jej percepcji przez interesariuszy (Shams 2015, s. 314-315) i jej brak może spowodować upadłość spółki.

1.2. Raport roczny jako źródło informacji o spółce

Po stwierdzeniu czym są informacje i określeniu odbiorców tych informacji (interesariuszy), należy na potrzeby niniejszej rozprawy zróżnicować pojęcia sprawozdania finansowego oraz raportu rocznego, ponieważ inne informacje będą ujawniane wewnątrz sprawozdania finansowego, a inne poza sprawozdaniem finansowym w ramach raportu rocznego, jako całości, a jeszcze inne znajdują się poza raportem rocznym.

Pod pojęciem sprawozdania finansowego kryje się jedynie pięć elementów określonych ustawowo (UoR, art. 45):

- bilans,
- rachunek zysków i strat,
- rachunek przepływów pieniężnych,
- zestawienie zmian w kapitale własnym,
- informacja dodatkowa.

W literaturze do tej pory zwykle podkreślano, iż bez sprawozdania finansowego nie jest możliwe skuteczne podejmowanie decyzji na temat danej spółki (Nesterowicz 2014, s. 323-324).

Dzięki sprawozdaniu finansowemu interesariusz ma możliwość "zajrzenia do finansowego wnętrza spółki" poprzez dokładną analizę informacji zawartych w tymże sprawozdaniu w połączeniu z ich interpretacjami z informacji dodatkowej w części not objaśniających do sprawozdania. Analiza finansowa ułatwia powyższy proces poprzez abstrakcyjny rozbiór sprawozdania w ramach procesu myślowego i następnie przebadanie relacji i powiązań pomiędzy poszczególnymi składnikami sprawozdania finansowego, aby w ten sposób dociec sposobu działania całego przedsiębiorstwa. Analiza finansowa pozwala interesariuszowi zbadać efektywność działania przedsiębiorstwa i to czy ulegnie ona pogorszeniu, czy polepszeniu w kolejnych okresach, a także określić sposób wykorzystania przez jednostkę własnych środków, tego czy spłaca ona terminowo swoje zobowiązania itd. (Gabrusewicz i Remlein 2011, s. 23-28).

Należy zaznaczyć, że pod pojęciem analizy finansowej kryje się zakres szerszy niż pod pojęciem analizy sprawozdań finansowych. Analiza finansowa nie dotyczy wyłącznie sprawozdania finansowego. Badaniu w ramach analizy finansowej podlegają także inne dane pochodzące z dokumentacji księgowej lub statystyki przedsiębiorstwa. Analiza obejmuje także ocenę kształtowania się różnych zjawisk (Nowak 2008, s. 35). Analiza sprawozdań finansowych dotyczy wyłącznie informacji zawartych w sprawozdaniach finansowych, natomiast analiza

finansowa bada także informacje nie przekazywane w sprawozdaniach finansowych, takie jak na przykład informacje dotyczące zatrudnienia (Nesterowicz 2014, s. 322).

Powoli zanika rachunkowość tradycyjna, rozumiana jako rozpoznawanie, wycena i raportowanie informacji o charakterze wyłącznie finansowym. Zmniejsza się także przydatność klasycznych sprawozdań finansowych (Fijałkowska 2016a, s.30; Flöstrand i Ström, 2006, s. 580-581). Choć sprawozdanie finansowe pozostaje głównym nośnikiem informacji o spółce to potrzeby interesariuszy stają się coraz bardziej złożone (Fijałkowska 2014, s. 76).

Przykładowo klasyczne sprawozdanie finansowe w ogóle nie zawiera elementów prospektywnych, a jedynie stanowi obraz przeszłości i nie zawiera informacji o ryzykach związanych z działalnością jednostki (Kamela-Sowińska 2014c, s. 108-109).

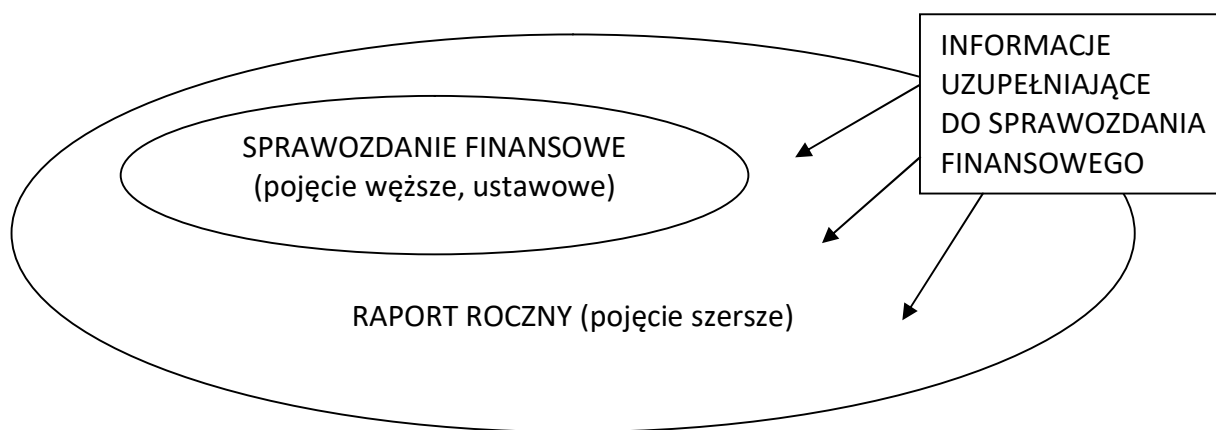
E. Nowak pisał, że choć sprawozdanie finansowe jest ukierunkowane na dostarczanie informacji historycznych, to informacje z niego pochodzące pełnią ważną prognostyczną funkcję informacyjną (Nowak 2008, s. 65). Istnieją jednak duże wątpliwości co do tego czy klasyczne sprawozdania finansowe dają możliwość oszacowania przyszłych przepływów pieniężnych. W sprawozdawczości finansowej w ostatnich latach nastąpiły zmiany, ale nie wpłynęły one na wzrost użyteczności sprawozdań finansowych dla interesariuszy (Wójcik-Jurkiewicz 2014, s. 170).

Praktyka gospodarcza na przełomie XX i XXI wieku dowiodła, że informacje dostarczane przez rachunkowość miały dla analityków charakter drugorzędny (Kwiecień 2015, s. 126). Obecnie istnieje wyraźny trend rozszerzania sprawozdań finansowych w kierunku raportów biznesowych, nazywanych także częstokroć (także w niniejszej rozprawie) raportami rocznymi (Samelak 2013, s.115-119), co może być związane z opisanym przez autora trendem nieustającego rozszerzania się zgłaszanych potrzeb informacyjnych przez interesariuszy.

J. Samelak definiował raport roczny jako zbiór sprawozdań zawierający zestaw informacji finansowych i niefinansowych, niezbędny do zaprezentowania, zrozumienia kontekstu, diagnozy i oceny efektów całokształtu działalności i zasobów przedsiębiorstwa, a także bieżącej oraz przyszłej jego sytuacji finansowej i rynkowej (2013, s. 188).

W założeniu raporty te miałyby stać się wraz z czasem wieloaspektowymi i szczegółowymi opracowaniami, które prezentowały by informacje niefinansowe w formie elastycznie dostosowanej do potrzeb danej grupy interesariuszy umożliwiając nie tylko analizę danych majątkowo-finansowych przedsiębiorstwa, ale także jego celów strategicznych ukierunkowanych na przyszłość (Śnieżek i Wiatr 2012, s. 56).

Niniejsza rozprawa doktorska będzie używać terminu "raport roczny" właśnie w odniesieniu do sprawozdania finansowego wzbogaconego o inne informacje - przedstawia to rysunek 1.2.

Rysunek 1.2. Sprawozdanie finansowe a raport roczny

Źródło: opracowanie własne na podstawie (UoR, Samelak, 2013, Krasodomska, 2010b)

Elementami raportu rocznego w odróżnieniu od sprawozdania finansowego są (Krasodomska 2014a, s. 106; Grabiński, Kędzior i Krasodomska 2015, s. 96-100):

- list do interesariuszy,
- sprawozdanie z działalności,
- sprawozdanie finansowe,
- weryfikacja sprawozdania finansowego,
- pozostałe informacje.

Twórcami raportu rocznego są kierownictwo, biegli rewidenci oraz graficy. Kierownictwo jednostki jest odpowiedzialne za przygotowanie raportu, zaś biegli rewidenci są odpowiedzialni za jego weryfikację. Rolą grafików jest natomiast opracowanie raportu pod względem wizualnym (Grabiński, Kędzior i Krasodomska 2015, s. 82).

Należy w tym miejscu wspomnieć o alternatywnym podejściu do pojęcia raportu biznesowego opisanego przez J. Gada. Według J. Gada pojęcie raportu biznesowego nie dotyczy zbioru zawierającego sprawozdanie finansowe oraz inne obligatoryjne i dobrowolne ujawnienia, ale jest to pojęcie które powinno się utożsamiać z pojęciem „komentarza zarządu”, a więc zbioru informacji ujawnianego obok sprawozdania finansowego. W odniesieniu do zbioru zawierającego zarówno sprawozdanie finansowe, jak i raport biznesowy J. Gad używa pojęcia raport finansowy (Gad 2013b, s. 175-177).

Dla celów niniejszej rozprawy pojęcie raportu rocznego (biznesowego) będzie rozumiane według definicji J. Samelaka, a nie według definicji J. Gada.

Pojęcie raportu rocznego (biznesowego) zawierać może informacje, których nie zawiera się w klasycznym sprawozdaniu finansowym, na przykład (Krasodomska 2010b, s. 48-52):

- opis rynku, misji, strategii, struktury organizacyjnej,

- zarządzanie ryzykiem,
- *corporate governance* (tzw. nadzór korporacyjny, czyli zasady zarządzania i kontroli danej spółki przez jej władze),
- inne informacje: dotyczące pracowników, klientów, prac badawczo-rozwojowych, czy ekologii.

Podmioty w coraz większym zakresie publikują te informacje w dodatkowych częściach raportu dołączanych do sprawozdania finansowego, które mają na celu stworzenie kontekstu dla sprawozdania finansowego poprzez generowanie informacji uzupełniających - z dziedzin działalności, czy ryzyka gospodarczego - a także wykraczających poza ekonomiczne aspekty działalności, czyli związane na przykład z odpowiedzialnością społeczną biznesu, czy zrównoważonego rozwoju - a więc w raporcie rocznym podkreśla się obszary informacji nastawione na przyszłość (Michalczuk i Mikulska 2014, s. 199-200). Należy jednak podkreślić, że ostateczna forma raportowania biznesowego nie jest jeszcze przesądzona (Błażyńska 2015, s. 251).

W literaturze przedmiotu istnieją też inne nie przyjęte przez autora, ale godne wspomnienia, próby poradzenia sobie z powyższym rozróżnieniem semantycznym sprawozdania finansowego i raportu rocznego.

Przykładowo D. Jędrzejka w swoich publikacjach stosuje pojęcie „rozszerzonej sprawozdawczości biznesowej”. Pod pojęciem tym należy rozumieć całość informacji ujawnianych przez spółkę zarówno w sprawozdaniu finansowym, jak i jego uzupełnieniach o dodatkowe informacje ilościowe i jakościowe. Rozszerzona sprawozdawczość biznesowa jest wskazywana jako narzędzie zwiększania przejrzystości spółek (Jędrzejka 2016, s. 10-15; 2011, s. 241-250).

Inny przykład daje P. Mućko, który w swoich artykułach utożsamia pojęcie raportowania finansowego ze sprawozdawczością finansową, wskazując na fakt iż pojęcie sprawozdawczość finansowa może być rozumiane znacznie szczyżej niż tylko sprawozdanie finansowe. Sprawozdanie finansowe zawiera wszystkie wymagane prawem zestawienia finansowe (np. bilans) oraz informację dodatkową – nie zawiera natomiast sprawozdania z działalności. Sprawozdawczość finansowa zawiera natomiast zarówno sprawozdanie finansowe, jak i sprawozdanie z działalności i list do akcjonariuszy (za: Gos (red.) 2015, s. 177-178). Zdaniem autora niniejszej rozprawy jest to bardzo interesująca próba zdefiniowania dwóch zbiorów informacji o spółce: sprawozdania finansowego i sprawozdawczości finansowej. Autor niniejszej rozprawy przyjął jednak nieco inną terminologię i wewnątrz niniejszej rozprawy stosuje rozdział na sprawozdanie finansowe i raport roczny. Autor rozprawy nie nazywa raportu rocznego raportem finansowym, ponieważ zawiera on także informacje niefinansowe. W rozprawie przyjęto, że raport roczny zawiera sprawozdanie z działalności i list do właścicieli, podobnie jak P. Mućko wskazuje te elementy jako części sprawozdawczości finansowej. Powyższy przykład

wskazuje tylko na fakt konieczności zmiany postrzegania pojęcia sprawozdawczości finansowej w literaturze w związku z koniecznością ujawnień informacji niefinansowych.

P. Mućko zauważa, że istnieje część informacji ujawnianych poza sprawozdaniem finansowym i nazywa informacje finansowe wewnątrz sprawozdania finansowego informacjami finansowymi wskazując jednak, że nie zawsze są to informacje o charakterze wartościowym (Gos (red.) 2015, s. 10).

Sprawozdania finansowe stanowią najstarszą, kilkusetletnią formę raportowania spółek, choć jej intensywny rozwój nastąpił dopiero w ciągu ostatnich 200 lat. E. Walińska zauważa, że raportowanie pozafinansowe powstawało poprzez nieustanne wzbogacanie sprawozdawczości finansowej o elementy o charakterze niefinansowym. Do sprawozdań zaczęto na przestrzeni lat dodawać informację dodatkową, następnie dodano komentarz zarządu, a obecnie także sprawozdanie z informacji niefinansowych i inne raporty (2015, s. 153-154).

W literaturze pojawia się także pojęcie raportowania korporacyjnego, czy też sprawozdawczości przedsiębiorstwa w odniesieniu do raportowania nie zawężonego jedynie do sprawozdania finansowego (Walińska 2015, s.152).

Jeszcze inaczej, dokonując podziału sprawozdań ze względu na źródła oraz charakter zawieranych informacji możemy wyszczególnić sprawozdawczość rzeczową i finansową. Sprawozdawczość finansową stanowią informacje wyrażone w mierniku pieniężnym podczas, gdy sprawozdawczość rzeczowa dotyczyłaby mierników wyrażonych w jednostkach naturalnych (Voss 2009, s. 173).

Amerykańska Rada Standardów Rachunkowości Finansowej (*Financial Accounting Standards Board* - dalej w rozprawie jako *FASB*) już w 2001 roku wskazywała na czynniki, które będą miały wpływ na kształtowanie raportów rocznych w przyszłości. Były to odpowiednio czynniki ekonomiczne, technologiczne, społeczne, rządowe/polityczne oraz organizacyjne. Czynniki ekonomiczne to na przykład: globalizacja, demokratyzacja własności (w raporcie FASB rozumiana jako prawo do nabycia akcji na wolnym rynku - przyp. autora), konkurencja, nacisk na kreowanie wartości oraz dużo większa rola aktywów niematerialnych w biznesie. Wśród czynników technologicznych Amerykanie wymieniają rewolucję informatyczną oraz zwiększenie roli Internetu w biznesie. Czynniki społecznymi są decentralizacja władzy, spadek zaufania do przedsiębiorstw, sporność (*litigiousness*) - rozumiana jako większa pewność społeczeństwa w dochodzeniu swoich praw (także na drodze sądowej), zwiększenie roli i potrzeba pośredników biznesowych, presja na czas oraz większe nastawienie biznesu na usługiwanie społeczeństwu. Do czynników rządowych i politycznych zaliczono przede wszystkim zmianę roli państwa na rolę państwa opiekuńczego oraz wzrost znaczenia praw człowieka. Jako czynniki organizacyjne wymieniono wzrost technologiczny oraz zwiększenie znaczenia przejęć i fuzji przedsiębiorstw,

jako kreatora olbrzymich, wielozadaniowych i wielobranżowych korporacji (FASB 2001, s. 21-24).

Zdaniem autora choć raport FASB jest datowany na lata przed kryzysem gospodarczym 2008 roku to wytrzymał próbę czasu, ponieważ niemal wszystkie opisane w nim czynniki faktycznie nastąpiły w ciągu ostatnich kilkunastu lat i wpłynęły na kształt rzeczywistości gospodarczej, a także powodują dziś zmiany w sposobie raportowania przez spółki swoich wyników.

W ramach założeń koncepcyjnych sprawozdawczości finansowej w 2010 roku za głównych interesariuszy uznano inwestorów, pożyczkodawców i innych wierzycieli (czyli ogólnie - dawców kapitału - przyp. autora). To ich potrzeby uznano za najbardziej kluczowe i pilne, ponadto są oni grupą, na której najmocniej koncentrują się MSSF oraz uznano, że informacje, które zaspokoją potrzeby głównych użytkowników będą także z dużym prawdopodobieństwem zaspokajają potrzeby innych użytkowników. Można jednak podważyć powyższe założenia ustalając sposób podejmowania bieżących decyzji gospodarczych przez głównych użytkowników informacji. Raporty finansowe i zawarte w nich informacje w warunkach wzrostu technologicznego i globalizacji ulegają silnej personalizacji (Błażyńska 2015, s. 8). Współcześnie wybór ujawnianych informacji, a także forma tych informacji w dużym stopniu zależy od uznania kierownictwa danej firmy (Gabrusewicz 2016, s. 795).

Należy pamiętać, że klasyczne sprawozdanie finansowe skupia się na przeszłości jednostki - jej przeszłych wynikach i przeszłej sytuacji majątkowej i finansowej. W momencie otrzymania dostępu do sprawozdania finansowego jego użytkownik jest w stanie wyczytać z niego informacje dotyczącą sytuacji sprzed kilku miesięcy (dzień bilansowy), a czasami kilkunastu miesięcy (pierwszy dzień okresu sprawozdawczego). Tymczasem interesariusz coraz częściej jest zainteresowany teraźniejszością, a nawet przyszłością jednostki - rozumianą jako szacunek przyszłych korzyści, które dana jednostka pozyska (lub kosztów jej działania w przyszłości) (Krasodomska 2010b, s. 48-52).

Spółka dobrowolnie może ujawnić tę część informacji, której ujawnienie nie jest odgórnie narzucone przez przepisy prawne (Śnieżek i Wiatr 2012, s. 46-47), np. dla celów poprawy wizerunku, chcąc pokazać się społeczeństwu z lepszej strony, a więc w ramach działań o charakterze marketingowym (Adams 2008, s. 367-368).

Ujawnienia dobrowolne w ramach raportu rocznego dotyczyły zwykle przyszłej sytuacji spółki, strategii, zależności szczegółowych pomiędzy wybranymi wskaźnikami, a przyszłą wielkością zysków itd. Ujawnienia te mają na celu zwiększyć wiarygodność raportu rocznego danej spółki (Grabiński, Kędzior i Krasodomska 2014, s. 185).

1.3. Istota, pojęcie, cechy oraz treść informacji niefinansowych

Dla realizacji celów niniejszej rozprawy zdefiniowano pojęcie „informacje niefinansowe”, które będą ujawniane przez spółki obok klasycznych informacji finansowych pochodzących z tradycyjnie rozumianej rachunkowości w ramach raportów rocznych. Do zdefiniowania tego co należy rozumieć pod pojęciem „informacje niefinansowe” niezbędne są definicje sprawozdania finansowego oraz raportu rocznego, które zostały przedstawione w poprzednim podrozdziale.

Informacje ujawniane w raportach rocznych spółek można podzielić na finansowe i niefinansowe. Należy jednocześnie zaznaczyć, że nie istnieje uniwersalna definicja informacji niefinansowych (FEE 2016, s. 7), a mała ilość autorów pisząc o informacjach niefinansowych dokonuje ich wcześniejszego zdefiniowania (Sobczyk 2017, s. 397-398). Stąd nie powinno się pisać o informacjach niefinansowych nie podając wcześniej co rozumie pod tym pojęciem.

Według definicji przyjętej w literaturze przed 2014 rokiem za informacje finansowe można było uznać te informacje, które były wyrażone w mierniku pieniężnym i zaliczyć do nich można było informacje przedstawione w sprawozdaniach finansowych oraz notach dodatkowych, zaś jako informacje niefinansowe rozumieć można było te opisy, fakty i opinie, czyli dane jakościowe, które trudno jest wyrazić w mierniku pieniężnym lub wyrażone w mierniku innym niż pieniądź – czyli na przykład misja, wizja lub strategia przedsiębiorstwa (Gernon i Meek 2011, s. 71-72, za: Krasodomska 2014a, s. 20; 2010b, s. 47-48). Zdaniem autora rozprawy definicja ta nie oddaje w pełni istoty informacji niefinansowych.

Jeszcze w 1994 roku opublikowane zostały badania American Institute of Certificated Public Accountants (dalej także jako AICPA) znane jako „Raport Jenkinsa”. Wewnątrz niniejszego raportu można znaleźć inną definicję informacji niefinansowych, jako "danych(!) wysokiej jakości dotyczących działalności danego przedsiębiorstwa (*operational data*) oraz wyników jego osiągnięć w postaci wskaźników, które są wykorzystywane przez kierownictwo dla celów zarządzania”. Jak wskazuje raport dane te nie muszą być wyrażone w mierniku pieniężnym (jednostkach monetarnych), a mogą stanowić np. jednostki produktów, pracowników, jednostek czasu itd. (za: Gad 2013a, s. 546-547). Jest to definicja, która bierze pod uwagę cel ujawnień, a nie ich formę, jednakże również jest to zdaniem autora definicja niepełna.

Zdaniem J. Krasodomskiej, choć nie ma jednej definicji informacji niefinansowych to należy przez nie rozumieć wszystkie informacje ujawnione poza sprawozdaniem finansowym i opinią oraz raportem biegłego rewidenta (2014a, s. 26-28). Ta definicja – najnowsza – bierze pod uwagę miejsce ujawnień jako kryterium rozróżnienia informacji na finansową i niefinansową.

I. Olchowicz i A. Tłaczała wskazują na fakt, iż informacje zawarte wewnątrz informacji dodatkowej³ nadal (pomimo swojego opisowego charakteru) stanowią część informacji finansowych, a dopiero działania Unii Europejskiej wprowadzają wymogi ujawnień informacji niefinansowych (2015, s. 24).

I. Sobańska dopuszcza informacje niefinansowe jako informacje o postaci liczbowej (np. liczba zatrudnionych) (Sobańska 2007, s. 285). Podkreśla to, że choć informacje niefinansowe mają zwykle charakter opisowy, a także prospektywny, to nie jest to regułą.

Należy zaznaczyć, że definicja informacji niefinansowych Komisji Europejskiej i Association of Chartered Certified Accountants (dalej w rozprawie jako ACCA) jest dużo węższa i dotyczy jedynie ujawnień środowiskowych, społecznych i dotyczących ładu korporacyjnego. Oznacza to że wszystkie inne⁴ informacje ujawnione poza sprawozdaniem finansowym nie są według Komisji Europejskiej informacjami niefinansowymi.

Z drugiej strony należy spojrzeć na definicję informacji niefinansowych poprzez pryzmat definicji informacji finansowych - informacje finansowe można zdefiniować jako informacje, które pozwalają odzwierciedlić sytuację finansową i wyniki finansowe jednostki w sprawozdaniu finansowym. Dotyczą więc zdarzeń wpływających na tę sytuację i wyniki. Wskazuje się również, że część informacji finansowych jest ujawniana poza sprawozdaniem finansowym (Gos (red.) 2015, s. 10-11).

W literaturze pojawiają się także inne pojęcia bliskoznaczne takie jak - informacje narracyjne, jakościowe, czy prospektywne.

Dla celów niniejszej rozprawy, autor pod pojęciem informacji narracyjnych, będzie rozumiał informacje opisowe, tj. niewyrażone w mierniku liczbowym, czyli przede wszystkim informacje ze sprawozdania z działalności, ale także niektóre informacje w informacji dodatkowej⁵.

Informacje jakościowe zostały zdefiniowane w literaturze jako informacje zawarte w rocznym raporcie poza czterema elementami sprawozdania finansowego i notami dodatkowymi (Robb, Single i Zarzeski 2001, s. 72, za: Krasodomska 2014a, s. 21). Należy zaznaczyć, że w polskim prawodawstwie informacja dodatkowa stanowi integralną część sprawozdania finansowego, co sprawia że w warunkach polskich można tę definicję uprościć i stwierdzić po prostu, że informacje jakościowe to informacje ujawniane poza sprawozdaniem finansowym.

³ Dokładną zawartość informacji dodatkowej precyzują załączniki do UoR. Ze względu na obszar badawczy niniejszej rozprawy, którym są informacje niefinansowe oraz fakt, iż informacje zawarte wewnątrz informacji dodatkowej nie stanowią informacji niefinansowych według definicji informacji niefinansowych przyjętych w literaturze oraz w rozumieniu Komisji Europejskiej to niniejsza rozprawa nie dokona szczegółowej analizy zawartości informacji dodatkowej.

⁴ Na przykład informacje o różnorodności (przyp. autora).

⁵ Autor dla celów niniejszej rozprawy uważa pojęcia "informacje opisowe" i "informacje narracyjne", jako tożsame. Tożsamymi z powyższymi nie są jednak pojęcia "informacji jakościowych" oraz "informacji prospektywnych".

Informacje można także dzielić na prospektywne oraz historyczne w zależności od tego, czy dotyczą przyszłości, czy też dotyczą wyłącznie zdarzeń przeszłych (Robb, Single i Zarzeski 2001, s. 81-82, za: Krasodomska 2014a, s. 22-23).

Definicje informacji niefinansowych i innych pojęć bliskoznacznych sformułowane w literaturze przedmiotu uniemożliwiają postawienie w pełni obiektywnej i uniwersalnej granicy podziału informacji na finansowe i niefinansowe, jednakże dla celów niniejszej rozprawy autor dokona takiego rozdziału.

Po pierwsze, nie należy w żadnym przypadku utożsamiać miejsca ujawniania informacji z formą ujawnianych informacji. To, że informacja została ujawniona w sprawozdaniu finansowym (czyli zgodnie z przykładową definicją J. Krasodomskiej jest to informacja finansowa) nie oznacza, że przyjmie ona formę kwoty wyrażonej w złotych. Analogicznie ujawnienie informacji poza sprawozdaniem finansowym, nie oznacza automatycznie, że informacja będzie mieć charakter niepieniężny.

Po drugie, zdaniem autora, nie należy utożsamiać miejsca ujawniania informacji z konkretnymi cechami informacji. Mimo, że informacje ujawniane w sprawozdaniu finansowym mają charakter historyczny, nie oznacza to automatycznie, że wszystkie informacje ujawniane przez spółkę poza sprawozdaniem finansowym mają charakter prospektywny i dotyczą przyszłości. Podobnie jest z innymi postulowanymi cechami informacji niefinansowych podawanymi w literaturze.

Dla celów niniejszej rozprawy przyjmuje się, że rozróżnienie informacji na finansowe i niefinansowe jest związane tylko i wyłącznie z miejscem ujawniania informacji niefinansowych, a nie z ich formą⁶, czy cechami tych informacji. Oznacza to, że:

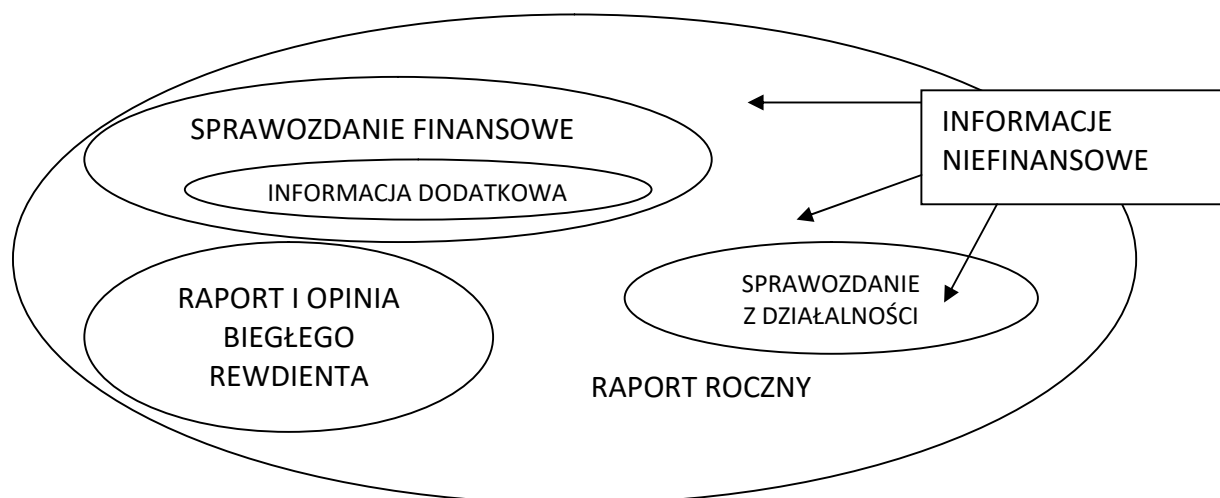
- informacje finansowe – będą to w niniejszej rozprawie wszystkie informacje ujawniane wewnątrz sprawozdania finansowego i/lub raportu i opinii biegłego rewidenta,
- informacje niefinansowe – będą to w niniejszej rozprawie wszystkie informacje ujawniane poza sprawozdaniem finansowym oraz poza raportem i opinią biegłego rewidenta.

Powyższy podział jest więc tożsamy z definicją informacji niefinansowych J. Krasodomskiej (2014a, s. 26-28).

Jak wynika z rysunku 1.3. na podstawie zaprezentowanych do tej pory pojęć można przybliżyć miejsce dla ujawnień informacji niefinansowych w ramach raportów rocznych. Nawet jeżeli w ramach informacji dodatkowej w sprawozdaniu finansowym lub w części sporządzanej przez biegłego

⁶ Informacje niefinansowe mogą przybierać zarówno formę kwotową (czyli być wyrażone w pieniądzu), liczbową (być wyrażone liczbowo), procentową (być wyrażone w formie odsetka/ułamka) jak i narracyjną (a więc stanowić opis, narrację, lub inną formę jakościową). Wyszczególnienia i omówienia klasyfikacji informacji niefinansowych co do formy ujawnień autor dokonuje dla celów badania w rozdziale 3 niniejszej rozprawy.

rewidenta pojawią się informacje o charakterze opisowym i narracyjnym lub po prostu niewyrażone w pieniądzu, to i tak stanowią one informacje finansowe, jako informacje zawarte w ramach „finansowych” zbiorów informacji określonych w literaturze i przez ustawodawcę.

Rysunek 1.3. Miejsce informacji niefinansowych w raporcie rocznym (biznesowym) według nauki rachunkowości

Źródło: opracowanie własne na podstawie UoR, J. Samelak 2013, J. Krasodomska 2014a oraz Olchowicz i Tłaczała 2015

Informacje niefinansowe odgrywają bardzo ważną rolę we współczesnym świecie. Wyraźnie widoczny wzrost znaczenia tych informacji jest wymuszony zwiększaniem potrzeb informacyjnych poszczególnych grup interesariuszy. Dzięki informacjom niefinansowym interesariusze są w stanie uzyskać informacje na wiele tematów umiejscowionych poza klasycznie pojmowanym sprawozdaniem finansowym w obszarach warunków działalności, ładu korporacyjnego, odpowiedzialności społecznej, czy przewidywanego rozwoju danego przedsiębiorstwa. Praktyka ujawnień tych informacji była do 2014 roku praktycznie w większości dobrowolna (Krasodomska 2014a, s. 62). Dobrowolne raportowanie informacji niefinansowych w trudnych warunkach rynkowych jest dowodem na fakt, iż raportowanie kwestii społecznych i środowiskowych stało się równie ważne jak kwestii finansowych (Anam i Kacprzak (red.), 2016, s. 1).

Informacje niefinansowe pomimo swojego charakteru są pośrednio ściśle powiązane z informacjami finansowymi. Przykładowo interesariusze mogą być zainteresowani informacjami niefinansowymi dotyczącymi pracowników, nie tyle w kontekście ochrony praw pracowniczych i troski o pracownika, a przykładowo w celu poznania kontekstu działalności związków zawodowych i oszacowania przyszłych kosztów związanych z wytoczonymi spółce procesami sądowymi. Analogicznie informacje na temat polityki ochrony środowiska mogą pomóc w oszacowaniu potencjalnych, przyszłych kar nałożonych na spółkę z tytułu zanieczyszczenia środowiska itd. (Krasodomska 2010b, s. 50-52).

Podkreśla się, że ocena działalności przedsiębiorstwa w gospodarce rynkowej powinna wymagać przeprowadzenia zarówno analizy danej jednostki jak i otoczenia, w którym ona funkcjonuje (Sierpińska i Jachna 1993, s. 11).

Zdaniem autora tak samo jak istnieje możliwość analizy informacji finansowych, tak samo istnieje możliwość zbadania przez interesariusza ujawnianych przez spółki informacji niefinansowych. Warunkiem przeprowadzenia takiej analizy byłoby usystematyzowanie i ujednolicenie ujawnianych informacji niefinansowych w taki sposób, aby umożliwić ich porównywalność w czasie i/lub między jednostkami. Dodatkowo mogłaby istnieć możliwość obliczenia wskaźników w przypadku, w którym informacje niefinansowe wyrażone byłyby w mierniku liczbowym.

Jak wykazują badania przeprowadzone w 2012 roku przez M. J. Mures-Quintana i M. J. Garcia Gallego informacje niefinansowe można wykorzystać także w budowie modeli przewidujących upadłość przedsiębiorstw. Modele zagrożenia upadłością są powszechnie budowane w ramach analizy finansowej i z wykorzystaniem wskaźników finansowych wykorzystujących miary rentowności, płynności, czy zadłużenia, jednakże ich wzbogacenie o informacje niefinansowe może posłużyć budowie bardziej zaawansowanych modeli. Wydaje się to tym bardziej możliwe ponieważ informacje niefinansowe z definicji - począwszy od początków ich powstania - były ukierunkowane na przyszłość mając charakter prospektywny, więc również modele niebazujące wyłącznie na finansowych wskaźnikach historycznych powinny osiągać lepsze wyniki aniżeli modele klasyczne (2012, s. 431-433).

Zdaniem autora modele zagrożenia upadłością są obarczone dużym ryzykiem błędu i powinny z punktu widzenia niniejszej rozprawy stanowić jedynie ciekawostkę, jednakże analiza informacji niefinansowych (mogłaby być nazywana „analizą niefinansową” - w kontrze do wykształconej i opisaną w literaturze przedmiotu analizy finansowej) nie wydaje się pomysłem bezzasadnym. Autor widzi możliwość rozwoju "analizy niefinansowej" w niedalekiej przyszłości w związku z upowszechnieniem ujawnień informacji niefinansowych wśród dużych spółek i koniecznością opracowania przez środowisko naukowe sposobów ich badania i interpretacji wyników tych badań.

Powracając do cech i formy ujawnień informacji niefinansowych – jeszcze kilka lat wcześniej informacja sprawozdawcza przyjmowała przede wszystkim formę kwotową, tj. była na ogół mierzona i wyrażona w pieniądzu i podlegała weryfikacji w celu zwiększenia jej wiarygodności i obiektywizmu, jednakże ujawnieniom informacji finansowych towarzyszyły zwykle także informacje niefinansowe (takie jak liczba pracowników, wytworzonych/sprzedanych produktów i usług itd.), których nie da się wyrazić w pieniądzu (FASB 2008).

Cechami opisywanymi w literaturze, które odróżniają informacje niefinansowe od finansowych są między innymi (Krasodomska 2014a, s. 26):

- ich stosunkowa młodość, ponieważ są ujawniane dopiero od niespełna 25 lat w porównaniu do finansowych ujawnianych od 500 lat,
- możliwość zawarcia w nich informacji o charakterze prospektywnym, szersze grono interesariuszy,
- duży subiektywizm wynikający z braku obowiązku weryfikacji przez biegłych rewidentów.

Za atrybut wiarygodności informacji zawartych w sprawozdaniu finansowym można uznać ich neutralność. Neutralność jest cechą oznaczającą zachowanie bezstronności przez osoby sporządzające sprawozdanie finansowe. Sprawozdanie nie jest neutralne w momencie, gdy selekcja lub sposób prezentacji informacji wywiera wpływ na formułowanie ocen lub podejmowanie decyzji przez użytkowników sprawozdań (Nowak 2008, s. 30).

Zdaniem autora w związku z tym, że informacje niefinansowe są prezentowane w raportach w sposób selektywny (tj. spółki prezentują przede wszystkim informacje pozytywne) to nie jest możliwe zachowanie ich wiarygodności na poziomie porównywalnym do sprawozdania finansowego i informacji w nim zawartych.

Pisze o tym także M. Lament stwierdzając, iż podmioty funkcjonujące na rynku prezentują w swoich raportach jedynie osiągnięcia z zakresu kwestii niefinansowych, a nie zagrożenia dla działalności w ramach tych kwestii (Lament 2017, s. 64).

Wskazuje się, że na razie informacje niefinansowe ujawniane w raportach rocznych spółek są niskiej jakości i nie są chętnie wykorzystywane przez interesariuszy jednostki dla podejmowania decyzji (Fijałkowska i Macuda 2017, s. 62). Zgodnie z badaniem przeprowadzonym przez J. Krasodomską ponad 50% zapytanych w ankiecie analityków finansowych zaznacza, że wszystkie ujawniane jakościowe informacje niefinansowe nie są, ale powinny być porównywalne między spółkami (2014a, s. 233). Porównywalność jest więc cechą pożądaną, ale współcześnie nieobecną w raportowaniu informacji niefinansowych.

Widać więc, że cechy informacji pochodzących z rachunkowości takie jak: neutralność, obiektywność, wiarygodność, czy porównywalność nie są w większości przypadków cechami informacji niefinansowych. Wynika to z faktu, iż nie istnieje jedna i uniwersalna definicja informacji niefinansowych. Myśląc o informacjach niefinansowych każdy ma na myśli zupełnie inny zbiór informacji. Nie sposób ustalić więc na tym etapie katalogu cech tych informacji. Czy można z pewnością stwierdzić, że informacje niefinansowe są przykładowo nieporównywalne między spółkami albo subiektywne, jeżeli nie wiemy do końca, które konkretnie wskaźniki niefinansowe znajdują się wewnątrz zbioru informacji niefinansowych? Zdaniem autora jest to niemożliwe. Ponadto nie sposób jest mówić o cechach informacji bez odniesienia do cech informacji sprawozdawczych zawartych w ramach przepisów prawnych i wynikających z założeń koncepcyjnych sprawozdawczości finansowej dlatego autor wróci do tego zagadnienia w ramach rozdziału 2.

Odnośnie formy informacji niefinansowych – nadal nie ma jednej przyjętej klasyfikacji informacji niefinansowych (Krasodomska 2014a, s. 28-48), jednakże wielu autorów (a także Komisja Europejska) wyróżnia i klasyfikuje zawartość informacji niefinansowych według jej treści.

Podział ujawnień dobrowolnych (w 1995 roku jeszcze nie określono ich jako niefinansowych – przyp. autora) można zaprezentować w sposób następujący (Meek i Roberts 1995, s. 561-570, za: Krasodomska 2014a, s. 22):

- strategiczne – informacje na temat spółki, strategii spółki, planowanych i wykonanych przejęć oraz zbyć, a także prowadzonych prac badawczo-rozwojowych,
- niefinansowe – informacje o zarządzie, pracownikach, społecznej odpowiedzialności i wartości dodanej,
- finansowe – informacja segmentowa i finansowa, a także informacje o walutach obcych i cenach akcji.

FASB w 2001 roku podzieliła informacje ujawniane dobrowolnie na sześć części (FASB 2001, s. 6):

- dane biznesowe (*business data*) – czyli dane których zarząd używa do zarządzania daną jednostką,
- analiza zarządu danych biznesowych (*Management's analysis of business data*) – powody dla zmian w danych wraz z identyfikacją kluczowych trendów,
- informacje nastawione na przyszłość (*Forward-looking information*) – m.in. możliwości i ryzyka wywodzące się z kluczowych trendów,
- informacje o zarządzie i akcjonariuszach (*Information about management and shareholders*) – wraz z ich wynagrodzeniem i relacjami między tymi podmiotami,
- tło przedsiębiorstwa (*Background about the company*) – strategię, cele, zakres i opis działalności,
- informacje o aktywach pozabilansowych (*Information about intangible assets*) – informacje o składnikach, które nie zostały ujęte w sprawozdaniu finansowych.

Autor zauważa, że choć informacje o aktywach pozabilansowych zawiera się w informacji dodatkowej do sprawozdania finansowego (przez co nie można ich wliczyć do informacji niefinansowych, to już informacje o czynnikach niebędących aktywami, a generujących różnicę po między wyceną księgową, a rynkową spółki można do informacji niefinansowych zawrzeć. Klasyfikacja FASB wymaga więc aktualizacji.

S. Arvidsson dzieli informacje niefinansowe na pięć kategorii:

- CSR,
- zasoby ludzkie (*human*),
- organizacyjne,
- R&D,

- relacyjne

- każdą z kategorii dzieląc następnie na podkategorie. Wewnątrz informacji dotyczących CSR znalazły się: wskaźniki zrównoważonego rozwoju, liczba wypadków, informacje dotyczące polityk środowiskowych, emisja dwutlenku węgla (CO₂), wypadki środowiskowe, certyfikaty dotyczące ochrony środowiska lub kwestii BHP, polityki etyczne. Informacje dotyczące zasobów ludzkich dzielone są na: Human capital index (HCI), informacje o polityce zarządzania zasobami ludzkimi, informacje o zdolnościach/kwalifikacjach pracowników, satysfakcja pracowników, wymiany kadrowe, średnie wynagrodzenia pracowników oraz informacje o dniach urlopu, wolnych od pracy i zwolnieniach chorobowych. Organizacyjne informacje dzielone są na: informacje dotyczące wydajności organizacyjnej, incydentów i wydajności produktów. R&D stanowi informacje o wdrożonych, wdrażanych i planowanych projektach rozwojowych w spółce, natomiast dane relacyjne dotyczą badania satysfakcji konsumentów oraz informacje na temat utrzymywania stałej bazy klientów (2011, s. 290).

Według J. Krasodomskiej informacje niefinansowe dotyczą działalności jednostki w obszarach (Krasodomska 2014a, s. 28-48): zewnętrznych warunków działania, działalności operacyjnej, przewidywanego rozwoju, akcjonariatu i akcji, ładu korporacyjnego i społecznej odpowiedzialności.

Inną klasyfikację w podziale na cztery główne składowe stosuje K. Gazdar również dzieląc informacje niefinansowe według treści (2007, s. 5-6):

- etyka – społeczna odpowiedzialność, równowaga celów, dobre praktyki,
- konkurencyjność – wartość marki, baza klientów, wskaźniki rynkowe,
- zasoby ludzkie – wydajność, zaangażowanie, talent,
- zarządzanie – strategia, ład korporacyjny, prognozy.

Informacje niefinansowe mogą być ujawniane dobrowolnie, ponad wymaganą prawem miarę, aby poinformować odbiorców o dodatkowych istotnych zdarzeniach i okolicznościach, w celu budowy pozytywnego wizerunku jednostki (i tym samym poszerzenia jej bazy klientów) i uniknięcia niekorzystnej reakcji ze strony państwowych instytucji (np. kontroli lub wprowadzenia restrykcyjnych przepisów).

Do 2014 roku część państw posiadała własne przepisy dotyczące ujawnień informacji niefinansowych. Przykładem może być francuski „*bilan social*” zawierający między innymi informacje na temat zatrudnienia, kosztów wynagrodzeń, BHP, szkoleń i warunków pracy, którego obowiązkiem były obciążone francuskie spółki zatrudniające powyżej 300 pracowników (Krasodomska 2010b, s. 52). Informacje te dzięki określonej ogólnie strukturze i liczbowej formie są – co należy koniecznie w tym miejscu zaznaczyć – porównywalne między spółkami.

W Wielkiej Brytanii również opracowano wytyczne w zakresie publikowania przez spółki informacji niefinansowych i było to zadaniem Londyńskiej Giełdy Papierów Wartościowych.

Po 2000 roku jej obowiązki jako ciała ustawodawczego w zakresie zasad regulujących brytyjski rynek giełdowy przejął Financial Services Authority. W Stanach Zjednoczonych obowiązki raportowania w zakresie sprawozdań finansowych, jak i pozostałych informacji na spółki publiczne nakłada z kolei Komisja Papierów Wartościowych i Giełd (SEC). Obowiązki publikacji dotyczą raportów rocznych, kwartalnych i bieżących (Krasodomska 2011, s. 47).

Fakt braku możliwości porównań raportów o takim charakterze między przedsiębiorstwami funkcjonującymi w różnych państwach, dlatego w celu zapewnienia porównywalności zaistniała konieczność utworzenia międzynarodowego standardu dotyczącego ujawnień powyższych informacji w raportach. Jak stwierdza M. Macuda brak spójności i jednolitych praktyk utrudnia porównywalność (2015, s. 106), zaś informacje będą bardziej przejrzyste, jeżeli będą porównywalne (Błażyńska 2015b, s. 51). Zdaniem autora rozprawy informacje niefinansowe prawdopodobnie dopiero nabiorą cech takich jak porównywalność i przejrzystość w przyszłości.

Należy zaznaczyć, iż nie jest możliwe jednoczesne poszerzanie zakresu raportowania i utrzymanie „porządku” raportowania, który istniał w sprawozdawczości finansowej. Rozszerzanie zakresu raportowania i rozwój raportowania niefinansowego będzie skutkowało dużą uznaniowością w formie i treści samych raportów. Postuluje się potrzebę ujednoczenia zawartości raportów rocznych oraz podkreśla się wyzwanie przed jakim stoi współczesna rachunkowość, a jakim jest zachowanie przejrzystości raportów rocznych w warunkach przebiegających zmian (Walińska 2015, s. 164).

Autor rozprawy uważa, iż przed środowiskiem naukowym stoi olbrzymie wyzwanie polegające na wypracowaniu ram, form i narzędzi dla raportowania i analizy informacji niefinansowych. Między innymi od działalności środowiska naukowego zależy, czy informacje niefinansowe nabiorą cech informacji pochodzących z rachunkowości, co może wpłynąć na współczesne postrzeganie rachunkowości i sprawozdawczości finansowej.

1.4. Ujawnianie informacji niefinansowych w klasycznej teorii rachunkowości

Czy przyczyn ujawnień informacji niefinansowych można szukać w teorii rachunkowości i czy ujawnianie informacji niefinansowych może być w ogóle brane pod uwagę jako część rachunkowości? Aby odpowiedzieć na powyższe pytanie należy rozważyć czym w ogóle jest klasycznie⁷ pojmowana teoria rachunkowości.

Termin „teoria naukowa” może być rozumiana jako zbiór praw, definicji i hipotez rzeczowo i logicznie powiązanych w całość, jako wiedza tłumacząca zjawiska i pozostająca w powiązaniu z praktyką. Jest to system logicznie i rzeczowo uporządkowanych twierdzeń, powiązany

⁷ Autor używa pojęcia „klasyczna” lub „klasycznie pojmowana” teoria rachunkowości dla odróżnienia od tzw. „etyczno-normatywnych” teorii rachunkowości, związanych blisko z koncepcją CSR i omówionych w dalszej części rozprawy.

określonymi relacjami logicznymi, który występuje w danej nauce oraz spełnia przyjęte w niej kryteria naukowości i poprawności metodologicznej.

W naukach empirycznych takich jak rachunkowość pod terminem nauki rozumie się (za: Remlein 2014, s. 122-123):

- zbiór zdań tłumaczących dane zjawiska, tworzący wraz z wyjaśnianymi ją prawami i hipotezami, logicznie zwartą jednostkę wiedzy naukowej o tej dziedzinie,
- system twierdzeń dotyczących dziedziny i zawierający terminy teoretyczne,
- układ praw nauki, ogólnych hipotez oraz definicji logicznie i rzeczowo powiązanych, że z najogólniejszych spośród nich można wyprowadzić wszystkie twierdzenia mniej ogólne, oraz tak sformułowanych, aby istniała możliwość ich weryfikacji.

T.S. Kuhn (1985) był zdania, iż rozwój nauki polega na formułowaniu określonych teorii opartych na paradygmacie w trakcie etapu zwanego „nauką normalną”, zaś w momencie wystąpienia kryzysu wyrażającego się w braku możliwości rozwiązania zadanego problemu, dochodzi do coraz większej liczby problemów naukowych przy wykorzystaniu reguł danego paradygmatu. Nauka wkracza wtedy w okres „rewolucji naukowej”, której przebieg służy radykalnej i postępowej zmianie naukowego paradygmatu i wyznaczeniu rozwiązań możliwych do wyjaśnienia w ramach nowego paradygmatu (za: Kwiecień 2016, s. 68).

Rachunkowość jako nauka jest opisana dość precyzyjnie w literaturze przedmiotu. Pod pojęciem rachunkowości rozumie się (Karmańska 2016, s. xiii):

- w wymiarze ściśle naukowym - wiedzę naukową, stanowiącą naukę społeczną stosowaną, należącą do dziedziny nauk ekonomicznych,
- w wymiarze praktycznym - celowy i sprecyzowany rodzaj czynności wykonywanych w podmiotach gospodarczych.

Przedmiotem badań rachunkowości w ujęciu makroekonomicznym są globalne procesy i działania dotyczące zrównoważonego rozwoju w wymiarze zasobowo-finansowym (Karmańska 2016, s. xiv).

Celami nauki o rachunkowości są (Karmańska 2016, s. xv):

- formułowanie i analizowanie metod, umożliwiających realizację celów w sferze praktyki rachunkowości, w szczególności w zakresie pomiaru, wyceny i ewidencji zjawisk oraz procesów gospodarczych, a także prezentacji informacji na potrzeby zewnętrznych i wewnętrznych odbiorców,
- prowadzenie badań w celu określenia i oceny wewnętrznej logiki rachunkowości jako praktyki, jej relacji z podmiotem, w którym jest stosowana i otoczeniem społeczno-gospodarczym [...].

Rachunkowość jest to w najprostszym, podręcznikowym rozumieniu system ewidencyjno-sprawozdawczy, który może być traktowany jako informacyjny, dostarczający informacji

ekonomicznej wykorzystywanej w ocenie działalności przedsiębiorstw i podejmowaniu decyzji. (Nowak 2011, s.15).

Rachunkowość może być definiowana także jako (Szychta 2015, s. 22):

- sztuka ewidencji lub system ewidencyjny zdarzeń gospodarczych,
- system informacyjno-kontrolny,
- język działalności gospodarczej (biznesu),
- system pomiaru wartości (stanów, procesów i wyników),
- działalność usługowa,
- środek służący do odzwierciedlania rzeczywistych stanów, procesów i wyników,
- środek utrzymania bieżącego społecznego i ekonomicznego porządku.

Choć w pierwszej połowie XX wieku rachunkowość obejmowała tylko księgowość to wraz z czasem poszerzał się jej zakres (tamże, s. 23).

Amerykańskie Stowarzyszenie Księgowych (American Accounting Association) definiuje z kolei rachunkowość jako proces identyfikacji, pomiaru, przetwarzania oraz przekazywania informacji ekonomicznych, pozwalających na sformułowanie opinii i decyzji przez użytkowników informacji (American Accounting Association 2011 (1966), s. 1).

Rachunkowość można także spróbować zdefiniować jako całościowy i zwarty system ciągłego oraz systematycznego gromadzenia i przetwarzania danych oraz prezentacji informacji ekonomiczno-finansowych (Sawicki (red.) 2009, str. 14).

Rachunkowość, czy z ang. *accounting* zawiera w swojej nazwie „rachunek” lub „liczenie” (*count*), a więc elementy kojarzące się z liczbami, ale niekoniecznie obejmować musi ona przekazywanie informacji w mierniku liczbowym (Mook, Quater i Richmond 2007, s. 51). Informacje ze sprawozdań mogą przybrać więc formę informacji niefinansowych i są traktowane jako odmienny sposób przedstawienia informacji ujętych już w wartościach pieniężnych w sprawozdaniu finansowym, a także wykraczające poza ramy sprawozdania finansowego (Krasodomska 2014a, s. 18).

Istotą rachunkowości jest przedstawienie wiernego i rzetelnego obrazu rzeczywistości gospodarczej i osiągnięć jednostki (Kamela-Sowińska 2014c, s. 108).

Zdaniem K. Sawickiego ustalenie pojęcia, zakresu i zadań rachunkowości było prostsze we wcześniejszych fazach rozwoju tej nauki, zaś współcześnie trwa nieustanne rozszerzanie zakresu podmiotowego i przedmiotowego rachunkowości, co wyraża się dołączeniem do rachunkowości kwestii nowych, takich jak na przykład kapitału intelektualnego, a to ostatecznie utrudnia określenie ostatecznego kształtu nauki rachunkowości (2016, s. 176-178).

Teoria rachunkowości wpływa na kształt i treść sprawozdań finansowych, m.in. modyfikując zasady wyceny składników majątkowych itp. Przyjmuje się, że teoria rachunkowości tworzy ogólne ramy dla opracowywania norm prawnych, standardów itp. (Emerling 2014, s. 47). Jak

pisze M. Remlein zadaniem teorii jest nie tylko opis i wyjaśnienie faktów, ale w naukach empirycznych także ich predykcja. Z związku z tym teoria rachunkowości powinna z założenia stworzyć strukturę pojęciową, nowe procedury i metody, które są podstawą dla tworzenia norm, prawa i praktyki rachunkowości (2014, s. 123).

Teorie rachunkowości pozwalają zrozumieć praktykę rachunkowości i powinny pozwolić odnaleźć przyczyny ujawnień informacji niefinansowych w raportach rocznych spółek. Teorie rachunkowości wyróżnione w literaturze dzielimy na teorie normatywne i teorie pozytywne. Teorie normatywne dostarczają wskazań i wytycznych dotyczących postulowanych kierunków zmian w rachunkowości. Odpowiadają one na pytanie „jak powinno być?”. Opracowanie przez ISAB założeń koncepcyjnych, a także inne przykłady tworzenia wytycznych są działaniami opartymi w teoriach normatywnych rachunkowości. Teorie pozytywne natomiast stanowią opis, wyjaśnienia i przewidywania wskazujące na postępowanie danej organizacji oraz jej motywy – teorie pozytywne odpowiadają na pytanie „jak jest?” oraz „dlaczego tak jest?”. Przytoczona wcześniej teoria interesariuszy może być w związku z tym postrzegana jako rodzaj teorii normatywnej lub - jeżeli weźmiemy pod uwagę opisany wcześniej w rozprawie nurt menedżerski – pozytywnej (Krasodomska 2014a, s. 60).

Rachunkowość musi brać pod uwagę zmiany następujące w rzeczywistości gospodarczej. M. Kwiecień jako przykład takich zmian podaje m.in. ciekawy przykład zmiany w obrocie papierami wartościowymi. O ile kiedyś nie był możliwy całodobowy handel papierami wartościowymi, to teraz jest on możliwy i rozliczany w odstępach sekundowych w wykorzystaniem systemów informatycznych. Idą za tym ryzyka, takie jak ryzyko „baniek spekulacyjnych”, ale też olbrzymie możliwości i rachunkowość powinna być w stanie odpowiadać na te zmiany jako nauka. Od lat 80. XX wieku również ma miejsce postępująca finansyzacja gospodarki, czyli rosnąca rola sfery finansowej i kryteriów finansowych w gospodarce, która również stanowi wyzwanie dla rachunkowości (Kwiecień 2016, s. 69).

Rachunkowość ma na celu poznanie i odwzorowanie stanu finansowego jednostek gospodarczych oraz obiektywne objawianie prawdy o transakcjach, ryzyku, zagrożeniach działania. Cechą nauki o rachunkowości jest dążenie do poznania prawdy, do rozpoznania rzeczywistości, relacji między podmiotami i segmentami gospodarki. Rolą rachunkowości będzie więc oczyszczanie zdarzeń będących przedmiotem jej badań z manipulacji – zarówno wizerunkowych, jak i spekulacyjnych, politycznych, czy zarządczych (Kwiecień 2016, s. 77).

Rolę rachunkowości można postrzegać w trojaki sposób według paradygmatów Matteissicha:

- wg paradygmatu wyceny, zgodnie z którym wycena składników jest głównym zadaniem rachunkowości,
- wg paradygmatu zarządczo-powierniczego, gdzie rolą jest zapewnienie ochrony majątku powierzonego zarządowi przez właściciela,

- wg paradygmatu strategiczno-informacyjnego, zgodnie z którym zadaniem rachunkowości jest dostarczanie informacji interesariuszom.

Zgodnie z ostatnim z paradygmatów zasadniczą rolę w rachunkowości ogrywa rzeczywistość społeczna (obok rzeczywistości fizycznej), ponieważ to w jej strukturze logicznej zawarte są stosunki własności, zobowiązań i zagadnienia wyceny (za: Zyznarska-Dworczak 2015, s. 198-199).

Nadrzędną funkcją rachunkowości była przez wiele lat funkcja dowodowa, uprawdopodobniająca pomiar ekonomiczny zjawisk i procesów gospodarczych, a sam system rachunkowości był, cytując za M. Kwiecień: „notariatem działalności gospodarczej” i umożliwiał jedynie emisję historycznych informacji opisujących przeszłą działalność spółki (Kwiecień 2015, s. 126).

Współcześnie to funkcja informacyjna ma znaczenie nadrzędne w rachunkowości, ponad pozostałe funkcje rachunkowości. Tworzenie informacji o procesach gospodarczych wewnątrz przedsiębiorstw, a następnie ich dostosowywanie do potrzeb informacyjnych interesariuszy (zarówno zewnętrznych, jak i wewnętrznych) jest przejawem tejże funkcji w rachunkowości (Nowak 2014, str. 311-312) (Nowak 2011, str. 16-17).

Zdaniem M. Kwiecień paradygmatem współczesnej rachunkowości jest poprawna kwantyfikacja wartości przejawów życia gospodarczego (Kwiecień 2015, s. 130-131), a więc nie tylko przejawów finansowych.

Rachunkowość jest traktowana wieloaspektowo i może być rozumiana zarówno jako system informacyjny, zbiór regulacji prawnych, dyscyplina naukowa lub jako system pomiaru, wyceny i rejestracji zdarzeń gospodarczych (Emerling 2014, s. 47).

Podstawowym celem rachunkowości jest dostarczenie informacji (Gos 2014a, s.25). Przyjmuje się że ostatecznym produktem rachunkowości jest sprawozdanie (Michalczuk i Mikulska 2014, s. 199). W. Gos wskazuje na fakt, że system rachunkowości powinien być zorganizowany w taki sposób, aby umożliwiać sporządzanie sprawozdań, nie tylko sprawozdań finansowych (2014a. s.30).

Podmiotem rachunkowości są jednostki gospodarcze (Nowak 2011, s.16).

Przedmiot nauki rachunkowości był różnie definiowany na przestrzeni ostatnich 60 lat. Z. Kossut pod przedmiotem nauki rachunkowości rozumiał sposoby ewidencji procesów gospodarczych, zaś E. Wojciechowski był zdania, iż przedmiotem rachunkowości są zjawiska gospodarcze, pieniężny rachunek gospodarczy oraz systemy, reguły i sposoby sporządzania tego rachunku. Następną definicję w 1959 roku przytoczył W. Malc. Zgodnie z nią przedmiotem rachunkowości są obiektywne współzależności pomiędzy subiektywnymi sposobami ewidencji, a odzwierciedlanymi przez nią zjawiskami, które realnie istnieją. Definicja z 1960 roku E. Terebuchy pod tym pojęciem rozumie systemy, metody, formy oraz zasady organizacji

i techniki dokonywania zapisów. S. Skrzywan do roku 1971 definiował przedmiot rachunkowości jako określone zjawiska gospodarcze występujące w jednostkach gospodarujących. Dalej J. Górski opisał w 1975 roku przedmiot jako konkretne procesy gospodarcze wraz z uczestniczącym w nich prawnie wydzielonym majątkiem (za: Remlein 2014, s. 127).

Przedmiotem rachunkowości u E. Nowaka są z kolei zdarzenia gospodarcze wyrażone w mierniku pieniężnym i wpływający na sytuację majątkową, finansową lub wynik finansowy (Nowak 2011, s.16). Podobną definicję wykorzystuje W. Gos (Gos 2014a, s.26).

Jak wyraźnie widać wszystkie przytoczone definicje przedmiotu rachunkowości z wyjątkiem E. Terebuchy odnoszą się do terminu „zjawisk gospodarczych”, „rachunku gospodarczego” lub „procesy gospodarcze”. Nie pojawia się więc pojęcie „operacji gospodarczych” stricte ograniczających rachunkowość wyłącznie do rachunkowości finansowej. Zdaniem autora pojęcia bliskoznaczne stosowane w definicjach przedmiotu rachunkowości przez różnych autorów są w istocie synonimem „zdarzenia gospodarczego”, co implikuje dwa następujące fakty:

- przedmiot rachunkowości nie ogranicza się do zdarzeń gospodarczych powodujących zmiany w bilansie, czy rachunku zysków i strat, czyli zmiany o charakterze finansowym,
- przedmiotem rachunkowości mogą być zdarzenia generujące informacje niefinansowe, które będą następnie ujawniane w ramach odrębnego sprawozdania.

Jasnym jest jednak dla autora, że pierwotny paradygmat rachunkowości nie zakładał ujawnień o charakterze niefinansowym w raportach rocznych, czy prowadzenia przez spółki rachunkowości społecznej, czy środowiskowej i może w związku z tym istnieć potrzeba ponownego zdefiniowania przedmiotu rachunkowości.

W literaturze istnieją także definicje rachunkowości finansowej, które można omówić w kontekście ujawnień informacji niefinansowych.

System rachunkowości finansowej można definiować usankcjonowany prawnie zbiór zasad księgowych oraz metod wyceny i prezentacji sprawozdań finansowych (Szczęsny i Cieślik 2011, s. 43). Celem rachunkowości finansowej jest dostarczenie informacji o sytuacji finansowej firmy, jej majątku, strukturze finansowania, wypłacalności, płynności i przepływach pieniężnych (Świdarska 2013, s. 160).

W rachunkowości finansowej stosuje się zasadę pomiaru pieniężnego. Co za tym idzie możliwe jest odejmowanie i dodawanie poszczególnych składników majątkowych, jednakże rejestrowane są wyłącznie zdarzenia rejestrowane w kwotach pieniężnych, co skutkuje choćby niemożnością odzwierciedlenia wewnątrz sprawozdania informacji niepieniężnych (np. dotyczących zasobów ludzkich czy też ważnych dla uzyskania przewagi konkurencyjnej zasobów intelektualnych), co z kolei powoduje znaczne różnice pomiędzy wartością rynkową,

a wartością księgową spółki. Podkreśla się że informacje pochodzące z rachunkowości finansowej nie dają podstaw do efektywnego zarządzania majątkiem (Świdarska 2013, s. 160-162).

Przez bardzo długi czas ostatecznym produktem rachunkowości finansowej było sprawozdanie finansowe. Celem sprawozdania finansowego jest przede wszystkim zaspokojenie potrzeb informacyjnych szerokiego kręgu użytkowników tego sprawozdania (czyli interesariuszy – przyp. autora). Pozostaje ono głównym źródłem informacji finansowych dla podejmowania decyzji inwestycyjnych, transakcyjnych i kredytowych. Podkreśla się w literaturze, że niektórzy z użytkowników mogą jednak wymagać dodatkowych informacji, które nie są zawierane w sprawozdaniu finansowym (Olchowicz i Tłaczała 2015, s. 23).

Zgodnie ze szkockim raportem MRCV autorstwa Institute of Chartered Accountants of Scotland z 1986 roku za trzy cele sprawozdawczości finansowej można uznać pokazywanie wiarygodnego i rzetelnego obrazu w księgach rachunkowych, pokazywanie rzeczywistości gospodarczej jednostki oraz bycie użyteczną dla celów decyzyjnych przez interesariuszy (Shahwan 2008, s. 195-196).

Poza głównymi elementami sprawozdania finansowego pozwalającymi na ocenę rentowności i płynności jednostki sprawozdanie zawiera również informację dodatkową i zestawienia uzupełniające. Są one w stanie dostarczyć użytkownikom informacji o ryzyku i niepewności działania jednostki, należnościach i zobowiązaniach warunkowych, segmentach geograficznych i asortymentowych działalności jednostki i wiele innych informacji (Olchowicz i Tłaczała 2015, s. 23-24).

Czy można uznać ujawnianie informacji niefinansowych w ramach raportów CSR i raportów z informacji niefinansowych za część rachunkowości? Biorąc pod uwagę współczesną teorię rachunkowości i bazując na przytoczonych powyżej definicjach wydaje się to jak najbardziej uzasadnione, ponieważ definicje rachunkowości i przedmiotu rachunkowości są w większości na tyle ogólne, że pozwalają na inkluzję raportowania zintegrowanego, raportowania społecznego, czy ujawniania informacji niefinansowych jako części rachunkowości.

Dodatkowym dowodem może być ujęcie obowiązku sprawozdawczego informacji niefinansowych w unijnej dyrektywie dotyczącej rachunkowości. Obowiązek ten znalazł się następnie w polskiej UoR, co dodatkowo podkreśla, że jest on mocno powiązany z rachunkowością. Dodatkowe ujawnienia informacji niefinansowych nie stanowią jednak zdaniem autora części rachunkowości finansowej, ani sprawozdawczości finansowej. Zgodnie z UoR przedmiotem rachunkowości finansowej są:

- przyjęte zasady polityka rachunkowości,
- prowadzenie [...] ksiąg rachunkowych ujmujących zapisy zdarzeń w porządku chronologicznym i systematycznym,

- okresowe ustalanie lub sprawdzanie drogą inwentaryzacji rzeczywistego stanu aktywów i pasywów,
- wycenę aktywów i pasywów oraz ustalanie wyniku finansowego,
- sporządzanie sprawozdań finansowych,
- gromadzenie i przechowywanie dowodów księgowych i innej dokumentacji określonej w ustawie,
- poddanie badaniu i ogłaszanie sprawozdań finansowych.

W myśl powyższego zakresu przedmiotowego ujawnianie informacji niefinansowych, czyli informacji poza sprawozdaniem finansowym nie stanowi przedmiotu rachunkowości finansowej. Należy jednak zaznaczyć, że podobnie rachunkowość zarządcza, czy rachunkowość podatkowa nie mieści się w definicji rachunkowości finansowej, co nie wyklucza ich zawarcia w rachunkowości jako obszarze praktycznego działania.

Według W. Gosa sprawozdawczość jest i pozostanie elementem rachunkowości, ponieważ głównym celem rachunkowości jest sporządzanie sprawozdań (2014a, s.28-29). Jeżeli ujawnienia informacji niefinansowych są częścią szeroko pojętej rachunkowości (a są - przyp. autora) to w myśl większości definicji są także częścią rachunkowości.

Z drugiej strony istnieją także inne, nowe definicje sprawozdawczości finansowej. Przykładowo definicja sprawozdawczości finansowej została określona przez J. Samelaka, jako usystematyzowany zbiór wyselekcjonowanych i syntetycznych informacji, cechujących się dominującym charakterem finansowym (a więc nie wyłącznym charakterem finansowym – przyp. autora), tworzonych głównie przez rachunkowość i częściowo poza nią, odnoszących się do zarówno przeszłej, jak i obecnej sytuacji finansowej (Samelak 2013, s. 79). W opinii autora niniejszej rozprawy w ramach tej definicji mieści się także sprawozdawczość niefinansowa. Definicja J. Samelaka jest o tyle ciekawa, że częściowo wyłącza sprawozdawczość finansową z definicji rachunkowości. Możemy więc współcześnie zauważyć, że klasyczny zakres rachunkowości określony w podręcznikach jako obejmujący księgowość, kalkulację i sprawozdawczość przestał być uzasadniony w przypadku sporządzania i ujawniania przynajmniej część informacji niefinansowych, które nie były ujawnione w ramach rachunkowości danej jednostki (W. Gos 2014, s. 29).

Zdaniem autora pojawił się spór o to, czy tzw.: „sprawozdawczość niefinansowa” stanowi część rachunkowości, czy też powinna zostać określona i zdefiniowana jako osobny obowiązek spółki, niezwiązany z rachunkowością.

Jak można tłumaczyć działanie ustawodawcy polegające na umiejscowieniu nowych obowiązków w przepisach dotyczących rachunkowości – pomimo istniejącego sporu?

W literaturze podkreśla się, iż rachunkowość staje się coraz bardziej narracyjna (Masztalerz 2016, s. 176-177). Ze względu na olbrzymią obszerność współczesnych raportów (zwłaszcza tych

spółek amerykańskich i brytyjskich) pojawił się problem zachowywania przejrzystości⁸, tj. jasnej i otwartej prezentacji informacji dotyczących spółki w sposób pełni informujący użytkowników o procesach, procedurach i założeniach prezentowanych w raporcie (Krasodomska 2010b, s. 46-47). Pojawiają się także obawy o porównywalność raportów (Arvidsson 2011, s. 282).

Nie sposób jest w tym miejscu uciec od roli Stanów Zjednoczonych i Wielkiej Brytanii w kształtowaniu standardów raportowania. Jak wskazuje J. Krasodomska powyższe kraje są najważniejszymi przedstawicielami anglosaskiego modelu rynku i rachunkowości – modelu bazującego na rozwiniętych rynkach finansowych z kluczową rolą kapitałów własnych w finansowaniu przedsiębiorstw i tradycją pozyskiwania źródeł finansowania z emisji instrumentów finansowych (przede wszystkim z akcji). Duże korporacje w powyższych krajach są w związku z powyższym niezależne od finansowania z dużych instytucji depozytowo-kredytowych (w przeciwieństwie do krajów takich jak Niemcy, czy Polska, gdzie głównym źródłem finansowania pozostaje kredyt bankowy – przyp. autora). To w Stanach Zjednoczonych i Wielkiej Brytanii zakres ujawnianych informacji przez spółki giełdowe jest największy na świecie, Bardzo ważnym terminem jest tam przejrzystość (transparentność) sprawozdań (Krasodomska 2014a, s. 111-112).

Użytkownicy informacji nie są zainteresowani iluzją tylko faktami. Domagają się coraz obszerniejszych pakietów informacyjnych i żądają poprawy przejrzystości i jakości informacji. Z jednej strony interesariuszom zależy na jasnej, zrozumiałej i czytelnej informacji pozbawionej zniekształceń i nieprawidłowości, a z drugiej wymagają sumienności, staranności i odpowiedzialności za przekazywane informacje (Śnieżek i Wiatr 2012, s. 46).

Zdaniem A. Kameli-Sowińskiej może w ciągu około 50 lat dojść do całkowitego zaniku rachunkowości jako systemu ewidencji i sprawozdawczości finansowej, a zastąpić może ją finansowy opis gospodarczy (tzw. *tailor-made accounting*) składający się przede wszystkim z elementów narracyjnych (2014c, s. 107).

Zdaniem autora rozprawy obecnie na naszych oczach realizuje się właśnie ten scenariusz i dokonuje się on poprzez rozszerzanie zakresu sprawozdawczości spółek o elementy niefinansowe oderwane od księgowości. Dlaczego się tak dzieje? Biorąc pod uwagę cele i zakres nauki o rachunkowości to w przypadku znalezienia takiego zjawiska lub procesu gospodarczego, którego nie dałoby się ująć w ramach obecnego paradygmatu rachunkowości, a który istotnie wpływałby na pomiar lub wycenę ewidencjonowanych już w rachunkowości zjawisk i procesów gospodarczych to możliwe byłoby zaistnienie sytuacji, o której pisał T.S. Kuhn, a więc rewolucja naukowa w rachunkowości.

⁸ Słowo "przejrzystość" można interpretować co najmniej na kilka różnych sposobów. Standardy Global Reporting Initiative (GRI) określają przykładowo przejrzystość (*transparency*) jako ujawnienie informacji w sposób zrozumiały i dostępny dla użytkowników. Innej definicji użył R.M. Bushman - wg niego przejrzystość to dostępność specyficznych informacji na temat działalności spółki dla osób spoza tej spółki (Bushman, Piotroski i Smith 2004, s. 208).

Przykładowo do tej pory rachunkowość miała wymiar niemalże wyłącznie finansowy, zaś powoli wskazuje się, że zagrożenia dla kontynuacji działalności przez jednostkę mogą mieć także charakter niefinansowy. Zdaniem E. Nowaka przykładowych zagrożeń dla kontynuacji działalności można upatrywać w (2008, s. 66):

- trudnościach kadrowych,
- utracie podstawowych rynków zbytu, licencji, kontrahentów,
- zmianach technologii,
- procesach sądowych (w przypadku ich przegrania przez spółkę),
- braku ubezpieczenia ryzyk,
- niekorzystnych zmianach legislacyjnych lub zmianach polityki rządowej dotyczących pośrednio jednostki.

Istnieje możliwość upadłości ze względu na przyczyny psychologiczne, tj. ze względu na uzyskanie przez wierzycieli lub dłużników konsekwencji upadłości, a nie ze względu na problemy z płynnością lub kłopoty prawne spółki (Nowak 2008, s. 66).

Zaznacza się także, że większość makroekonomicznych zagrożeń mogących negatywnie wpływać na stabilność organizacji ma charakter niefinansowy (FEE 2016, s. 7). Makroekonomiczne informacje niefinansowe mogą stanowić podstawę do wykorzystania w ramach analizy fundamentalnej dla celów zidentyfikowania poziomu bezpieczeństwa inwestycji oraz przewidywania zmian akcji (Nowak 2008, s. 42).

Zasada kontynuacji działalności jest jedną z nadrzędnych zasad rachunkowości, a więc jeżeli przyczyny dla braku kontynuacji działalności mają charakter niefinansowy to prędzej czy później odbiorcy informacji pochodzących z rachunkowości podniosą postulat ujawnienia także informacji o zjawiskach niefinansowych. Kolejnym zagadnieniem jest zastanowienie się nad zasadami rachunkowości w kontekście ujawnień informacji niefinansowych.

W literaturze przyjmuje się, że w celu zapewnienia należytej jakości sprawozdań finansowych powinny one być sporządzane według należytych zasad. Mówiąc o zasadach rachunkowości należy wymienić zasady memoriałową, kontynuacji działalności, wiernego i rzetelnego obrazu, ostrożności, periodyzacji, podmiotowości i inne zasady, które towarzyszyły rachunkowości od wieków (Nesterowicz 2014, s. 323).

W oparciu o zasady rachunkowości trudno jest wyszczególnić przyczyny ujawnień informacji niefinansowych, ponieważ zasady rachunkowości zawierają w swoich ustawowych definicjach odniesienia wyłącznie do rachunkowości finansowej. Przykładowo zasada memoriałowa nakłada na jednostki obowiązek ujmowania operacji gospodarczych w dotyczących ich okresach bez względu na stan uregulowania rozrachunków z nimi związanych, zaś ujawnienia informacji niefinansowych nie wynikają z operacji gospodarczych. Tak samo zasada ostrożności nie ma zastosowania ponieważ odnosi się do wyceny, podczas gdy informacje niefinansowe mogą

stanowić o kwestiach niemożliwych do wyceny. W stosunku do informacji niefinansowych zachowane są jedynie:

- zasada wiernego i rzetelnego obrazu (w której można znaleźć zastosowanie dla informacji o charakterze niefinansowym i prospektywnym, tak długo jak występuje ich powiązanie z informacjami finansowymi, co ma miejsce na przykład w raportach zintegrowanych, o których autor napisze w podrozdziale 1.6),
- zasada periodyzacji (ponieważ raporty o informacji niefinansowej są raportami za dany okres sprawozdawczy),
- zasada kontynuacji działalności (ze względu na zwiększony zakres prospektywnych informacji)
- zasada istotności,
- zasada przewagi treści nad formą.

Przede wszystkim jednak nie można mówić o sprawozdawczości jako części rachunkowości, gdy sprawozdawczość jest oderwana od księgowości. Ujawnianie informacji niefinansowych jest nie tyle wyrazem rachunkowości wychodzącym z księgowości, a rodzajem sprawozdawczości na granicy rachunkowości, uzupełniającej informacje pochodzące z rachunkowości o nowe informacje niezwiązane z księgami rachunkowymi danej jednostki.

Powstaje więc kolejne pytanie. Skoro ujawnianie informacji niefinansowych nie jest rachunkowością to czy może się nią stać w przyszłości? Zdaniem autora – owszem – pod warunkiem, że zjawiska gospodarcze opisane w ramach ujawnianych informacji niefinansowych uda się wycenić, a przez to powiązać je z księgowością.

A. Kamela-Sowińska wskazuje, że współcześnie wyraźnie widoczny jest wzrost luki pomiędzy wartością rynkową, a wartością księgową spółek, co wskazuje na systemowy błąd w sposobie pomiaru wartości i potrzebę zmian w tradycyjnym modelu rachunkowości. Sytuacja ta sprawia, że powstało wyzwanie dla naukowców, a także osób pracujących w księgowości, rewizji, zarządach spółek, aby utrzymać znaczącą rolę rachunkowości jako źródła informacji do podejmowania decyzji gospodarczych. Zmiany w rachunkowości muszą doprowadzić do powstania nowych narzędzi do pomiaru i sprawozdawczości dotyczących składników, które niegdyś były uznawane za niematerialne i niemożliwe do oszacowania. A. Kamela-Sowińska zaznacza też, że skala tych zmian powinna być ponadnarodowa (Kamela-Sowińska 2013, s. 20-21).

Spróbujmy zapisać powyższe stwierdzenia w ramach równania, gdzie WK oznaczać będzie wartość księgową, a WR wartość rynkową spółki:

$$WK < WR$$

$$WK + X = WR$$

Jeżeli uznać, że wartość rynkowa *WR* wiarygodnie określa wartość wewnętrzną spółki to poprzez *X* należy rozumieć różnicę pomiędzy wartością rynkową, a wartością księgową *WK*. *WK* określa więc elementy ujęte i wycenione w ramach rachunkowości, zaś *X* stanowi przedmiot badań współczesnej rachunkowości. W ramach elementu *X* zawarte mogą zostać np.:

- informacje o pracownikach (których nie wycenia się w rachunkowości),
- informacje o przyszłych zdarzeniach (ponieważ zgodnie z definicją aktywów z art. 3 UoR nie mogą zostać zawarte w wartości księgowej jednostki, ponieważ jedynie zasoby majątkowe powstałe w przeszłości mogą być aktywami),
- tzw. koszty społeczne (które często nie dotyczą aktywów kontrolowanych przez jednostkę, a więc zgodnie z definicją aktywów z art. 3 UoR nie zawiera się ich w wartości księgowej jednostki).

Badania empiryczne wykazują, że nawet 80% wartości rynkowej spółki może nie być odzwierciedlone wewnątrz sprawozdania finansowego (Arvidsson 2011, s. 278). Odpowiedzią na ten problem może być zawarcie w raporcie rocznym tych informacji jako niewycenianych informacji niefinansowych. Pozwoli to na zachowanie obecnych metod wyceny w rachunkowości jako całości, a jednocześnie dostarczy interesariuszom poszukiwanych informacji.

Zaznacza się, że klasyczny raport finansowy zawierający informacje historyczne, który zaspokaja tylko i wyłącznie potrzeby wąskiej grupy interesariuszy – inwestorów – przestał być adekwatny do aktualnych potrzeb (Krasodomska 2010b, s. 45).

Przyjmuje się, że poszerzać będzie się zakres ujawnień informacji niefinansowych w spółkach. Na podstawie badań z 1997 roku można zauważyć, że na początku XX wieku inwestorzy stwierdzali, że ich portfele inwestycyjne są budowane w 35% w oparciu na informacjach niefinansowych, z czego jedna trzecia inwestorów zauważała potrzebę zwiększania ich ujawnień w raportach rocznych. W tej chwili wyraźnie widać zarówno wzrost popytu na informacje niefinansowe, jak i wzrost podaży (ujawnień) tych informacji przez same spółki, jednakże same zmiany w sprawozdawczości spółek występujące na przestrzeni lat są powolne (Arvidsson 2011, s. 281-282).

Klasyczny raport finansowy zawierał głównie dane finansowe o charakterze historycznym, ilościowym i wyrażone w mierniku pieniężnym. Współcześnie funkcjonujące tendencje w postaci wymagań instytucji opracowujących standardy rachunkowości, żądań interesariuszy i działań podejmowanych świadomie przez same spółki stwarzają presję do zawierania w coraz szerszym zakresie informacji niefinansowych, prospektywnych, jakościowych i niepieniężnych (Krasodomska 2010b, s. 45-46).

Kolejnym problemem może być fakt istnienia dużego ryzyka błędu w podawaniu informacji prospektywnych, dotyczących przyszłości - np. prognozy, która może się nie spełnić. Może powstać sytuacja, w której spółka wstrzyma się od publikacji informacji prospektywnych w celu obrony przed potencjalnym pozwem ze względu na upublicznienie fałszywych informacji. W Stanach Zjednoczonych funkcjonuje tzw. „*safe harbor*”, którym objęte są wszelkie informacje i materiały dotyczące strategii, perspektyw, celów, planów i zamierzeń jednostki. Klauzula "*safe harbor*" powoduje, że ujawnienie tych informacji wyłącza zarząd spółki z odpowiedzialności za publikację nieprawdziwych informacji ze względu na duże potencjalne różnice w odniesieniu do wartości faktycznie uzyskanych (Krasodomska 2010b, s. 55). Autor widzi w tym miejscu podobieństwo do praktyk stosowanych przez domy maklerskie w Polsce. Domy maklerskie w odniesieniu do prognoz, analiz i rekomendacji kupna/sprzedaży (a więc prospektywnych informacji) wyłączają się z odpowiedzialności za ich wystawienie poprzez stwierdzenie, iż te dokumenty nie stanowią usługi doradztwa inwestycyjnego i to inwestor ponosi odpowiedzialność za poniesione straty.

Problemem może okazać się także relacja pomiędzy częstotliwością ujawnień, a ich jakością. J. Błażyńska zauważa, że w wyniku zwiększenia częstotliwości ujawnień informacji niefinansowych możliwe jest zmniejszenie jakości raportowanych informacji niefinansowych, co z kolei może skutkować dużo większą zmiennością na rynkach kapitałowych, ponieważ inwestorzy będą się kierować w analizie informacji większą krótkowzrocznością (2015, s. 14).

A. Kamela-Sowińska zauważa konieczność stworzenia nowych standardów, instrumentów oraz narzędzi sprawozdawczych dla raportów niefinansowych celem zapewnienia użyteczności tych raportów dla szerokiej grupy interesariuszy (2014, s. 70).

FEE wskazuje, że najlepszą metodą na problem braku spójności i porównywalności informacji niefinansowych byłoby ustalenie przykładowo przez Komisję Europejską kodeksu na wzór niemieckiego kodeksu zrównoważonego rozwoju (*deutcher-nachhaltigkeitskodex.de*), który w jasny sposób określiłby kwestie kluczowe i wskaźniki efektywności istotne dla większości jednostek nie zamykając możliwości publikacji dodatkowych informacji w przypadku gdyby miały one znaczenie dla prowadzonej przez spółkę działalności (FEE 2016, s. 27).

Wyraźna tendencja zwiększania zakresu ujawnianych w raportach informacji o spółkach występowała od dłuższego czasu w krajach anglosaskich. G. Hofstede zdefiniował swego czasu szereg cech, które można przypisać rachunkowości i związany z nimi podział koncepcji rachunkowości w poszczególnych państwach. Stwierdził on, że dane państwo może się kierować w koncepcji rachunkowości nastawieniem na profesjonalizm lub uregulowania prawne – tj. preferować indywidualne, profesjonalne oceny lub narzucone prawem odgórne regulacje i kontrole ustawowe. Dalej państwo może się kierować trwałością lub elastycznością – tzn. preferować trwałe i zunifikowane rozwiązania lub elastycznie stosować rozwiązania

w reakcji na zmieniające się warunki działalności. Ponadto w systemie rachunkowości może dominować optymizm lub konserwatyzm – gdzie konserwatyzm oznacza zastosowanie zasady ostrożności i podejmowanie mniejszego ryzyka w działalności. W końcu system danego państwa może funkcjonować w oparciu o dyskrecję lub przejrzystość – w zależności od zakresu postulowanych przez otoczenie ujawnień informacji. Kontynuatorem powyższej myśli być S. J. Gray, który na Europejskim Kongresie Rachunkowości podzielił narodowe systemy rachunkowości na dyskretno-konserwatywne i optymistyczno-przejrzyste, z czego to właśnie kraje anglosaskie określił mianem optymistyczno-przejrzystych (Krasodomska 2014, s.43-44). Dzisiaj ze względu na działania podejmowane przez Komisję Europejską i widoczny w krajach zwłaszcza starej UE trend poszerzania zakresu ujawnień informacji niefinansowych, a także zmianę kierunku polityki Wielkiej Brytanii i Stanów Zjednoczonych można zauważyć, że podział ten współcześnie się odwrócił.

Zmiany w raportowaniu obejmują cztery zasadnicze obszary (Jaworska 2011, s. 576-577):

- uzupełnianie informacji finansowych informacjami o charakterze niefinansowym,
- uzupełnianie informacji liczbowych o informacje opisowe,
- uzupełnianie informacji, których ujawnianie jest obligatoryjne (wymagane prawem) informacjami o charakterze fakultatywnym,
- zmiana perspektywy raportowania z retrospektywnej na prospektywną.

Autor rozprawy zauważa więc, że następuje „wyrywanie” sprawozdawczości z zakresu rachunkowości. Sprawozdawczość przestaje być rozumiana jako końcowy etap rachunkowości i jej wyłączny produkt, a jest zamiast tego wzbogacana informacjami spoza rachunkowości.

Ewolucja i rozszerzanie raportów rocznych następuje w następstwie: wymagań pracodawców, instytucji opracowujących standardy rachunkowości oraz innych organów, żądań interesariuszy oraz działań podejmowanych świadomie przez przedsiębiorstwa w ramach etyki prowadzenia biznesu (Krasodomska 2014a, 106-107).

Rachunkowość w odpowiedzi na powyższe zmiany również będzie ulegać ewolucji. Czynniki wpływającymi na zmiany systemu rachunkowości są współcześnie (Kumor 2013, s. 559):

- rosnąca konkurencja globalna i idący za nią wzrost ryzyka działalności,
- wzrost znaczenia informacji,
- brak sposobu wyceny właściwie odzwierciedlającego wahania wartości aktywów i pasywów.

Akceptacja idei sprawozdawczości wzbogaconej o informacje niefinansowe nie jest rzeczą łatwą, ze względu na wymóg innego sposobu myślenia o czynnikach sukcesu spółki i dostrzeganiu innych kapitałów poza kapitałem finansowym. Jest to wyraz ewolucji sprawozdawczości spółek (Krasodomska 2015, s. 90).

Na uwagę zasługuje rola kryzysu finansowego z roku 2008 w obniżeniu zaufania do przedsiębiorstw i ujawnianych przez nie klasycznych informacji finansowych w raportach rocznych. Potwierdzają to przeprowadzone w 2013 roku przez ACCA badania na podstawie których ustalono, że coraz większą wagę przywiązuje się do innych informacji niż tradycyjna sprawozdawczość finansowa (ACCA 2014b, s. 11-12). W ramach badania ACCA przeprowadzonego na grupie 300 inwestorów z wysp brytyjskich wykazano, że 90% inwestorów uznało za cenne połączenie w ramach raportowania zintegrowanego połączenie informacji finansowych i niefinansowych, ale w tym samym badaniu aż 2/3 respondentów uważa, że same sprawozdania finansowe są zbyt skomplikowane, a nowe inicjatywy powodują dalszy ich rozrost (Błażyńska 2015b, s. 102-103).

ACCA zaznacza, że rynki kapitałowe stają się coraz bardziej krótkoterminowe. Inwestycje nabierają krótkoterminowego charakteru, krótkoterminowy staje się horyzont analizy sprawozdań przez inwestorów, inwestycje spieniężane są w coraz szybszym tempie, a także skraca się termin ujawniania informacji w raportach rocznych. Ujawnienia następują coraz szybciej i coraz mniej czasu poświęca się na ich badanie i analizę (ACCA 2014b, s.7-8).

Inwestorzy stopniowo żądają coraz szerszych ujawnień przez spółki. W odpowiedzi na te żądania zarówno American Institute of Certified Public Accountants (AICPA) ze Stanów Zjednoczonych, jak i Canadian Institute of Chartered Accountants (CICA) z Kanady publikują raporty nakłaniające spółki giełdowe do publikacji raportów powiększonych o informacje niefinansowe nastawione na przyszłość (Tan, Xu, Liu i Zheng 2015, s. 3).

W 2011 roku w badaniu przeprowadzonym przez S. Arvidsson wynika, że trzema najbardziej powszechnymi powodami ujawnień informacji niefinansowych przez spółki były: chęć polepszenia rozumienia przedsiębiorstwa przez interesariuszy, ujawnianie pełnych i rzetelnych informacji (rozumiane jako poszerzenie wiedzy ponad same informacje finansowe) oraz chęć ujęcia w raporcie niematerialnych wartości wpływających na wartość rynkową spółki (Arvidsson 2011, s. 285-286).

Respondenci, oceniając w powyższym badaniu poszczególne kategorie informacji niefinansowych, za najcenniejsze uznali informacje dotyczące struktury organizacyjnej jednostki (w tym corporate culture i technologii oraz wydajności produkcji), zaś na drugim miejscu informacje o zasobach ludzkich (dotyczące zatrudnienia, ale także programów pracowniczych). Na kolejnych miejscach znalazły się informacje o relacjach z partnerami strategicznymi, na czwartym informacje o prowadzonych badaniach (R&D) i na samym końcu, na miejscu piątym, informacje dotyczące CSR (rozumiane jako polityki społeczne i środowiskowe, a także normy ISO) (Arvidsson 2011, s. 287-288). Biorąc pod uwagę powyższe badanie można zauważyć, że CSR (choć modne i najpowszechniej spotykane) nie jest wcale częścią informacji niefinansowych, których ujawnianie jest postulowane najmocniej.

W oparciu o powyższe przyczyny następuje również wyraźna standaryzacja rachunkowości, związana z omówionym wcześniej procesem globalizacji.

Standaryzacja jest to innymi słowy proces, w którym wszyscy uczestnicy godzą się na stosowanie takich samych lub bardzo zbliżonych praktyk. Celem końcowym standaryzacji jest jedność standardów (Roberts, Weetman, Gordon 2015, s. 11).

Przez proces standaryzacji w rachunkowości rozumieć należy odpowiedź na oczekiwania użytkowników informacji, którzy działają na globalnych rynkach, co skutkuje przepływów kapitału pomiędzy krajami i regionami świata. Istotą standaryzacji jest stosowanie takich samych (identycznych lub bardzo zbliżonych) praktyk i reguł w rachunkowości (Kwiecień 2015, s. 126) (Kucharczyk 2009, s. 82).

Wyrażeniem procesu standaryzacji w rachunkowości jest powstawanie standardów rachunkowości opracowywanych przez księgowych, analityków, użytkowników sprawozdań i przedstawicieli świata biznes, a także środowiska naukowo-akademickie. Standardy są następnie podstawą przygotowania raportów rocznych przez spółki. Jednolite standardy pozwalają zapewnić dużo większą porównywalność raportów dla interesariuszy, zwiększyć zainteresowanie inwestorów spoza granic kraju, zmniejszyć koszty kapitału, zwiększyć sprawność alokacji zasobów i przez to zapewnić wyższy wzrost ekonomiczny (Kucharczyk 2009, s. 84).

W procesie integracji rachunkowości w skali ponadnarodowej nie bez znaczenia pozostaje Unia Europejska (UE). A. Kamela-Sowińska zauważa jednakże, że idea integracji europejskiej przedstawiana przez polityków UE „jest obrazem wyidealizowanym i opakowanym w retorykę dyplomacji” i dotyczy to także integracji rachunkowości (Kamela-Sowińska 2013, s. 21).

Pomimo zniesienia barier w przepływie kapitału po utworzeniu UE nadal coraz bardziej odczuwano brak porównywalności i zrozumiałości sprawozdań, opartych na międzynarodowo uzgodnionych koncepcjach. Mankamentem jest przede wszystkim brak porównywalności w przestrzeni, tj. między spółkami, co może doprowadzić do różnic w interpretacji raportów (Wójtowicz 2015b, s. 101-102).

A. Kamela-Sowińska wskazuje, że rachunkowość istniała wcześniej, niż przepisy dotyczące rachunkowości i dopiero w 1807 roku w Napoleńskiej Francji powstał pierwszy, współczesny kodeks uwzględniający rachunkowość, natomiast obecnie poza samą UoR, MSSF i innych regulacji krajowych istnieje szereg instytucji zajmujących się formułowaniem zasad, reguł, standardów i norm rachunkowości (m.in. IASB, IFRSB, IFAC, EFRAG, IFRIC, SAC itd.), często dbających o dobro społeczne. Rachunkowość podlega coraz większemu upolitycznieniu (Kamela-Sowińska 2013, s. 21-23).

Zmiany rzeczywistości gospodarczej i upolitycznienie rachunkowości wpłyną na zmiany aktów prawnych dotyczących rachunkowości. Obecnie aktem prawnym wiążącym podmioty gospodarcze na terenie Polski w zakresie rachunkowości jest polska UoR. UoR narzuca

na jednostki sporządzające sprawozdanie finansowe wg przepisów krajowych zakres ujawnianych informacji, który można odnaleźć w załącznikach do Ustawy (UoR, art. 48).

Dodatkowo należy wspomnieć o uzupełnieniach przepisów Ustawy jakimi niewątpliwie są powstałe Krajowe Standardy Rachunkowości, dalej także jako KSR - obecnie jest ich dziesięć (mf.gov.pl 2016). Przy Ministrze Finansów powołany został Komitet Standardów Rachunkowości, do którego zadań należy m.in. wydawanie Krajowych Standardów Rachunkowości oraz stanowisk w kwestiach problematycznych z zakresu rachunkowości (Rozporządzenie MF z 28 listopada 2001, art. 2).

W końcu polski ustawodawca daje także możliwość prowadzenia ksiąg rachunkowych zgodnie z Międzynarodowymi Standardami Rachunkowości i Sprawozdawczości Finansowej, tak aby stosować zapisy Ustawy tylko w kwestiach nieuregulowanych prawem międzynarodowym (Ustawa o rachunkowości, art. 2, ust. 3).

Jako Międzynarodowe Standardy Sprawozdawczości Finansowej (MSSF) należy rozumieć cztery rodzaje dokumentów (Gos (red.) 2015, s. 20):

- Międzynarodowe Standardy Sprawozdawczości Finansowej (MSSF – z ang. *IFRS*) opracowane przez Radę Międzynarodowych Standardów Rachunkowości (RMSR),
- Starsze Międzynarodowe Standardy Rachunkowości (MSR) opracowane przez Komitet Międzynarodowych Standardów Rachunkowości, przed powstaniem RMSR,
- Interpretacje powyższych sporządzane przez Komitet ds. Interpretacji MSSF,
- Interpretacje Stałego Komitetu do spraw Interpretacji (SKI), który wydawał interpretacje do MSR przed powstaniem RMSR.

Warto zauważyć, że obecnie Międzynarodowe Standardy Sprawozdawczości Finansowej nie określają jednoznacznie formy sprawozdania finansowego, a jedynie wyszczególniają pozycje, które muszą zostać ujawnione bezpośrednio w nim lub w notach uzupełniających (Kumor 2013, s. 561).

W Polsce obowiązek stosowania MSR/MSSF pojawił się dopiero w 2005 roku i w tym kierunku dokonano nowelizacji ustawy o rachunkowości (Wójtowicz 2015a, s. 168).

Już w przypadku regulacji zawartych MSR/MSSF podkreśla się problem braku ich dostatecznej przejrzystości i przez to braku ich użyteczności. W badaniu ankietowym z 2015 roku przeprowadzonego przez T. Wójtowicza wśród 57 polskich podmiotów gospodarczych zobowiązanych do stosowania międzynarodowych standardów wyniknęło, iż zaledwie 28% respondentów uznało stosowane standardy za wystarczająco przejrzyste (Wójtowicz 2015a, s. 175-179). Tym bardziej należy działać w celu zapewnienia przejrzystości nowych pojawiających się koncepcji raportów i raportowania informacji niefinansowych.

Co ważne, jeszcze w 2010 roku kiedy na potrzeby MSSF były opracowywane nowe założenia koncepcyjne sprawozdawczości finansowej, za głównych użytkowników sprawozdań

finansowych uznawano inwestorów oraz pożyczkodawców. Ich potrzeby były najbardziej kluczowe i pilne. Same MSSF miały się zaś koncentrować na potrzebach uczestników rynków kapitałowych (Błażyńska 2015a, s. 8).

Potrzeba powstania globalnych i międzynarodowych regulacji może wynikać z dominacji korporacji transnarodowych na rynku. Jak pisze M. Kwiecień to właśnie korporacje transnarodowe są największymi, dominującymi podmiotami na rynku, a cechami, które pozwalają tę dominację zdobyć i utrzymać są: suwerenność decyzji niezależnie od działań rządów państw, złożoność, geograficzne rozproszenie, zdolność jednoczesnego działania na wielu rynkach, zdolność do integracji elementów korporacji znajdujących się często w różnych miejscach globu i elastyczności organizacyjnej, czyli szybkości reagowania zmiany (Kwiecień 2015, s. 125).

Współcześnie w międzynarodowej rachunkowości można wręcz mówić o globalizacji w procesie harmonizacji przepisów prawnych. Poprzez proces harmonizacji rozumiemy stopniowe niwelowanie różnic pomiędzy systemami, celem uzyskania porównywalności organizacji pomiędzy tymi systemami. Z intensyfikacją procesu harmonizacji przepisów (także rachunkowych) w Polsce mamy do czynienia od momentu dołączenia Polski do UE (Emerling 2014, s. 49).

Harmonizacja, czy też ujednoczanie oznacza proces zwiększania porównywalności sprawozdań finansowych poprzez wprowadzenie spójnego zestawu wzorców, opartego na wspólnych koncepcjach i założeniach (Wójtowicz 2015b, s. 101). Harmonizacja w rachunkowości może być rozumiana prościej – jako proces redukcji różnic w sprawozdawczości między poszczególnymi krajami (Kucharczyk 2009, s. 84).

O procesie postępującej globalizacji i harmonizacji w sprawozdawczości finansowej pisze między także innymi G. Świdarska. Coraz większe znaczenie dla interesariuszy mają porównywalność i przejrzystość (Świdarska i Więclaw, 2016, s. 20-21).

Jednym z podstawowych problemów harmonizacji standardów w ujęciu międzynarodowym jest wybór jednego, "słusznego" standardu, do którego poszczególne państwa i instytucje międzynarodowe zdołałyby się zgodzić. Oś sporu dotyczy między innymi relacji standardów amerykańskich (US GAAP) nad lub pod standardami europejskimi (IFRS), ale nie tylko. Dopiero jednolite, globalne standardy byłyby w stanie zapewnić inwestorom, ale też innym interesariuszom postulowaną porównywalność informacji (Roberts, Weetman, Gordon 2005, s. 9-10).

Argumenty za ujednoczaniem rachunkowości w skali międzynarodowej to między innymi (Kucharczyk 2009, s. 85) (Kumor 2013, s. 557) (Ignatowski 2012):

- obniżenie ryzyka działalności gospodarczej w skali międzynarodowej,
- redukcja kosztów pozyskiwania kapitału,
- wzrost wolumenu inwestycji ponadnarodowych,

- rozwój międzynarodowego handlu.

Argumenty przeciwko ujednoczeniu rachunkowości w skali ponadnarodowej to z kolei (Gierusz 2002, za: Kucharczyk 2009, s. 85):

- zwiększająca się możliwość dominacji sfery anglosaskiej, co prowadzi do odrzucenia dorobku innych krajów,
- ograniczenie pola obserwacji rachunkowości i zamknięcie rachunkowości na nowe kierunki badań,
- redukcja roli rachunkowości roli neutralnego systemu ewidencyjno-informacyjnego,
- ograniczenie kreatywności i różnorodności w rachunkowości.

Zdaniem B. Kucharczyk globalne regulacje i standardy rachunkowości są niezbędne ze względu na postępujące procesy globalizacji i nowe instrumenty finansowe. Na przykład kryzys finansowy z 2008 roku dowiódł ułomności istniejących ówczesnie standardów rachunkowości (2009, s. 89).

Podsumowując, rachunkowość i sprawozdawczość rozwijają się nieustannie i zmieniają swój kształt w odpowiedzi na zmiany zachodzące w rzeczywistości gospodarczej. Zdaniem autora rozprawy być może będziemy wkrótce świadkami wielkich zmian w zakresie raportowania jednostek, zarówno globalnych, jak i krajowych standardów tego raportowania.

1.5. Rola teorii asymetrii, agencji i sygnalizacji w ujawnianiu informacji niefinansowych

Przyczyn ujawniania informacji niefinansowych można szukać także w innych teoriach w otoczeniu teorii rachunkowości, czy teorii interesariusza. Poniżej zostaną przedstawione trzy wybrane teorie: asymetrii, agencji i sygnalizacji, a także wskazane zostaną problemy związane z tymi teoriami w kontekście ujawnień informacji niefinansowych.

Wraz z czasem widocznie powiększyła się luka komunikacyjna pomiędzy sporządzającymi sprawozdanie finansowe, a odbiorcami sprawozdań – powstała tzw. asymetria informacji, tzn. sytuacja, w której tylko niektórzy uczestnicy życia gospodarczego posiadają dane informacje o spółce (Piecuch 2013, s.163). Asymetria informacyjna bywa także czasami wprost określana mianem luki komunikacyjnej (Śnieżek i Wiatr 2012, s. 49). Asymetria ta ostatecznie wymusiła na podmiotach zainteresowanych potrzebę określenie zupełnie nowego modelu sprawozdawczego, niwelującego asymetrię informacji i pozwalającego na udoskonalenie sprawozdawczości finansowej (Śnieżek i Wiatr 2012, s. 62).

Na tej podstawie J. E. Stiglitz zapoczątkował teorię asymetrii informacji, która zakłada ona nierówny dostęp do informacji interesariuszy zewnętrznych i wewnętrznych (1969, s. 784-793, za: Grabiński, Kędzior i Krasodomska 2015, s. 46). Teoria ta jest bardzo silnie

powiązana z teorią interesariusza i przez to objaśnia także przyczyny ujawnień informacji niefinansowych.

O asymetrii informacji pisali także J. A. Mirrless i R. E. Lucas, którzy zakładali, że podmioty gospodarcze działające w warunkach niedoskonałej informacji i wysokich kosztach pozyskania tej informacji, nie zawsze podejmują racjonalne decyzje inwestycyjne. Podobnego zdania był J. E. Stiglitz, który zakwestionował na podobnej zasadzie hipotezę o doskonałej i dostępnej informacji, ze względu na to, że hipoteza ta nie brała pod uwagę kosztów uzyskania informacji (za: Szczęsny i Cieślik 2011, s. 42).

Teoria asymetrii informacji zaznacza, że inwestorzy powinni premiować spółki publikujące szerszy zakres informacji pod warunkiem wysokiej jakości tych informacji (Fijałkowska, Klimczak, Pauka 2015, s. 35).

Można wyszczególnić pięć elementów składowych asymetrii informacji (Śnieżek i Wiatr 2012, s. 49):

- luka informacyjna – różnica pomiędzy poziomem znaczenia przypisanym potrzebie informacyjnej przez użytkownika informacji, a poziomem zaspokojenia tej potrzeby,
- luka sprawozdawcza – różnica pomiędzy poziomem znaczenia przypisanym miernikowi przez zarząd, a poziomem aktywności w ich raportowaniu,
- luka jakości – różnica wagi, jaką zarząd przypisuje danemu miernikowi, a poziomem wiarygodności informacji pozyskiwanych z systemów wewnętrznych spółki,
- luka zrozumienia – różnica wagi jaką przypisują miernikowi kierownicy w odniesieniu do wagi jaką przypisują jej użytkownicy,
- luka percepcji – różnica pomiędzy poziomem aktywności zarządu w raportowaniu mierników, a poziomem adekwatności informacji uzyskiwanych przez interesariuszy.

Asymetria informacji może dotyczyć trzech aspektów (Piecuch 2013, s.163):

- ograniczenia szybkości dostępu do informacji – część odbiorców może mieć szybszy dostęp do informacji dzięki czemu będą w stanie podejmować efektywne decyzje,
- wiarygodności źródła informacji i jakości informacji – część odbiorców może posiadać informacje o gorszej jakości lub z mało wiarygodnych źródeł, co będzie generować asymetrię informacji,
- ceny informacji – jeżeli dostęp do informacji jest płatny to cena dostępu do informacji powinna być dla danego odbiorcy niższa niż wartość korzyści uzyskanych z tytułu dostępu do tej informacji.

Im większa jest asymetria informacyjna tym mocniej rośnie stopa zwrotu wymagana przez inwestorów. Wiąże się to ze wzrostem ryzyka inwestycji. Istnieje sytuacja, w której zmniejszenie asymetrii obniży koszt kapitału i będzie korzystne dla jednostki (Grabiński, Kędzior i Krasodomska 2015, s. 36). Przyjmuje się, iż dobrowolne ujawnianie informacji niefinansowych

sprzyja rozwiązywaniu problemów tradycyjnej sprawozdawczości i pomaga walczyć z asymetrią informacji. Obserwowalnymi efektami ujawnień informacji niefinansowych dobrowolnie są zmniejszenie kosztu kapitału dla spółki (zarówno kapitału własnego jak i obcego), jak i wzrost płynności akcji danej spółki na rynku regulowanym (Arvidsson 2011, s. 278).

Na rynkach finansowych asymetria informacji powoduje ryzyko nieoptymalnej alokacji kapitału i zasobów. Wszyscy zewnętrzni interesariusze nie posiadając wiedzy i informacji posiadanych przez zarząd przedsiębiorstwa będą zmuszeni lokować swoje zasoby i kapitał na podstawie niepełnej informacji, co może skutkować podjęciem przez nich innych decyzji, niż w przypadku posiadania pełnej informacji i ewentualnej możliwości oceny potencjału spółki i oszacowania jej przyszłych wyników (Arvidsson 2011, s. 279-280).

Jakość standardów rachunkowości jest zależna od rozwoju rynków kapitałowych i wielkości asymetrii informacji. W państwach o bardzo wysoko rozwiniętych rynkach kapitałowych to inwestorzy giełdowi wpływają na kształt sprawozdań finansowych. Sprawozdawczość finansowa w tych państwach jest oparta mocniej na wartości godziwej, aniżeli na koszcie historycznym, ujawnienia informacji są bardzo obszerne i informacje o spółkach są ujawniane w sposób wysoce otwarty i przejrzysty. M. Kędzior wśród państw o wysoko rozwiniętych rynkach finansowych wymienia przykładowo: Wielką Brytanię, Stany Zjednoczone, Australię, Holandię, Irlandię oraz Nową Zelandię. Wśród państw o nisko rozwiniętych rynkach kapitałowych wymienia natomiast państwa Unii Europejskiej (Niemcy, Francję, Hiszpanię, Portugalię itd.), a także Japonię. W państwach o nisko rozwiniętych rynkach dominuje finansowanie poprzez emisję zadłużenia i tam głównymi interesariuszami są instytucje kredytowe i pożyczkowe (Grabiński, Kędzior i Krasodomska 2015, s. 37).

Zwiększone ujawnienia księgowe (lub zwiększenie jakości dotychczasowych ujawnień) mogą poskutkować wzrostem wartości firmy ze względu na ograniczenie niepewności dla inwestorów i zmniejszenie kosztów kapitału. Wzrost ten da się wytłumaczyć na gruncie teorii asymetrii informacji (Grabiński, Kędzior i Krasodomska 2015, s. 47-78).

Zjawiskiem rynkowym wartym naukowego odnotowania jest tzw. "psychologia rynków". Reakcja rynku na negatywne informacje płynące od spółki lub jej otoczenia może być nadmierna i całkowicie nieproporcjonalna do faktycznej utraty korzyści dla samej spółki i jej właścicieli/wierzycieli (Grabiński, Kędzior i Krasodomska 2015, s. 38-39).

Ujawnianie informacji niefinansowych jest zgodne z zasadą wiernego i rzetelnego obrazu i pozwala zmniejszyć asymetrię informacji pomiędzy interesariuszami z zewnątrz jednostki, a zarządem tejże jednostki, zaś z drugiej strony widoczne jest przez autora zagrożenie w postaci zachwiania zasady istotności i ujawnienia pod przymusem prawnym danych zbędnych interesariuszom, które to zaburzają przejrzysty obraz sprawozdania finansowego.

Dla przykładu badania przeprowadzone w 2013 roku przez *MSLGROUP Financial Communications Poland* wskazują na fakt iż analitycy finansowi w ocenie atrakcyjności spółek bardzo doceniają wysoką jakość raportów spółek. Poprzez wysoką jakość rozumie się obszerność, jakość oraz przejrzystość podawanych w nich informacji. Oznacza to w dużej mierze konieczność ujawnień informacji niewymaganych prawem. Jednakże jak zauważają D. Fijałkowska, M. K. Klimczak i M. Pauka konsekwencją opisowych części raportów spółek może być „manipulacja wrażeniem”, tj. przekolorowywanie zawartych w raporcie informacji w celu wpłynięcia na ich ocenę przez osoby zarządzające kapitałem (2015, s. 36). Zdaniem autora jest to również przykład stosowania asymetrii informacji.

Analiza narracyjnych informacji niefinansowych jest obarczona bardzo dużym ryzykiem błędu ze względu na poziom manipulacji wrażeniem przez zarząd spółki. Powszechnymi technikami manipulowania wrażeniem są (Fijałkowska, Klimczak, Pauka 2015, s. 37-38):

- manipulacja składnią – w przypadku gdy zarząd używa sformułowań utrudniających zrozumienie wyników emitenta,
- manipulacja retoryczna – manipulacja zwrotami językowymi, które wpływają na znaczenie przekazywanych treści,
- manipulacja znaczeniem – polegająca na autowaloryzacji i pokazywanie przede wszystkim pozytywnych efektów zarządzania oraz ukrywanie efektów negatywnych,
- manipulacja formą prezentacji treści – polegająca na podkreślaniu w raporcie pozytywnych treści poprzez wysoką ich powtarzalność i częstotliwość,
- selektywność – nie ujawnianie części informacji,
- manipulacje efektami wizualnymi i sposobami prezentacji – czyli miejsca, w których ujawnia się informacje pozytywne i negatywne w raporcie,
- manipulacje porównaniami – poprzez odpowiedni dobór tendencyjnych danych można pokazać spółkę w lepszym świetle w porównaniu do innych spółek.

Obecne techniki manipulowania wrażeniem w ocenie informacji zawartych w raportach spółek są widoczne także w spółkach polskich. W raportach rocznych bardzo duże znaczenie ma pierwszy akapit listu do akcjonariuszy, którego ton w większości przypadków wskazuje na wyniki osiągnięte przez daną spółkę w danym roku. Ponadto opisane w raportach sukcesy są prawie zawsze przypisywane zarządowi, natomiast porażki zwykle są skutkiem przyczyn leżących poza spółką (Fijałkowska, Klimczak, Pauka 2015, s. 43). Autor uważa więc, że także raportowanie niefinansowe będzie nacechowane podobnymi technikami i dużą subiektywnością w ujawnieniach, a przez to ujawnienia informacji niefinansowych nie będą w stanie niwelować w większym stopniu asymetrii informacji.

Kolejną teorią tłumaczącą przyczyny ujawnień jest teoria agencji.

W ujęciu tradycjonalistycznym korporacja "stanowi wspólnotę akcjonariuszy (właścicieli), którzy utworzyli ją w celu odnoszenia prywatnych korzyści, a która jest zarządzana przez zarząd, aby ten cel wykonać" (Dodd 1932, s. 1146-1147, za: McCabe 1992, s. 11).

Praktycznie od lat 30. ubiegłego wieku istniał rozdział własności nad korporacjami od zarządu tymi korporacjami. Wskazuje na to opublikowana w tamtych latach rozprawa seminaryjna "*The Modern Corporation and Private Property*" autorstwa A. A. Berlego i G. C. Meansa. Ilość akcjonariuszy skutecznie blokuje możliwość udziału w zarządzaniu przedsiębiorstwem, zwłaszcza przez drobnych akcjonariuszy. Berle i Means uważali, iż wyżej opisany rozdział (określany jako rozwód) zarządu i właścicieli może w skrajnym przypadku doprowadzić do pełnej samowoli zarządu, zwłaszcza w sprawach społecznych i postawili oni hipotezę, iż zarząd będzie dbał przede wszystkim o lokalną społeczność i nie pozostanie "niewolnikiem" akcjonariuszy (za: McCabe 1992, s. 2-3). Były to początki tzw. konfliktu agencji.

W latach 50. XX wieku doszło w praktyce biznesu do rozwoju sposobu zarządzania korporacjami i między innymi oddzielono funkcję właściciela korporacji od funkcji menedżera korporacji. Podstawą wynagrodzenia menedżerów stały się maksymalizacja sprzedaży lub maksymalizacja wartości korporacji, co stało się przyczynkiem do powstania konfliktu agencji w korporacjach. Zwłaszcza po ostatnim kryzysie gospodarczym było to wyraźnie widoczne, gdy doszło do rozerwania celów menedżerów, którzy dbali głównie o swoje cele i korzyści w opozycji do właścicieli, którzy posiadali inne cele (Kwiecień 2015, s. 128).

Rozdzielenie funkcji zarządu i właściciela spowodowało konieczność zawarcia kontraktu pomiędzy właścicielem a zarządzającym. W ramach kontraktu konieczne jest określenie zasad współpracy, tj. wzajemnych obowiązków i sposobów rozliczania z ich wypełnienia. Zarząd otrzymuje w ten sposób cele, których wypełnienie będzie nagradzane przez właścicieli w postaci chociażby wynagrodzenia, przy czym często celem tym jest krótkoterminowy zysk. Z punktu widzenia właściciela dużo większą wartość mają długoterminowe korzyści widoczne we wzroście wartości przedsiębiorstwa (Maruszewska 2015, s. 183-184).

Na tej podstawie została stworzona teoria agencji - przez M. Millera i E.F. Famę (1972, za: Grabiński, Kędzior i Krasodomska 2015, s. 41-42). Poprzez koszty agencji w ramach tej teorii można także rozumieć zwiększone koszty dodatkowego monitoringu i nadzoru zarządu przez właścicieli jednostki (Grabiński, Kędzior i Krasodomska 2015, s. 42).

W warunkach załamania koniunktury rynkowej, gdy spółka zaczyna odczuwać problemy w kwestiach płynności, rentowności i innych obszarów nie jest możliwe, aby zarząd takiej spółki był w stanie przedstawić jasne, rzetelne i prawdziwe informacje o działalności jednostki, które zaspokoily by uczestników gry rynkowej. Zarząd korzystając z tego, że posiada monopolistyczną pozycję dotyczącą ujawniania informacji o spółce to mogą oni wykorzystać politykę rachunkowości (pozwalającą na stosowanie różnych wariantów alternatywnych) do ukazania

możliwie najkorzystniejszego obrazu spółki. Choć podkreśla się nieetyczność takich rozwiązań to nie muszą one stać w sprzeczności z prawem (Grabiński, Kędzior i Krasodomska 2015, s. 45). Zdaniem autora rozprawy powyższa sytuacja będzie spotęgowana w odniesieniu do wymaganych prawem ujawnień informacji niefinansowych, ponieważ przepisy wymuszające na zarządzie publikację tych informacji są jeszcze bardziej otwarte ze względu na zastosowanie zasady "*comply or explain*" oraz umożliwienia stosowania wielu bardzo różnych standardów w tym zakresie. Zdaniem autora zarząd będzie zwykle bez względu na warunki rynkowe i sytuację spółki dążył do przedstawienia wyłącznie pozytywnych informacji niefinansowych o spółce.

Powodem konfliktu w teorii agencji jest niemożność przewidzenia wszystkich okoliczności, w jakich znajdzie się zarząd spółki. Cele którymi kieruje się zarząd w określonych okolicznościach mogą być sprzeczne z celem właścicieli. Sytuacja ta połączona z brakiem narzędzi kontroli zarządu przez właścicieli sprzyja powstawaniu luki informacyjnej. W tym przypadku również działa asymetria informacji, która powoduje z kolei przejęcie kontroli nad spółką przez zarząd, ponieważ posiadają oni informacje, których nie mają właściciele (Maruszewska 2015, s. 185).

W myśl teorii interesariusza oraz teorii agencji ujawnienia informacji przez spółki są motywowane także potrzebą wykazania przez zarząd sukcesów i ogólnie pozytywnych rezultatów ich działań interesariuszom zewnętrznym. Podstawą wynagrodzenia zarządu są rezultaty działania zarządu, a bezpośrednimi rezultatami działań rzadko kiedy są rezultaty finansowe. W takim przypadku raportowanie działań (np. w zakresie różnego rodzaju polityk spółki) będzie więc leżeć w gestii zarządzających, czyli interesariuszy wewnętrznych, co powoduje że podaż informacji niefinansowych przez spółki może rosnąć bez względu na popyt na te informacje. Innymi słowy, w myśl koncepcji interesariusza, to nie tylko postulaty interesariuszy zewnętrznych będą warunkowały zakres ujawnień przedsiębiorstw, ale także działania interesariuszy wewnętrznych (Dumay, Frost, Beck 2015, s. 3-5). Zdaniem autora zakres ujawnień dobrowolnych może być wprost proporcjonalny do aktywności zarządu. Im bardziej aktywny i osiągający sukcesy zarząd przedsiębiorstwa, tym większą ilość informacji niefinansowych będzie on ujawniać ze względu na powyższe zależności. W drugą stronę - przykładowo jeżeli jakaś spółka w ogóle nie ujawnia informacji niefinansowych to może to być przesłanka świadcząca o niskiej aktywności lub małej liczbie sukcesów samego zarządu. Inwestor mając do wyboru dwie spółki o identycznych wynikach finansowych, zainwestuje zdaniem autora w spółkę, która częściej ujawnia informacje niefinansowe z tego powodu, że spółka wyda się inwestorowi bardziej "żywa" (dochodzą z niej informacje niefinansowe - oznacza to że spółka jest aktywna, zarząd podejmuje nowe projekty inwestycyjne, wdraża nowe rozwiązania, podpisuje nowe kontrakty). Inwestor będzie zdaniem autora unikał inwestycji w spółki ujawniające informacje niefinansowych rzadko.

W opinii autora, to nie ilość informacji niefinansowych będzie dla inwestora decydująca, a ich jakość i przede wszystkim częstość ujawnień. Informacja ujawniana sporadycznie i nieregularnie nie będzie dla inwestora tak istotna, jak ujawniany cyklicznie raport pokazujący co pewien okres wyniki realizacji ustalonych wcześniej zamierzeń, planów i inwestycji zarządu. W przypadku dużej przejrzystości i uprzedzeniu interesariuszy o terminach raportowania, może zdaniem autora dojść do sytuacji, w której inwestor lub inny interesariusz będzie z niecierpliwością czekał na raport przed podjęciem decyzji, aby upewnić się, że jego planowane działanie w stosunku do spółki jest optymalne i maksymalnie korzystne. Obrazując działanie inwestora na przykładzie - "Jutro zostanie ujawniony raport dotyczący emisji dwutlenku węgla, więc poczekam z zakupem/sprzedażą akcji do jutra". Inwestor pozbawiony informacji o terminie ujawnienia raportu nie będzie w stanie wstrzymać się z decyzją i zostanie "zaskoczony informacją" co może zdaniem autora przyczynić się do destabilizacji wyceny giełdowej danej spółki. Niech za dowód posłuży fakt, że domy maklerskie wystawiające rekomendację kupna/sprzedaży spółek często powiadamiają rynek na 3-5 dni przed rekomendacją o tym, że została ona wystawiona, a dopiero kilka dni później ujawniają rekomendację i wyjaśniają jej przyczyny. Zdaniem autora analogicznie będzie działać ujawnienie informacji niefinansowych przez same spółki.

Ostatnia z teorii - teoria sygnalizacji bazuje na założeniu skłonności przedsiębiorstwa do ujawniania dodatkowych informacji poza wymaganymi przez prawo, aby interesariusze mogli w bardziej precyzyjny sposób oszacować jego wartość, potencjał wzrostu oraz ryzyko prowadzenia działalności i zniwelować przewagi informacyjne interesariuszy wewnętrznych, przede wszystkim zarządu. Przedsiębiorstwo działające zgodnie z tą teorią będzie mogło w ten sposób zmniejszyć koszt pozyskiwanego kapitału (Lament 2017, s. 66).

Oczywiście zmieszenie kosztu pozyskiwanego kapitału będzie miało miejsce tylko w przypadku, w którym ujawnione informacje będą pozytywne.

Przedstawione powyżej teorie stanowią uzupełnienie do wyjaśnienia dlaczego informacje niefinansowe są ujawniane przez spółki.

1.6. Koncepcja społecznej odpowiedzialności biznesu a kształt sprawozdań finansowych

Współcześnie zaznacza się, że paradygmat rachunkowości jako nauki normalnej staje w obliczu schyłku. Stopień skomplikowania nauki rachunkowości przyrasta w tempie dużo szybszym od możliwości dokładnego jej badania. Rzeczywistość wyprzedza naukę, a to z kolei coraz częściej powoduje sytuacje, w których klasyczna teoria rachunkowości nie znajduje odpowiedzi na pojawiające się kryzysy gospodarcze. Tradycyjna teoria rachunkowości ukazuje

wielkości finansowe jako skutek, a nie przyczynę działań inwestorów (Kamela-Sowińska 2013, s. 25; 2016, s. 319; Michalczyk i Mikulska 2014, s. 200).

W związku z powyższym, zdaniem autora, przyczyn ujawniania informacji niefinansowych wywołanych działaniami inwestorów należy szukać poza klasyczną teorią rachunkowości tzn. w obrębie tzw. etyczno-normatywnych teorii rachunkowości stanowiących zapoczątkowanie w rachunkowości koncepcji odpowiedzialności społecznej biznesu (z ang. *Corporate Social Responsibility* - dalej także jako CSR).

Etyczno-normatywne teorie rachunkowości ukazują rachunkowość jako system pomiaru ekonomicznego stosujący podejście etyczne, a więc ukazujący przyczyny raportowania niefinansowego w informowaniu interesariuszy o społecznych i ekonomicznych działaniach podejmowanych przez jednostkę, ponieważ jednostka ta będzie podlegała ocenie interesariuszy pod kątem jej relacji z otoczeniem (Lament 2017, s. 66).

Odpowiedzialność społeczna biznesu jest w najbardziej ogólnym ujęciu odpowiedzialnością jednostki wobec jej interesariuszy (Wójcik-Jurkiewicz 2016, s. 142). Początek idei określanej mianem "społecznej odpowiedzialności" datuje się na drugą połowę XX wieku. Za pierwsze opracowanie poruszające zagadnienia społecznej odpowiedzialności biznesu we współczesnym ujęciu uznać można książkę autorstwa H. R. Bowena pt.: „*Social Responsibilities of the Businessman*” z 1954 roku (za: Szadziwska 2014, s. 238-241), jednakże dopiero w latach 70. i 80. nastąpił rozwój społecznej odpowiedzialności przedsiębiorstw i zaczęto kłaść nacisk na wizerunek przedsiębiorstwa w otoczeniu konkurencyjnym (Adamus-Matuszyńska 2014, s. 108).

Twórcą modelu społecznej odpowiedzialności jest K. Davis (1975), który silnie akcentował zobowiązania społeczne zarządu traktując je na równi z celami ekonomicznymi firmy (za: Masztalerz 2014, s. 71). Próby zdefiniowania odpowiedzialności społecznej podjął się między innymi A. Carroll w latach siedemdziesiątych ubiegłego wieku. Stwierdził on, iż definicja odpowiedzialności społecznej powinna obejmować cały zakres obowiązków, które sfera biznesu ma wobec społeczeństwa w obszarach gospodarczym (economic), prawnym (legal), etycznym (ethical) i uznaniowym (discretionary lub dalej jako volitional). Poprzez odpowiedzialność gospodarczą u Carrolla rozumieć należy obowiązki jednostki związane z podstawową produkcją dóbr i usług i ich dostarczaniem danemu społeczeństwu. Odpowiedzialność prawna dotyczy spełnienia regulacji prawnych związanych z prowadzeniem działalności w danym otoczeniu społecznym. Odpowiedzialność etyczną zdefiniować można jako zbiór obowiązków nie zawartych w prawie, ale pomimo tego spodziewanych przez dane społeczeństwo. Na samym końcu istnieje także odpowiedzialność uznaniowa obejmująca obowiązki, które nie są wymagane przez społeczeństwo, ale których wykonanie może być postulowane przez niektóre świadome jednostki

i które mogą być w geście dobrowolnym wykonane przez przedsiębiorstwo (Caroll 1979, s. 499-501).

Sama koncepcja społecznej odpowiedzialności powstała pod koniec XX wieku w Stanach Zjednoczonych. Powstała ona na założeniach teorii interesariusza i bywa definiowana na wiele różnych sposobów (Jaworska 2011, s. 574).

Koncepcja CSR wyraża się w zawieraniu na coraz szerszą skalę dodatkowych informacji do sprawozdań finansowych w celu zaspokojenia prawnych, ale także etycznych i uznaniowych oczekiwań społecznych wobec organizacji (Adamus-Matuszyńska 2014, s. 108). Poszukuje ona czynników wzmacniających jakość relacji organizacji z jej interesariuszami (Adamus-Matuszyńska 2014, s. 115). Po kryzysach gospodarczych po roku 2007 zauważalna jest ponadto społeczna presja na przedsiębiorstwa i organizacje, którym społeczeństwa stawiają kolejne wymagania (Ciechan-Kujawa 2014, s. 33), takie jak dbanie o środowisko, zatrudnianie pracowników, czy informowanie otoczenia o stanie finansowym danej jednostki (Samelak 2013, s. 173-177).

Dzięki koncepcji CSR w ciągu 50 ostatnich lat ewoluowało postrzeganie biznesu i gospodarki i tak postulowane przez Milтона Friedmana hipotezy wyrażające się w stwierdzeniu „business of business is business” uległy znacznym korektom i zostały zastąpione przez koncepcję „shared value” M. Portera i M. Kramera (za: Wójcik-Jurkiewicz 2016, s. 148).

Koncepcja M. Portera i M. Kramera polega na konieczności przededefiniowania celu działalności gospodarczej i uczynieniu nim odbudowy nadszarpniętego zaufania biznesu poprzez tworzenie wartości dla społeczeństwa. Zysk osiągną przy tym założeniu - powiązany z celem społecznym - będzie zyskiem sprzyjającym długoterminowemu inwestowaniu (Grabiński, Kędzior i Krasodomska 2015, s. 143).

Do lat 80. XX wieku spółki miały w teorii jednego interesariusza - właściciela. Koncepcja CSR rozwinęła się na gruncie teorii interesariusza. O ile pojęcie społecznej odpowiedzialności przedsiębiorstw towarzyszy nauce od dawna, tak dopiero w roku 1999, 2000 i 2001 pojęcie CSR zaczęło się pojawiać w mediach i zaczęło się jego masowe upowszechnianie. Według danych corporateregister.com choć raporty zawierające informacje niefinansowe zaczęły się pojawiać od 1992 roku to dopiero w roku 2001 liczba spółek raportujących informacje niefinansowe na świecie zaczęła przekraczać 1000, a dopiero w 2011 roku ich liczba przekroczyła 10 000 spółek (Ditlev-Simonsen i Wenstøp 2013, s. 137-139). Widoczny trend upowszechniania się publikacji raportów zawierających informacje niefinansowe jest więc bardzo wyraźny i jak na razie nie spowalnia.

Koncepcja CSR jest oparta na założeniu dobrowolności (Górny 2013, s. 159), a więc zaznacza się że o zakresie ujawnień informacji niefinansowych powinna decydować sama jednostka gospodarcza. Ponieważ, praktyka ujawnień dobrowolnych zaczęła na dobre powstawać

w 1997 roku po prezentacji koncepcji „triple bottom line” przez J. Elkingtona to właśnie na przełomie XX i XXI wieku należy upatrywać początków współczesnej koncepcji CSR. Jeszcze w 1993 roku odsetek przedsiębiorstw raportujących CSR wśród największych przedsiębiorstw (N100) wynosił 12%, w 2008 roku już 53%, zaś w 2014 roku osiągnął wartość 64% (Fijałkowska i Sobczyk 2014, s. 191). Nadal jednak ponad 30% największych przedsiębiorstw nie publikuje informacji w ramach koncepcji CSR.

Jak wskazuje J. Krasodomska koncepcja społecznej odpowiedzialności biznesu jest często mylnie rozumiana i traktowana jako dzielenie się osiągniętym zyskiem, np. w ramach działalności charytatywnej (2014a, s. 43).

Wzrost znaczenia sprawozdawczości CSR i ujawnień informacji niefinansowych po roku 2001 zbiega się w czasie wraz z wydaniem przez Komisję Europejską Zielonej Księgi (również w roku 2001), a traktującej między innymi o koncepcji CSR (FEE 2016, s. 1).

Nie istnieje w literaturze jedna, uniwersalna definicja społecznej odpowiedzialności biznesu. Różne państwa i kultury będą pojęcie CSR interpretować w różny sposób (Ditlev-Simonsen i Wenstøp 2013, s. 145).

W Zielonej Księdze Komisji Europejskiej z 18 lipca 2001 roku pojęcie to zostało zdefiniowane w podejściu przedmiotowym jako dobrowolne uwzględnianie przez jednostkę gospodarczą aspektów społecznych i ekologicznych podczas prowadzenia działań handlowych oraz w kontaktach z interesariuszami (Macuda 2015, s. 99; Wójcik-Jurkiewicz 2015, s. 142; Roberts, Weetman i Gordon 2005, s. 115).

Komisja Europejska definiuje CSR jako koncepcję dobrowolnego uwzględniania aspektów społecznych i ekologicznych w ramach działalności handlowej i w kontaktach z interesariuszami (KE 2011; Górny 2013, s. 160; Jaworska 2011, s. 574).

Dla celów niniejszej rozprawy i dalszych rozważań autor przyjmuje definicję Komisji Europejskiej jako wiążącą.

Zgodnie z teorią interesariuszy wdrożenie CSR w spółce należy rozpatrywać w kategorii inwestycji, a nie kosztu. Podobnie jak zarządzanie jakością zastosowanie w jednostce CSR przynieść może w przyszłości wymierne korzyści dla jednostki (Wójcik-Jurkiewicz 2016, s. 142).

Przy wdrażaniu koncepcji społecznej odpowiedzialności w spółce znaczenie ma nie tylko proces identyfikacji interesariuszy, proces doboru interesariuszy, których potrzeby chcemy zaspokoić w pierwszej kolejności, ale także zrozumienie tych potrzeb interesariuszy i odnalezienie odpowiednich metod prezentacji pożądaných przez nich efektów, z uwzględnieniem poparcia interesariuszy w odpowiedzi na realizację tych potrzeb. Może się bowiem okazać, iż realizacja roszczeń interesariuszy w sposób przewidziany przez spółkę nie zaspokaja tych potrzeb zdaniem interesariuszy. Dlatego bardzo ważna jest rola komunikacji z samymi interesariuszami we wdrażaniu CSR w jednostce (Costa i Pesci 2016, s. 113-116).

W coraz szerszym zakresie przedsiębiorstwa funkcjonujące na rynku biorą pod uwagę nie tylko cele ekonomiczne, ale także społeczne, czy środowiskowe w ramach koncepcji CSR. Ujawniając interesariuszom informacje z zakresu CSR jednostki korzystają z wielu dróg przekazu informacji m.in. raportów, czy stron internetowych (Macuda, Matuszak i Różańska 2015, s. 117).

Koncepcja CSR bierze pod uwagę społeczne, etyczne i ekologiczne aspekty działalności gospodarczej, zaspokajając przy tym potrzeby zarówno wewnętrznych, jak i zewnętrznych interesariuszy. CSR godzi zyskowność biznesu z jego odpowiedzialnością, wskazując na korzyści dla przedsiębiorstw społecznie odpowiedzialnych (Macuda, Matuszak i Różańska 2015, s. 118-119).

Teorie warunkujące koncepcję CSR można podzielić na teorie instrumentalne i teorie normatywne. Teorie instrumentalne CSR zakładają że koncepcja społecznej odpowiedzialności ma służyć przede wszystkim celom przedsiębiorstwa, a nie otoczenia zewnętrznego. W teoriach tych CSR ma charakter wyłącznie wspomagający. Działania społeczne mają wtedy za zadanie minimalizować ryzyko zewnętrzne. Dzięki CSR nakierowanemu na promocję spółki w mediach polepszy się wizerunek spółki wśród interesariuszy, m.in. przyszłych klientów, co z kolei pomaga zapobiegać kryzysom wizerunkowym. Występuje więc założenie, że postawa społecznie odpowiedzialna leży u podstaw dbania o dobro firmy. Z kolei wersje normatywne teorii CSR postrzegają cele spółki w odmienny sposób, jako włączone w oczekiwania interesariuszy. Teorie te nie muszą stać ze sobą w sprzeczności, choć zauważa się, że maksymalizacja wartości dla przedsiębiorstwa może blokować maksymalizację wartości dla interesariuszy (Kopeć 2016, s. 129-130).

W ujęciu instrumentalnym koncepcja CSR może zostać wdrożona tylko i wyłącznie w momencie, w którym korzyści z jej wdrożenia dla spółki przewyższą koszty jej wdrożenia (Choi i Park 2014, s. 59-60).

Koncepcja CSR i ujawnianie informacji niefinansowych mogą być wdrażane także z pobudek czysto marketingowych. Przykładowo gigant tytoniowy Philip Morris Int. zorganizował akcję dobroczynną za 75 mln USD, podczas gdy na kampanię reklamową propagującą tę akcję wydał 100 mln dolarów, a więc o 25 mln USD więcej aniżeli na samą akcję. Zaznacza się więc, że nie zawsze pobudki etyczne muszą być przyczyną, dla której wdrażana jest w życie koncepcja CSR (Fijałkowska i Sobczyk 2014, s. 191).

Z podobnego podziału korzystają C. Roberts, P. Weetman i P. Gordon wskazując na to, iż istnieją dwa podstawowe typy CSR (2005, s. 634):

- typ CSR kierowany "wartościami" - dotyczy sytuacji, w której spółka poszukując własnego celu i wartości, które będzie reprezentować decyduje się na większe zaangażowanie w działalność społeczną i raportowanie CSR będzie odzwierciedlać stopień tego zaangażowania,

- typ CSR kierowany "uległością" - dotyczy sytuacji, w której spółka zostaje przez otoczenie społeczne do wdrożenia CSR i w ramach swego rodzaju "mody" zachęcana i chwalona za wpisywanie w raportach rocznych "odpowiednich" i "pożądanych społecznie" wyrażen, bez jakiegokolwiek zastanowienia co te wyrażenia tak naprawdę znaczą i czy stanowią faktyczne stanowisko zarządu danej spółki.

W literaturze przedmiotu istnieje także termin rachunkowości odpowiedzialności społecznej, czy też rachunkowości uwzględniającej odpowiedzialność społeczną - termin ten wprost nawiązuje na koncepcji społecznej odpowiedzialności biznesu (CSR) i jest przełożeniem tej koncepcji na grunt rachunkowości, ponieważ koncepcja CSR wpływa na ewolucję systemu rachunkowości. Rozszerzanie ujawnień informacji zawieranych w raportach rocznych sprawia, że coraz częściej spotyka się w literaturze pojęcie rachunkowości społecznej lub rachunkowości społecznie odpowiedzialnej w odniesieniu do rachunkowości opartej na koncepcji CSR (Gabrusewicz 2010, s. 60; Krasodomska 2010a, s. 25; Macuda, Matuszak i Róžańska 2015, s. 119; Samelak 2013, s. 26).

Rachunkowość odpowiedzialności społecznej zdefiniowali Schaltegger i Wagner w 2006 roku jako część rachunkowości, która zajmuje się rejestracją, analizą oraz raportowaniem środowiskowych i społecznych skutków wpływu podmiotu na środowisko przyrodnicze (w jednostkach zarówno pieniężnych, jak i fizycznych), a także pomiarem związków i interakcji pomiędzy kwestiami ekonomicznymi, środowiskowymi i społecznymi (za: Szadziwska 2013, s. 266).

J. Samelak zdefiniował rachunkowość odpowiedzialności społecznej jako system pomiaru ekonomicznego odnoszący się do wartości majątku i kapitału oraz efektów gospodarowania nimi w jednostce, stosujący podejście etyczne oraz celowo zaprezentowane dla potrzeb zarządzania jednostką oraz jej wewnętrznym i zewnętrznym rozrachunkiem z tytułu ekonomicznej, społecznej i środowiskowej odpowiedzialności (2013, s. 27).

W literaturze pojawia się także pojęcie rachunkowości społecznej. G. Michalczuk i T. Mikulska piszą o rachunkowości społecznej, jako szerszym wymiarze rachunkowości. Rachunkowość społeczna to termin, który odnosi się do mierzenia produktu społecznego, czyli efektów działalności gospodarczej w skali całej gospodarki, czyli makroekonomicznej, ale także skali mikroekonomicznej, czyli komunikowaniu skutków działań spółek o działalności w kwestiach społecznych i środowiskowych. Rachunkowość społeczna byłaby więc systemem ewidencji, gromadzenia i komunikowania informacji stronom zainteresowanym o efektach działalności spółki nie tylko w kwestiach ekonomicznych, ale także społecznych i środowiskowych. Rachunkowość w takim ujęciu wykracza poza tradycyjny obszar rozrachunku finansowego. Produktem takiej rachunkowości może być raport zintegrowany (Michalczuk i Mikulska 2014, s. 199-201).

Rachunkowość społeczna nie była przez długi czas przedmiotem zainteresowania przedsiębiorstw. Wskazuje się, że dopiero w latach 90-tych zauważono, że wizerunek danego przedsiębiorstwa może zaważyć pozytywnie lub negatywnie na jego działalności i wywołać odczuwalne dla danej jednostki skutki ekonomiczne, co z kolei spowodowało rozwój koncepcji CSR i rachunkowości społecznej (Krasodomska 2014a, s. 85).

W literaturze przedmiotu pojawia się także pojęcie sprawozdania społecznie odpowiedzialnego związanego z rachunkowością społecznie odpowiedzialną. J. Krasodomska pisze o sprawozdaniu społecznie odpowiedzialnym w prostym kontekście jako o sprawozdaniu, które spełnia zasadę wiernego i rzetelnego obrazu - wiernie i rzetelnie przedstawiając obraz sytuacji majątkowej i finansowej przedsiębiorstwa (Krasodomska 2010a, s. 25).

Z kolei J. Samelak w swojej monografii poświęconej w całości sprawozdaniu społecznie odpowiedzialnemu opisał występujący w rachunkowości i sprawozdawczości finansowej trend polegający na ewolucji i przekształcaniu sprawozdania finansowego w strukturę nazywaną raportem rocznym, który poza klasycznymi elementami sprawozdania finansowego (rozumianymi jako zestawienia informacji opisowo-liczbowych, tj. bilans, rachunek zysków i strat, rachunek przepływów pieniężnych, zestawienie zmian w kapitale własnym i informacja dodatkowa) zawiera także szeroki zestaw informacji niefinansowych (2013, s.115-119). Również w niniejszej rozprawie autor zdecydował się na stosowanie takiej definicji raportu rocznego.

Ważne jest także określenie koncepcji CSR w relacji do Public Relations (PR). Koncepcja CSR może się spotykać z oporem danego przedsiębiorstwa, które chcąc zaprzeczyć swojej odpowiedzialności społecznej będzie odmawiać publikacji informacji niewymaganych prawem. W takim przypadku CSR nie istnieje w ramach PR. W przeciwnym wypadku (tj. w przypadku, w którym jednostka aktywnie promuje koncepcję CSR na rynku i działa na rzecz jej wdrażania) CSR stanowi integralną część PR (Fijałkowska i Sobczyk 2014, s. 195-197).

Podkreśla się, że zdaniem czytelników raportów ważne jest zachowanie w raportach CSR równowagi pomiędzy informacjami, które dobrze i źle świadczą o zaangażowaniu jednostki w odpowiedzialność społeczną. Raport jednostronnie pozytywny jest bardzo często uznawany za subiektywny i jest przez to ignorowany w podejmowaniu decyzji przez użytkowników tych raportów (Fijałkowska i Sobczyk 2014, s. 200).

Koncepcja CSR może dotyczyć także rachunkowości zarządczej. Przykładowo jak pisze A. Szadziwska mierzenie wykonania celów strategicznych wyznaczonych w raporcie spółki może być wykonalne przy pomocy mierników pomiaru realizacji celów przyjętych w ramach rachunku kosztów działań (Activity Based Costing) (2013 s. 268).

Obok rachunkowości społecznej istnieje w literaturze także osobne pojęcie „rachunkowości środowiskowej” zdefiniowanej przez R. Greya jako prowadzenie ewidencji efektów proekologicznej orientacji działalności gospodarczej spółki, zarówno w ujęciu ilościowym,

jak i wartościowym, wyodrębnienie w rachunkowości kosztów i przychodów o środowiskowym charakterze i ewidencję pozwalającą na odniesienie kosztów środowiskowych do grup produktów. Jest to rachunkowość, której przedmiot stanowi wpływ działalności przedsiębiorstwa na środowisko wyrażający się w opłatach i kosztach w związku z ochroną środowiska, a także strat wynikających z jej braku. Rezultatem takiej rachunkowości będzie odpowiednie sprawozdanie z kwestii środowiskowych. Zakres tej rachunkowości obejmuje pomiar zużycia zasobów środowiska, kosztów ochrony środowiska, strat i korzyści ekologicznych oraz ich prezentację (Macuda 2015, s. 101).

Po 1992 roku, w którym miała miejsce konferencja ONZ „Środowisko i Rozwój” w Rio de Janeiro, w związku z występującymi wypadkami i katastrofami ekologicznymi zwiększono nacisk na ujawnianie informacji środowiskowych przez spółki. (za: Szadzińska 2014, s. 238-241).

Wraz z rozwojem świadomości ekologicznej powstała potrzeba ujawnień informacji dotyczących polityki proekologicznej. Polityka ochrony środowiska może przyjąć zarówno formę ograniczenia negatywnego wpływu działalności spółki na środowisko, jak i pozytywnym oddziaływaniu na środowisko. Informacje dotyczące tych polityk mogą być ujawniane w raportach i mogą zawierać dodatkowo zakres zgodności działania z przepisami, normami i standardami i współpracy z innymi podmiotami w dziedzinie ochrony środowiska. Popularne stało się ujawnianie tych informacji w Stanach Zjednoczonych, Japonii i zachodniej Europie (zwłaszcza Niemcy i kraje skandynawskie) (Krasodomska 2010b, s. 52).

Autor zauważa, że mówiąc o rachunkowości środowiskowej mamy na myśli raczej informacje finansowe, które są w pełni kwantyfikowalne i mogą być wyrażone w pieniądzu, takie jak koszty, przychody, zużycie zasobów itd., natomiast raporty CSR rozumieją kwestie środowiskowe szerzej próbując pokazać wpływ działań jednostki na środowisko, a także przekazać informacje o charakterze narracyjnym, m.in. o polityce ochrony środowiska w jednostce. Dla autora rozprawy nie są to pojęcia tożsame.

Jeszcze innym typem ujawnień w ramach CSR mogą być ujawnienia dotyczące kapitału ludzkiego (HR). Zarząd może być skłonny także do raportowania informacji na temat kapitału ludzkiego⁹ dla zaspokojenia potrzeb interesariuszy spółki, np. w celu zapobiegania dezinformacji lub polepszenia stosunków spółki z otoczeniem i zwiększenia przejrzystości działania spółki na rynku. Kapitał ludzki jest postrzegany często jako czynnik generowania wartości przedsiębiorstwa na rynku, a w związku z tym powstaje potrzeba raportowania informacji na jego temat. Przykładem mogą być Indie, gdzie powstały standardy ujawnień w zakresie Human Resources (HR) - przede wszystkim informacji o pracownikach, ich wynagrodzeniach

⁹ Pod pojęciem zasobów ludzkich należy rozumieć wiedzę, zdolności, umiejętności techniczne i cechy personalne (takie jak pojętność, nastawienie, kreatywność, wyobraźnia, inteligencja, energia, umiejętność współpracy w grupie, skupienie i inne).

(pieniężnych i rzeczowych), a także o bezpieczeństwie i nieszkodliwości pracy (Kansai i Joshi 2015, s. 257-259).

Informacje niefinansowe dotyczące kwestii pracowniczych są użyteczne i istotne dla interesariuszy z kilku powodów. Między innymi od dawna podkreśla się potrzebę wprowadzenia w spółce polityki zarządzania pracownikami (kapitałem ludzkim), choćby ze względu na starzenie się bazy pracowników. Ujawnianie informacji o tych politykach jest jedną z od dawna raportowanych polityk, przez wiele koncernów - między innymi motoryzacyjnych, takie jak: Volkswagen, czy General Motors. Potrzeba zastępowalności międzypokoleniowej nie jest więc tylko problemem społecznym, ale także problemem, z którym w warunkach niskiej demografii mierzą się spółki działające na rynku (Boedker, Guthrie i Cuganesan 2004, s. 13-17). Raportowanie informacji dotyczących polityki pracowniczej może świadczyć o przygotowaniu spółki na wyzwania związane z przechodzeniem jej własnych pracowników na emeryturę, co w długim terminie może przyczynić się do wzrostu wartości samej spółki, co zostanie odzwierciedlone w cenie rynkowej akcji spółki.

Raporty społecznej odpowiedzialności są jedną z form informowania przez spółki o ich strategii, działaniach i efektach związanych ze społeczną odpowiedzialnością i stają się współcześnie najważniejszą formą komunikacji z interesariuszami o osiągnięciach danej jednostki (Adamus-Matuszyńska 2014, s. 108).

Choć pierwszy raport społeczny powstał w 1959 i został sporządzony przez duńską spółkę Gist Brocades to dopiero w latach 70. XX wieku wzmożono debatę na temat roli przedsiębiorstw w społeczeństwie i jak wynika z historycznych badań – w 1973 roku 298 z 500 największych amerykańskich firm według „Global Fortune 500” ujawniało wybrane zagadnienia społeczne (za: Szadziewska 2014, s. 238-241).

Na przestrzeni kilkunastu lat podejmowano próby utworzenia ram dla ujawnień informacji niefinansowych w ramach CSR. W literaturze wymienia się m.in.: Balanced Scorecard, Triple Bottom Line, Sustainability Reporting oraz Integrated Reporting. Każda z tych ram posiada własne cechy szczególne i zwraca uwagę na inne aspekty ujawnień informacji niefinansowych.

Najstarsze ramy w postaci Balanced Scorecard biorą pod uwagę pomiar i raportowanie działań, a także kontrolę mechanizmów zarządczych, które integrują czynniki finansowe i niefinansowe. Koncepcja Triple Bottom Line, która stała się popularna pod koniec XX wieku brała pod uwagę (poza czynnikami finansowymi/ekonomicznymi) czynniki społeczne i środowiskowe w raportowaniu informacji. W ostatnim czasie widać rozwój tejże koncepcji chociażby w działaniach Komisji Europejskiej działającej na rzecz raportowania obowiązkowego informacji z tych obszarów, czy też coraz powszechniejszym użyciu norm GRI¹⁰. W końcu

¹⁰ Normy organizacji Global Reporting Initiative (dalej także jako GRI), określane również jako standardy GRI lub wytyczne GRI – stanowią opracowane i opublikowane przez GRI kompleksowe ramy dla pomiaru

koncepcja Sustainability Reporting (powstała w 2004 roku) stworzyła pojęcie "*connected reporting*" (sprawozdawczości łączonej/połączonej) pod którym znalazło się raportowanie zarówno informacji finansowych, jak i informacji dotyczące polityk w kwestiach pracowniczych, środowiskowych i społecznych wzbogaconych o finansowe wyniki oddziaływania tych polityk na wyniki przedsiębiorstwa. Koncepcja ta ewoluowała dalej i doprowadziła ostatecznie w roku 2010 do powstania IIRC (z ang. *International Integrated Reporting Council*) i raportowania zintegrowanego (de Villiers, Rinaldi i Unerman 2014, s. 1044-1045). Wszystkie powyższe koncepcje wszystkie mieszczą się w ramach szeroko pojmowanej koncepcji CSR i zdaniem autora przyczyniły się do rozwoju ujawnień informacji niefinansowych w raportach rocznych spółek.

W 1994 roku opublikowane zostały badania AICPA - Raport Komisji Jenkinsa (Jenkins Committee Report, w literaturze znany także jako Jenkins Report - Raport Jenkinsa). Celem badań było określenie obszarów informacyjnych, które powinny zostać zawarte w raportach biznesowych, aby te były użyteczne dla ich użytkowników.

AICPA zaproponował formę raportu rocznego, która poza sprawozdaniem finansowym obejmowała także inne elementy, takie jak: dane i mierniki stosowane przez zarządzających, analizy zarządzania danymi finansowymi i niefinansowymi, ryzyka i możliwości, plany zarządu, porównanie dokonań bieżących z ujawnionym planem zarządu, informacje o zarządzie i akcjonariuszach, cele i strategię, opis biznesu i wpływ branży na spółkę (Walińska 2015, s. 155).

Komisja podkreślała w nim, że potrzebne jest ujawnianie informacji istotnych z punktu widzenia przyszłej działalności jednostki, bez względu na kształt tych informacji, w celu umożliwienia interesariuszom pozyskania informacji prospektywnych, umożliwiających ocenę potencjału jednostki w przyszłości. Sam raport zawierał wskazówki dotyczące ujawniania informacji niefinansowych, podkreślając że kształt i zakres tych informacji może różnić się pomiędzy poszczególnymi spółkami (Flöstrand i Ström, 2006, s. 581-582).

W ramach badania AICPA ustalono, że powinny być tworzone raporty niefinansowe m.in. zawierające informacje (Gad 2013a, s. 546-547):

- o przyszłości (obejmujące plany zarządu, możliwości, rodzaje ryzyka itd.)
- skupiające się na czynnikach długoterminowych i uwzględniać niefinansowe mierniki wskazujące na sposób wykonania procesów biznesowych,
- w większym zakresie zawierające informacje zarządcze (tworzone na użytek wewnętrzny).

Raport niefinansowy opracowany przez „Komisję Jenkinsa” składa się z dziesięciu pozycji (Gad 2013a, s. 549):

- sprawozdania finansowe i powiązane z nimi ujawnienia,
- dane operacyjne oraz mierniki działalności, wykorzystywane przez zarząd

i sprawozdawczości wyników ekonomicznych oraz z zakresu działań środowiskowych, społecznych i ładu korporacyjnego przedsiębiorstw. Normy dostępne są w dwóch wersjach – podstawowej i rozszerzonej (Krajewska-Nieckarz i Sobczyk 2017, s. 176).

- identyfikacja przyczyn zmian w danych finansowych, operacyjnych i innych danych, które związane są z wynikami działalności wraz z identyfikacją trendów w danych historycznych,
- szanse i zagrożenia wynikające z kluczowych trendów,
- plany zarządu,
- porównania wyników do planów szans i zagrożeń opublikowanych w poprzednich okresach,
- informacje o radzie nadzorczej, zarządzie i wynagrodzeniach,
- cele ogólne i strategię,
- zakres i opis działalności jednostki oraz opis posiadanych przez nią zasobów,
- wpływ specyfiki i struktury sektora na spółkę.

Z kolei po kryzysie finansowym w 2009 roku z inicjatywy *Conseil National de la Comptabilité* (CNC) oraz *European Financial Reporting Advisory Group* (EFRAG) przeprowadzono kolejne badanie dotyczące potrzeb informacyjnych użytkowników raportów finansowych. Badanie dotyczyło próby zmierzenia użyteczności informacji finansowych, ale jego wynik był na tyle zaskakujący, iż niemal wszyscy respondenci z grupy badawczej (tj. inwestorzy, pożyczkodawcy, analitycy i inni użytkownicy sprawozdań) stwierdzili, że z punktu widzenia podejmowania decyzji najistotniejszych informacji dostarcza komentarz zarządu (management commentary), który stanowi zbiór informacji narracyjnych, w tym niefinansowych. Ponadto 48% respondentów stwierdziło, że komentarz zarządu wymaga zmian w postaci zawarcia lepszych informacji na temat zarządzania ryzykiem, lepszej jakości informacji prospektywnych, wyeksponowania trendu jednostki, informacji o analizie konkurencyjności oraz poprawy informacji dotyczących segmentów działalności (Gad 2013a, s. 547-548).

Etapami tworzenia raportu CSR są (Anam i Kacprzak (red.), 2016, s. 16-21):

1. Prace przygotowawcze - polegające na doborze osób zaangażowanych w proces tworzenia raportu, niezbędne szkolenia i przekazanie informacji o celach i zasadach raportowania,
2. Zdefiniowanie aspektów raportowania - polegające na analizie działań organizacji, zdefiniowaniu interesariuszy i sprawdzeniu ich oczekiwań w kontekście CSR
3. Dobór wskaźników obrazujących wybrany aspekt raportowania
4. Zbieranie danych do raportu - polegające na wyjaśnieniu osobom zaangażowanym jakiego typu dane powinni dostarczyć do raportu
5. Opracowanie i redakcja raportu - także pod kątem graficznym
6. Weryfikacja raportu - wewnętrzna (i ewentualnie zewnętrzna) weryfikacja raportu pod kątem treści w nim zawartych
7. Komunikacja raportu i zebranie informacji zwrotnej - polegające na zadbaniu o to, aby utworzony raport mógł dotrzeć do interesariuszy podmiotu

Stosowanie jednolitych standardów ujawnień informacji niefinansowych może być uciążliwe dla interesariuszy, jednakże zezwolenie jednostkom na stworzenie własnych miar i wskaźników prowadzi do zniekształcania obrazu jednostki dla uzyskania pozytywnej reakcji interesariuszy (Waniak-Michalak 2017b, s. 130-132). Podkreśla się, iż jednostki sporządzające raporty CSR powinny stosować zestaw mierników niefinansowych stosownie do wymagań interesariuszy oraz możliwości pomiaru samych jednostek (tamże, s. 141).

W odniesieniu do sprawozdań zintegrowanych sporządzanych w ramach koncepcji CSR istnieje wiele regulacji dotyczących ich ujawniania, m.in.: GRI (Global Reporting Initiative) (powstałe już w 1997 roku (Fijałkowska 2014, s. 77) (Jaworska 2011, s. 578-579)), ISO 26000, UN Global Compact – Communication on Progress (dalej w rozprawie jako UNGC lub Global Compact) i kilka innych standardów z czego każda z tych regulacji bierze pod uwagę nieco inny zbiór ujawnień informacji niefinansowych (Anam i Kacprzak (red.), 2016, s. 8-14).

Dla przykładu standardy GRI w kategoriach ujawnień w ramach raportów CSR ujmują informacje o czynniki ekonomicznych, środowiskowych i społecznych (w tym praktyki pracy, praw człowieka, społeczeństwa i odpowiedzialności produkcji. Standardy ISO biorą pod uwagę kwestie organizacji, praw człowieka, praktyki pracy, środowiska, kwestii konsumenckich oraz rozwoju i udziału społeczeństw. Z kolei regulacje UN Global Compact w dziesięciu zasadach (z ang. *principles*) dotyczą ujawnień dotyczących praw człowieka, pracy, środowiska oraz przeciwdziałania korupcji i łapownictwu (Macuda, Matuszak i Różańska 2015, s. 121-122). Wyraźnie widać, że zakresy wymienionych wyżej regulacji nachodzą na siebie w wielu obszarach, choć obszary te nie są w 100% tożsame - na przykład kwestia przeciwdziałania korupcji wyszczególniona jest w osobnej kategorii tylko w UNGC, zaś kwestie konsumenckie są wyszczególnione jedynie w ISO 26000. Zdaniem autora rozprawy widoczny jest jednak trend ujednocniania zawartości raportów CSR.

Inny model ujawnień opracowali J. Dumay, G. Frost i C. Beck za bazę i wzór stosując przytoczone standardy GRI. Ich model dzieli ujawnienia informacji niefinansowych na cztery kategorie: odpowiedzialny biznes, kwestie społeczne, miejsce pracy oraz kwestie środowiskowe. W ramach informacji o praktykach biznesu odpowiedzialnego zawierają się informacje o obsłudze klienta, strategii i zarządzaniu spółką, sposób ustalania cen produktów, ochrona danych osobowych, odpowiedzialny marketing i informacje o źródłach energii. W kwestiach społecznych umieszczone są informacje na temat polityki dotyczącej wypadków przy pracy, bezpieczeństwa w cyberprzestrzeni, inwestycji lokalnych oraz wpływu dóbr i usług na społeczeństwo. W informacjach dotyczących miejsca pracy umieszcza się informacje dotyczące różnorodności płci, ochrony zdrowia pracowników i praktyk BHP. W końcu wewnątrz kwestii środowiskowych umieszcza się wpływ spółki na zmiany klimatyczne, emisje zanieczyszczeń i informacje dotyczące recyklingu. Zdaniem autorów modelu można w ten sposób zwiększyć przejrzystość

raportowanych informacji (Dumay, Frost, Beck 2015, s. 13-15), co jest wyjściem naprzeciwko problemu poruszonego przez autora w podrozdziale 1.4.

Kolejnym wyrazem koncepcji CSR w rachunkowości jest także powstanie koncepcji raportu zintegrowanego.

Najważniejszą organizacją która na arenie międzynarodowej promuje wdrażanie koncepcji sprawozdania zintegrowanego pozostaje wciąż Komitet ds. Zintegrowanej Sprawozdawczości - z ang. *The International Integrated Reporting Council* (dalej także jako IIRC) powołany w roku 2010 (Michalczuk i Mikulska 2014, s. 201). Powstały w tej organizacji postulat - *The International <IR> Framework* - tłumaczy czym jest sprawozdanie zintegrowane, w jaki sposób powstaje, jaka jest jego zawartość oraz w jaki sposób sporządzanie tego sprawozdania może wpłynąć na kreowanie wartości w przedsiębiorstwie. Postulat ten wymienia wiele czynników wewnętrznych wpływających na tworzenie wartości w przedsiębiorstwie - m.in. takie jak poprawa jakości zarządzania korporacją, oraz czynniki zewnętrzne - m.in. poprawę wizerunku firmy w oczach klientów (czy ogólnie kontrahentów), a także pracowników i reszty społeczeństwa (theiirc.com 2013, s. 13-14).

Celem raportów zintegrowanych jest promowanie spójnego i efektywnego podejścia do raportowania korporacyjnego opartego na różnorodności sprawozdań i komunikującego interesariuszom czynniki istotnie wpływające na kreowanie wartości w odniesieniu do zarządzania różnymi rodzajami kapitałów: finansowego, produkcyjnego, intelektualnego, społecznego oraz relacyjnego (Nita, 2016, s. 120). Raport zintegrowany nie tylko zestawia, ale także łączy i integruje informacje finansowe oraz niefinansowe (Anam i Kacprzak (red.), 2016, s. 2).

Sprawozdania te sporządzane są głównie przez duże spółki o wysokim ryzyku utraty zaufania społecznego (takie jak koncerny naftowe, kompanie piwowskie itd.). Zdaniem autora nie należy pisać o raportowaniu zintegrowanym w oderwaniu od koncepcji CSR i rachunkowości społecznie odpowiedzialnej. Sam raport zintegrowany sporządzony zgodnie z wytycznymi IIRC może być produktem dobrowolnie podjętej przez jednostkę inicjatywy rachunkowości społecznie odpowiedzialnej w ramach koncepcji CSR.

Raport zintegrowany zawiera zarówno informacje retrospektywne, jak i prospektywne w przeciwieństwie do raportu finansowego, który z założenia zawiera prawie wyłącznie informacje retrospektywne (Michalczuk i Mikulska 2014, s. 200). Dokumentuje on również realizację założeń strategii odpowiedzialności społecznej związanych między innymi z ekologią i ochroną środowiska, potrzebami społeczeństwa (w tym działań sponsorskich i charytatywnych), odpowiedzialnością wobec państwa i regionu (np. wspieranie rozwoju regionalnego) i potrzebami pracowników i klientów (Zyznarska-Dworczak 2015, s. 193-194).

Warto podkreślić, że aby raport tego typu był wiarygodny należy zadbać, aby pozbawiony był on błędów merytorycznych, wiernie przedstawiał zdarzenia, będące przedmiotem raportu, przestrzegał zasady przewagi treści nad formą, zachowywał brak stronniczości, ostrożność oraz był kompletny z zachowaniem zasady istotności (Zyznarska-Dworczak 2015, s. 194).

W literaturze raport zintegrowany nazywany jest również sprawozdaniem zintegrowanym. Sprawozdanie zintegrowane, jako wyraz koncepcji CSR i produkt ostateczny rachunkowości odpowiedzialności społecznej jest odmienne od sprawozdania finansowego, ponieważ w przeciwieństwie do klasycznego raportu finansowego: stawia na integrację i przedstawienie powiązań pomiędzy poszczególnymi działami spółki, bierze pod uwagę wszystkie rodzaje kapitału (a nie tylko kapitał finansowy), rozważa kwestie strategiczne dotyczące przeszłości i przyszłości, stawia na perspektywność i długoterminowość w ramach czasowych, stawia na przejrzystość raportowania, indywidualnie podchodzi do warunków działania podmiotu, jest zwięzły i wykorzystuje nowe technologie w tworzeniu raportu (Remlein 2015, s. 151-152).

Porównując klasyczne sprawozdanie finansowe ze sprawozdaniem zintegrowanym nie sposób nie zauważyć, że raport zintegrowany w bardzo przejrzysty sposób grupuje wyniki i informacje finansowe oraz informacje niefinansowe spółki, które dotychczas były zawarte luźno w komentarzu zarządu albo informacji dodatkowej, wzbogacając je dodatkowo o ujednoczone i powszechne dla raportów zintegrowanych elementy dla zapewnienia większej porównywalności (Walińska 2015, s. 159). Dzięki stałej i przejrzystej strukturze raportów zintegrowanych interesariusz może w prosty sposób odnaleźć informacje, których potrzebuje, co jest niewątpliwą ich zaletą w zestawieniu z problemami ujawnień informacji niefinansowych przytoczonych w podrozdziale 1.4.

Spółki sporządzające raporty zintegrowane poza informacjami finansowymi dostępnymi w sprawozdaniu finansowym publikują także informacje niefinansowe z obszarów zatrudnienia, ilości emisji zanieczyszczeń do środowiska, czy innych informacji szeroko związanych ze społeczną odpowiedzialnością (Szczepankiewicz 2013, s. 174-175). Dodatkowo do raportu dołączane są informacje o profilu działalności, strategii, ładzie korporacyjnym, a także szansach i zagrożeniach danej jednostki (Walińska 2015, s. 153-157). W przypadku ujawnień dobrowolnych spółki publikowały je zwykle jako osobny raport o społecznej odpowiedzialności lub w postaci integralnego elementu sprawozdania zarządu z działalności spółki dołączanego do sprawozdania finansowego dostępnego chociażby na stronach internetowych danej jednostki (Kamela-Sowińska 2014a, s. 41-42).

Rozwój raportowania zintegrowanego zaczął się od praktyki. W latach 2002-2004 spółki takie, jak Novozymes, Natura, czy Novo Nordisk zaczęły poszerzać zakres ujawnianych informacji w raportach. Pionierem raportowania dobrowolnego informacji niefinansowych i spółką, która jako pierwsza na świecie stworzyła raport, który można określić jako zintegrowany była południowoafrykańska spółka Novo Nordisk, która tworzyła raporty wzbogacone o informacje społeczne, środowiskowe i finansowe w ramach jednego "zintegrowanego" dokumentu od 2003 roku (de Villiers, Rinaldi i Unerman 2014, s. 1046-1047). Kodyfikacja, która zakończyła się opracowaniem wytycznych przez IIRC w 2013 roku i instytucjonalizacja -

w postaci opracowania dyrektywy Unii Europejskiej były kolejnymi etapami rozwoju koncepcji raportowania informacji niefinansowych (za: Krasodomska 2015, s. 89).

Pomiędzy sprawozdawczością zintegrowaną, a ogólnie rozumianym raportowaniem CSR występują znaczące różnice. Sprawozdawczość zintegrowana koncentruje się na procesie tworzenia wartości w czasie, zaś raport CSR prezentuje wpływ jednostki na otoczenie i jest kierowany do szerszej grupy interesariuszy (Krasodomska 2015, s. 78).

Ujawnienia informacji niefinansowych są jednak często wprost określane mianem społecznych, środowiskowych, społecznej odpowiedzialności biznesu (CSR), czy też zrównoważonego rozwoju w sposób zamienny (FEE 2016, s. 1).

Raportowanie zintegrowane stanie się zdaniem J. Krasodomskiej jednym z najpopularniejszych obszarów badań w nauce rachunkowości (2015, s. 78-79).

A. Karmańska rozpoznaje cztery okresy (ery) rozwoju raportowania zintegrowanego. Pierwszy okres obejmuje powstanie zintegrowanego sprawozdania finansowego, drugi okres obejmuje ewolucję sprawozdania zintegrowanego w kierunku identyfikacji czynników ryzyka dla działalności spółki, okres trzeci dotyczy poszerzenia sprawozdania o informację dotyczącą zasobów, kompetencji i atrybutów nie wykazanych w sprawozdaniu finansowym. W końcu okres czwarty, w którym znajdujemy się współcześnie, który zapoczątkował trend powstawania sprawozdań nastawionych na tzw. „wzrost zrównoważony” (Karmańska 2014a, s. 77).

Przyjmuje się że pierwszym elementem sprawozdania finansowego, który pojawił się w historii rachunkowości był bilans, który początkowo całkowicie wystarczał. Wraz z biegiem lat dodano do niego rachunek zysków i strat i rachunek przepływów pieniężnych oraz zestawienie zmian w kapitale własnym, pojawiła się konieczność weryfikacji sprawozdań oraz informacje dodatkowe do sprawozdania. Następnie obowiązki sprawozdawcze zwiększono o sprawozdanie zarządu z działalności, nazywane początkowo komentarzem na temat wartości finansowych. Zakres sprawozdawczości nieustannie ewoluował i poszerzał się, a wraz z biegiem lat zaczęto dyskutować nad poszerzeniem go do kolejne grupy informacji przydatne dla interesariuszy, co ostatecznie doprowadziło do powstania sprawozdania zintegrowanego. A. Karmańska określa okres rozpoczęty powstaniem bilansu pierwszą erą rozwoju sprawozdawczości zintegrowanej. Był to okres cechujący się głównie legislaturą krajowych instytucji (2014a, s. 77).

Druga era była wg A. Karmańskiej okresem debat o konieczności zarządzania ryzykiem. Dużą rolę w debacie nad kierunkiem rozwoju sprawozdawczości zdobyły instytucje o zasięgu międzynarodowym takie jak IASB, EFRAG, SEC, OECD, FASB, IFAC, czy Komisja Europejska (2014a. s. 78). Trzecią erę rozpoczął trend postrzegania źródeł wartości firmy niezawieranych w sprawozdaniach finansowych w kapitale intelektualnym (tj. m.in. w kapitale ludzkim, strukturze i organizacji przedsiębiorstwa) przez co powstała konieczność informowania interesariuszy o tym kapitale. Erę tę cechują propozycje różnych instytucji z okresu od początku

lat 90. XX wieku do kryzysu gospodarczego w 2008 roku, aby w ramach raportowania zintegrowanego zawierać także informacje o kapitale intelektualnym, co zaowocowało powstaniem wielu autorskich projektów debatujących nad możliwością zawarcia i ujawnienia tychże informacji w sprawozdaniach (2014a, s. 79-80).

Autor zauważa, że rozwój sprawozdawczości zintegrowanej dążył od bardzo dawna do coraz szerszego zakresu ujawnień informacji o spółkach w raportach rocznych i prawdopodobnie nawet bez reakcji polityków i działań Komisji Europejskiej spółki w coraz szerszym gronie dobrowolnie ujawniałyby informacje niefinansowe z zakresów postulowanych przez KE. Narzucenie obowiązków sprawozdawczych dotyczących informacji niefinansowych tylko sztucznie przyspieszyło ten proces.

Istnieje wiele znanych marek takich jak Microsoft, Coca-Cola, Hyundai, Tata, Marks and Spencer oraz Prudential Financial, które podejmują się dobrowolnie zadania raportowania zintegrowanego (Sobczak 2013). Pierwszą polską spółką sporządzającą raport zintegrowany był Lotos, który stosował się do wytycznych GRI G3, MSSF oraz UNGC (Lotos 2014; Macuda 2015, s. 108).

Poza Lotosem bardzo szybko sprawozdania zintegrowane opublikowały także: Grupa Zakłady Azotowe PUŁAWY S.A., GAZ-SYSTEM S.A. i Grupa Scanned Multimedias S.A. Inne przykładowe grupy kapitałowe, które ujawniały informacje niefinansowe w ramach raportów CSR to m.in.: PKN Orlen, RWE Polska, czy PGNiG S.A. (Remlein 2013, s. 163).

Warto nadmienić, że sprawozdania te były weryfikowane tylko w przypadku grupy Lotos i spółki GAZ-SYSTEM. Weryfikacji dokonały odpowiednio firma Ernst&Young oraz spółkę PwC w przypadku Lotosu oraz Deloitte Polska sp. z o.o. i Deloitte Advisory sp. z o.o. (Michalczyk i Mikulska 2014, s. 204-205). Dowodzi to faktu, że informacje zawarte w raportach tego typu można zweryfikować.

Obecnie zaledwie około 3% spółek na świecie podejmuje próbę tworzenia raportów zintegrowanych (Macuda 2015, s. 108), jednakże trend wzrostu liczby ujawnień jest wzrostowy. W roku 2014 liczba raportów rejestrowanych w ramach bazy GRI wzrosła o 15% w porównaniu z rokiem 2013. Z kolei w ramach opublikowanego w 2015 roku badania Instytutu CFA wynika, iż około 73% inwestorów zawodowych bierze pod uwagę kwestie środowiskowe, społeczne i corporate governance. Co ważne w ramach tego badania aż 69% respondentów jest zdania, iż informacje CSR zawierane w raportach powinny być przedmiotem weryfikacji (FEE 2015, s. 2-3).

W rozpoznawaniu przedsiębiorstw działających w ramach koncepcji CSR ułatwia zadanie istnienie specjalistycznych indeksów giełdowych zbierających spółki działające w ramach społecznej odpowiedzialności. Wśród takich indeksów można wymienić nowojorski Dow Jones Sustainability

Index (DJSI), Financial Times Stock Exchange 4 Good (FTSE4Good) oraz warszawski indeks RESPECT (Krasodomska 2014a, s. 45).

W maju 2013 roku w skład indeksu RESPECT na warszawskiej giełdzie wchodziło 20 spółek (Grabiński, Kędzior i Krasodomska 2015, s. 154). Jak wynika z oficjalnej strony internetowej Indeksu RESPECT - www.odpowiedzialni.gpw.pl - w październiku 2017 roku jest to już 25 spółek. Liczba ta, choć powoli, to jednak systematycznie rośnie.

Istnienie tych indeksów ma kluczowe znaczenie dla celów porównawczych. Jeżeli postulowana koncepcja CSR faktycznie pozwala osiągnąć przedsiębiorstwom większe korzyści aniżeli w jednostkach kierujących się tylko zyskiem to można by postawić hipotezę, że w długim terminie średnie wzrosty wartości na akcjach liczone na indeksach takich jak warszawski RESPECT, czy nowojorski DJSI powinny przewyższyć średnie wzrosty wartości na walorach notowanych poza tymi i podobnymi indeksami. Ponieważ jednak koncepcja CSR jest stosunkowo młoda i indeksy zbierające spółki społecznie odpowiedzialne działają dopiero od kilku/kilkunastu lat to nie istnieją jeszcze narzędzia, ani dane, które mogłyby posłużyć do potwierdzenia, bądź odrzucenia tej hipotezy.

Skuteczność egzekwowania ujawnień na danym rynku zależy przede wszystkim od instytucji nadzoru, nadzorujących działania spółek. Wskazuje się, że aby zagwarantować ochronę inwestorów na rynku potrzebne jest wdrożenie zasad nadzoru i regulacji gwarantujących efektywność kosztową, wolność rynku, transparentność ujawnień i równe traktowanie spółek krajowych i zagranicznych. Poprzez efektywność kosztową należy rozumieć sytuację, w której koszt regulacji rynkowych jest proporcjonalny do korzyści z danego rynku, zaś wolność rynku oznacza brak ograniczeń w konkutowaniu przedsiębiorstw na nim funkcjonujących (Grabiński, Kędzior i Krasodomska 2015, s. 192).

Ostatnią i współcześnie finałową fazą ewolucji raportowania zintegrowanego jest idea wzrostu (czy też rozwoju) zrównoważonego powstała de facto już w 1983 roku za sprawą ONZ. A. Karmańska uznaje ten etap rozwoju sprawozdawczości zintegrowanej za tzw. czwartą erę rozwoju raportowania zintegrowanego (2014b, s. 50-58).

Definicja zrównoważonego rozwoju pojawiła się po raz pierwszy w roku 1987 w Raporcie Światowej Komisji do Spraw Środowiska i Rozwoju (zwana również Komisją Brundtland) - z ang. *World Commission on Environment and Development (WECD)* zatytułowanego „Nasza wspólna przyszłość”. Ogłoszono wtedy, iż ludzkość posiada możliwość zrównoważonego rozwoju, tzn. jest w stanie zaspokajać potrzeby obecnego pokolenia bez utraty możliwości zaspokojenia potrzeb przyszłych pokoleń. Ustalono wtedy, iż działanie międzynarodowych korporacji na rzecz zapobiegania i minimalizacji szkodliwego wpływu na środowisko może stanowić barierę dla tych korporacji w osiąganiu większych korzyści, jednakże z drugiej strony stanowić możliwość zdobycia przewagi konkurencyjnej opartej na dobrej reputacji tych korporacji w oczach społeczeństw (Choi i Park 2014, s. 59-60). W myśl powyższej koncepcji

zrównoważonego rozwoju zakłada się, że pomimo iż przyszłe pokolenia jeszcze nie istnieją to obecne pokolenia mają wobec nich obowiązki (Zsolnai 2006, s. 39-40).

Zrównoważony rozwój można więc wzorem raportu Brundtland definiować jako „zaspokojenie potrzeb i aspiracji dzisiejszego pokolenia w sposób, który nie ogranicza możliwości zaspokojenia potrzeb przyszłym pokoleniom” (za: Szadziwska 2013, s. 257).

Jej ewolucją była deklaracja w Rio z 1992 roku zawierająca 27 zasad zrównoważonego rozwoju. Współcześnie idea wzrostu zrównoważonego przeniesiona na grunt sprawozdawczości finansowej opiera się w zasadzie na dwóch filarach: standardzie Global Reporting Initiative (GRI) z 1997 roku powstałym w Bostonie w Stanach Zjednoczonych, oraz europejskiej inicjatywie IIRC z 2009 roku (Karmańska 2014b, s. 50-58). Stwierdzono wtedy m.in., że poprzez rozwój zrównoważony należy rozumieć dynamiczny rozwój gospodarki i społeczeństwa, nieprowadzący do zmian stanu środowiska, w momencie, gdy stan ten jest dobry, lub w przypadku, gdy stan ten jest zły, prowadzący do jego poprawy (Kwiecień 2015, s. 131).

Ze względu na coraz większą presję otoczenia na spółki, aby te prowadziły swoją działalność zgodnie z zasadami rozwoju zrównoważonego rośnie rola koncepcji społecznej odpowiedzialności (Szadziwska 2013, s. 257).

Paradygmat zrównoważonego rozwoju stoi w kontrze do neoliberalnych teorii ekonomii i wymaga od spółki wzięcia pod uwagę potrzeb szerokiego grona interesariuszy i odrzucenia teorii o „niewidzialnej ręce rynku”, w której jednostka działająca na rynku skupiona byłaby wyłącznie na maksymalizacji korzyści, a rynek sam zadbałby o utworzenie wartości dla interesariuszy niebędących jej właścicielami (Masztalerz 2014, s. 67). Według P.F. Druckera przedsiębiorstwo ma prawo istnieć ponieważ jest potrzebne społeczeństwu, a nie biznesowi (za: Masztalerz 2014, s. 71).

W ramach koncepcji zrównoważonego rozwoju wszystkim grupom interesariuszy zależy na wzroście wartości przedsiębiorstwa, gdyż uczestniczą one nie tylko w kreowaniu wartości, lecz również w konsumpcji wartości. Interesariusze oferując spółce zasoby (takie jak: praca, kapitał, informacje, wiedza, umiejętności, usługi, towary, materiały itd.) wymagają jednocześnie od spółki wymiernych korzyści. Racjonalny interesariusz zaangażuje się w kontakt ze spółką tylko w celu maksymalizacji korzyści z tego tytułu. Będą to korzyści zarówno finansowe, jak i niefinansowe (np. społeczne, czy środowiskowe) (Masztalerz 2014, s. 69-71).

Warto wspomnieć także o tak zwanym „podejściu zarządczym” w raportowaniu informacji niefinansowych, zgodnie z którym możliwe jest połączenie (w ramach *Dislosures on Management Approach*) informacji niefinansowych i finansowych, przy uwzględnieniu strategii społecznej odpowiedzialności danej spółki i prezentowane w oparciu o rachunek odpowiedzialności. Rachunek ten stanowi pomiar dokonań na rzecz zrównoważonego rozwoju i służy uzasadnieniu działalności zarządu w ramach strategii spółki. Na podstawie rachunku umożliwiona zostanie

rzetelna i przejrzysta komunikacja informacji o potencjale i działaniach w ramach kwestii ekonomicznych, społecznych i środowiskowych (Zyznarska-Dworczak 2015, s. 200).

Cytując za M. Kwiecień to właśnie sprawozdawczość zintegrowana może zdefiniować ostatecznie nowy paradygmat rachunkowości w szerokim sensie znaczeniowym (2016, s. 77), jednakże zmiana zakresu ujawnień dla rachunkowości korporacyjnej, która wynika ze strategii zrównoważonego rozwoju stanowi duże wyzwanie dla korporacji (Kwiecień 2015, s. 131). Autor w pełni zgadza się z tym poglądem.

1.7. Za i przeciw ujawnianiu informacji niefinansowych w raportach rocznych spółek

W ramach powyżej przedstawionych rozważań należy postawić pytanie, jakie będą pozytywne i negatywne skutki ujawnień informacji niefinansowych oraz jakie problemy są związane z ich ujawnianiem.

W literaturze przyjmuje się, że działania podejmowane w oparciu o koncepcję CSR (a więc dobrowolne ujawnianie informacji niefinansowej) powinny wywierać zawsze korzystny wpływ na konkurencyjność przedsiębiorstwa przyczyniając się do jego zrównoważonego rozwoju poprzez uwrażliwienie konsumentów w taki sposób aby zwracali uwagę na wizerunek i pozytywną reputację przedsiębiorstwa (Górny 2013, s.162). Wskazuje się, że jednostka gospodarcza będzie z premedytacją unikać ujawniania negatywnej informacji niefinansowej w raporcie rocznym, a dobrowolnie ujawniać będzie wyłącznie dane korzystne, sprzyjające poprawie wizerunku danej jednostki (Kawacki 2015, s. 34-35). Motyw ten jest w literaturze dominujący, tzn. dużo więcej autorów wymienia zalety ujawnień informacji niefinansowych, aniżeli wady. Autor w ramach niniejszej dysertacji dokonał analizy korzyści, szans, kosztów oraz zagrożeń płynących z ujawniania informacji niefinansowych i prezentuje ją poniżej.

Autor rozprawy dzieli argumenty za i przeciw ujawnianiu informacji niefinansowych na trzy główne części:

- argumenty za i przeciw ujawnieniom informacji niefinansowych (w dowolnej formie),
- argumenty za i przeciw koncepcji CSR jako całości, w ramach której informacje niefinansowe są ujawniane,
- argumenty za i przeciw raportowaniu zintegrowanemu (jako konkretnej formie ujawnień).

Argumenty te choć podobnej natury nie są identyczne i autor uznaje za zasadne przytoczenie ich w zaprezentowanej powyżej kolejności.

Zaczynając od argumentów za ujawnianiem informacji niefinansowych - wielu autorów i wiele organizacji wskazuje na zalety ich ujawniania.

J. Krasodomska upatruje korzyści dodatkowych ujawnień w (2010b, s. 54):

- poprawie relacji inwestorskich, poprzez zwiększenie wiarygodności spółki i jej zarządu,

- poprawie jakości i wiarygodności sprawozdania finansowego,
- zmniejszeniu krótkoterminowych wahań cen akcji danej spółki,
- zwiększeniu przychylności analityków giełdowych i zainteresowania inwestorów,
- zwiększenia prawdopodobieństwa podejmowania decyzji inwestycyjnych poprzez zwiększenie przejrzystości.

A. Górski dodaje ponadto następujące korzyści (2013, s. 165):

- ukształtowanie relacji z interesariuszami opartych na zaufaniu do przedsiębiorstwa,
- pozytywne postrzeganie władz spółki przez inwestorów,
- zwiększenie odporności na występujące kryzysy (i ewentualne zmniejszenie ich skutków),
- zapewnienie lojalności klientów i zatrzymanie najlepszych pracowników przed odejściem z przedsiębiorstwa.

Zaletami ujawniania informacji niefinansowych mogą być także (Fijałkowska i Sobczyk 2014, s. 193-194):

- zwiększanie zainteresowania spółek stanem środowiska naturalnego, kwestiami społecznymi i pracowniczymi,
- sprzyjanie zrównoważonemu rozwojowi,
- wzmacnianie przejrzystości działania spółek,
- budowa i podtrzymywanie zaufania otoczenia, a przez to przyciąganie wykwalifikowanych pracowników, odpowiedzialnych kontrahentów itd.,
- uzyskiwanie informacji zwrotnej z otoczenia na temat podejmowanych działań,
- tworzenie możliwości dokonywania porównań organizacji raportujących,
- powiązanie wyników finansowych z rezultatami niefinansowymi,
- sprzyjanie innowacjom,
- budowa szans dla poprawy procesów biznesowych i wdrażania programów ciągłego doskonalenia biznesowego,
- pomoc w rozpoznawaniu zagrożeń działalności.

Do szeregu powyższych korzyści należy dodać także zdaniem autora jasną prezentację zdolności do tworzenia przyszłej wartości przedsiębiorstwa (raport roczny ma być docelowo ukierunkowany na przyszłość zamiast na przeszłość) (Michalczuk i Mikulska 2014, s. 200-201) (Kamela-Sowińska 2013, s. 23-24).

Inną korzyścią ujawnień informacji niefinansowych, zdaniem autora najważniejszą, będzie zmniejszenie kosztów kapitału, które da wyjaśnić się na gruncie teorii interesariusza. Interesariusze poprzez globalny rynek finansowy (który propaguje postulaty interesariuszy) są w stanie wpływać na kształt i zakres ujawnień dobrowolnych uczestników tego rynku. Skutkiem jest ułatwianie porównań informacji ujawnianych przez różne podmioty funkcjonujące

w ramach tego samego rynku, co z kolei wspomaga proces decyzyjny interesariuszy i wpływa na zwiększenie stabilności całego systemu rynkowego, zmniejszając koszt pozyskiwania dodatkowego kapitału dla spółek ze względu na zmniejszenie się ryzyka inwestycji (Anam i Kacprzak (red.), 2016, s. 6). Zmniejszenie kosztów kapitału przyczynia się z kolei do wzrostu wartości przedsiębiorstwa. Ujawnianie informacji niefinansowych odbywa się więc przy założeniu uzyskania korzyści dla ujawniających je przedsiębiorstw.

J. Krasodomska zaznacza, że brak ujawnień informacji i ukrywanie informacji może być czynnikiem skierowanym przeciwko spółce, ponieważ niezaspokojenie oczekiwań i potrzeb informacyjnych interesariuszy może być czynnikiem ograniczającym dostęp do kapitału. Stąd właśnie od lat 60. i 70. XX wieku panował pogląd, iż najważniejszym interesariuszem jest dostarczyiciel kapitału (czyli inwestor lub wierzyciel, także ten potencjalny) (Krasodomska 2010b, s. 47).

Wskazuje się na fakt, iż sami inwestorzy preferują spółki realizujące rentowne projekty inwestycyjne i umiejące budować oraz umacniać swoją przewagę konkurencyjną przy jednoczesnym przejrzystym i systematycznym komunikowaniu swojej strategii i działań podejmowanych w jej zakresie (Anam i Kacprzak (red.), 2016, s. 5).

Oczywiście w związku z ujawnieniami informacji niefinansowej tworzą się nowe zagrożenia. Kosztem ujawnień dla spółki może stać się (Krasodomska 2010b, s. 54):

- zmniejszanie przewagi konkurencyjnej wskutek zdradzenia informacji o znaczeniu strategicznym (tajemnica handlowa),
- osłabianie siły przetargowej w relacjach z kontrahentami oraz związkami zawodowymi,
- niezrozumienie informacji przez inwestora - zasypanie go informacją i zmniejszenie przejrzystości sprawozdania finansowego/raportu rocznego,
- ryzyko ewentualnych kar i kosztów procesów sądowych w związku z ujawnieniem dodatkowych informacji ukazujących spółkę w złym świetle.

Wadami ujawnień informacji niefinansowych mogą być także koszty dla interesariuszy (Fijałkowska i Sobczyk 2014, s. 194-195):

- duża i niemożliwa do weryfikacji ilość materiału zawartego w raporcie,
- mała przejrzystość raportu, tzn. brak możliwości znalezienia pożądaných w nim informacji
- brak zainteresowania dużej części interesariuszy zawartymi informacjami,
- brak porównywalności raportów lub ich mała porównywalność,
- brak mechanizmu otrzymywania informacji zwrotnych,
- subiektywność raportowania – raportowanie informacji mało znaczących, a ukrywanie i pomijanie informacji kluczowych,
- brak rzetelnych informacji negatywnych w raporcie pokazywany jest jako sukces spółki,
- brak weryfikacji oznacza, że będzie on pełnił jedynie funkcję marketingową.

Ujawniając informacje niekorzystne dla spółki (np. potwierdzenie bardzo wysokiej emisji zanieczyszczeń/spalin) lub informacje strategiczne danej spółki stanowiące jej tajemnice handlowe (np. dotyczące patentów, receptur, procesów technologicznych itd.) można zmniejszyć przewagę konkurencyjną przedsiębiorstwa i doprowadzić do niwelacji korzyści wynikających z ujawnień informacji o spółce. Należy więc zachować rozwagę i zastanowić się nad zakresem ujawnień informacji o spółce - tak aby ujawnienia zawsze przyniosły przedsiębiorstwu jak najwięcej korzyści.

W związku z ujawnianiem informacji niefinansowych pojawia się także bardziej ogólny problem faktycznego braku systemu ewidencji zdarzeń o charakterze niefinansowym w spółce. Podstawą zapisów księgowych w rachunkowości finansowej są odpowiednio udokumentowane dowody księgowe, a same zapisy dokonywane są w sposób trwały niepozwalający na późniejsze dopiski lub zmiany (Micherda 2012, s. 78). To z zapisów w księgach wynikają późniejsze ujawnienia informacji finansowych w sprawozdaniu finansowym i to zgodność tych informacji z księgami rachunkowymi podlega weryfikacji przez audytorów. W przypadku rachunkowości społecznej, czy ujawnień informacji niefinansowych nie ma możliwości ewidencji zdarzeń w sposób analogiczny do systemu rachunkowości finansowej dopóki nie zostanie stworzony system rachunkowości niefinansowej i podobnie nie zostaną zdefiniowane podstawowe jednostki ewidencyjne tego systemu, które umożliwiłyby łatwą i przejrzystą obsługę tego systemu. Zdaniem autora z tym problemem może pomóc rachunkowość zarządcza, ponieważ od dawna dla celów zarządu spółek tworzą systemy informatyczne pozwalające choćby na ewidencję zatrudnienia, czy innych kwestii, które nie stanowiły zainteresowania rachunkowości finansowej, a które teraz stanowią przedmiot rachunkowości niefinansowej i społecznej. Tak długo jak raport niefinansowy i informacje w nim zawarte nie wynikają wprost z systemu ewidencji danych służących do stworzenia tych raportów, tak długo nie będzie możliwa skuteczna weryfikacja tych raportów przez biegłych rewidentów. Problematyczny z punktu widzenia teorii wydaje się aspekt pomiaru kwestii społecznych i środowiskowych, a także zakresu ujawnień informacji w tych kwestiach (Szadzińska 2013, s. 58).

Warto spojrzeć także na problem ujawnień informacji niefinansowych z punktu widzenia, tzw. „rachunkowości oszukańczej”¹¹. Rachunkowość tego typu kierowana brakiem etyki,

¹¹ Autor w niniejszej rozprawie rozróżnia pojęcia „rachunkowości oszukańczej” i „rachunkowości kreatywnej”. „Rachunkowość kreatywną” postrzegać powinno się jako rachunkowość szukającą najbardziej optymalnego i maksymalnie korzystnego dla spółki rozwiązania sprawozdawczego w ramach istniejących i usankcjonowanych prawnie rozwiązań. W przypadku, gdy jednostka szuka rozwiązania poza prawem mamy do czynienia z „rachunkowością oszukańczą”. To „rachunkowość oszukańcza”, a nie „kreatywna” jest zagrożeniem dla wiarygodności informacji i podważa zaufanie do spółek i profesji księgowych i audytorów. Autor rozprawy zakłada, że wszystkie jednostki działające na wolnym rynku działają w sposób racjonalny – korzystając z kreatywnych rozwiązań przy poszukiwaniu możliwie jak najlepszego sposobu przedstawienia swoich wyników ekonomicznych.

konfliktem lojalności i niedostosowaniem audytu do rzeczywistości, przy jednoczesnym braku odpowiednich instytucji nadzoru prowadzi do kryzysu wiarygodności i zaufania w rachunkowości (Micherda 2012, s. 75-76). Z punktu widzenia rachunkowości społecznej, czy ściślej ujawniania informacji niefinansowych również jest możliwa rachunkowość kreatywna, a także oszukańcza. Informacje niefinansowe są nacechowane dużo większą subiektywnością, aniżeli informacje finansowe. Zdaniem autora ich ujawnienia będą, więc dużo bardziej podatne na wszelkiego typu manipulacje.

Zdaniem autora rozprawy skutki ujawnień informacji niefinansowych mogą być odmienne w zależności od tego czy dana spółka ujawnia dane dobrowolnie, czy też robi to pod przymusem prawnym.

W ramach niniejszego podrozdziału autor niniejszej rozprawy proponuje rozróżnienie informacji niefinansowej wg kryteriów jej dobrowolności oraz generacji korzyści lub dla spółki (Kawacki 2015, s. 34):

- informacja niefinansowa wymagana przepisami prawnymi - jej nieujawnienie skutkuje karami finansowymi oraz karami prawnymi o charakterze karnym dla przedsiębiorstwa oraz spadkiem wiarygodności danej jednostki zarówno w oczach inwestorów jak i państwa,
- pozytywna dla interesariuszy informacja niefinansowa postulowana przez rynki finansowe - jej nieujawnienie nie będzie penalizowane przez państwo, jednakże pomimo tego zmniejszy ono wiarygodność jednostki w oczach inwestorów, którzy będą skłonni inwestować w spółki spełniające postulaty ujawnień danego rynku (może to być np. publikacja danych o emisji przez przedsiębiorstwo zanieczyszczeń do atmosfery w momencie, gdy spółka działa ekologicznie i emisja jest niższa niż spodziewałby się tego rynek lub niż wykazała to konkurencja),
- pozytywna dla interesariuszy informacja niefinansowa ujawniana dobrowolnie - jej nieujawnienie nie spowoduje negatywnych skutków dla przedsiębiorstwa, ale jej ujawnienie może posłużyć poprawie wizerunku danej jednostki ponad zakres wymagany przez prawo i postulowany przez rynki,

W myśl tej zasady - spółki nieudziałające kreatywnie tracą możliwość pozyskania kapitału i klientów na rynku gdzie większość spółek działa kreatywnie; spółki działające kreatywnie są liderami rynku; spółki działające w sposób oszukańczy wypadają z rynku pozbawione zaufania swoich interesariuszy. Analogicznie - księgowy lub audytor, który prowadzi księgi w sposób „kreatywny” zarabia więcej niż księgowy nieudziałający „kreatywnie” i jest cenny dla spółki, ale księgowy prowadzący „rachunkowość oszukańczą” w przypadku ujawnienia oszustwa traci pracę i staje przed konsekwencjami odpowiedzialności prawnej. O kreatywnej rachunkowości, jako niekolidującej z przepisami prawa pisali m.in. E. Śnieżek i M. Wiatr (2012, s. 46).

- negatywna dla interesariuszy informacja niefinansowa - jej nieujawnienie nie spowoduje istotnych kosztów dla przedsiębiorstwa, ale jej ujawnienie może znacząco zaszkodzić danej jednostce - może to być np. wyciek afery w zarządzie spółki do mediów, ujawnienie informacji o działalności nielegalnej lub ujawnienie danych o charakterze strategicznym (np. receptur i technologii wytwarzania produktów), co zmniejszy znacząco konkurencyjność danej jednostki na rynku.

Zdaniem autora ujawnienia pozytywnie odbieranych przez interesariuszy informacji niefinansowych mogą ostatecznie przynieść korzyści dla przedsiębiorstwa wpływając na zmniejszenie kosztów pozyskania kapitału lub wzrost zysków dla danego przedsiębiorstwa, co skutkuje wzrostem jego wartości i jest to zdaniem autora to właśnie ta przyczyna - finansowa - jest najważniejszą przyczyną, dla której informacje niefinansowe są ujawniane.

Poza wyżej przytoczonymi argumentami za i przeciwko ujawnianiu informacji niefinansowych istnieje także szereg argumentów za i przeciwko całej koncepcji CSR.

Niewątpliwie istnieją korzyści związane z włączeniem CSR w procesy zarządzania takie jak na przykład (Szadziwska 2013, s. 259):

- wzmocnienie marki i wizerunku,
- rozwój kapitału ludzkiego,
- zwiększenie efektywności operacyjnej,
- redukcja kosztów i wzrost przychodów,
- zmniejszenie ryzyka i zarządzanie ryzykiem,
- tworzenie możliwości rozwoju.

Zwolennicy koncepcji CSR są zdania, że koncepcja ta przyczynia się do rozwoju etycznych zachowań menedżerów, co przekłada się z kolei na wzrost reputacji danej organizacji wdrażającej w życie społeczną odpowiedzialność biznesu (Adamus-Matuszyńska 2014, s. 108).

Dla przykładu B. J. McCabe wskazywał na korzyści dla spółki (korporacji) płynące z wykorzystania CSR w postaci walki ze "złem społecznym". Korporacja, która będzie wspierać społeczność lokalną ostatecznie zyska na rozwoju otoczenia, zyska bazę szczęśliwych i zdrowych konsumentów, będzie mieć mniejsze trudności z rekrutacją pracowników, którzy będą lepiej i chętniej pracować dla korporacji dbającej o ich dobro itd. (1992, s. 12).

J. Fijałkowska dzieli korzyści ze stosowania koncepcji CSR na zewnętrzne i wewnętrzne, zaliczając do zewnętrznych między innymi (2014, s. 77):

- pozwolenie spółkom na pokaz zainteresowania sprawami pracowniczymi, społecznymi i środowiskowymi,
- pokazanie wpływu spółki oraz wpływu na spółkę kwestii związanych z rozwojem zrównoważonym,
- budowa zaufania i przejrzystości,

- zabieganie o wsparcie ze strony szerszej grupy interesariuszy,
- łagodzenie negatywnego wpływu spółki na kwestie środowiskowe, pracownicze i społeczne,
- wzmocnienie wizerunku spółki,
- budowanie lojalności klientów,
- kreowanie popytu na produkty przedsiębiorstwa,
- zwiększenie cen akcji.

Korzyściami wewnętrznymi mogą być w kolei (Fijałkowska 2014, s. 77):

- wspieranie innowacji i edukacji,
- tworzenie szans na okrywanie nowych możliwości rozwoju,
- zwiększenie rozumienia ryzyk dla danej spółki,
- połączenie finansowej i niefinansowej działalności spółki,
- przełączenie zarządu na długookresową strategię i perspektywę dla biznesu,
- redukcja kosztów, poprzez poprawę wydajności i ujednoczenie procesów,
- stworzenie wzorca i możliwości porównań informacji niefinansowych między spółkami (także międzysektorowo),
- poprawa raportowania dla celów zarządczych, co prowadzi do lepszych decyzji zarządu.

Przykładem korzyści ekonomicznych w ramach stosowania koncepcji CSR może być spółka, która prowadząc badania nad opracowaniem produkcji mniej inwazyjnej dla środowiska naturalnego wytworzy produkty, które będą tańsze i bardziej opłacalne w eksploatacji. Zdarza się, że wyroby uzyskiwane z surowców naturalnych i odzyskiwanych odpadów produkcyjnych mają lepszą jakość i pochłaniają mniejsze koszty (Wójcik-Jurkiewicz 2016, s. 145).

Ciekawymi przykładami wykorzystania koncepcji CSR w przedsiębiorstwach w powyższym ujęciu są działania BP i Essilor w Indiach. BP opracowało kuchenkę gazową, która wychodziła naprzeciw oczekiwaniom interesariuszy korzystając z czystego i bardziej wydajnego paliwa redukując użycie drewna opałowego. Spowodowało to poprawę zdrowia klientów spółki poprzez redukcję spalin emitowanych do środowiska. Essilor z kolei opracował przy użyciu nowych technologii soczewki, które były atrakcyjne cenowo dla społeczności lokalnej. Pomoc społeczności lokalnej zaowocowała powstaniem nowego rynku dla samej spółki i nowej bazy lojalnych klientów, a więc wymiernymi korzyściami dla przedsiębiorstwa (Sarmant i Sangle 2016, s. 115). Jest to dowód, że CSR działa także w praktyce.

Wdrażając koncepcję CSR w raportowaniu jednostka (za: Szadziwska 2013, s. 262):

- udowadnia, że zwraca uwagę na problemy społeczne,
- przyciąga wysokokwalifikowanych pracowników,

- wspiera firmę w dialogu z otoczeniem,
- wspiera wewnętrzne procesy zarządzania,
- komunikuje się w ten sposób z interesariuszami,
- daje możliwość porównań z innymi firmami w branży,
- zwiększa przejrzystość funkcjonowania spółki
- zwiększa wiarygodność i zaufanie społeczne do spółki,
- umożliwia budowę przejrzystych i trwałych relacji z interesariuszami,

Dodatkowe korzyści mogą także wynikać z zarządzania różnorodnością. Ujawnienia w zakresie polityki różnorodności spowodują teoretycznie (Jaworska 2016, s. 107):

- poprawę wizerunku i reputacji,
- poprawę wyników gospodarczych,
- dostęp do nowych rynków,
- powiększenie bazy klientów,
- zwiększenie wydajności pracowników (poprzez delegowanie odpowiednich pracowników do odpowiednich zadań),
- mniejszą absencję pracowników,
- zwiększenie lojalności i motywacji u pracowników,
- zwiększenie szans na rynku pracy osób wykluczonych społecznie i zagrożonych dyskryminacją,
- zwalczanie stereotypów w społeczeństwie,
- działanie na rzecz integracji społecznej,
- zmniejszanie rozwarstwienia społecznego.

Poza korzyściami koncepcji CSR istnieje także szereg argumentów przeciwko koncepcji CSR jako całości. Argumenty przeciwko odpowiedzialności społecznej można podzielić na kilka kategorii. Jedną z takich kategorii są argumenty natury społeczno-ekonomicznej. Jak pisze K. Kopeć praktycznie od lat 30. XX wieku dyskutowano nad tym, czy generacja zysku dla akcjonariuszy jest jedynym obowiązkiem przedsiębiorcy (Kopeć 2016, s. 131).

Jednym z propagatorów koncepcji, że uznaniowe decyzje menedżerów o wypełnianiu zadań w zakresie społecznej odpowiedzialności jest okradaniem inwestorów i konsumentów był ekonomista Milton Friedman. Friedman postulował, iż aby wywiązywać się z zadań podjętych wobec akcjonariuszy zarząd powinien dążyć do maksymalizacji wartości firmy, zaś o koncepcji odpowiedzialności społecznej pisał w kategorii sprzeczności z ideą wolnego rynku i maksymalizacji wartości dla akcjonariuszy. Pisał on wręcz, iż jedyną odpowiedzialnością społeczną zarządów korporacji jest wytwarzanie jak największej wartości dla akcjonariuszy.

Choć dzisiaj poglądy M. Friedmana uważane są za „radykałne” i są powszechnie krytykowane choćby ze względu na fakt, iż istnieją wątpliwości odnoszące się do postrzegania wartości przedsiębiorstwa i bogactwa właścicieli jako jedynych kryteriów dla podejmowania decyzji w jednostce (Nita 2016, s. 118). M. Friedman zaznaczał, że władze spółek są wybierane przez ich właścicieli (którzy ryzykują zainwestowany w spółkę kapitał), a nie przez społeczeństwo w wyniku wyborów demokratycznych (wzorem polityków) i w związku z tym zadaniem zarządu jest dbać o dobro właścicieli, a nie o dobra ogółu społeczeństwa (Friedman 1982, s. 131-136).

Zysk spółki i właścicieli jest o tyle istotny, iż z jego pomocą odbywa się dystrybucja zasobów na wolnym rynku. Spółka dążąc do maksymalizacji zysku opiera się na wartościach płynących z mechanizmu cenowego, co sprzyja optymalnej wydajności w wykorzystaniu zasobów i zmniejszeniu cen towarów i usług dla konsumenta. Zignorowanie zysku może doprowadzić do niedoborów zasobowych lub powstania czarnego rynku. Można połączyć powyższe zjawiska wskazując, że zysk przedsiębiorstw jest podstawą wzrostu gospodarczego – mniejszy zysk oznacza mniejszą ilość innowacji w gospodarce i niższe wpływy do budżetu państwa (w związku ze zmniejszeniem podstawy opodatkowania przedsiębiorstw) (Kopeć 2016, 131-132).

K. Kopeć definiuje wzorem W. Kieżuna dwie grupy podmiotów zainteresowanych koncepcją CSR nazywając jej zwolenników „reformatorami”, zaś jej przeciwników „konserwatystami” (2016, s. 135). Przeciwnicy koncepcji CSR m.in. uważają, iż koncepcja jest przedsięwzięciem kosztownym i czasochłonnym, co stoi w sprzeczności z osiągnięciem przez przedsiębiorstwo jak największych zysków (Adamus-Matuszyńska 2014, s. 108).

Autor niniejszej rozprawy zauważa, że powyższy podział jeszcze z 1997 roku stawia współcześnie Komisję Europejską w roli reformatora, co autor zgłębi w rozdziale drugim niniejszej dysertacji.

K. Kopeć ujmuje argumenty „za” i „przeciw” CSR w formie zestawienia poglądów „reformistów” i „konserwatystów” w różnych obszarach koncepcji CSR. W odniesieniu do granic społecznej odpowiedzialności przedsiębiorstwa „reformiści” są zdania, iż przedsiębiorstwo powinno zaspokajać potrzeby wszystkich interesariuszy, a określenie zobowiązań społecznych jest jednym z elementów funkcji zarządzania, z kolei „konserwatyści” postulują aby przedsiębiorstwo nie wykraczało w zobowiązaniach natury społecznej i moralnej poza te wymagane prawem. W odniesieniu do społecznej skuteczności przedsiębiorstwa „reformiści” postulują, aby menedżerowie doradzali w kwestiach rozwiązywania problemów społecznych, zaś „konserwatyści” są przeciwnego zdania i twierdzą, że zobowiązania natury społecznej, wpływają na obniżenie sprawności ekonomicznej przedsiębiorstwa. Zdania są także podzielone w kwestii legalności odpowiedzialności społecznej – „reformiści” są zdania, iż zasada odpowiedzialności społecznej jest legalna ze względu na fakt niesienia korzyści dla całego społeczeństwa i fakt udziału przedsiębiorstw w ramach społeczności, natomiast „konserwatyści”

podważają legalność i stwierdzają, że każda forma aktywności społecznej inicjowana przez kadre zarządzającą musi być uznana za próbę przejęcia władzy społeczno-politycznej (Kopeć 2016, s. 136).

W teorii wskazuje się na możliwość wykorzystania CSR jako narzędzia przewagi konkurencyjnej. Raportowanie CSR może przykładowo przyjąć rolę narzędzia marketingu z pomocą którego uda się spółce zbudować wizerunek dbającej o sprawy społeczne i środowiskowe. W ten sposób może się udać danej spółce zbudować przewagę konkurencyjną nad pomiotami, które nie są zainteresowane promowaniem wzrostu zrównoważonego. Jednostki promujące przejrzystość i odpowiedzialność obok rezultatów finansowych mogą odnieść większy sukces na rynku (Kamela-Sowińska 2015a, s. 233).

Jednakże zdaniem A. Kameli-Sowińskiej raportowanie CSR nie może stać się źródłem przewagi konkurencyjnej danej spółki, ponieważ zakres raportów proponowany przez różne organizacje zajmujące się raportowaniem CSR i zakres ujawnień wynikający ze stosowania tych raportów jest zbyt obszerny. Za przykład podaje się wytyczne GRI, które wymagają przeprowadzenia testów dotyczących czynników zewnętrznych i wewnętrznych i ujawnień wielu zagadnień dotyczących działalności danej spółki: m.in. wskaźników finansowych, informacji postulowanych przez interesariuszy, zagadnień i wyzwań dla branży w przyszłości, możliwe do oszacowania szanse, ryzyka i wpływy określone drogą gruntownych badań, kluczowe wartości, polityki, strategie, systemy zarządzania operacyjnego, czynniki krytyczne decydujące o sukcesie organizacyjnym i inne; wymagając jednocześnie od spółki przeprowadzenia testu zasady kompletności, czyli uwzględnienia całego łańcucha wartości w ramach cyklu życia produktu i wszystkich podmiotów/jednostek, znajdujących się pod kontrolą raportującej spółki wraz uwzględnieniem wszystkich istotnych informacji, które mogą mieć wpływ na decyzje interesariuszy lub stanowić podstawę tych ocen. Wszystkie powyższe stanowią wierzchołek góry lodowej. A. Kamela-Sowińska nazywa raportowanie wg wytycznych GRI „ekshibicjonizmem informacyjnym” wskazując na to, że tak szeroki zakres ujawnień stanowi odkrycie wszelkich atutów i obszarów przewagi konkurencyjnej innym przedsiębiorstwom funkcjonującym na tym samym rynku, a nawet zdradzenie tajemnicy handlowej¹² danej spółki. Pojawia się więc kwestia konfliktu wartości ekonomicznych z wartościami etycznymi (Kamela-Sowińska 2015b, s. 79-82). Powyższe spojrzenie na koncepcję CSR stawia ją w sprzeczności z celem ekonomicznym

¹² Poprzez tajemnicę handlową można rozumieć tajemnicę przedsiębiorstwa zdefiniowaną w ustawie z 16 kwietnia 1993 roku o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji, która w art. 11 ust. 4 stanowi, że przez tajemnicę przedsiębiorstwa rozumie się nieujawnione do wiadomości publicznej informacje o charakterze technicznym, technologicznym, organizacyjnym przedsiębiorstwa lub inne informacje posiadające wartość gospodarczą, co do których zostały podjęte przez przedsiębiorcę niezbędne działania w celu zachowania ich poufności (Ustawa z 16 kwietnia 1993 roku o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji, DzU 2003, nr 153, poz. 1503 zm.).

przedsiębiorstwa, którym winna być maksymalizacja wartości przedsiębiorstwa, a nie maksymalne zaspokajanie roszczeń informacyjnych szerokiej grupy interesariuszy – czyli cel etyczny-społeczny.

Według J. Krasodomskiej obawy tego rodzaju przed ujawnianiem informacji niefinansowych mogą wydać się bezzasadne. Przykładowo utrata konkurencyjności w wyniku ujawnień może nie być możliwa ze względu na fakt istnienia wywiadu gospodarczego, czy „podkupowania” pracowników konkurencji, tzn. że konkurencja będzie wzmożona bez względu na zakres raportowania informacji (2010b, s. 55).

Następny problem zauważa E. Walińska. Jest to brak określonej metody pomiaru w sporządzaniu raportów CSR. O ile w sprawozdawczości finansowej istnieje metoda bilansowa jako metoda pomiaru, tak w raportach niefinansowych nie ma takiej lub podobnej metody (2015, s. 160). Podkreśla to duży subiektywizm informacji niefinansowych.

Kolejne argumenty przeciwko CSR można podzielić za B. J. McCabe na argumenty praktyczne i filozoficzne. Z praktycznego punktu widzenia istnieją trudności ze zdefiniowaniem pojęcia społecznej odpowiedzialności i ustalenia jego granic. Zarząd może bowiem zdefiniować pojęcie społecznej odpowiedzialności spółki w sposób znacznie szerszy od jej właścicieli. Stąd powstają problemy natury technicznej. W przypadku braku polityki w zakresie CSR jedynymi celami menedżerów stają się cele ekonomiczne (np. monitorowanie prognozy rentowności działalności), natomiast w przypadku wdrożenia polityki CSR, która w swojej istocie niejednoznaczna ciężko będzie w pojedynczej spółce określić zakres społecznej odpowiedzialności zarządu (McCabe 1992, s. 15-16). Z perspektywy czasu można zauważyć, że z tym problemem pomogła poradzić nauka rachunkowości zarządczej, w ramach której wykształcono tzw. mierniki kosztów działań, które pomagają dokonać oceny działań menedżerów z punktu widzenia strategii czy celów postawionych przez spółkę w ramach wdrożonego w spółce rachunku kosztów działań (znanego także jako rachunek ABC). Autor widzi możliwość wykorzystania dokonań rachunku kosztów i rachunkowości zarządczej w ocenie menedżerów w związku z podejmowanymi przez nich działaniami w ramach metody rachunku ABC.

Kontynuując, B. J. McCabe wyróżnił także argumenty przeciwko CSR natury filozoficznej. Dotyczyły one siły jaką na rynku stanowi dana jednostka gospodarcza. Można wykorzystać siłę przedsiębiorstwa do czynienia dobra na rynku, ale istnieją trudności ze zdefiniowaniem pojęcia "dobra". Czy przykładowo dobrem można określić produkcję broni dla żołnierzy walczących w konflikcie zbrojnym w dalekim kraju? Produkcja broni zabezpiecza interes społeczności lokalnej i uchronieniem terytorium zamieszkiwanego przez daną społeczność przed wojną kosztem żołnierzy walczących po stronie przeciwnika - z ich punktu widzenia produkcja broni przez przedsiębiorstwo będzie stanowić działanie wrogie. Zdaniem McCabe relatywizm "dobra" można przenieść na grunt koncepcji CSR. To że według zarządu i lokalnej społeczności spółka

będzie działać na rzecz dobra, nie oznacza że nie będzie nikomu szkodzić. Niekontrolowana siła (także korporacji) zawsze wywoływała strach w oczach społeczeństw demokratycznych i potęgą jaką stanowi spółka może w ramach dowolnej ideologicznej koncepcji (także CSR) posłużyć zarówno do czynienia dobra, jak i czynienia zła. Argumenty tej natury są zwykle przytaczane przez przeciwników interwencjonizmu gospodarczego i zwolenników wolnego rynku (McCabe 1992, s. 16-19). Obecnie również te argumenty stały się w dużej mierze nieaktualne ze względu na bardzo ścisłą definicję koncepcji CSR i społecznej odpowiedzialności we współczesnej literaturze, jednakże nie da się ich zupełnie wykluczyć z rozważań, ponieważ zawsze może się znaleźć jednostka poszkodowana przez korporację wynikającą z przytoczonej wyżej jej definicji. Tak długo jak w sensie tradycyjnym korporację będziemy definiować jako związek właścicieli sformułowany w ramach maksymalizacji wartości tej korporacji, tak długo można przyjmować, że z relatywnego punktu widzenia maksymalizacja wartości spółki odbywa się kosztem zmniejszenia wartości innych podmiotów działających na rynku. Można założyć, że wielkość rynku wyrażona w dowolnej walucie może się zwiększać i nie wpływać na zmianę wartości innych jednostek na rynku, przy założeniu istnienia wzrostu gospodarczego, jednakże zwiększenie udziału korporacji na danym rynku zawsze odbywa się kosztem zmniejszenia udziału innej jednostki funkcjonującej na tym samym rynku.

Istnieją także inne argumenty przeciwko raportowaniu CSR, takie jak na przykład (za: Szadziwska 2013, s. 262):

- pracochłonność i wymóg poniesienia kosztów,
- trudność w weryfikacji informacji,
- brak porównywalności z wynikami innych przedsiębiorstw,
- brak mechanizmów otrzymywania zwrotnych informacji,
- raportowanie mało znaczących zagadnień i pomijanie ważnych zagadnień,
- prezentowanie wyłącznie osiągnięć,
- znaczna rola marketingowa informacji,
- wybiórcze prezentowanie informacji,
- ryzyko utraty pozycji konkurencyjnej w wyniku publikacji informacji niekorzystnych.

Niektóre spółki kuszone wizją ujawnień w ramach koncepcji CSR i wypracowania korzyści z tytułu wdrożenia społecznej odpowiedzialności jednostki publikują informacje pozbawione znaczenia zarówno strategicznego, długookresowego, jak i operacyjnego, w terminie krótszym. Wykorzystanie idei CSR w sposób marketingowy bez wcześniejszego zrozumienia tej idei (lub braku chęci jej zrozumienia) przez spółkę może doprowadzić do publikacji raportu „pseudo-CSR”, którego publikacja będzie mogła podburzyć wiarygodność i użyteczność raportów i zredukować zaufanie interesariuszy do generowanych przez rachunkowość informacji (Macuda 2015, s. 104).

Z punktu widzenia rachunkowości problem jest o tyle poważny, że wiedza właścicieli sprowadza się bardzo często jedynie do informacji z raportów finansowych, które są informacjami historycznymi, co może prowadzić do podejmowania złych decyzji przez użycie nieaktualnych i/lub niepełnych informacji. Z tego punktu widzenia ujawnienie dodatkowych informacji niefinansowych o charakterze prospektywnym teoretycznie może działać na korzyść właścicieli, którzy w ten sposób mają możliwość dostępu do szerszego zbioru informacji, które mogą następnie wykorzystać do podjęcia decyzji (patrz - konflikt w teorii agencji).

Odmiernym ujęciem kosztów i korzyści ujawnień informacji niefinansowych może być pokazanie zalet i wad samych raportów zintegrowanych, ściśle powiązanych z CSR, a w ramach których ujawniane są informacje niefinansowe. Zaletami raportów zintegrowanych są m.in. (Michalczyk i Mikulska 2014):

- prezentacja zdolności spółki do tworzenia wartości w krótkim oraz długim horyzoncie czasowym,
- wykazanie zarówno informacji finansowych, jak i niefinansowych,
- ujęcie dokonań ekonomicznych, społecznych i środowiskowych spółki,
- orientacja strategiczna oraz przyszłościowa,
- redukcja ujawnień nieistotnych dla odbiorców informacji,
- ukazanie kontekstu poszczególnych ujawnień i wzajemnych powiązań między nimi,
- lepszy obraz modelu biznesowego.

Warto wspomnieć także o programie pilotażowym IIRC w ramach którego przeprowadzono badanie dotyczące korzyści odnoszonych przez interesariuszy i samą spółkę. Zgodnie z badaniem sprawozdawczość zintegrowana umożliwia między innymi (za: Remlein 2015, s. 158-159):

- dawanie lepszego obrazu modelu biznesowego jednostki,
- rozbijanie wewnętrznych „klik” z spółce,
- skoncentrowanie się zarządu na głównych wskaźnikach wyniku spółki,
- podwyższenie jakości zbieranych danych,
- poprawę procesu podejmowania decyzji.

Wadami wdrożenia raportowania zintegrowanego wymienionymi w ramach badania mogą być jednak (za: Remlein 2015, s. 160):

- potrzeba uwzględnienia strategii podmiotu,
- brak ujednoczonych mierników dokonań niefinansowych,
- dysproporcja pomiędzy informacjami finansowymi i niefinansowymi,
- pracochłonność i kosztowność procedury przygotowania sprawozdania zintegrowanego,
- brak porównywalności,
- chaos informacyjny,

- brak odpowiedzialności menedżerów za całość dokonań.

Bardzo ważnym głosem w debacie nad kosztami i korzyściami ujawnień w ramach raportów zintegrowanych jest ACCA. ACCA zaznacza między innymi, że im szybciej ujawniane są informacje tym większa może być korzyść z ich ujawnienia. W raporcie ACCA stwierdza się, że niewątpliwymi zaletami szybszego ujawniania informacji są (ACCA 2014a, s. 8-12):

- szybsza reakcja decydentów, która prowadzi do podejmowania lepszych decyzji przez odbiorców informacji, w tym także zarząd spółki,
- zauważalna przez interesariuszy zewnętrznych poprawa zarządzania daną spółką,
- zapewnienie podmiotów nadzorczych o poprawności i efektywności raportowania.

ACCA przeprowadziło w 2013 roku badanie na próbie 200 respondentów wskazujące na bariery, które mogą hamować szybsze ujawnianie informacji i szybsze informowanie interesariuszy zewnętrznych: 61% respondentów wskazuje na sprzeciw środowiska biegłych rewidentów, aby przyspieszać proces ujawnień informacji, 43% na bariery technologiczne związane z ujawnianiem informacji, 36% na obawy dotyczące jakości ujawnień, 35% na zbyt dużą obszerność ujawnień, a 32% na brak zasobów ludzkich wystarczających do ujawniania informacji. Co ciekawe tylko 6% respondentów wskazuje na brak dostatecznych korzyści związanych z ujawnianiem informacji niefinansowych (2014a, s. 15-17). Mieści się to w przedstawionej wcześniej w rozprawie tezie, iż potrzeby informacyjne interesariuszy są nieograniczone, a jedynie możliwości ich ujawniania przez spółki są ograniczone.

Ponadto raport stwierdza, że jedynie 10% badanych spółek nie jest zainteresowanych wdrożeniem w jednostce sprawozdawczości zintegrowanej, zaś aż 43% albo już (stan na październik 2013 - przyp. autora) opublikowało raport zintegrowany, albo działa w kierunku jego sporządzenia (ACCA 2014a, s. 18).

W ramach raportu podaje się następujące korzyści płynące z raportowania zintegrowanego (ACCA 2014a, s. 19):

- możliwości prezentacji spółki jako zwolennika rozwoju zrównoważonego,
- zdolności do przedstawienia bardziej perspektywicznego i długoterminowego obrazu działalności spółki,
- zdolności ściślejszego dopasowania ryzyka do możliwości danej spółki,
- możliwości budowy lepszych relacji z podmiotami zewnętrznymi,
- zdolności do przyjęcia bardziej całościowego spojrzenia na działalność spółki,
- możliwości do poprawy decyzji o alokacji kapitału wewnętrznego.

Każda teoria i koncepcja ma zwolenników i przeciwników. Zdaniem autora rozprawy większa ilość zwolenników aniżeli przeciwników ujawniania informacji niefinansowych gwarantuje, że zmiany w kolejnych latach w zakresie ujawnień informacji niefinansowych będą następowały w kierunku ich szerszego ujawniania w raportach rocznych spółek. Bez względu

na niewątpliwe korzyści dla interesariuszy, a także pośrednio samych spółek płynące z takiego kierunku, zawsze warto mieć na względzie koszty, problemy i zagrożenia związane z ujawnianiem informacji niefinansowych. Autor jest zdania, że rolą naukowców, instytucji i organizacji, a także częściowo polityków, powinno być przeciwdziałanie przedstawionym i przyszłym problemom, opracowywanie norm, standardów i tworzenie analiz oraz wytycznych dla ujawniania informacji niefinansowych, tak aby zagwarantować zwiększanie ich jakości dla interesariuszy w przyszłości.

ROZDZIAŁ 2.

UJAWNIANIE INFORMACJI NIEFINANSOWYCH W ŚWIETLE OBOWIĄZUJĄCYCH PRZEPISÓW PRAWNYCH

Celem drugiego rozdziału dysertacji jest realizacja trzeciego celu cząstkowego rozprawy, którym była analiza krajowych i międzynarodowych regulacji prawnych w świetle problematyki ujawniania informacji niefinansowych w raportach rocznych spółek.

Od 2017 roku wdrożone przez ustawodawcę regulacje w ramach przepisów dotyczących rachunkowości nakazują ujawniać informacje niefinansowe największym podmiotom funkcjonującym na rynku, jednakże ścieżka którą przebyły nowe przepisy była znacznie dłuższa i nie ogranicza się do samej ustawy.

Niniejszy rozdział stanowi prezentację całej ścieżki nowych przepisów od punktu dotychczasowej praktyki ujawnień w ramach Sprawozdania z działalności, przez kilkuletnie działania Komisji Europejskiej w ramach uregulowania ujawnień informacji niefinansowych sfinalizowanych Dyrektywą ws. ujawniania informacji niefinansowych, aż do nowelizacji polskiej ustawy o rachunkowości. W rozdziale dokonano analizy przepisów prawnych i na ich podstawie omówiono potencjalne trudności, które mogą w przyszłości wyniknąć ze względu na stosowanie nowych przepisów, m.in. z zachowaniem cech jakościowych ujawnianych informacji niefinansowych, czy problemów związanych z ich weryfikacją przez audytorów. Rozdział jest zakończony analizą Standardu Informacji Niefinansowych, który opublikowany został po nowelizacji ustawy o rachunkowości i powinien być rozpatrywany w ramach dysertacji w odniesieniu do obowiązujących przepisów prawnych.

2.1. Miejsce ujawnień informacji niefinansowych w raportach rocznych spółek w Polsce i na świecie

W ramach rozdziału 1 zaprezentowano przesłanki ujawniania informacji niefinansowych poszukując ich w teorii interesariusza, koncepcji CSR i innych teoriach naukowych. Wskazano, że istnieją trudności ze stwierdzeniem czy ujawnianie informacji niefinansowych można uznać za rachunkowość, ponieważ bardzo wiele zależy od przyjętej definicji rachunkowości. Jeżeli przedstawić cele, zakres i istotę rachunkowości to znalazłyby się argumenty mówiące o tym, że istnieje możliwość „przemycenia” ujawnień informacji niefinansowych do rachunkowości, jednakże charakter klasycznej rachunkowości uniemożliwia umiejscowienie w jej ramach, jako składników niewycenianych w pieniądzu i zupełnie niezwiązanych z księgowością.

Przede wszystkim przedstawionymi w rozdziale 1 przesłankami pochodzącymi z teorii rachunkowości były przesłanki pochodzące z tzw. etyczno-normatywnych teorii rachunkowości, które poprzez inkluzję koncepcji CSR do rachunkowości znacząco rozszerzają zbiór interesariuszy jednostek gospodarujących wskazując, że całe społeczeństwo, a nie tylko wąska grupa właścicieli/inwestorów ma prawo do informacji na temat jednostki.

Co kierowało więc Komisją Europejską, gdy ta umieściła w ramach nowej dyrektywy ujawnienia informacji niefinansowych w ramach przepisów dotyczących rachunkowości? Dlaczego nie utworzono odrębnej dyrektywy dla ujawniania informacji niefinansowych, a zamiast tego dokonano inkluzji tego obowiązku do poprzedniej dyrektywy dotyczącej rachunkowości? Autor poprzez analizę przepisów prawnych dotyczących rachunkowości podjął się odpowiedzi na pytanie: gdzie jest miejsce dla ujawnień informacji niefinansowych w ramach przepisów dotyczących rachunkowości?

Miejscem wewnątrz, którego spółki najczęściej ujawniały dotąd informacje niefinansowe, zgodnie z definicją tych informacji sformułowaną w ramach 1 rozdziału niniejszej rozprawy, pozostawało sprawozdanie z działalności (dalej także jako SzD).

SzD jest nazywane „raportem na granicy rachunkowości” i jest miejscem zawarcia większości informacji niefinansowych o spółce. Wszystkie informacje zawarte w sprawozdaniu z działalności mają za zadanie uzupełniać i wyjaśniać składniki finansowe ujawnianych informacji w raportach rocznych (Krasodomska 2014, s. 113-114).

Celem sporządzania SzD przez kierownika jednostki jest uzupełnienie informacji przekazywanych w sprawozdaniu finansowym o te informacje, które nie są objęte rachunkowością finansową, a które mają istotne znaczenie dla realizacji celu prowadzenia sprawozdawczości finansowej (Gos (red.) 2015, s. 177).

SzD jest w odróżnieniu od sprawozdania finansowego analityczne, prospektywne oraz podatne na subiektywizm zawartych w nim informacji, a także zwiera informacje zarówno finansowe, jak i niefinansowe. Wskazuje się jednak na fakt, iż docelową grupą odbiorców sprawozdania z działalności są odbiorcy sprawozdania finansowego (Gos (red.) 2015, s. 179-181).

Źródłem danych do SzD nie są jak w przypadku sprawozdania finansowego, czy informacji dodatkowej księgi rachunkowe. Są to przede wszystkim dokumenty wewnętrzne takie jak np.: strategie, plany, kodeksy wewnętrzne itp., oraz dokumenty zewnętrzne, np.: analizy oraz prognozy o charakterze makroekonomicznym (Gos (red.) 2015, s. 180).

W Polsce obowiązek sporządzania SzD istnieje w ramach ustawy o rachunkowości. Art. 49, ust. 1 UoR wymusza na jednostkach dołączenie do sprawozdania finansowego sprawozdania z działalności zarządu. Zgodnie z ustawą dołączyć muszą je spółki kapitałowe, spółki komandytowo-akcyjne, towarzystwa ubezpieczeń wzajemnych i reasekuracji wzajemnej, spółdzielnie, przedsiębiorstwa państwowe, fundusze inwestycyjne, alternatywne spółki inwestycyjne oraz spółki jawne i komandytowe (w przypadku spółek jawnych i komandytowych pod warunkiem, że ich wszystkimi współnikami są spółki kapitałowe lub komandytowo-akcyjne lub inne spółki zagraniczne o podobnej formie prawnej).

Następnie w art. 49, ust. 2, 2a, 2b i 3 UoR wymienia zawartość sprawozdania z działalności określając, że powinno ono zawierać istotne informacje o stanie majątkowym

i sytuacji finansowej, w tym ocenę uzyskiwanych efektów oraz wskazanie czynników ryzyka i opis zagrożeń, w szczególności:

- informacje o zdarzeniach w sposób istotny wpływających na działalność jednostki, a jakie nastąpiły w danym roku obrotowym oraz po jego zakończeniu do dnia zatwierdzenia sprawozdania finansowego,
- informacje o przewidywanym rozwoju jednostki,
- informacje o ważniejszych osiągnięciach w dziedzinie badań i rozwoju,
- informacje o aktualnej i przewidywanej sytuacji finansowej,
- informacje o udziałach własnych wraz z podaniem przyczyny nabycia udziałów własnych w danym roku obrotowym, liczbą i wartością (nominalną lub w przypadku jej braku księgową) tych oraz zbytych udziałów i podaniem części kapitału podstawowego, którą te udziały reprezentują,
- informacje o posiadanych przez jednostkę oddziałach,
- informacje o instrumentach finansowych w zakresie ryzyka na które narażona jest jednostka (zmiany cen, kredytowego, istotnych zakłóceń przepływu środków i utraty płynności) oraz w zakresie przyjętych przez jednostkę celów i metod zarządzania ryzykiem finansowym, łącznie z metodami zabezpieczenia istotnych rodzajów planowanych transakcji, dla których stosowana jest rachunkowość zabezpieczeń
- oświadczenie o stosowaniu ładu korporacyjnego (w spółkach o udziałach dopuszczonych do obrotu na jednym z rynków regulowanych Europejskiego Obszaru Gospodarczego),
- istotne informacje o stanie majątkowym i sytuacji finansowej, w tym ocenę uzyskiwanych efektów, wskazanie czynników ryzyka oraz opis zagrożeń (w specjalistycznych funduszach inwestycyjnych i alternatywnych spółkach inwestycyjnych)
- wskaźniki finansowe i niefinansowe, łącznie z informacjami dotyczącymi zagadnień środowiska naturalnego i zatrudnienia, a także dodatkowe wyjaśnienia do kwot wykazanych w sprawozdaniu finansowym (jeżeli jest to istotne dla oceny sytuacji jednostki).

Celem badania SzD przez biegłego rewidenta było do pewnego czasu tylko i wyłącznie sprawdzenie kompletności i zgodności ze sprawozdaniem finansowym, o czym mówił art. 65, ust. 2 UoR. Aktualnie art. 65 UoR został w całości uchylony, a więc zniesiono także wymóg sprawdzenia kompletności SzD.

Sprawozdaniu z działalności został dodatkowo poświęcony w całości Krajowy Standard Rachunkowości nr 9 - "Sprawozdanie z działalności" (dalej jako KSR 9). Jak zostało to wyszczególnione w pkt. 4.1 KSR 9 celem SzD jest wzbogacenie wiedzy o jednostce poprzez dostarczenie jego użytkownikom istotnych informacji uzupełniających sprawozdanie finansowe

oraz dodatkowych informacji ułatwiających ocenę jednostki, której dotyczy sprawozdanie - w obszarach jej działalności, obecnej sytuacji i przyszłych zamierzeń.

SzD przyjmuje na świecie różne nazwy, kształty i formy, a jego zawartość jest regulowana w wielu państwach na świecie.

Wewnątrz MSSF nie ma wskazania dokładnych wytycznych odnośnie sprawozdań SzD. Jedynie MSR nr 1 *Prezentacja sprawozdań finansowych* zaznacza jego istnienie. Z kolei interpretacja SKI 29 zaznacza, że jednostka stosująca MSSF musi dokonać ujawnień informacji o otrzymanych koncesjach na świadczenie usług koncesjonowanych zapewniających społeczeństwu dostęp do udogodnień natury społecznej lub ekonomicznej (Deloitte 2014, s. 34-37; Maksymik 2012).

Wiele krajów na świecie posiadało lub posiada własne regulacje dotyczące konieczności zawierania SzD lub odpowiadających im raportów w ramach raportów rocznych.

W Stanach Zjednoczonych odpowiednikiem SzD jest Dyskusja i analiza zarządu (z ang. *Management's Discussion and Analysis*). Tożsamy dokument dołączany jest do sprawozdań finansowych w Kanadzie. W Wielkiej Brytanii do sprawozdania dołącza się z kolei Przegląd operacyjny i finansowy (*Operating and Financial Review*). Rada Międzynarodowych Standardów Rachunkowości posługuje się natomiast terminem Komentarz Zarządu (*Management Commentary*). Z kolei w dyrektywach UE występuje pojęcie sprawozdania zarządu (Management Report) (Gos (red.) 2015, s. 185-186).

Odpowiednik sprawozdania zarządu z działalności o nazwie *Directors' Report* pojawił się w Wielkiej Brytanii już w 1967 roku. Na spółki został wtedy nałożony obowiązek zawierania w nim m.in. nazwisk członków zarządu i wielkości ich zaangażowania w udziale jednostki, ocenę rozwoju przedsiębiorstwa, wykaz przekazanych darowizn, tworzenie i wykorzystanie rezerw, wartość nabytych akcji własnych, działania dotyczące badania i rozwoju, zdarzenia istotne występujące po dacie sporządzenia bilansu, zmiany w majątku trwałym, charakterystykę działalności, przyszłe kierunki rozwoju, proponowane dywidendy i informacje na temat zatrudnionych pracowników z wyszczególnieniem osób niepełnosprawnych. Rolą biegłych rewidentów jest następnie sprawdzenie zgodności raportu ze sprawozdaniem finansowym – informacje tam zawarte nie podlegają jednak weryfikacji. Od 2002 roku w *Directors' Report* zawiera się także informacje o udziałach dyrektorów w spółce i sposobie ich wynagradzania. Do raportu dodaje się także osobne oświadczenie o określonych obowiązkach dyrektorów w celu przejrzystego określenia odpowiedzialności poszczególnych osób w zarządzie (Krasodomska 2011, s. 48).

Podobnie w 1968 roku w Stanach Zjednoczonych wprowadzono konieczność zawarcia w raportach spółek giełdowych *Management Discussion and Analysis* (MD&A). Konieczność została utworzona w celu niwelowania luki informacyjnej pomiędzy kierownictwem,

a interesariuszami zewnętrznymi. Zawartość MD&A skupia się na wynikach działalności, ocenie płynności, źródłach finansowania, planowanych inwestycjach i rezultatach prowadzonych operacji oraz przyszłych zdarzeniach, które mogą wpłynąć na poruszone aspekty funkcjonowania spółki, a także powinien zawierać prezentację trendów w wymienionych aspektach (Krasodomska 2011, s. 49).

Warto podkreślić, że o ile UE dopiero w 2014 wprowadziła obowiązki sprawozdawcze dodatkowych informacji niefinansowych poza sprawozdaniem z działalności, to w niektórych państwach na świecie takie praktyki są stosowane już od dawna. Przykładem może być RPA gdzie już w 2009 roku wprowadzono standard *The King Code of Governance Principles for South Africa 2009* (znany krócej jako *King III*), który narzucał na spółki giełdowe konieczność raportowania dodatkowych informacji w ramach koncepcji wzrostu zrównoważonego, a więc wyników finansowych wzbogaconych o wyniki w zakresie poszczególnych polityk środowiskowych i społecznych spółek. Do dziś uznaje się RPA za prekursora działań w zakresie ujawnień informacji niefinansowych i raportowania zintegrowanego. Innymi państwami, które bardzo wcześnie zaczęły wdrażać raportowanie zintegrowane były Wielka Brytania, Holandia, Australia, Singapur, czy też Japonia (de Villiers, Rinaldi i Unerman 2014, s. 1048-1052, 1062).

Innym przykładem może być Francja, której od 2001 roku obowiązywały przepisy nakładające na spółki giełdowe obowiązek włączania informacji społecznych i środowiskowych, zaś od 2010 r. ustawa Grenelle II rozszerzyła ten zakres określając dokładnie 42 kwestie (a w przypadku spółek nienotowanych na rynku regulowanym 29 kwestii) w ramach których należało ujawnić informacje niefinansowe. Przypadek ten jest o tyle ciekawy, że raporty z kwestii niefinansowych muszą być we Francji badane przez zewnętrzny podmiot akredytowanych audytorów Francuski Komitet ds. Akredytacji (COFRAC). Przez audytorów sprawdzana jest kompletność jak i rzetelność informacji niefinansowych zawartych w raportach. Innymi państwami UE, w których istniał obowiązek ujawnień informacji niefinansowych były m.in. Szwecja, Dania (od 2009 roku), czy Wielka Brytania (od 2013 roku). Obowiązkowo informacje niefinansowe weryfikuje się we Francji oraz Szwecji (FEE 2016, s. 3-4; 2015, s. 5-6).

Działania Komisji Europejskiej w zakresie ujawniania informacji niefinansowych wpisują się więc wyraźnie w globalny trend poszerzania zakresu sprawozdawczości o informacje niefinansowe w poszczególnych krajach. Regulacja ujawnień informacji niefinansowych na poziomie dyrektywy unijnej, zamiast na poziomie ustaw krajowych sprzyjać będzie jednak korporacjom międzynarodowym - ograniczając dodatkowe koszty tych jednostek wskutek różnic w krajowych przepisach (FEE 2016, s. 1).

2.2. Cechy jakościowe informacji niefinansowych w przepisach prawnych

W rachunkowości, w tym w sprawozdawczości finansowej, często spotyka się z pojęciem atrybutów jakościowych, czy też cech jakościowych. Cechy jakościowe dotyczą albo sprawozdania finansowego jako całości lub odnoszą się do informacji finansowych zawieranych w tychże sprawozdaniach. W ostatnim czasie w związku z publikacją nowej dyrektywy unijnej ws. konieczności ujawniania części informacji niefinansowych¹³, a także w związku z trendem coraz powszechniejszego dobrowolnego ujawniania informacji niefinansowych w raportach rocznych spółek coraz częściej zawiera się w raportach rocznych informacje niefinansowe, które dotyczą przykładowo strategii jednostki, zatrudnianych pracowników, ochrony środowiska, czy spraw społecznych. Zdaniem autora istotne z punktu widzenia nauki i praktyki sprawozdawczości finansowej jest określenie zestawu cech jakościowych, którymi powinny cechować się informacje niefinansowe ujawniane wewnątrz rocznych raportów spółek.

W podrozdziale 1.4. stwierdzono, że jedną z nadrzędnych i najważniejszych funkcji rachunkowości jest jej funkcja informacyjna. Aby informacja pochodząca z rachunkowości tę funkcję spełniała musi być ona odpowiedniej jakości. Jakość informacji pochodzących z rachunkowości należy natomiast interpretować jako zespół cech stanowiących o zdolności do spełniania wymogów wynikających przez rachunkowość funkcji (Micherda 2014, s. 84). Wynika z tego, iż im lepszej jakości są informacje zawierane w raportach rocznych, tym lepiej spełniają one funkcję informacyjną i odwrotnie. Definicję jakości informacji B. Micherdy można spróbować przełożyć na grunt informacji niefinansowych. Należy przyjąć także założenie przedstawione w rozdziale 1 niniejszej rozprawy, iż informacja niefinansowa jest ujawniania w myśl etyczno-normatywnych teorii rachunkowości i teorii interesariusza w celu zaspokojenia potrzeb szerokiego grona interesariuszy.

"Jakość informacji niefinansowych" powinna być więc definiowana jako zdolność tych informacji do zaspokojenia potrzeb szerokiego grona interesariuszy. Ujawnianie informacji niefinansowych musi podobnie jak informacje pochodzące z klasycznej rachunkowości spełniać funkcję informacyjną, a więc być odpowiedniej jakości. Aby zapewnić „jakość” informacjom niefinansowym należy zapewnić im cechy zapewniające jakość, a więc „cechy jakościowe”.

Omawiając cechy jakościowe informacji niefinansowych warto przede wszystkim przytoczyć obowiązujące przepisy prawne, ponieważ to w nich są na bieżąco zawierane postulaty naukowe¹⁴.

¹³ DYREKTYWA PARLAMENTU EUROPEJSKIEGO I RADY 2014/95/UE z dnia 22 października 2014 r. zmieniająca dyrektywę 2013/34/UE w odniesieniu do ujawniania informacji niefinansowych i informacji dotyczących różnorodności przez niektóre duże jednostki oraz grupy (tekst mający znaczenie dla EOG).

¹⁴ Autor zdaje sobie sprawę z faktu braku zawarcia pewnych cech jakościowych informacji zarówno finansowych, jak i niefinansowych bezpośrednio w przepisach prawnych i standardach rachunkowości jednakże ze względu na wielość dostępnych źródeł literatury i możliwości definiowania poszczególnych cech jakościowych w rozprawie przyjęto nadrzędność definicji cech jakościowych zawartych w przepisach prawa, standardach rachunkowości

UoR określa w art. 4 ust. 1-1b zasadę wiernego i rzetelnego obrazu określając przy tym, że celem rzetelnego i jasnego przedstawienia sytuacji majątkowej, finansowej i wyniku finansowego jednostka powinna przedstawiać wszelkie informacje dodatkowe konieczne do spełnienia powyższego obowiązku w informacji dodatkowej. Zdaniem autora można wierność i rzetelność informacji (rozumianą jako zgodność tych informacji z rzeczywistością) uznać za pierwszą i nadrzędną cechę wszystkich zawieranych w raportach rocznych informacji.

W art. 4 ust. 4a UoR wskazuje na kolejną cechę informacji, którą jest istotność. Informacje należy uznać za istotne w sytuacji gdy ich pominięcie lub zniekształcenie może wpływać na podejmowanie decyzji przez użytkowników informacji tych sprawozdań. Ustawa nie wskazuje na to, czy istotność dotyczy informacji niefinansowych, czy wyłącznie informacji finansowych - przez co należy przyjąć, że również informacje niefinansowe powinny być istotne¹⁵.

Kolejną cechą informacji zawieranych w sprawozdaniach, która pojawia się w Ustawie jest porównywalność. Porównywalność może być rozpatrywana na dwa różne sposoby. Po pierwsze jako porównywalność informacji z raportu danej spółki z okresu na okres, czyli porównywalność w czasie - Ustawa wskazuje na porównywalność w czasie w art. 5, ust. 1 przytaczając przy tym zasadę ciągłości. Drugie rozumienie porównywalności dotyczy sytuacji, w której możliwe jest porównywanie informacji pochodzących z raportów różnych spółek - autor będzie ją dalej nazywał porównywalnością w przestrzeni. Zdaniem autora dużo łatwiej jest zapewnić porównywalność informacji w czasie, aniżeli jej porównywalność w przestrzeni¹⁶.

O cechach jakościowych informacji (zwłaszcza tych niefinansowych) dużo szczegółowiej niż ustawa o rachunkowości traktuje KSR 9. Pierwszą cechą jakościową na którą wskazuje KSR 9 jest użyteczność SzD. Pkt 4.5 KSR 9 określa, że sprawozdanie z działalności jest użyteczne w momencie, gdy jest jednocześnie wiarygodne, przydatne, zrozumiałe i porównywalne. Użyteczność według definicji zawartej w standardzie nie jest tożsama z mnogimi definicjami mikroekonomicznej użyteczności (z ang. *utility*) danego dobra - gdzie użyteczność rozumie się jako zdolność do zaspokajania potrzeb jednostki. Autor widzi możliwość zastosowania mikroekonomicznej definicji w odniesieniu do informacji niefinansowych, które można przedstawić jako dobro, którego celem jest zaspokojenie potrzeb informacyjnych użytkowników

i założeniach koncepcyjnych sprawozdawczości finansowej (w tej kolejności!) nad definicjami pochodzącymi z literatury.

¹⁵ Inna definicja istotności (*materiality*) przyjęta na podstawie wyroku amerykańskiego Sądu Najwyższego stanowi, iż informacje istotne są w przypadku, gdy istnieje wysokie prawdopodobieństwo, że ich nieujawnienie mogłoby zostać uznane za rozsądne inwestora za mające wpływ na całokształt ujawnionych informacji" (FEE 2016, s.13).

¹⁶ Badania przeprowadzone przez H. Waniak-Michalak wskazują na fakt, że informacje ujawniane w raportach CSR nie są porównywalne w czasie, a spółki nie ujawniają w poszczególnych latach stałego zestawu wskaźników niefinansowych. Ponadto jednostki bardzo rzadko podają powód usunięcia z raportów wskaźników danego typu w kolejnych latach (Waniak-Michalak 2017, s. 141). Zdaniem autora rozprawy o zapewnienie porównywalności w przestrzeni tych informacji będzie jednak jeszcze ciężiej.

tychże informacji. Definicja przyjęta w KSR 9 odnosi się do definicji użyteczności (z ang. *usefulness*) z Ram Koncepcyjnych z 1990 roku (Gad 2013a, s 551). Niestety obydwie pojęcia - zarówno *utility* pochodzące z mikroekonomii, jak i *usefulness* pochodzące z teorii rachunkowości - przetłumaczono na język polski jako użyteczność. Obydwie definicje odnoszą się do trochę inaczej postrzeganej cechy jakościowej i nie należy stawiać pomiędzy nimi znaku równości. Dalsza część rozprawy odnosić się będzie do użyteczności rozumianej jako *usefulness* w definicji przyjętej w Ramach Koncepcyjnych dla celów sprawozdawczości finansowej i rachunkowości.

KSR 9 wymienia także wiarygodność, która jest przez KSR 9 rozumiana jako prawdziwość, obiektywność, poprawność i zgodność ze sprawozdaniem finansowym i informacji zawartych w SzD. Dopiero spełnienie wszystkich wymienionych powyżej cech jakościowych gwarantuje wiarygodność informacji niefinansowych. Zgodnie z KSR 9 informacja zawarta w SzD jest prawdziwa w momencie, gdy fakty przedstawiono rzetelnie, zaś przewidywania wynikają z realistycznych przesłanek oraz ustalono je przy zastosowaniu poprawnych metod.

Obiektywność informacji powinna być rozumiana jako sytuacja, w której dobór i prezentacja tych informacji nie są stronnicze, a także jeżeli w otwarty oraz wyważony sposób przedstawione zostały zarówno dobre, jak i złe informacje. KSR wskazuje jednoznacznie, że w SzD należy unikać jakiegokolwiek manipulacji, polegającej np. na celowym pominięciu, zaakcentowaniu, bądź osłabieniu znaczenia informacji lub jednostronnym przedstawieniu określonych zagadnień (KSR 9, pkt. 4.6-4.8).

Jest mało prawdopodobne, aby dana spółka dobrowolnie lub pod przymusem prawnym, ujawniała złe/negatywne informacje o spółce w swoich raportach. Informacje niefinansowe są zbiorem wysoce nieusystematyzowanym i niejednoznacznie zdefiniowanym - brak jest jednolitych w treści standardów ujawniania tychże informacji, co umożliwia ich manipulacje przez zarząd. Utrudnione jest zdaniem autora ujęcie informacji niefinansowych, zwłaszcza o charakterze narracyjnym (a nie kwotowym/liczbowym), w usystematyzowanym i porównywalnym układzie podobnie jak ma to miejsce w przypadku informacji liczbowych (przede wszystkim finansowych - np. w bilansie lub rachunku zysków i strat). Przy każdym ujawnieniu jednostka będzie dążyć, zgodnie z teorią interesariusza i teorią agencji, do ujawnienia wyłącznie informacji pozytywnej - w celu pokazania się interesariuszom z jak najlepszej strony. Nawet przymus prawny nie zmusi, zdaniem autora, zarządu spółki do "chwalenia" się w swoim raporcie rocznym informacjami o nadzwyczajnie wysokiej emisji dwutlenku węgla, wysokiej korupcji, czy porażce którejś z wymienionych w raporcie polityk danej spółki. Prowadzi to do wątpliwości co do obiektywności informacji niefinansowych zawieranych w raportach rocznych.

Problem przełożenia subiektywizmu informacji w sposób negatywny na jej wiarygodność opisał także Z. Luty, który stwierdza, że możliwe jest istnienie wielu sprawozdań, które mogą być opracowane dla danej jednostki i do których sporządzenia wykorzystuje się różne warianty polityki bilansowej. Najwyższym poziomem wiarygodności w rachunkowości cechują się informacje pochodzące z modelu kosztu historycznego, a nie informacje powstałe w oparciu o wartości szacunkowe (wartość godziwa) ze względu na ich zmienność w czasie i subiektywizm (Luty 2010, s. 130-131).

Przekładając powyższe stwierdzenie na grunt informacji niefinansowych należy zaznaczyć, że nie ma możliwości oparcia ujawnień niefinansowych na modelu kosztu historycznego. Wynika z tego, że informacje niefinansowe są co do zasady subiektywne i nieporównywalne, przez co nie spełniają (na obecny moment) postulatów co do cech jakościowych zawartych w ramach KSR 9. Można jednak dążyć do zwiększenia obiektywizmu i porównywalności ujawnianych informacji niefinansowych tworząc standardy i wytyczne poświęcone ujawnianiu tych informacji, jednakże nigdy informacje niefinansowe nie będą tak obiektywne i porównywalne, jak informacje finansowe sporządzone w oparciu o model kosztu historycznego.

KSR 9 definiuje także poprawność informacji, stwierdzając że jest to ich wolność błędów rozumiana jako brak błędów w wyborze i sposobie tworzenia informacji.

Sprawdzalność jest definiowana przez KSR 9 w tym samym punkcie jako sytuacja możliwej weryfikacji wiernego odzwierciedlenia danego zagadnienia (pkt. 4.9).

Definiowana jest także zgodność ze sprawozdaniem finansowym. Jest to sytuacja, w której w odniesieniu do przeszłości i teraźniejszości informacje zawarte w SzD odpowiadają informacjom zawartym w sprawozdaniu finansowym, które uzupełniają (KSR 9, pkt. 4.10).

Następną cechą jest przydatność informacji. Przydatność jest definiowana jako pomoc w ocenie zdarzeń dotyczących jednostki lub ewentualną korektę/potwierdzenie dotychczasowych ocen tych zdarzeń. KSR wskazuje również, że na przydatność informacji wpływa ich istotność, która jest rozumiana jako trafny dobór informacji pozwalający użytkownikom koncentrację na kluczowych sprawach. Sprawozdanie jest przydatne użytkownikom, jeżeli pomaga ocenić przeszłe, teraźniejsze i przyszłe zdarzenia dotyczące jednostki, albo potwierdzić lub skorygować dotychczasowe oceny tych zdarzeń. Na przydatność informacji wpływa istotność, przejawiająca się ich trafnym doбором, pozwalającym koncentrować się na kluczowych sprawach oraz właściwa szczegółowość, co pozwala na przedstawienie rzetelnego i jasnego obrazu działalności, wyników i sytuacji jednostki oraz stojących przed nią szans i zagrożeń. Dodatkowo, rodzaj informacji uznanych za istotne zależeć będzie od specyfiki jednostki. Nie można uznać poszczególnych pozycji za nieistotne, jeżeli wszystkie nieistotne pozycje o podobnym charakterze łącznie uznaje się za istotne (KSR 9, pkt. 4.11).

Zaznacza się, że wpływ ujawnienia informacji niefinansowych na przydatność raportu rocznego może być zarówno pozytywny jak i negatywny. Ujawnianie informacji niefinansowych, które mogłyby zostać wykorzystane przez konkurencję lub ujawnienie informacji błędnych i nieprecyzyjnych, wprowadzających interesariuszy w błąd lub stawiające spółkę w złym świetle znacznie zmniejszają przydatność raportów rocznych i mogą w skrajnym przypadku spowodować falę pozwów sądowych skierowanych w stronę danej jednostki (Grabiński, Kędzior i Krasodomska 2014, s. 184-188).

Informacja powinna być także zrozumiała. Zrozumiałość definiuje KSR 9 w pkt. 4.12, jako posługiwanie się w ujawnianiu informacji prostym językiem, stosowanie odpowiedzialnej i ścisłej klasyfikacji oraz zawarcie czytelnego opisu i prezentacji informacji, przez co rozumie się także konieczność wyjaśniania terminów ze specyfiki branżowej lub innych języków oraz uzupełnienia opisu słownego o elementy prezentacji graficznej w formie wykresów, tabel i schematów. W tym samym punkcie zaznacza się jednak, że użytkownik powinien posiadać wiedzę podstawową z zakresu finansów, zarządzania i rachunkowości.

Mimo szczegółowości opisu KSR 9 nie precyzuje czym jest podstawowy zakres wiedzy z zakresu finansów, zarządzania i rachunkowości, dlatego kryterium zrozumiałości informacji jest najmniej precyzyjnie zdefiniowane spośród wyżej wymienionych w KSR cech jakościowych i jest to cecha, którą najłatwiej można podważyć w odniesieniu do informacji niefinansowych, których ujawnienie w raporcie rocznym zależnie od branży, w której funkcjonuje dana jednostka, może przybierać drastycznie różne treści i formy.

KSR 9 definiuje także porównywalność informacji w czasie podobnie jak robi to art. 5 UoR. KSR rozszerza jednak tę definicję mówiąc, że należy prezentować informacje w miarę możliwości w okresie 3 lub 5 lat w celu zapewnienia porównywalności z okresami przeszłymi. W tym samym punkcie opisana jest także porównywalność między jednostkami. KSR 9 wskazuje na fakt, że niemożliwe jest zapewnienie pełnej porównywalności informacji ujawnianych przez różne jednostki w SzD z uwagi na ich zindywidualizowany charakter. Porównywalność między jednostkami może być zapewniona tylko na poziomie stosowania tożsamyh zasad (np. tych proponowanych w standardzie) sporządzania SzD przez różne jednostki (pkt. 4.13).

Zdaniem autora rozprawy jednostka będzie w stanie jedynie zapewnić porównywalność w czasie informacji ujawnianych w raportach rocznych z okresu na okres. Nie będzie zaś w stanie zapewnić porównywalności między jednostkami, nawet tej samej branży, zwłaszcza w przypadku ujawnień o charakterze dobrowolnym. W przypadku ujawnień o charakterze przymusowym porównywalność ta może być wymuszona przez ustawodawcę jedynie poprzez obowiązek ujawniania informacji w konkretnej formie i przy założonej przez przepisy prawne metodzie ich ujawniania, jednakże ze względu na niefinansowy, zwykle jakościowy charakter informacji niefinansowych zdaniem autora nigdy nie uda się w pełni osiągnąć porównywalności informacji

niefinansowych między jednostkami. Możliwe może okazać się zapewnienie porównywalności informacji niefinansowych między poszczególnymi spółkami "córkami" w obrębie jednej grupy kapitałowej. Można sobie wyobrazić sytuację, w której dana spółka "matka" wymusi na swoich spółkach "córkach" stosowanie jednolitych zasad i standardów ujawniania informacji niefinansowych w celu ich późniejszej konsolidacji w sprawozdaniu spółki "matki" (Kawacki 2016, s. 110).

Również międzynarodowe standardy sprawozdawczości finansowej poruszają kwestię cech jakościowych informacji zawieranych w raportach rocznych. Cechy jakościowe zgodnie z MSSF są to takie właściwości sprawozdania finansowego, które sprawiają, że informacje w nim zawarte są użyteczne dla użytkowników. Składają się na nie zrozumiałość, przydatność, wiarygodność i porównywalność (Micherda 2014, s. 88).

O cechach jakościowych informacji zwieranych w sprawozdaniach finansowych i zasadach rachunkowości traktuje praktycznie wyłącznie MSR 1 "Prezentacja sprawozdań finansowych". W standardzie tym w par. 13-41 ujęto podstawowe zasady rachunkowości zaimplementowane również w polskiej ustawie o rachunkowości zasady rachunkowości: zasadę wiernego i rzetelnego obrazu, ciągłości, a także kontynuacji działalności, nie odnosząc jednak tych zasad do informacji zawieranych w sprawozdaniach finansowych, a odnosząc się wyłącznie do sprawozdania finansowego. Wyjątkiem są par. 30 i 31 w których MSR 1 odnosi się do istotności ujawnianych informacji oraz par. 28, w którym przy omówieniu zasady ciągłości MSR wymienia się konieczność prezentacji informacji w oparciu o jej wiarygodność, przydatność i porównywalność w czasie. MSR 1 nie rozszerza jednak, ani nie definiuje powyższych terminów. W par. 7 MSR 1 zdefiniowana została natomiast istotność pominięcia lub zniekształcenia pozycyjne są istotne jedynie w przypadku, jeżeli mogą pojedynczo lub łącznie wpłynąć na decyzje gospodarcze użytkowników sprawozdań finansowych. Definicja ta jest co do zasady tożsama merytorycznie z definicją zwartą w przepisach polskich, czyli ustawie o rachunkowości i krajowych standardach rachunkowości.

W ocenie autora dużo trudniej będzie określić, czy ujawnienie danej informacji będzie istotne w podejmowaniu decyzji przez interesariusza, ponieważ o ile brak istotności informacji finansowych występuje w przypadku bardzo małych kwot pieniężnych, o tyle w przypadku informacji niefinansowych (które nie są z definicji wyrażone w mierniku pieniężnym) pojawia się problem ze względu na brak możliwości przyjęcia kryterium kwotowego w określaniu istotności lub braku istotności informacji.

Ponadto, jednostki funkcjonujące w różnych branżach będą uznawały zupełnie inne rodzaje informacji za istotne. Przykładowo informacje o zanieczyszczeniach powietrza emitowanych przez spółkę będą skrajnie nieistotne dla interesariuszy banków, czy innych instytucji finansowych, zaś będą bardzo istotne dla interesariuszy koncernów naftowych, czy dowolnej

jednostki z jakiegokolwiek branży przemysłu ciężkiego. Ponadto biorąc pod uwagę wcześniej przytaczaną obiektywność informacji ujawnianej w raportach rocznych, która jest rozumiana jako konieczność ujawniania informacji złych i negatywnych, można sobie wyobrazić sytuację w której to właśnie jednostki z branży finansowej, a nie te z branż przemysłowych będą najbardziej zainteresowane ujawnianiem informacji o ochronie środowiska - ponieważ z ich punktu widzenia dużo łatwiej będzie ujawnić informacje z tego obszaru, które finalnie nie zaszkodzą danej jednostce.

Współczesny katalog cech jakościowych informacji został zawarty w Ramach Konceptyjnych Sprawozdawczości Finansowej (dalej także jako Założenia Konceptyjne) opracowanych przez FASB oraz IASB (Gad 2013a, s. 546).

Do podstawowych zadań IASB należy opracowywanie standardów rachunkowości zgodnie z interesem publicznym, które byłyby zrozumiałe dla uczestników rynku, sprzyjałyby tworzeniu informacji o wysokiej jakości i stanowiły podstawę decyzji inwestycyjnych, a także promowanie standardów (Szczęsny i Cieślik 2011, s. 45).

W Założeniach Konceptyjnych do Sprawozdawczości Finansowej¹⁷ znajduje się cały rozdział poświęcony cechom jakościowym informacji ujawnianych w sprawozdaniach finansowych. Założenia te sporządzone przez Radę Międzynarodowych Standardów Rachunkowości stanowią pewnego rodzaju wstęp do MSSF omawiający m.in. cel sprawozdań finansowych, a także cechy jakościowe informacji zawieranych w sprawozdaniach (IASB 2010, s. 7), jednakże znajdujące się tam zapisy traktują wyłącznie o cechach jakościowych informacji finansowych. Poniżej zostaną zaprezentowane wyszczególnione w założeniach konceptyjnych cechy jakościowe, które można odnieść na grunt informacji niefinansowych i porównując definicje tam zawarte do tych zawieranych w UoR i KSR.

Wewnątrz Założeń Konceptyjnych znaleźć można definicję cech jakościowych. Zgodnie z definicją cechy jakościowe stanowią właściwości, których zawarcie sprawia, że informacje stają się użyteczne. Zaznacza się, że założenia konceptyjne podlegają zmianom i współcześnie coraz większy nacisk kładzie się w nich na możliwość oceny przyszłych perspektyw przepływów finansowych jednostki sporządzającej raport (Garstecki 2014, s. 9). Oznacza to tyle, że coraz większy odsetek informacji zawieranych w raportach rocznych ma charakter prospektywny, a nie tak jak wcześniej wyłącznie retrospektywny (historyczny).

Założenia Konceptyjne w pierwszej kolejności wymieniają istotność¹⁸ (*relevance*) informacji co ponownie dowodzi jak ważna jest owa cecha jakościowa w ujawnianiu informacji w sprawozdaniach finansowych. Definicja istotności z założeń konceptyjnych jest tożsama

¹⁷ z ang. *Conceptual Framework for Financial Reporting 2010*

¹⁸ W literaturze przedmiotu funkcjonuje również tłumaczenie *relevance* jako przydatności. O przydatności piszą m.in. D. Garstecki (2014, s. 8-20) oraz J. Samelak (2013, s. 83). Autor będzie się jednak dalej posługiwał pojęciem istotności znanym z literatury i prawa krajowego.

z tą przytoczoną w MSR 1 i odnosi się do możliwości wpływu użytkownika, który posiada daną informację na podjętą przez niego decyzję.

W dalszej części Założeń wymieniają wierne odzwierciedlenie (*faithful representation*) odnosząc się w kolejnych artykułach do zasady wiernego i rzetelnego obrazu, tj. kładąc nacisk na jej konieczną zgodność z rzeczywistością. Zgodnie z Załoženiami zarówno nieistotna, ale rzetelna, jak i nierzetelna, ale istotna informacja nie będzie sprzyjać użytkownikom w podejmowaniu właściwych decyzji (IASB 2010, s. 16-19).

Założenia Konceptyjne traktują powyższe dwie cechy jakościowe jako nadrzędne i fundamentalne cechy informacji wymieniając przy tym szereg cech rozszerzających użyteczność informacji: porównywalność (*comparability*), sprawdzalność (*verifiability*), czasowość (*timeliness*) i zrozumiałość (*understandability*).

Porównywalność (*comparability*) odnosi się w Załoženiach Konceptyjnych przede wszystkim do porównywalności między raportującymi jednostkami, ale także do możliwości porównania informacji z danej jednostki w różnych okresach. Ponownie przywołana więc zostaje zasada ciągłości.

Sprawdzalność (*verifiability*) może być rozumiana jako możliwość sprawdzenia informacji w sposób bezpośredni (np. przeliczając pieniądze w kasie) lub pośredni (np. za pomocą wzoru lub określonego modelu, tudzież innej techniki i przekalkulowaniu wyników przy wykorzystaniu tej samej metodologii). Założenia zwracają uwagę także na fakt, że istnieje część informacji niesprawdzalna w teraźniejszości, która może zostać zweryfikowana w przyszłości co nie zaburza cechy sprawdzalności danej informacji.

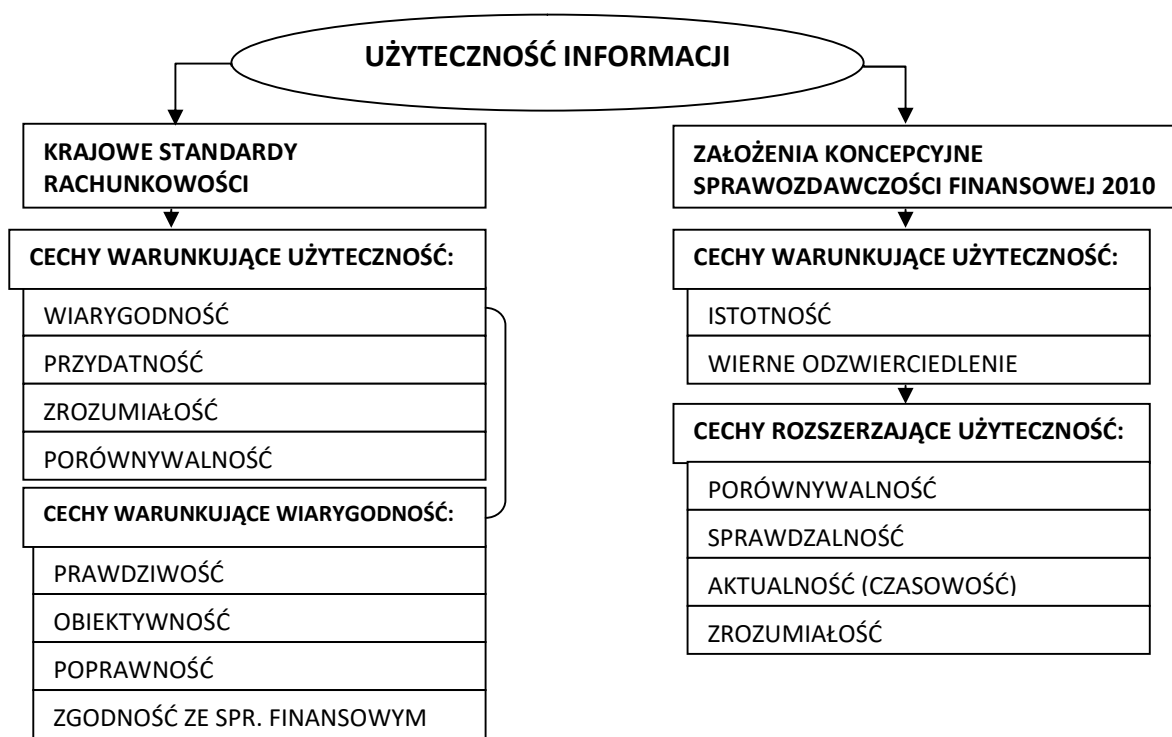
Czasowość (*timeliness*), która może być również tłumaczona z języka angielskiego jako aktualność bądź terminowość, informacji odnosi się do sytuacji, w której użytkownicy mają dostęp do danej informacji przed dokonaniem danej decyzji. Założenia Konceptyjne zwracają uwagę na fakt istnienia niektórych informacji, które dostarczone będą użytkownikom późno po zakończeniu okresu sprawozdawczego (IASB 2010, s.19-21).

Duże znaczenie poza jakością ujawnianych informacji ma także czas, w którym są ujawniane (Grabiński, Kędzior i Krasodomska 2015, s. 22). Ogólną przypadłością sprawozdań finansowych i informacji w nich zawieranych jest brak ich postulowanej czasowości. Raporty roczne są publikowane z dużym opóźnieniem, czyli do sześciu miesięcy po zakończeniu roku obrotowego i w większości przypadków będą zawierały informacje sprzed 18 miesięcy (z początku roku obrotowego) i to między innymi dlatego inwestorzy w większości nie opierają się wyłącznie na sprawozdaniach finansowych przy podejmowaniu decyzji. Możliwa jest sytuacja, w której zarząd jednostki z premedytacją poczeka do początku następnego roku obrotowego z redukcją zatrudnienia lub zwiększeniem emisji spalin tylko po to, aby pokazać ją z rocznym

opóźnieniem, tym samym odraczając skutki negatywnej dla jednostki i jej interesariuszy informacji niefinansowej.

Cechą jakościową wymienioną w Założeniach Koncepcyjnych jest także zrozumiałość rozumiana jako ujawnianie informacji zrozumiałej dla użytkownika, pozbawionej świadomie wprowadzających w błąd treści, a więc również jest to definicja tożsama z tą zawartą w ustawie o rachunkowości i KSR 9.

Z powyższych cech jakościowych rysuje się definicja użyteczności w rozumieniu założeń koncepcyjnych z 2010 roku. Założenia Koncepcyjne rozumieją użyteczność w sposób odmienny od starszej wersji pojęcia użyteczności z KSR 9 (opartej na starszej wersji Założeń Koncepcyjnych). Zgodnie z zapisami IFRS informacja jest **użyteczna** w momencie gdy jest istotna i rzetelna, natomiast jej użyteczność może być zwiększana w momencie gdy dana informacja jest porównywalna, sprawdzalna, aktualna oraz zrozumiała (IASB 2010, s. 16, 21; 2015, s. 27-33). Widać więc wyraźnie, że definicja użyteczności w Założeniach Koncepcyjnych kładzie nacisk na inne filary niż definicja z krajowych standardów rachunkowości. Różnice pomiędzy definicjami autor prezentuje na rysunku 2.1.

Rysunek 2.1. Różnica w definicji użyteczności w standardach krajowych, a międzynarodowych

Źródło: Opracowanie własne na podstawie KSR 9 oraz Założeń Koncepcyjnych Sprawozdawczości Finansowej

Zawarte w KSR 9 cechy jakościowe określające użyteczność wywodzą się ze wcześniejszej wersji Założeń Koncepcyjnych z 1990 roku. Definiowano w nich użyteczność w taki sam sposób

jak ten zawarty w KSR 9 (Gad 2013a, s 551). Nowa definicja użyteczności pochodzi z roku 2010 i powstała wraz z publikacją nowych Założeń Konceptyjnych i dlatego jej należy przypisać większą wagę przy opisywaniu użyteczności informacji niefinansowej.

Wszystkie powyżej opisane cechy jakościowe stanowią pewien, nadal otwarty, katalog cech jakościowych informacji zawieranych w sprawozdaniach finansowych. Przedstawione zostało zbiorcze zestawienie wszystkich cech wymienionych w omówionych przepisach i standardach rachunkowości i sprawozdawczości finansowej w tabeli 2.1.

Katalog ten dotyczy głównie sprawozdawczości finansowej i informacji o charakterze stricte finansowym (z wyłączeniem KSR 9, który dotyczy w całości informacji niefinansowej). Jak zaznacza w swoim opracowaniu J. Gad w MSSF informacje zawierane w sprawozdaniu z działalności zarządu, nazywanym w Założeniach Konceptyjnych "komentarzem zarządu" (Samelak 2013, s. 119-128), są użyteczne w momencie spełniania cech jakościowych zawartych w Założeniach Konceptyjnych Sprawozdawczości Finansowej (Gad 2013a, s. 552-553). Oznacza to, że pomimo, iż Założenia Konceptyjne odnoszą się do sprawozdań finansowych to cechy jakościowe tam zawarte dotyczą także informacji niefinansowych w podobnym zakresie co cechy jakościowe wymienione w KSR 9.

Tabela 2.1. Definicje cech jakościowych w wybranych przepisach i standardach rachunkowości

	UoR	KSR 9	MSR 1	Założenia Konceptyjne
wierność i rzetelność obrazu (wierne odzwierciedlenie)	X			X
istotność	X		X	X
porównywalność	X	X		X
użyteczność		X		X
wiarygodność		X		
przydatność		X		
zrozumiałość		X		X
sprawdzalność	X	X		X
prawdziwość		X		
obiektywność		X		
poprawność		X		
zgodność		X		
aktualność (czasowość)				X

Źródło: Opracowanie własne na podstawie UoR, KSR 9, MSR 1 oraz Założeń Konceptyjnych Sprawozdawczości Finansowej.

Katalog cech jakościowych opisany powyżej nie jest katalogiem zamkniętym. Przykładowo J. Błażyńska wymienia inne cechy jakościowe informacji takie jak: bezbłądność, dokładność,

dostępność, jednoznaczność, kompletność, neutralność, przyswajalność i spójność (2015, s 12).

B. Micherda wymienia z kolei realność, wartość poznawczą, operatywność i ekonomiczność informacji (2013, str. 85; 2014, s. 85).

D. Garstecki dokonuje próby zdefiniowania zależności pomiędzy użytecznością, a przydatnością informacji. Stwierdza on iż każda informacja oczekiwana przez interesariuszy jest użyteczna, ale aby spełniła kryterium przydatności musi być ponadto odpowiednio rzetelna i uszczegółowiona w sposób pozwalający odbiorcy na podjęcie właściwej decyzji. Ponadto D. Garstecki wykazuje, że istnieją powiązania pomiędzy poszczególnymi cechami jakościowymi informacji. Na przykład nie da się zrezygnować z przydatności na rzecz porównywalności, ponieważ przy odniesieniu metodologii K. R. Poppera na grunt cech jakościowych informacji można stwierdzić, że sprawozdanie, które nie jest porównywalne, nie jest przydatne dla interesariuszy (Garstecki 2014, s. 11-19).

Bez względu na charakter ujawnianych informacji (finansowy bądź niefinansowy) muszą one zawsze w sposób wierny i istotny odzwierciedlać rzeczywistość, a przez to zgodnie z definicją z Założeń Konceptyjnych być użyteczne. Użyteczność zdefiniowana ponownie po roku 2010 stała się najważniejszą cechą określającą jakość informacji niefinansowej i zdaniem autora to ona powinna być uważana za nadrzędną cechę jakościową w ujawnianiu informacji niefinansowych. Pozostały katalog cech jakościowych autor uważa za zmienny w zależności od tego jaki będzie charakter ujawnianych informacji. Cechy jakościowe informacji niefinansowych będą w dużej mierze zależeć od obszaru ujawnianych informacji niefinansowych i od samej jednostki, tj. wielkości spółki, branży w której działa, struktury wewnętrznej spółki itp., czy nawet decyzji zarządu odnośnie tego jakie informacje i w jakiej formie ujawnić.

Wielość cech jakościowych oraz wielość sposobów ich definiowania w odniesieniu do informacji finansowych w prawie i literaturze przekłada się na trudności ustalania zamkniętego katalogu cech jakościowych w odniesieniu do informacji niefinansowych. Dodatkowe trudności sprawia sama rzeczywistość gospodarcza, która nieustannie ewoluuje co powoduje, że nawet ustalony katalog cech jakościowych może wraz z czasem stać się nieaktualny. Bez względu jednak na szybkość zmian w prawie i w rzeczywistości gospodarczej warto zdaniem autora podejmować dyskusję o jakości informacji w sprawozdaniach finansowych, aby nieustannie zwiększać użyteczność raportów rocznych dla interesariuszy w przyszłości i w ten kontekst wpisuje się niniejsza rozprawa doktorska.

2.3. Wpływ polityki Unii Europejskiej w latach 1993-2014 na ujawnianie informacji niefinansowych i analiza dyrektywy ws. ujawniania informacji niefinansowych

Unia Europejska to unikatowy zbiór 28 państw Europy zachodniej i środkowej (w tym Polska) połączony gospodarczo oraz od 1993 roku politycznie (europa.eu 2014).

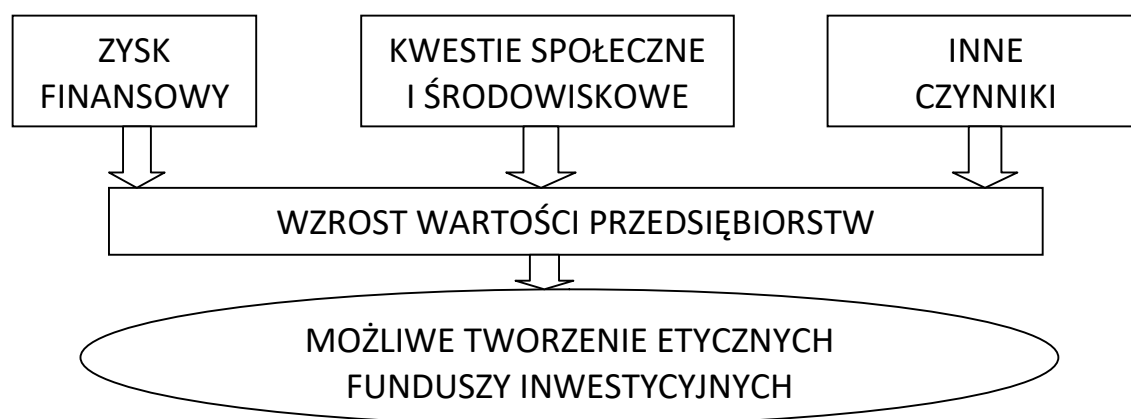
Prawo Unii Europejskiej dzieli się zasadniczo na cztery określone rodzaje (Komisja Europejska 2014, s. 5):

- regulacja (*regulation*) - prawo wiążące wszystkie państwa członkowskie w sposób bezpośredni od czasu wejścia w życie i nie musi być zaimplementowane przez państwa członkowskie UE w prawie krajowym (o ile nie wchodzi w konflikt z istniejącym prawem krajowym),
- dyrektywa (*directive*) - prawo wiążące wszystkie państwa członkowskie lub ich grupy, stosowane dla osiągnięcia konkretnych ustalonych w dyrektywie celów, często musi być najpierw transponowane do prawa krajowego, aby weszło w życie,
- decyzja (*decision*) - może być adresowana do państw członkowskich UE, grup ludzi lub nawet jednostek i jest wiążąca w całości,
- rekomendacje i opinie (*recommendations and opinions*) - nie mają mocy wiążącej.

Jednym z głównych celów Unii Europejskiej jest działanie na rzecz praw człowieka zarówno wewnątrz Unii, jak i na zewnątrz. Na stronie Unii Europejskiej wymienia się godność ludzką (*dignity*), wolność (*freedom*), demokrację (*democracy*), równość (*equality*) oraz praworządność (*rule of law*) jako wartości stanowiące rdzeń Unii Europejskiej. Od czasu wejścia w życie Traktatu Lizbońskiego w 2009 roku prawa te zostały zawarte na karcie praw podstawowych (europa.eu 2014). Powyższe wartości wskazują na mocno prospołeczny charakter Unii Europejskiej i stanowią przyczynę równie prospołecznego kształtu legislacji unijnej. Poprzez "prospołeczność" autor rozumie nastawienie na większy udział państwa i instytucji państwowych w życie społeczne i idące często w parze silne idee etatystyczne, a także socjalistyczne zwiększające presję na zwiększenie budżetu - tj. zwiększenie wpływów do budżetu (głównie poprzez zwiększenie podatków) oraz zwiększenie wydatków budżetowych (ze względu na wyższe potrzeby społeczne i rozrost sektora publicznego), a także federalizacja Unii Europejskiej i ujednocnianie rynków państw członkowskich do wspólnego rynku europejskiego. Niech za dowód posłuży wydany w kwietniu 2011 roku przez Komisję Europejską *Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-społecznego i Komitetu Regionów - Akt o jednolitym rynku - Dwanaście dźwigni na rzecz pobudzenia wzrostu gospodarczego i wzmocnienia zaufania - "Wspólnie na rzecz nowego wzrostu gospodarczego"*. Wewnątrz komunikatu liczącego ponad 30 stron znaleźć można odwołania do koncepcji CSR i prospołeczności działań ówczesnej Komisji Europejskiej. Jako jedną z dźwigni mającą służyć

pobudzeniu wzrostu gospodarczego dokument ten wymienia przedsiębiorczość społeczną - określając przy jako priorytet stworzenie przepisów sprzyjających rozwojowi etycznych funduszy inwestycyjnych. Określa on dalej iż europejski rynek wewnętrzny jest oparty na "silnie konkurencyjnej społecznej gospodarce rynkowej", która zakłada wzrost gospodarczy z presją na zmniejszanie wykluczenia społecznego, zwiększanie sprawiedliwości społecznej i bardziej zrównoważony w ochronie środowiska. Dalej przeczytać można, że rozwijane są nowe modele gospodarcze, w których kwestie społeczne są ważniejsze od samego zysku finansowego (sic!) (Komisja Europejska 2011, s.15-16).

We współczesnej teorii finansów uznaje się, że to wzrost wartości przedsiębiorstwa, a nie wzrost zysku jest najważniejszy dla właścicieli przedsiębiorstwa. Komunikat nie jest więc sprzeczny z teorią finansów jeżeli założymy, że nastawienie na etykę i odpowiedzialność społeczną biznesu przyniesie właścicielom wzrost wartości ich przedsiębiorstw. Jak widać wyraźnie na rysunku 2.2 zysk finansowy w założeniach Komisji Europejskiej, będzie obok odpowiedzialności społecznej biznesu czynnikiem wzrostu wartości przedsiębiorstwa.

Rysunek 2.2. Wpływ kwestii społecznych i środowiskowych na wzrost wartości przedsiębiorstwa według Komisji Europejskiej

Źródło: opracowanie własne na podstawie Komisja Europejska 2011, s. 15-17

Powyżej opisany komunikat Komisji Europejskiej utwierdza autora w przekonaniu o prospołeczności dotychczasowej polityki Unii Europejskiej.

W 2014 roku w życie weszła *Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2014/95/UE z dnia 22 października 2014 r. zmieniająca dyrektywę 2013/34/UE w odniesieniu do ujawniania informacji niefinansowych i informacji dotyczących różnorodności przez niektóre duże jednostki oraz grupy*, dalej nazywana także dyrektywą ws. ujawniania informacji niefinansowych, a która została oparta m.in. na przedstawionym wcześniej komunikacie KE (Komisja Europejska 2014,

art. 1). Dyrektywa ta zwiększa zakres przymusu ujawnianych przez jednostki informacji niefinansowych.

Według Komisji Europejskiej ostatecznym celem ujawniania informacji niefinansowych wymaganych we wdrażanej dyrektywie jest zwiększenie znaczenia, zgodności i porównywalności informacji ujawnianych przez spółki na terenie UE. Korzyści z wdrożenia dyrektywy i tym samym rozszerzenia zakresu wymaganych ujawnień Komisja upatruje w społecznym i zrównoważonym długotrwałym wzroście i zwiększeniu zatrudnienia, na których mogą skorzystać zarówno rynek i ujawniające informacje niefinansowe podmioty, jak i pracownicy tych podmiotów (Kamela-Sowińska 2014, s.65-66).

Dla celów niniejszej rozprawy doktorskiej autor traktuje dyrektywę w sprawie ujawniania informacji niefinansowych w obecnym kształcie jako przejaw próby wdrożenia postulatów teoretyków nauki rachunkowości do przepisów prawa w ramach istniejącej sytuacji politycznej w Europie. Analizowaną dyrektywę należy traktować jako przełożenie teorii etyczno-normatywnych rachunkowości do przepisów prawnych. Bez względu czy kiedykolwiek nastąpi zmiana kierunku polityki Unii Europejskiej i bez względu, czy stanie się to w ciągu najbliższych miesięcy, czy też za kilkadziesiąt lat to teorie etyczno-normatywne rachunkowości pozostaną częścią nauki rachunkowości i z pewnością będą nadal się rozwijać bez względu na warunki polityczne i kierunki działań rządów poszczególnych państw oraz struktur ponadnarodowych.

Rozpoczynając analizę dyrektywy należy przede wszystkim zaznaczyć, że Komisja Europejska prowadząca z zainteresowanymi dyrektywą stronami dialog zdołała we własnych wytycznych wyszczególnić dwa główne problemy związane z oceną skutków dalszego rozszerzania zakresu ujawniania informacji niefinansowych (Kamela-Sowińska 2014, s. 64):

- niedostateczną przejrzystość zawieranych w raportach informacji niefinansowych,
- brak różnorodności składu rad dyrektorów jednostek gospodarczych.

Pierwszy z problemów może według Komisji doprowadzić do niedostatecznego zaspokojenia potrzeb informacyjnych interesariuszy, drugi z problemów do mniejszej akceptacji innowacji proponowanych przez kierownictwo (Kamela-Sowińska 2014, s. 65).

Te problemy widzimy w strukturze dyrektywy ws. ujawniania informacji niefinansowych, która została podzielona na dwie zasadnicze części:

1. część dotyczącą rozszerzenia zakresu ujawnień informacji niefinansowych,
2. część dotyczącą nowego wymogu ujawnień w polityce różnorodności (w ang. wersji dyrektywy - *diversity*).

W pierwszej części dyrektywy narzuca się niektórym jednostkom gospodarczym określonym w dyrektywie jako "duże jednostki" działającym na terytorium Unii Europejskiej ujawnianie części określonych w dyrektywie informacji niefinansowych dotyczących kwestii takich jak (Komisja Europejska 2014, art. 6):

- kwestie środowiskowe,
- kwestie społeczne i pracownicze,
- poszanowanie praw człowieka,
- przeciwdziałanie korupcji i łapownictwu

Sprawozdanie z powyższych kwestii powinno zawierać opis polityki, wyników oraz ryzyka związanych z powyższymi kwestiami oraz powinno być dołączane do sprawozdania z działalności danej jednostki. Ponadto oświadczenie na temat informacji niefinansowych powinno zawierać informacje na temat procesów należytej staranności w celu identyfikacji, zapobieżenia lub załagodzenia negatywnego wpływu (zarówno obecnego jak i potencjalnego), które są wdrażane przez daną jednostkę, a także w odniesieniu do łańcuchów dostaw oraz podwykonawców. Dyrektywa umożliwia również państwom członkowskim UE zwolnienia jednostek z obowiązku przygotowania powyższego oświadczenia w momencie gdy sporządzają one odrębne sprawozdanie z informacji niefinansowych. Warunkiem takiego zwolnienia jest tożsamość czasowa (musi być sporządzone za ten sam rok obrotowy) i tożsamość treści takiego sprawozdania. Jak stwierdza dyrektywa rozwiązanie takie ma zapewnić większą spójność i porównywalność ujawnianych informacji niefinansowych (Komisja Europejska 2014, art. 6).

W art. 7 dyrektywa używa już terminu sprawozdanie niefinansowe w odniesieniu do wyżej wymienionego sprawozdania.

Z paragrafu 7 preambuły do dyrektywy precyzowany jest charakter ujawnień informacji niefinansowych w poszczególnych obszarach (FEE 2016, s. 8). W odniesieniu do kwestii środowiskowych sprawozdanie miałyby zawierać szczegółowe informacje na temat obecnego i przewidywanego wpływu działalności danej jednostki na środowisko, zdrowie i bezpieczeństwo, a także wykorzystanie energii (odnawialnej i/lub nieodnawialnej), emisję gazów cieplarnianych, zanieczyszczanie powietrza oraz informacje o zużyciu wody.

W kwestii spraw społecznych i pracowniczych jednostka zobowiązana jest do ujawnień informacji dotyczących działań podejmowanych w celu zapewnienia równouprawnienia płci, a także wdrożenia podstawowych konwencji Międzynarodowej Organizacji Pracy (z ang. *International Labour Organization - ILO*) dotyczących warunków pracy, dialogu społecznego, respektowania praw pracowników do informacji i wyrażania własnych opinii, a także poszanowania praw związków zawodowych, higieny i bezpieczeństwa pracy oraz dialogu ze społecznościami lokalnymi lub działaniami podejmowanymi w celu zapewnienia bezpieczeństwa i rozwoju tych społeczności.

W kwestiach ochrony praw człowieka oraz walki z korupcją i łapownictwem dyrektywa nakazuje natomiast zawarcie informacji na temat zapobiegania naruszaniu praw człowieka lub opis instrumentów stosowanych w walce z korupcją i łapownictwem (Komisja Europejska 2014, art. 7).

Dyrektywa stwierdza dalej, że jednostki, które zostały objęte dyrektywą powinny "przekazywać dostateczne informacje na temat kwestii, które wyróżniają się jako mogące z wysokim prawdopodobieństwem spowodować wystąpienie głównych ryzyk związanych z dotkliwymi skutkami, a także na temat ryzyk, które już wystąpiły", przy czym dotkliwość skutków ocenia się na bazie ich zakresu i stopnia. Przez ryzyka niekorzystnego wpływu należy rozumieć te wynikające z działalności jednostki lub związane z prowadzonymi przez nią operacjami, jej produktami, usługami i stosunkami gospodarczymi, przy czym nie powinno to, jak stwierdza dyrektywa, wpłynąć na zwiększenie zbędnych i dodatkowych obciążeń administracyjnych na małe i średnie przedsiębiorstwa (Komisja Europejska 2014, art. 8).

Jednocześnie należy zaznaczyć, że Komisja Europejska w odniesieniu do małych jednostek od dawna postuluje uproszczenia w zakresie obowiązków udzielania informacji i obciążeń formalnościami administracyjnymi, wskazując także na roczne oszczędności małych i mikro przedsiębiorstw szacowane na niecałe 7 mld euro w przypadku redukcji obciążeń biurokratycznych. Wskazuje też na fakt, iż samo ujednoczenie i zastąpienie 28 systemów krajowych jednolitym prawem unijnym w znacznym zakresie zmniejszy obciążenia biurokratyczne (Komisja Europejska 2011, s. 20-21). Obowiązujące wcześniej dyrektywy (m.in. 78/660/EWG i 83/349/EWG) zostały ocenione za zbyt uciążliwe zarówno dla przedsiębiorstw średnich, małych jak i mikro co poskutkowało zróżnicowaniem obowiązków dotyczących raportowania rocznego zależnie od wielkości danej jednostki gospodarczej (Nowak 2014, s. 311). Następuje więc wyraźne rozróżnienie przedsiębiorstw według ich wielkości i kreowanie sytuacji, w której im większe jest dane przedsiębiorstwo tym większą ilością obowiązków sprawozdawczych będzie obciążone. Przy czym klasycznymi miarami wielkości przedsiębiorstw w prawodawstwie, zarówno unijnym, jak i krajowym pozostają: roczne obroty, zatrudnienie w przeliczeniu na pełne etaty oraz suma bilansowa danego przedsiębiorstwa (Komisja Europejska 2014, art. 14).

Kontynuując analizę dyrektywy ws. informacji niefinansowych, Komisja Europejska doradza, aby jednostki objęte dyrektywą opierały się na krajowych i unijnych zasadach ramowych takich jak EMAS (system ekozarządzania i audytu) lub na międzynarodowych¹⁹ zasadach ramowych takich jak inicjatywy ONZ Global Compact, wytyczne ONZ "Ochrona, poszanowanie i naprawa" wytyczne Organizacji Współpracy Regionalnej i Rozwoju OECD, normy ISO 26000, trójstronna deklaracja zasad ILO, Globalna Inicjatywa Sprawozdawcza (GRI) lub inne uznane zasady ramowe (Komisja Europejska 2014, art. 9).

¹⁹ "Międzynarodowy" oznacza w nomenklaturze Unii Europejskiej poziom szerszy niż "unijny" - z umową lub rynkiem międzynarodowym mamy do czynienia, gdy umowa lub wymiana handlowa następuje z państwami spoza Unii Europejskiej, zaś rynek UE jest traktowany jako rynek wewnętrzny (przyp. autora)

Dyrektywa wprost podaje, że spółki podległe dyrektywie będą mogły w ujawnianiu informacji niefinansowych posłużyć się krajowymi, unijnymi lub międzynarodowymi wzorcami stworzonymi dla sprawozdawczości zintegrowanej (Fijałkowska 2016a, s. 32).

Rola biegłych rewidentów miałaby się ograniczać jedynie do sprawdzenia, czy przedstawiono oświadczenie na temat informacji niefinansowych zawarte wewnątrz sprawozdania z działalności, czy też odrębne sprawozdanie niefinansowe (Komisja Europejska 2014, art. 16).

Efektom wejścia w życie dyrektywy ws. ujawniania informacji niefinansowej jest rozszerzenie *Dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2013/34/UE z dnia 26 czerwca 2013 r. w sprawie rocznych sprawozdań finansowych, skonsolidowanych sprawozdań finansowych i powiązanych sprawozdań niektórych rodzajów* między innymi o art. 19a i 29a.

Najpierw w artykule 19 powyższej dyrektywy została określona treść sprawozdania z działalności. Wynika z niego, iż sprawozdanie z działalności powinno zawierać:

1. rzetelny przegląd rozwoju i wyników działalności jednostki, a także jej sytuacji wraz ze wskazaniem i opisem najważniejszych zagrożeń i niepewności, które przed nią stoją,
2. przewidywany rozwój jednostki w przyszłości,
3. działania w zakresie badań i rozwoju,
4. informacje dotyczące nabycia własnych udziałów,
5. informacje o oddziałach jednostki oraz cele i strategię jednostki w zakresie zarządzania ryzykiem finansowym,
6. informacje o ekspozycjach jednostki na ryzyka cenowe, kredytowe, utraty płynności i przepływów środków pieniężnych.

Po roku 2014 do dyrektywy 2013/34/UE dodano artykuł 19a na temat zawartości oświadczenia na temat informacji niefinansowej oraz artykuł 29a o zawartości skonsolidowanego oświadczenia na temat informacji niefinansowych. W artykule 19a narzuca się pewne obowiązki sprawozdawcze na duże "jednostki zainteresowania publicznego", których średnioroczne zatrudnienie w przeliczeniu na pełne etaty przekracza 500 pracowników. W przypadku oświadczeń skonsolidowanych, jak wynika z artykułu 29a, obowiązki dotyczą z kolei jednostek interesu publicznego, które są zarazem jednostkami dominującymi dużej grupy zatrudniającej powyżej 500 pracowników w przeliczeniu na pełne etaty.

Komisja Europejska stoi na stanowisku, że obciążenia administracyjne jednostek powinny być proporcjonalne do korzyści płynących z uregulowań ich działalności (Nowak 2014, s. 312).

Dyrektywa 2013/34/UE dzieli jednostki gospodarcze ze względu na ich wielkość z wykorzystaniem uniwersalnych mierników wielkości spółki. W dyrektywie zdefiniowano: mikrojednostki, małe jednostki, średnie jednostki i duże jednostki, a także jednostki interesu publicznego. Poprzez mikrojednostki rozumie się jednostki, które nie przekraczają dwóch z trzech następujących wielkości: suma bilansowa 350 000 euro, przychody netto ze sprzedaży 700 000

euro oraz średnia liczba zatrudnionych na poziomie 10 osób. Poprzez jednostki małe dyrektywa rozumie jednostki nie mieszczące się w definicji jednostki mikro, które spełniają 2 z 3 następujących wielkości: suma bilansowa 4 mln euro, przychody netto ze sprzedaży 8 mln euro, zatrudnienie 50 osób. Kolejny pułap stanowią jednostki średnie dla których dwa z trzech nieprzekraczalnych limitów to: suma bilansowa 20 mln euro, przychody ze sprzedaży 40 mln euro, 250 osób zatrudnionych. Duże jednostki przekraczają natomiast co najmniej 2 z 3 limitów: suma bilansowa 20 mln euro, przychody ze sprzedaży 40 mln euro, 250 osób zatrudnionych (Nowak 2014, s. 312-313; 2015, s. 1008-1009).

Jak wynika z art. 2, ust. 1 dyrektywy 2013/34/UE przez "jednostki zainteresowania publicznego" rozumieć należy jednostki które są:

- regulowane prawem państwa członkowskiego, a których papiery wartościowe są dopuszczone do obrotu na rynku regulowanym dowolnego państwa członkowskiego UE (a więc de facto wszystkie spółki giełdowe - przyp. autora),
- instytucjami kredytowymi zdefiniowanymi w art. 4 pkt. 1 dyrektywy 2006/48/WE (głównie chodzi o banki - przyp. autora),
- zakładami ubezpieczeń w rozumieniu art. 2 ust. 1 dyrektywy Rady 91/674/EWG (a więc także zakłady reasekuracji - przyp. autora),
- wyznaczone przez państwa członkowskie jako jednostki interesu publicznego o istotnym znaczeniu publicznym (np. ze względu na ich charakter działalności, wielkość lub liczbę zatrudnionych pracowników).

Jeżeli więc jednostka spełni któryś z powyższych podpunktów (czyli spełnia prawną definicję "jednostki zainteresowania publicznego"), a także jest jednostką dużą (a więc zatrudnia przynajmniej 500 pracowników), to automatycznie staje się ona podmiotem powyższych dyrektyw i jest zobowiązana do ujawnień części informacji niefinansowych. De facto w przypadku spółek giełdowych oznacza to tyle, że staną się one podmiotami dyrektywy w przypadku spełnienia następujących warunków (Ministerstwo Finansów 2014a):

- spełnienie definicji "jednostki zainteresowania publicznego" (JZP),
- średnioroczne zatrudnienie powyżej 500 osób,
- suma bilansowa powyżej 20 mln EUR lub obroty netto powyżej 40 mln EUR.

Szacowano, że dyrektywą zostałyby objęte około 6000 podmiotów działających na terytorium UE, z czego 250-300 podmiotów działało na terenie Polski (Ministerstwo Rozwoju 2014) (Krajowa Izba Biegłych Rewidentów 2016). Obecnie w kontekście podmiotów działających na rynku regulowanym można stwierdzić, że dyrektywa dotknie ostatecznie około 150 polskich spółek, z czego przynajmniej 100 spółek nie miało wcześniej jakiegokolwiek kontaktu z raportowaniem informacji niefinansowych (Raczek-Kołodziejka 2017).

Zaznacza się, że ogólnie ilość podmiotów gospodarczych objętych Dyrektywą jest o 70 procent mniejsza, niż ilość pierwotnie znajdująca się na liście sporządzonej przez Komisję Europejską, ponieważ ta miała objąć około 20 000 podmiotów. Ostatecznie 26 lutego 2014 roku na posiedzeniu Komitetu Stałych Przedstawicieli zajmującego się sprawami socjalnymi i ekonomicznymi (*COREPER I*) uzgodniono porozumienie w zakresie projektu dyrektywy, na którym Polska jako strona negocjująca osiągnęła zamierzony cel w postaci zawężenia zakresu jednostek objętych raportowaniem obligatoryjnym informacji niefinansowych w celu niedoprowadzenia do zbędnych obciążeń administracyjnych spółek (Kamela-Sowińska 2014, s. 65-67).

Artykuł 19a dyrektywy ws. ujawniania informacji niefinansowych zobowiązuje powyżej określone jednostki do sporządzenia oświadczenia na temat informacji niefinansowych zawierających informacje - w stopniu niezbędnym dla zrozumienia wyników, rozwoju oraz sytuacji jednostki oraz wpływu jej działalności - dotyczące co najmniej kwestii środowiskowych, społecznych i pracowniczych, a także poszanowania praw człowieka, przeciwdziałania korupcji i łapownictwu, w tym:

- krótki opis modelu biznesowego danej jednostki,
- opis polityk stosowanych przez daną jednostkę w odniesieniu do powyższych kwestii, w tym wdrożonych procesów należytej staranności,
- wynik tych polityk,
- główne ryzyka związane z tymi kwestiami, powiązane z operacjami jednostki, w tym - w stosownych przypadkach - jej stosunkami gospodarczymi, usługami i produktami, które mogą wywierać niekorzystny wpływ w powyższych kwestiach,
- sposób zarządzania tymi ryzykami,
- niefinansowe kluczowe wskaźniki wyników związane z daną działalnością.

Dodatkowo dyrektywa ws. ujawniania informacji niefinansowych wprowadza w dyrektywie 2013/34/UE w art. 20 dodatkowe ujawnienia w zakresie polityki różnorodności - m.in. informacje na temat stosowanej przez spółkę polityki różnorodności składu jej organów administracyjnych, zarządzających, nadzorczych (pod kątem aspektów takich jak wiek, płeć, pochodzenie geograficzne, wykształcenie, doświadczenie zawodowe), celów tej polityki, sposobu jej realizacji oraz rezultatów w danym okresie sprawozdawczym. Obowiązkiem zawarcia tych informacji w sprawozdaniu z działalności w formie oświadczenia o stosowaniu zasad ładu korporacyjnego będą objęte duże spółki giełdowe spełniające dwa z trzech kryteriów (Ministerstwo Finansów 2014a):

- średnioroczne zatrudnienie powyżej 250 osób,
- suma bilansowa powyżej 20 mln EUR,
- obroty netto powyżej 40 mln EUR.

Informacje o różnorodności mogą dotyczyć m.in. tworzenia równych szans, przeciwdziałania dyskryminacji pracowników, rozpoznania i wykorzystania unikalnych cech pracowników itd. (Jaworska 2016, s. 106).

W ocenie autora zmiany w dyrektywie oznaczają narzucenie na jednostki będące podmiotem dyrektywy olbrzymich i wielce czasochłonnych w przygotowaniu, ale zarazem bardzo nieprecyzyjnych obowiązków sprawozdawczych. Pozostaje pytanie: czy, jeżeli jednostka nie umie sprecyzować ryzyk wymienionych w art. 19a dyrektywy 2013/34/UE i nie stosuje sposobów zarządzania tymi ryzykami lub nie posiada polityki w zakresie parytetów, ochrony środowiska itd. to nie musi ich ujawniać? Czy przykładowo wystarczy tylko napisać w oświadczeniu, że w jednostce nie ma korupcji i łapownictwa, czy trzeba na piśmie wykazać efekty śledztwa i zapobiegania nawet, jeżeli w przedsiębiorstwie praktycznie żadnego systemu zapobiegania korupcji nie ma?

Artykuł 19a dyrektywy ws. ujawniania informacji niefinansowych precyzuje, że jeżeli jednostka nie stosuje żadnej polityki odnośnie do przynajmniej jednej z wymienionych kwestii, to w oświadczeniu należy podać dokładne wyjaśnienie uzasadniające taką decyzję. Zdaniem autora zapis ten nie precyzuje jednoznacznie co oznacza "dokładne" - czy wystarczyłoby jedno zdanie uzasadnienia, że jednostka danej polityki nie stosuje?

I dalej: Czy przykładowo bank będący w definicji dyrektywy jednostką zainteresowania publicznego musi ujawniać informacje o zanieczyszczeniu środowiska? Czy kopalnia musi ujawniać informacje na temat polityki zatrudniania w kopalni równej liczby kobiet i mężczyzn i musi się przed społeczeństwem spowiadać z braku równouprawnienia płci? Teoretycznie nie, ponieważ w art. 20 dyrektywy 2013/34/UE wskazuje się że równouprawnienie płci ma dotyczyć tylko organów administracyjnych, a więc tylko zarządu przedsiębiorstwa. Komisja Europejska teoretycznie akceptuje więc sytuację, w której przy wydobywaniu mogą być zatrudniani wyłącznie mężczyźni, zaś w zarządzie równa liczba mężczyzn i kobiet. Zdaniem autora problemem pozostaje jednak art. 19a, w którym powyższe rozróżnienie nie występuje.

Dowolność w doborze mierników i brak obowiązkowych, szczegółowych regulacji z zakresu ujawniania informacji niefinansowych powoduje sytuację, w której to spółka w pełni decyduje o doborze ujawnianych wskaźników i sposobach ich interpretacji, co prowadzić może do przedstawiania w raportach informacji mało istotnych dla odbiorców, a pomijania tych istotnych (Waniak-Michalak 2017a, s. 103).

Dyrektywa nie odpowiada jednoznacznie na powyższe i podobne pytania, w kontekście specyfiki jednostki nie rozróżniając obowiązków sprawozdawczych. Branża, w której jednostka działa, ma kluczowe znaczenie w ujawnianiu informacji niefinansowych. Nikt nie jest bowiem zainteresowany polityką ochrony środowiska w instytucjach finansowych, ani zachowaniem parytetów w jednostkach górniczo-wydobywczych, natomiast odwrotnie już być może.

Przykładowo, zakłady ubezpieczeniowe raportujące informacje niefinansowe robią to tylko wyłącznie z powodów wizerunkowych, ponieważ aspekty środowiskowe i społeczne nie wpływają na ich na działalność, ale pomimo tego tworzą one raporty zawierające informacje niefinansowe, aby być postrzeganymi jako wiarygodne (Lament 2017, s. 64). Poza tym wyraźnie widać, że ujawniane informacje niefinansowe różnią się zależnie od branży, w której jednostka działa (Zyznarska-Dworczak 2016b, s. 527).

Dodatkowo niektóre spółki ujawniają informacje niefinansowe na dany temat w formie wskaźników liczbowych, a inne ograniczają się jedynie do opisu sytuacji. Ponadto, jak wynika z badania przeprowadzonego przez H. Waniak-Michalak podmioty ujawniające informacje niefinansowe często ograniczają się jedynie do mierników nakładów nie przedstawiając mierników efektywności, tzn. nawet jeżeli występują relacje przyczynowo-skutkowe między ujawnianymi informacjami niefinansowymi to nie są one ujawniane (2017a, s. 103, 107).

Powyższe rozważanie skłania do postawienia pytania: jeżeli ujawnianie informacji niefinansowych ma służyć celom reklamy i marketingu, a nie być wyrażeniem lub uzupełnieniem rachunkowości to dlaczego na siłę umiejscawia się przepisy o ich ujawnianiu w ramach przepisów dotyczących rachunkowości?

Autor rozprawy postuluje, aby zapewnić informacjom niefinansowym cechy jakościowe informacji pochodzących z rachunkowości, które zostały omówione w porozdziale 2.2., a więc zadbać o to aby były one przejrzyste, przydatne, użyteczne dla interesariuszy i porównywalne podobnie jak informacje finansowe i w ten sposób powiązać je bliżej z rachunkowością i innymi informacjami ujawnianymi w jej ramach. Tylko w ten sposób ujawnienia informacji niefinansowych mogą się stać pełnoprawnym uzupełnieniem informacji pochodzących z klasycznej rachunkowości finansowej.

Ujawnienia informacji niefinansowych mogą dostarczyć interesariuszom konkretnych informacji – np. o strukturze zatrudnienia, czy niefinansowych wskaźnikach wyników związanych z daną działalnością, ale tylko przy zapewnieniu tym informacjom odpowiednich cech jakościowych.

Problem z działalnością Komisji Europejskiej polega na całkowitym odwróceniu koncepcji odpowiedzialności społecznej biznesu i opartej na niej sprawozdawczości zintegrowanej, jako konceptu dobrowolnego i nieprzymuszonego ujawnienia przez jednostki części pozytywnych informacji niefinansowych, która zgodnie z koncepcją CSR powinna przynieść jednostce wymierne korzyści w przyszłości. Dyrektywa zamiast tego ustawia społeczeństwo w roli "spowiednika" dużych jednostek interesu publicznego, które z kolei zostaną przymuszone do ujawnień wszystkich informacji wymaganych w dyrektywie, a więc także tych negatywnych, których ujawnienie mogłoby zaszkodzić danej jednostce. Zamiast dobrowolnych ujawnień części

jednostek, kierowanych wolą zarządu jednostek i pokazania ich jednostek w pozytywnym świetle względem konkurencji, wymusza się od pewnego pułapu zatrudnienia wszystkie ujawnienia prowokując zarządy jednostek do myślenia o tym jak od narzuconych nowych obowiązków uciec i dokonać wszelkich starań, aby nie stać się pod żadnym pozorem podmiotem dyrektywy. W skrajnym przypadku priorytetem zarządzających spółkami (od którego będzie zależeć ich wynagrodzenie) nie będzie przede wszystkim wzrost przyszłych zysków, wzrost wartości przedsiębiorstwa, czy sukces kampanii marketingowej w myśl CSR, a ustalenie takiej struktury zatrudnienia, która przy zatrudnieniu na pełne etaty wynoszącym 499,(9) pracownika zapewni zbliżoną wydajność spółki co przed wejściem w życie unijnej dyrektywy. W końcu koszt ustalenia takiej struktury zatrudnienia (np. poprzez podział jednostki) może okazać się dużo mniejszy niż ponoszenie rok do roku kosztów wywiązania się z obowiązków sprawozdawczych narzucanych na jednostkę w zakresie ujawnień informacji niefinansowych. Dla przedsiębiorstwa uznanego za "jednostkę interesu publicznego" różnica pomiędzy średniorocznym zatrudnieniem 499,(9) osoby, a 500 osób może być liczona w setkach tysięcy euro.

A. Kamela-Sowińska zaznacza, że spółki ujawniające informacje niefinansowe stają przed wieloma problemami, między innymi ze względu na nowość obowiązku ich ujawniania. Podważa się zasadność ujawniania informacji niefinansowych w mechanizmach rynkowych, nakładanie kolejnej grupy nakazów prawnych na jednostki i czas kryzysu gospodarczego, w którym to następuje (2015c, 987-989).

Pozostawiony spółce w dyrektywie wybór formy i metody ujawnień daje bardzo duże możliwości subiektywnego ujawniania informacji niefinansowych i wykorzystywania ich jako narzędzia marketingu. Ponadto należy rozważyć sytuację, w której jednostka odmówi publikacji wymaganych prawem informacji niefinansowych ze względu na fakt, iż będą one stanowić ujawnienie tajemnicy handlowej spółki.

W samych przepisach nałożonych na jednostki nie ma bowiem żadnej zdefiniowanej kary za brak ujawnień informacji niefinansowych (Kamela-Sowińska 2015c, 987-989) (Fijałkowska 2016a, s. 34-35). Z tego względu informacje niefinansowe ujawnianie pod przymusem prawnym nigdy nie będą równie przydatne interesariuszom, co informacje niefinansowe ujawniane dobrowolnie.

Zgodnie z zasadą „stosuj lub wyjaśnij” (*comply or explain*) niedostosowanie się do przepisów Dyrektywy będzie wymagać od jednostki jedynie wyjaśnień dotyczących przyczyn nieujawniania wymaganych informacji (Jaworska 2016, s. 110).

Zawsze należy pamiętać o tym, iż rzeczywistość gospodarcza jest dużo bogatsza od przepisów prawa, które ją regulują przez co jednostka zawsze ma możliwość dokonywania pewnego wyboru w granicach nieokreślonych dokładnie prawem (Śnieżek i Wiatr, s. 46). Zdaniem autora nie zwiększa to jednak przejrzystości ujawnianych informacji.

Zdaniem FEE jednostki powinny mieć możliwość decyzji o tym, które z kwestii CSR mają kluczowe znaczenie dla prowadzonej przez nie działalności i powinny zostać ujawnione. Należy przy tym zapewnić jakość i porównywalność tych ujawnień (FEE 2016, s. 2).

Pozytywem jest z kolei na pewno fakt, iż dyrektywa ws. ujawniania informacji niefinansowych znacząco zmieniła postrzeganie koncepcji CSR i sprawiła, że uznano na świecie występujący globalny trend raportowania informacji o społecznej odpowiedzialności. Przed wejściem w życie dyrektywy za główny wyraz koncepcji CSR uznawano powszechnie standardy GRI (Krasodomska 2015, s. 78). Kolejną korzyścią wejścia w życie dyrektywy może być zwiększenie przejrzystości spółek i zapewnienie większej porównywalności ujawnianych przez nie informacji (Fijałkowska 2016a, s. 33).

Przed wejściem w życie dyrektywy krytykowano w literaturze brak jednolitego wzorca dotyczącego sprawozdania zintegrowanego i ujawnianych w nich informacji niefinansowych, który mógłby zapewnić porównywalność raportów rocznych (Garstecki 2015, s. 503-504). Powstawały także monografie i opracowania takie jak opracowanie J. Samelaka praktycznie w całości poświęcone powyższemu zagadnieniu, w którym opisano modelowy wzorzec ujawnień informacji w ramach sprawozdawczości zintegrowanej (2013).

Zagadnienie sprawozdawczości zintegrowanej jest bardzo mocno powiązane z dyrektywą ws. ujawniania informacji niefinansowych, ponieważ podmioty ujawniające informacje wymagane dyrektywą w ramach systemu sprawozdawczości zintegrowanej są zwolnione z publikowania drugi raz tych samych informacji w ramach odrębnego sprawozdania z informacji niefinansowych.

J. Fijałkowska podaje m.in., że jednym z problemów związanych z wejściem w życie dyrektywy będzie potrzeba wyznaczenia osób odpowiedzialnych za stworzenie nowego raportu z informacji niefinansowych. Ponadto powstanie debata nad możliwą formą tego raportu, której Dyrektywa nie charakteryzuje w jednoznaczny sposób. Kolejnym problemem może być konieczność dopasowania systemu rachunkowości w danej spółce, ponieważ dotychczas istniejący w niej system może nie być w stanie podołać nowym obowiązkom sprawozdawczym, co z kolei spowoduje wzrost kosztów rachunkowości w danej spółce (Fijałkowska 2016a, s. 35). Należy w tym miejscu zaznaczyć, że istnieje możliwość zarówno wystąpienia jednorazowego istotnego kosztu wdrożenia w spółce nowego systemu rachunkowości, jak i możliwość trwałego, istotnego dla spółki wzrostu miesięcznych kosztów systemu rachunkowości związanych chociażby z wypłatą premii/wyższych wynagrodzeń osobom odpowiedzialnym za jego obsługę. Ponadto w przypadku spółek działających na wolnym rynku, tj. niezdolnych do dalszej podwyżki wynagrodzeń dla pracowników swojej księgowości ze względu na brak możliwości podniesienia ceny swoich produktów, obowiązkiem obsługi nowego, rozszerzonego systemu rachunkowości mogą zostać obarczeni dokładnie ci sami pracownicy, którzy byli obarczeni obowiązkiem obsługi

starego systemu bez wzrostu premii/wynagrodzenia danego pracownika. W związku z powyższym, ze względu na ograniczone możliwości pracy pracowników księgowości, zdaniem autora istnieje ryzyko obniżenia jakości pracy w księgowości, co przyczyni się do zmniejszenia wydajności pracowników księgowości odpowiedzialnych za obsługę nowego systemu.

J. Fijałkowska zwraca jednak uwagę, że obowiązek dodatkowego raportowania może wiązać się z dodatkowymi korzyściami dla samej spółki (2016a, s. 34) (co jest zgodne z koncepcją CSR opisaną przez autora w rozdziale 1 rozprawy – przyp. autora). Korzyści te mogłyby być na tyle wysokie, aby w pełni skompensować wzrost dodatkowych kosztów związanych z wdrożeniem w życie dyrektywy i w ten sposób przyczynić się do wzrostu wartości przedsiębiorstwa.

W sytuacji założenia, że wszystkie podmioty na działające na rynku ujawniałyby informacje niefinansowe w ramach koncepcji CSR, to zgodnie z tą koncepcją wszystkie podmioty uzyskiwałyby dodatkowe korzyści związane z wdrożeniem w życie koncepcji CSR. Zdaniem autora jest to założenie błędne, ponieważ ilość pieniędzy pozostających w obiegu na rynku oraz popyt na dane dobra jest stały i niezależny od decyzji danej jednostki. Jednostka stosująca w praktyce koncepcję CSR pozyska korzyści i dodatkowy popyt na własne dobra dzięki temu, że marketingowo ukaże się w świetle lepszym niż podmioty niestosujące koncepcji CSR, a więc odbierając korzyści innym podmiotom. W sytuacji w której wszystkie podmioty będą zmuszone prawem do stosowania koncepcji CSR, żaden z podmiotów nie osiągnie z pomocą koncepcji CSR przewagi konkurencyjnej nad pozostałymi uczestnikami rynku. Oznacza to, że suma korzyści wszystkich przedsiębiorstw na rynku pozostanie stała, a zwiększy się tylko koszt raportowania spółek (od 8 000 euro do nawet 604 000 euro zależnie od rozmiaru przedsiębiorstwa (Lament 2017, s. 64)). Na sytuacji nie skorzystałoby zdaniem autora społeczeństwo zalane szumem subiektywnej, mało przejrzystej, narracyjnej informacji niefinansowej. Jedynym korzystającym podmiotem byłaby osoba sporządzająca raport CSR, która miałaby podniesione wynagrodzenie w zamian za przerzucenie na nią większej ilości obowiązków, tj. pod warunkiem, że faktycznie jej wynagrodzenie zostałoby podniesione lub zatrudniono by nowe osoby wyłącznie do obsługi i tworzenia raportów CSR.

Oczywiście na razie dyrektywa wymusza ujawnienia tylko na małej grupie podmiotów (największych jednostek działających na rynku). W myśl koncepcji CSR docelowo korzyści przepłyną więc w kierunku tych podmiotów, co zdaniem autora rozprawy może sprzyjać monopolizacji rynku. Należy zaznaczyć, że monopolizacja rynku wystąpi tylko i wyłącznie w sytuacji, w której koncepcja CSR zadziała w praktyce.

Podobnie zauważa J. Fijałkowska zauważając istnienie postulatów „odchudzenia raportowania”. Sprawozdania finansowe, a także raporty CSR miewają po kilkaset stron i użytkownik i tak nie jest tych wszystkich informacji w stanie przeczytać i podjąć na ich podstawie decyzji (2016b, s. 120).

Warto tutaj poruszyć, że uproszczenia sprawozdawczości we współczesnym prawodawstwie są dozwolone dla małych jednostek. W. Gos opisując uproszczenia rachunkowości zaznacza, że dozwolone prawem dla małych jednostek uproszczenia rachunkowości zawarte w przykładowo ustawie o rachunkowości nie powodują istotnego zmniejszenia pracochłonności księgowych, ponieważ główną dodatkową pracochłonność i tak generują różnice pomiędzy prawem podatkowym, a ustawą o rachunkowości. Dlatego właśnie dyskusja dotycząca uproszczeń w rachunkowości nie powinna się opierać na uproszczeniach w sprawozdawczości, a raczej w uproszczeniach prawa podatkowego i metod wyceny aktywów i pasywów (2014, s. 31-32).

W przepisach ustawy o rachunkowości pozwala się na uproszczoną formę bilansu i rachunku zysków i strat dla spółek spełniających 2 z 3 warunków: średnie zatrudnienie w przeliczeniu na pełne etaty 50 osób, suma bilansowa o równowartości 2 mln euro oraz przychody netto ze sprzedaży w kwocie równowartości 4 mln euro. Podobny limit i ograniczenie spełnienia 2 z 3 warunków zastosowano w odniesieniu do obowiązku badania przez biegłego rewidenta i idącym za tym obowiązkiem sporządzania rachunku przepływów pieniężnych i zestawienia zmian w kapitale własnym. W tym przypadku ograniczeniami są: zatrudnienie 50 osób w przeliczeniu na pełne etaty, suma bilansowa o wartości 2,5 mln euro oraz przychody netto ze sprzedaży w kwocie 5 mln euro (Nowak 2008, s. 68-69). Kryteria sumy bilansowej, przychodów netto ze sprzedaży i liczby zatrudnionych zostały uznane powszechnie za obiektywną miarę wielkości spółek (Nowak 2014, s. 312) i znajdują się zarówno w polskiej ustawie, jak i w dyrektywach unijnych.

Ustawa o rachunkowości i ogólnie rachunkowość w Polsce podlega zmianom idącym w dwóch przeciwnych kierunkach. Jak zauważa W. Gos jednocześnie postuluje się potrzebę uproszczeń w rachunkowości, jak i potrzebę poszerzania jej zakresu (2014b, s. 62).

Najbardziej obszerne regulacje w zakresie rachunkowości i sprawozdawczości finansowej spółek w Unii Europejskiej nakładano z pomocą dyrektyw na duże spółki giełdowe pozostawiając regulacje dla małych spółek w uproszczonym zakresie. Jest to zrozumiałe ponieważ możliwości tworzenia informacji i ich potrzeby informacyjne są dużo bardziej ograniczone w porównaniu do dużych spółek giełdowych (Nowak 2014, s. 310).

Zdaniem autora problem jest dużo głębszy i istniałaby możliwość dalszego poszerzania zawartości raportów rocznych, ale jednocześnie z zapewnieniem dużo większej przejrzystości zawieranych w raportach informacji. Gdyby raport roczny wypełniany był przez pracowników księgowości w przygotowanym do tego ogólnym formularzu (przygotowanym np. przez organy administracji państwowej), to pomimo olbrzymiej zawartości i zawarcia w nim również informacji niefinansowych, czy szerzej informacji narracyjnych pozostałby on przejrzysty i dzięki temu przydatny dla interesariuszy, dla których mógłby on być udostępniany w formie arkusza kalkulacyjnego o stałej, ogólnie określonej formie. Zwiększyłoby to nie tylko przejrzystość,

ale także porównywalność informacji zawieranych w raportach. Dowodem możliwości takiego rozwiązania jest fakt, iż informacje o spółkach giełdowych są w formie podobnych formularzy publikowane na stronach domów maklerskich i na portalach giełdowych (np. stooq.pl albo bossa.pl), gdzie w poszczególnych zakładkach osoba zainteresowana ma możliwość przejrzania zarówno informacji liczbowych (np. poszczególne wskaźniki finansowe i wielkości ze sprawozdań finansowych), jak i narracyjnych (np. profil jednostki, treści komunikatów, czy informacje o akcjonariacie) Jest to możliwe do wykonania, ale nie przez Unię Europejską, a poszczególne kraje członkowskie. Dyrektywa bowiem zupełnie nie ingeruje w formę sprawozdania, co sprawia że to w gestii kraju członkowskiego leży inicjatywa na rzecz zwiększania przejrzystości raportów rocznych²⁰.

2.4. Implementacja dyrektywy ws. ujawniania informacji niefinansowych do prawa krajowego

Ze względu na specyfikę prawa unijnego, dyrektywa musi zostać wdrożona do prawa państwa członkowskiego. Tak było także w przypadku dyrektywy ws. ujawniania informacji niefinansowych. Komisja Europejska dała czas państwom członkowskim na wprowadzenie nowych przepisów do 6 grudnia 2016 r., tak aby przepisy mogły obowiązywać od 1 stycznia 2017 roku (Komisja Europejska 2014, art. 4) (Ministerstwo Finansów 2014b).

Obowiązującą w Polsce nadrzędną regulacją z zakresu rachunkowości narzucającą na przedsiębiorstwa prawnie ujawnienia informacji o swojej działalności jest ustawa z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości z kolejnymi zmianami. UoR w poszczególnych rozdziałach reguluje m.in. kwestie prowadzenia ksiąg rachunkowych, inwentaryzacji, wyceny aktywów i pasywów, łączenia się spółek, a także sporządzania sprawozdań finansowych, czy szerzej raportów rocznych. Przykładowo kwestie takie jak łączenie się spółek zostały dodane do UoR wraz z upływem czasu. Od czasu do czasu pojawia się konieczność aktualizacji Ustawy w odniesieniu do zmian rzeczywistości gospodarczej lub zmian prawa unijnego i tak też stało się ze względu na nowe wymogi ujawniania informacji niefinansowych.

18 maja 2015 roku na stronie Ministerstwa Finansów opublikowana została ankieta w ramach pre-konsultacji związana z tematem wdrożenia dyrektywy ws. ujawniania informacji niefinansowych w Polsce. Odpowiedzi do ankiety były zbierane do 19 czerwca 2015 r. Pytania

²⁰ Nie sposób nie zauważyć podobieństwa do sytuacji w przypadku informacji finansowych, gdzie regulacje międzynarodowe (MSSF) nie ingerują w formę sprawozdania finansowego – formę elementów sprawozdania finansowego (np. bilansu) ustalają dopiero krajowe regulacje. W. Gos podobnie wskazuje, że dyrektywy unijne dotyczące rachunkowości zawierają jedynie zasady sporządzania sprawozdań, natomiast aby przepisy dotyczące rachunkowości były kompletne muszą one zawierać także zasady gromadzenia dokumentacji, sposobu prowadzenia ksiąg i innych elementów wchodzących w skład zakresu rachunkowości. Na razie wymagane jest w związku z tym istnienie krajowych ustaw o rachunkowości (2014b, s. 68-70).

zawarte w ankiecie miały za zadanie pomóc odpowiedzieć na pytania dotyczące ówczesnego stanu ujawniania informacji niefinansowych w sposób dobrowolny (w tym określić koszty związane z ich ujawnianiem) oraz zebrać opinie stron zainteresowanych, czyli interesariuszy oraz samych spółek, które mogą zostać objęte nowymi obowiązkami raportowania informacji niefinansowych. Co ważne, ankietę dotyczyła tylko i wyłącznie informacji niefinansowych, w ogóle nie poruszając tematu informacji na temat różnorodności, ponieważ Unia Europejska nie pozostawiła żadnych opcji wyboru dla krajów członkowskich w tym zakresie (Ministerstwo Finansów 2015a).

Odpowiedzi do ankiety zostały upublicznione 7 września 2015 roku na stronie Ministerstwa Finansów. W części ankiety dla inwestorów udział w badaniu wzięło 13(!) podmiotów: 4 jednostki z sektora usług audytorskich, 3 jednostki z sektora wydobywczego i logistycznego oraz 6 podmiotów z pozostałych sektorów (podmioty świadczące usługi doradcze oraz organizacje pozarządowe), zaś w części dla spółek wzięły udział 43 podmioty (z czego 3 wypełniły także część dla inwestorów): 10 jednostek sektora bankowego oraz 33 podmioty z sektorów wydobywczego, energetycznego, transportowego, budowlanego, telekomunikacyjnego, handlowego i ubezpieczeń. Były to 1 spółka niebędąca w grupie kapitałowej, 17 jednostek dominujących, będących równocześnie spółkami zależnymi oraz 20 jednostek najwyższego szczebla (grupy kapitałowe) (Ministerstwo Finansów 2015b, s. 3, 9).

W sumie w badaniu wzięły więc udział 53 podmioty. Ankietę cechowała się skrajnym brakiem zainteresowania wśród inwestorów i jest całkowicie pozbawiona głosu tzw. "społeczeństwa", czyli głosów chociażby inwestorów indywidualnych, czy innych interesariuszy, dla których z założenia ta dyrektywa i ta nowelizacja ustawy o rachunkowości miały zostać wprowadzone. Zdaniem autora błędem Ministerstwa Finansów był jakkolwiek brak promocji ankiety w mediach, czy mediach społecznościowych, co znacznie mogłoby podnieść rangę ankiety i wyników z niej osiągniętych. Zamiast tego w ankiecie wzięły udział jedynie podmioty, których nowelizacja ustawy o rachunkowości dotknęła w sposób bezpośredni, tzn. te podmioty, które będą obarczone kosztem jej wdrożenia i ujawnienia informacji niefinansowych. Choć na podstawie ankiety nie należy, zdaniem autora, wyprowadzać daleko idących wniosków to pozwala ona rozeznaczyć się w otoczeniu spółek i tym jak same spółki postrzegają nowe obowiązki sprawozdawcze.

W pierwszej części ankiety zadano 9 pytań dla inwestorów (pytania od 2 do 10). Aż 11 z 13 podmiotów odpowiedziało, iż korzysta z informacji niefinansowych przy podejmowaniu decyzji inwestycyjnych. Również 11 z 13 podmiotów wskazało, iż zamierza korzystać z informacji niefinansowych w większym stopniu, przy czym 5 podmiotów dodatkowo wskazało, iż zależy to od jakości ujawnianych informacji. 10 z podmiotów wskazało, że prawnie wymagane powinno być weryfikowanie informacji niefinansowych przez podmioty świadczące usługi atestacyjne. Wszystkie 13 podmiotów zaznaczyło jednakże, że w przypadku braku weryfikacji informacji

i tak będą one przynajmniej częściowo uwzględniane przy podejmowaniu decyzji inwestycyjnych. 9 podmiotów wyraziło zdanie, iż jednostki powinny mieć możliwość pominięcia ujawnień w przypadku uzasadnienia takiego pominięcia w sytuacji, w której przykładowo informacje dotyczą przedmiotu toczących się negocjacji (Ministerstwo Finansów 2015b, s. 1-3).

Z powyższej wynika, w zgodzie z teorią interesariusza, iż interesariusze są zainteresowani weryfikacją ujawnianych informacji niefinansowych i korzystają z nich w podejmowaniu decyzji inwestycyjnych. Liczba respondentów wyklucza jednak udowodnienie w dużym prawdopodobieństwie, że wyniki ankiety pokrywają się ze zdaniem większości inwestorów na polskim rynku. Dalsza część ankiety w części dla inwestora dotyczyła zastosowania możliwości ujawnienia informacji niefinansowych w osobnym sprawozdaniu, jednakże podmioty udzielające odpowiedzi nie były zgodne co do kierunku jaki miałyby w tym zakresie przyjąć nowelizacja UoR, w związku z czym autor niniejszej rozprawy nie widzi konieczności zawarcia tychże odpowiedzi w niniejszej dysertacji.

Dużo bardziej obszerna część ankiety (dla spółek) zawierała 18 pytań dla podmiotów objętych przepisami nowej dyrektywy ws. ujawniania informacji niefinansowych. Ze względu na liczbę respondentów autor uważa, że warto przeanalizować udzielone w tej części odpowiedzi.

Jedynie 44% podmiotów-responentów odpowiedziało, że obecnie ujawnia informacje niefinansowe w formie raportów CSR w sposób dobrowolny, zaś 23% raportowało je od przeszło 5 lat, z czego 79% z nich ujawnia informacje w ramach standardów GRI, które ponownie, jak dowodzi tego ankieta, są najpopularniejszymi standardami dla ujawnień informacji niefinansowych w Polsce.

Z podmiotów ujawniających informacje w ramach raportów CSR zaledwie 47% publikuje raporty nieprzekraczające 100 stron, co dowodzi obszerności współczesnych raportów rocznych spółek. Połowa podmiotów w ankiecie sporządzając raporty niefinansowe korzysta z usług podmiotów zewnętrznych natomiast połowa sporządza je we własnym zakresie.

Bardzo ważną częścią ankiety jest oszacowanie kosztorysu sporządzenia raportu CSR. Jak wynika z ankiety w przypadku sporządzenia raportu we własnym zakresie koszt ten waha się w przedziale od 5 tys. zł do 150 tys. zł (przy koszcie średnim na poziomie 81 tys. zł i medianie wynoszącej 100 tys. zł), zaś w przypadku wykorzystania usług podmiotów zewnętrznych przedział wynosi od 15 tys. zł do 300 tys. zł (przy koszcie średnim 113,75 tys. zł i medianie 100 tys. zł) Należy podkreślić, że nie podano przy okazji w wynikach ankiety powyższych kwot w relacji do wielkości samych respondentów (ich sumy bilansowej, bądź przychodów netto) w tabeli, ponieważ dzięki temu być może dałoby się wskazać na pozytywną korelację kosztów sporządzenia raportu do wielkości spółki ją sporządzającej. Przedział podany w ankiecie daje oczywiście wyobrażenie o skali kosztów, nie pozwala jednak

na wskazanie przyczyn ich powstawania. Można jedynie wskazać, iż wykorzystanie w tworzeniu raportu podmiotów zewnętrznych podnosi nieznacznie koszty stworzenia takiego raportu.

Kolejną istotną częścią ankiety jest część dotycząca obowiązkowej weryfikacji przez biegłego rewidenta. Tylko 40% podmiotów zdecydowało o dobrowolnym poddaniu ujawnionych informacji niefinansowych weryfikacji. 25% respondentów wprost wskazało, że nie decyduje się na weryfikację ze względu na dodatkowe koszty a kolejne 30% wskazało, że nie podda informacji weryfikacji dopóki nie nastąpi taka potrzeba. Respondenci wskazali, że koszty weryfikacji raportu niefinansowego oscylują w granicach od 20 tys. zł do nawet 70 tys. zł w przypadku wykorzystania renomowanej firmy dokonującej weryfikacji zgodnie ze standardami międzynarodowymi. Mowa jest o dodatkowym koszcie weryfikacji, tj. kwocie weryfikacji raportu rocznego bez zawarcia w nim informacji niefinansowych. Jest to więc olbrzymi dodatkowy koszt sięgający od 20-50% kosztu sporządzenia całego raportu niefinansowego.

Respondenci są w większości zgodni co do zawarcia możliwości ujawnień w osobnym raporcie poza sprawozdaniem działalności (68% spółek-respondentów) i niemal jednogłośnie zgodne co do możliwości pominięcia niektórych informacji w raporcie będących m.in. przedmiotem toczących się negocjacji (93,18%). Jak wynika z badania ankietowego jednostki w większości sprzeciwiają się obowiązkowej weryfikacji informacji niefinansowych (73% respondentów). Autor przypuszcza, że nie sprzeciwiają się temu rozwiązaniu podmioty, które dobrowolnie dokonywały weryfikacji tych raportów. Co istotne 75% spółek wskazało, iż obowiązkowość badania poskutkowałaby natychmiastowym zmniejszeniem jego treści, ponieważ spółki byłyby w ten sposób zniechęcone do publikacji dodatkowych informacji niefinansowych ze względu na wzrost kosztów badania (Ministerstwo Finansów 2015b, s. 3-9).

Tuż przed wejściem w życie zmian prawnych związanych z wprowadzeniem Dyrektywy raporty społeczne publikowało około 40 podmiotów (z czego około połowę stanowiły spółki giełdowe). Stworzenie raportu określonego w Dyrektywie wymaga zaangażowania około 50 osób i średnio wymaga określenia około 100 wszelkiego rodzaju wskaźników (Fijałkowska 2016b, s. 199). Z badania przeprowadzonego przez Ministerstwo Finansów w ramach pre-konsultacji wynika ponadto, że utworzenie takiego raportu wiąże się z dodatkowym kosztem w kwocie 100 tys. zł i więcej (np. w przypadku zlecenia utworzenia raportu zewnętrznemu podmiotowi koszt rośnie do około 300 tys. zł), co zdaniem autora może być kwotą bardzo istotną dla danej spółki. Dokonajmy prostej kalkulacji: jeżeli spółka zatrudnia przynajmniej 500 osób to może być podmiotem Dyrektywy; jeżeli koszt utworzenia raportu o informacji niefinansowej przy zleceniu spółce zewnętrznej stanowi koszt przynajmniej 300 tys. zł, oznacza to koszt 600 zł w przeliczeniu na jeden etat. Dla niektórych przedsiębiorstw ta różnica, wydawałaby się niewielka, może zdaniem autora, zaważyć na decyzji o zmianie struktury zatrudnienia, poprzez zmniejszenie liczby etatów i ograniczenie działalności danej jednostki w celu zaprzestania bycia podmiotem

zobowiązany do ujawniania informacji niefinansowej lub odwrotnie, czyli zwiększenia zatrudnienia i rozszerzenia działalności w celu uzyskania pokrycia na wydatek związany ze stworzeniem i ujawnieniem powyższego raportu. Koszt ten może zostać uznany za istotny z punktu widzenia spółki. Wielkie korporacje o obrotach i sumie aktywów idących w dziesiątki, czy setki milionów złotych mogą w ogóle nie odczuć w kosztach wymogu ujawniania dodatkowych informacji, ale zdaniem autora to właśnie graniczne i wyjątkowe sytuacje są miękkim punktem dyrektyw Komisji Europejskiej, w tym dyrektywy ws. ujawniania informacji niefinansowych.

Kolejny koszt stanowi samo badanie przez biegłego rewidenta, którego koszt oszacowano na od 20 do 70 tys. zł (Fijałkowska 2016b, s. 120). Choć dyrektywa nie narzuca obowiązku badania raportu z informacji niefinansowej na spółkę to istnieje możliwość narzucenia obowiązku badania takiego sprawozdania w wyniku decyzji państwa członkowskiego UE. W tej sytuacji koszt utworzenia raportu uległby dalszemu zwiększeniu.

W ramach niniejszej dysertacji autor przeprowadzi analizę sejmowego Druku nr 1045 z 17 listopada 2016 r. projektu ustawy o zmianie UoR z projektami aktów wykonawczych. Druk ten stanowi podstawę nowelizacji UoR w związku z wdrożeniem przepisów unijnych o obowiązkowym ujawnianiu informacji niefinansowych oraz informacji o różnorodności. Analiza będzie zawierać wskazania elementów różnicujących omówioną wcześniej w pracy dyrektywę ws. informacji niefinansowych i nowelizację ustawy o rachunkowości, która stanowi reinterpretację tejże dyrektywy na gruncie prawa polskiego i w warunkach polskich.

Art. 49, ust. 3 ustawy o rachunkowości nakazywał dotychczas raportować w sprawozdaniu z działalności jedynie wskaźniki finansowe i niefinansowe, łącznie z informacjami dotyczącymi zagadnień środowiska naturalnego i zatrudnienia, a także dodatkowe wyjaśnienia kwot pochodzących ze sprawozdania finansowego.

Celem nowelizacji ustawy było dostosowanie polskich przepisów do dyrektywy unijnej. Podejście zaproponowane w projekcie implementacji dyrektywy brało pod uwagę, iż informacje niefinansowe są w dużej mierze ujawniane w sposób dobrowolny (np. w ramach RESPECT Index) i powinny być rozwijane na zasadzie trendów rynkowych i kodeksów dobrych praktyk, przez co ustawa nie wprowadza żadnych dodatkowych obowiązków sprawozdawczych ponad obowiązki określone w Dyrektywie, aby nie zwiększać nadmiernie obowiązków sprawozdawczych jednostek (Sejm RP, Druk nr 1045, s. 18-19).

Nowe wymogi raportowania zostały odniesione dla jednostek określonych w art. 3, ust. 1e, pkt. 1-6 UoR, czyli:

- jednostek organizacyjnych działających na podstawie przepisów prawa bankowego, przepisów o obrocie papierami wartościowymi, przepisów o funduszach inwestycyjnych,

a także przepisów o działalności ubezpieczeniowej i reasekuracyjnej, przepisów o organizacji i funkcjonowaniu funduszy emerytalnych,

- jednostek zamierzających ubiegać się albo ubiegających się o zezwolenie na wykonywanie powyższych czynności,
- emitentów papierów wartościowych, które zostały dopuszczone, zamierzające się ubiegać lub ubiegające o ich dopuszczenie do obrotu na jednym z rynków regulowanych Europejskiego Obszaru Gospodarczego,
- emitentów papierów wartościowych dopuszczonych do obrotu w ramach alternatywnego systemu obrotu,
- krajowych instytucji płatniczych,
- instytucji pieniądza elektronicznego

– które ponadto są spółkami kapitałowymi, spółkami komandytowo-akcyjnymi lub takimi spółkami jawnymi lub komandytowymi, których wszystkimi wspólnikami są spółki kapitałowe lub spółki komandytowo-akcyjne bądź spółki z innych państw o podobnej do tych spółek formie prawnej, i w roku obrotowym, które ponadto spełniły warunki dotyczące średniorocznego zatrudnienia, sumy aktywów i przychodów netto ze sprzedaży - co istotne warunki te zostały przeliczone z euro na walutę polską i prezentują się w nowelizacji następująco:

- średnioroczne zatrudnienie 500 osób w przeliczeniu na pełne etaty,
- suma aktywów powyżej 85 mln zł lub przychody netto ze sprzedaży w kwocie 170 mln zł.

Dopiero spełnienie powyższych dwóch warunków, przy jednoczesnym zawarciu na powyższej liście jednostek zainteresowania publicznego nakłada na jednostkę obowiązek dodatkowych ujawnień. Co istotne, zgodnie z informacjami Urzędu Komisji Nadzoru Finansowego warunki te spełniało 131 podmiotów (Sejm RP, Druk nr 1045, s. 3-4). Zdaniem autora ostatecznie w 2018 roku ze względu na masowe podziały spółek i restrukturyzację zatrudnienia informacje wymagane nowymi przepisami ujawni dużo mniejsza ilość podmiotów niż pierwotnie zakładał Urząd KNF.

W wyniku nowelizacji do ustawy dopisano art. 49b, który mówi o tym, że oświadczenie na temat informacji niefinansowych (jako odrębnie wydzieloną część sprawozdania z działalności) musi sporządzić każda jednostka będąca spółką kapitałową, spółką komandytowo-akcyjną lub taką spółką jawną lub komandytową, której wszystkimi wspólnikami są spółki kapitałowe, komandytowo-akcyjne, pod warunkiem że w roku obrotowym, za który sporządza sprawozdanie finansowe, oraz w roku poprzedzającym ten rok przekracza następujące wielkości (które również zostały w UoR przeliczone na walutę polską) (Sejm RP, Druk nr 1045, s. 5-6):

- średnioroczne zatrudnienie w przeliczeniu na pełne etaty 500 osób,
- 85 mln zł sumy bilansowej lub 170 mln zł przychodów netto ze sprzedaży.

Zawartość oświadczenia z informacji niefinansowych w ustawie jest całkowicie tożsama z zawartością tego samego oświadczenia w artykule 19a wcześniej omawianej Dyrektywy - co zostało z resztą wykazane przy użyciu tabeli zgodności w Druku nr 1045 (Sejm RP, Druk nr 1045, s. 176-201).

W art. 49b, ust. 8 znalazła się wzmianka o tym, iż jednostka przy sporządzaniu oświadczenia na temat informacji niefinansowych dowolne zasady, w tym własne zasady, krajowe, unijne lub międzynarodowe standardy, wytyczne lub normy. Takie działanie polskiego ustawodawcy utrudni wykonanie celu Komisji Europejskiej polegającego na zwiększeniu porównywalności i przejrzystości sprawozdań niefinansowych. Działanie ustawodawcy jest związane z opinią Ministerstwa Finansów o tym, iż odpowiedzialność społeczna przedsiębiorstw powinna być promowana, a nie wymuszana. Stąd unijne przepisy wdrożono do ustawy o rachunkowości w taki sposób, aby nie wymagać sprawozdawczości pro-forma, ale zachęcać do angażu w rzeczywiste działania odpowiedzialne społecznie. Zdaniem Ministerstwa Finansów nie należy więc narzucać odgórnie standardów i formy raportowania niefinansowego (Anam i Kacprzak (red.), 2016, s. 23). Decyzja ta, choć zrozumiała, to może uniemożliwić stworzenie jednolitego formularza ujawnień, o którym autor pisał w podrozdziale 2.2.

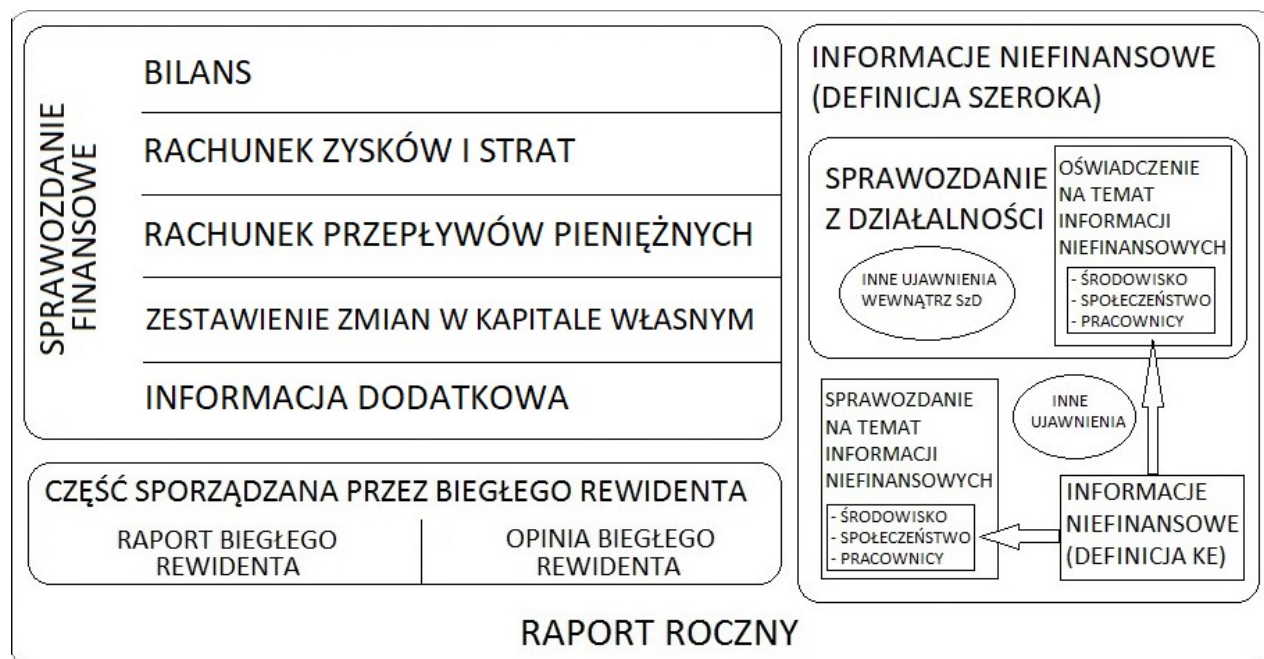
W ustawie w art 49b, ust. 9 pozostawiono możliwość ujawnień informacji niefinansowych w ramach odrębnego sprawozdania na temat informacji niefinansowych znajdującego się poza sprawozdaniem z działalności jednostki. Ustawa jasno precyzuje, że ujawnienia wewnątrz sprawozdania z działalności są ujawniane w ramach oświadczenia z informacji niefinansowych, zaś ujawnienia poza SzD są ujawniane w ramach sprawozdania z informacji niefinansowych. Termin na publikację sprawozdania z informacji niefinansowych to sześć miesięcy od dnia bilansowego (Sejm RP, Druk nr 1045, s. 6-7).

Korzystając z art. 49b, ust. 9 można precyzyjnie określić miejsce ujawnień informacji niefinansowych w raporcie rocznym spółki. Z wykorzystaniem przepisów prawnych i semantyki przedstawionej w rozdziale 1, można nie tylko wskazać miejsce informacji niefinansowych w ramach raportów wokół sprawozdania finansowego w ramach szerszej struktury nazywanej raportem biznesowym, ale także przedstawić je na tle innych elementów sprawozdawczych, których ujawnianie jest wymagane ustawą o rachunkowości.

Na rysunku 2.3. widoczne są informacje niefinansowe w dwóch ujęciach:

- według definicji szerokiej (przyjętej dla celów niniejszej rozprawy doktorskiej i opisanej w rozdziale 1), a więc wszystkich informacji ujawnianych poza sprawozdaniem finansowym i częścią sporządzaną przez biegłego rewidenta,
- według definicji wąskiej (przyjętej przez Komisję Europejską i przyjętej przez UoR), jako informacje dotyczące kwestii pracowniczych, społecznych i środowiskowych.

Rysunek 2.3. pokazuje, iż informacje niefinansowe (zgodnie z wąską definicją Komisji Europejskiej), których ujawnienie jest obligatoryjnie wymagane ustawowo mogą być ujawniane zarówno wewnątrz SzD (w ramach Oświadczenia na temat informacji niefinansowych) lub wewnątrz osobnego sprawozdania poza SzD. Na rysunku oznaczono je jako „Informacje niefinansowe (definicja KE)”. Na rysunku wyraźnie widać także miejsce informacji dodatkowej jako źródła informacji finansowych – bez względu na to czy przyjmujemy szeroką, czy wąską definicję informacji niefinansowych.

Rysunek 2.3. Miejsce informacji niefinansowych w raporcie rocznym (biznesowym) według ustawy o rachunkowości

Źródło: opracowanie własne na podstawie UoR

Podsumowując, termin wdrożenia dyrektywy przez państwa członkowskie do prawa krajowego ostatecznie minął 6 grudnia 2016 roku (Sejm RP 2016, Druk nr 1045, s. 17). Jak wynika ze strony Sejmu druk skierowano do I czytania 18 listopada 2016 roku, I czytanie w ramach komisji odbyło się 30 listopada i zostało sfinalizowane sprawozdaniem komisji (druk 1086), II i III czytanie odbyło się na 32 posiedzeniu Sejmu 14 grudnia 2016 roku i na tym samym posiedzeniu po północy 15 grudnia Sejm głosami 427 posłów (1 osoba przeciw, 1 wstrzymała się od głosu) uchwalił ustawę, po czym tego samego dnia ustawę przekazano Marszałkowi Senatu oraz Prezydentowi. Senat 16 grudnia nie wniósł poprawek, po czym przekazał ostateczną wersję ustawy do podpisania przez Prezydenta. Podpisanie ustawy przez Prezydenta nastąpiło 29 grudnia 2016 roku, a ustawa znalazła się w Dz.U. 2017 r. w poz. 61 (sejm.gov.pl 2016). W ten sposób wykonana została dyrektywa ws. ujawniania informacji niefinansowych i od 1 stycznia 2017 roku podmioty określone w ustawie o rachunkowości

musiały stosować się do nowych przepisów. Zgodnie z przepisami pierwsze raporty niefinansowe sporządzone na podstawie dyrektywy miałyby pojawić się zgodnie z planem w pierwszej połowie 2018 roku.

2.5. Możliwości weryfikacji informacji niefinansowych

Ta część rozprawy poświęcona jest prawnym wymogom i teoretycznym możliwościom weryfikacji informacji niefinansowych.

Podkreśla się fakt, że obok nadzoru i ładu korporacyjnego, weryfikacja raportów powinna być przewodnim czynnikiem zwiększającym stabilność finansową, dzięki zapewnieniu wiarygodnie i prawdziwie przedstawionej kondycji finansowej spółek w informacjach zawartych wewnątrz raportów (Wójcik-Jurkiewicz 2014, s. 170).

Badaniem sprawozdań finansowych zajmują się biegli rewidenci – specjaliści wysokiej klasy będące osobami zaufania publicznego, które przestrzegają zasad etyki zawodowej. Rewidenci działający w ramach podmiotu uprawnionego do badania przeprowadzają weryfikację informacji zawartych w sprawozdaniach. Biegły rewident, czy też audytor jest zobowiązany do zachowania w tajemnicy wszelkich informacji o badanym sprawozdaniu finansowym. Utrzymaniem tajemnicy zobowiązane są także inne osoby, np. personel i asystenci biegłego rewidenta (Świdarska i Więclaw, 2016, s. 49-50).

Zakłada się, że biegły rewident powinien zachować bezstronność i niezależność. Nie może m.in. posiadać udziałów w badanej jednostce, ani przez ostatnie 3 lata być pełnomocnikiem, członkiem organów nadzorczych, zarządzających, administrujących lub być pracownikiem danej jednostki lub z nią powiązanej. Ponadto przez okres 3 lat musi on nie uczestniczyć w sporządzaniu sprawozdania finansowego w danej jednostce, nie osiągnął przez ostatnie 5 lat co najmniej 40% przychodu z tytułu świadczenia usług na rzecz danej jednostki (nie dotyczy pierwszego roku działalności rewidenta). Dalej nie może on być krewnym, powinowatym, ani małżonkiem, lub być związanym z tytułu opieki, przysposobienia lub kurateli z osobą będącą członkiem organów nadzorujących, zarządzających lub administrujących. Nie może on uczestniczyć w podejmowaniu decyzji przez jednostkę (Olchowicz i Tłaczała 2015, s. 478) (Ustawa z dnia 7 maja 2009 r. [...], art. 56).

Celem weryfikacji sprawozdania finansowego jest wyrażenie przez biegłego opinii wraz z raportem o tym, czy zbadane sprawozdanie finansowe jest zgodne z polityką rachunkowości, a także czy rzetelnie i jasno odzwierciedla sytuację majątkową i finansową oraz wynik finansowy jednostki. Wiąże się to z oceną prawidłowości sprawozdania i ksiąg rachunkowych z obowiązującymi zasadami rachunkowości i przepisami prawnymi. W ten sposób z założenia sprawozdanie finansowe staje się wiarygodnym źródłem informacji o jednostce

dla interesariuszy. Nawet badanie nie zapewnia jednak 100% pewności co do bezbłędności sprawozdania finansowego. Badanie pozwala jedynie za pomocą określonych technik i metod pracy audytora na stwierdzenia prawidłowości sprawozdania przy pewnym określonym poziomie istotności, zmniejszając tym samym prawdopodobieństwo błędu (Świdarska i Więclaw, 2016, s. 47-49).

Na podstawie zgromadzonych dowodów badania sprawozdania finansowego biegły rewident formułuje opinię, która może przybrać zgodnie z wytycznymi Krajowej Rady Biegłych Rewidentów cztery różne formy (Świdarska i Więclaw, 2016, s. 51-52):

1. opinii bez zastrzeżeń - w przypadku zebrania wystarczających dowodów na stwierdzenie zgodności sprawozdania z art. 4, ust 1 ustawy o rachunkowości;
2. opinii z zastrzeżeniami – wystawianej w przypadku ograniczeń występujących w trakcie badania, różnic zdań co do sposobu prezentacji, nieprawidłowości lub niekompletności sprawozdania;
3. opinii negatywnej – w przypadku stwierdzenia nieusunięcia nieprawidłowości w sprawozdaniu;
4. odmowy wydania opinii – w przypadku ograniczenia zakresu i metody badania przez jednostkę.

Badaniu przez biegłego rewidenta podlegają zgodnie z UoR sprawozdania finansowe wszystkich banków, zakładów ubezpieczeń i reasekuracji, spółdzielczych kas oszczędnościowo-kredytowych, jednostek działające na podstawie przepisów o obrocie papierami wartościowymi i o funduszach inwestycyjnych, jednostek działających na podstawie przepisów o organizacji i funkcjonowaniu funduszy emerytalnych, spółek akcyjnych (z wyjątkiem tych będących na dzień bilansowy w organizacji), jednostek przejmujących i nowo zawiązanych, jednostek sporządzających sprawozdania finansowe na podstawie MSSF oraz wszystkich pozostałych jednostek spełniających 2 z 3 następujących warunków (Olchowicz i Tłaczała 2015, s. 477):

- średnioroczne zatrudnienie w przeliczeniu na pełne etaty wynoszące co najmniej 50 osób,
- suma aktywów bilansu na koniec roku obrotowego w wartości 2 500 000 euro,
- przychody netto ze sprzedaży towarów i produktów oraz operacji finansowych za rok obrotowy stanowiły równowartość przynajmniej 5 000 000 euro.

Czy istnieją możliwości weryfikacji informacji niefinansowych? Zdaniem autora – tak, ale tylko częściowo. Przykładowo jeżeli spółka ujawni w raporcie kwotę darowizn przekazanych na cele charytatywne, albo kwotę wszystkich zapłaconych podatków według szczebli samorządowych, albo wynagrodzenie minimalne w jednostce to są to informacje niefinansowe, ale wynikające z księgowości, ponieważ są one wyrażone w mierniku pieniężnym. Oznacza to tyle, że obecnie istnieje możliwość przynajmniej częściowej weryfikacji informacji niefinansowych.

Trudności powstają w momencie zawarcia w raporcie informacji wyrażonych liczbowo, procentowo, narracyjnie lub wyrażonych w mierniku pieniężnym, ale niezwiązanych z księgowością. Zarówno sprawozdanie z działalności, jak i nowe sprawozdanie niefinansowe zawierają właśnie takie informacje.

Do 2016 roku sprawozdanie z działalności podlegało ocenie przez audytora (biegłego rewidenta) pomimo, iż nie było częścią sprawozdania finansowego. Zgodnie z krajowymi standardami rachunkowości biegły rewident był zobowiązany do zamieszczenia w opinii z badania sprawozdania finansowego komentarza oceniającego sprawozdanie z działalności. Biegły rewident sprawdzał jedynie kompletność sprawozdania z działalności oraz jego zgodność z informacjami zawartymi w sprawozdaniu finansowym. W przypadku braku kompletności, zgodności lub nie przedstawieniu biegłemu sprawozdania z działalności do dnia zakończenia audytu, fakt ten zostać powinien zawarty w komentarzu biegłego (Maksymik 2012).

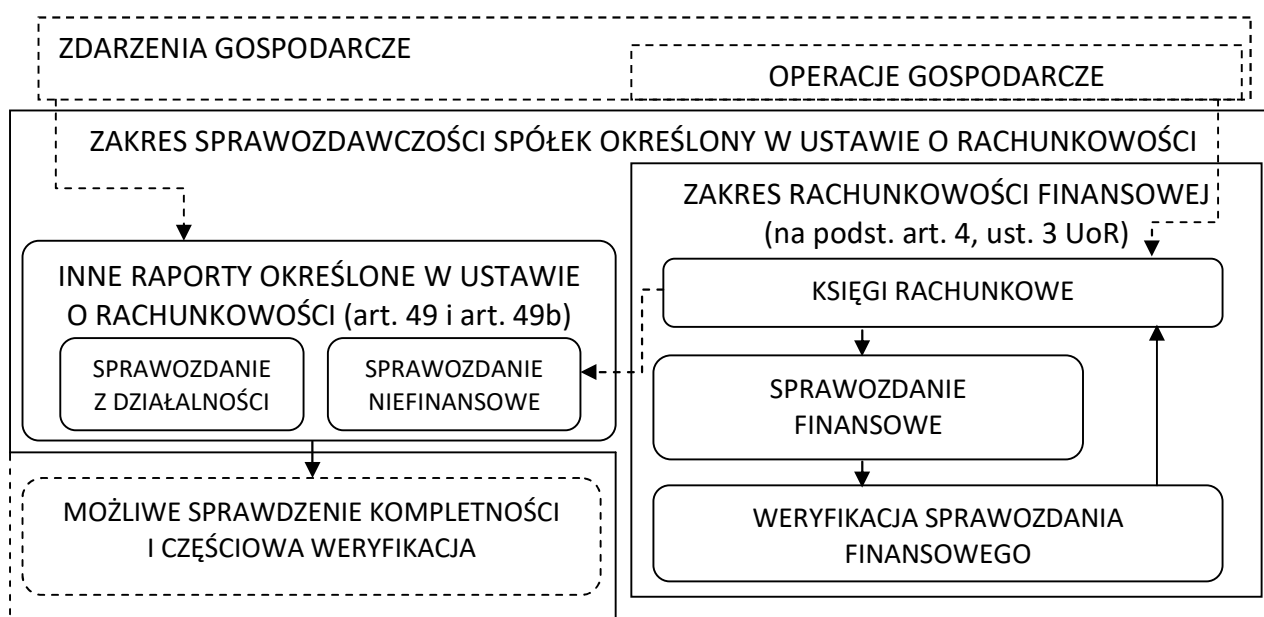
Zapisy dyrektywy ws. ujawniania informacji niefinansowych stanowią, że biegły będzie miał tylko potwierdzić, czy sprawozdanie niefinansowe zostało faktycznie zawarte w raporcie rocznym, a nie będzie zobowiązany do obligatoryjnej weryfikacji jego zawartości. Dyrektywa nie wyklucza jednak weryfikacji dobrowolnej (Fijałkowska 2016a, s. 32-33). W ramach dyrektywy obowiązkiem biegłego rewidenta jest jedynie "sprawdzenie, czy wszystkie informacje wymagane zostały ujęte w sprawozdaniu z działalności jednostki lub odrębnym sprawozdaniu" (FEE 2015, s. 4). Oznacza to, że sprawdzana jest jedynie kompletność raportu niefinansowego, nie zaś jego poprawność.

Po nowelizacji UoR dopisano także w pewnym momencie pkt. 4a, do art. 65, ust. 3, który nakłada na biegłego rewidenta obowiązek zawarcia w opinii biegłego informację o tym czy jednostka sporządziła wymagane oświadczenie z informacji niefinansowych lub sprawozdanie z informacji niefinansowych (Sejm RP, Druk nr 1045, s. 10-11). Należy podkreślić, iż UoR w wyraźny sposób wykluczała obowiązkowość weryfikacji informacji niefinansowych zawartych w tym sprawozdaniu, wyłączając konieczność wskazania przez biegłego rewidenta, czy informacje zawarte w sprawozdaniu lub oświadczeniu z informacji niefinansowych są zgodne z informacjami zawartymi w sprawozdaniu finansowym oraz wyłączając konieczność wskazania w oświadczeniu, czy w świetle wiedzy o jednostce i jej otoczeniu podczas badania stwierdzono istotne zniekształcenia (Sejm RP, Druk nr 1045, s. 10-11).

Jak autor wskazał wcześniej w rozprawie, niektóre państwa (np. Francja, Szwecja) wymuszają na spółkach weryfikację informacji niefinansowych. Obecnie art. 65 ustawy o rachunkowości (który początkowo był zawarty w ustawie) został całkowicie uchylony i nie ma już ani obowiązku weryfikacji, ani sprawdzenia kompletności sprawozdań zawierających informacje niefinansowe. Oczywiście jeżeli jednostka może sobie pozwolić na dodatkowy

wydatek rzędu >20 tys. zł to może ona dobrowolnie przystąpić do weryfikacji informacji niefinansowych. W opinii autora jest to rozwiązanie zdecydowanie najlepsze, ponieważ pozostawia kwestię weryfikacji w ręku otoczenia rynkowego. Jak wskazano wcześniej w niniejszej rozprawie istnieją już w tej chwili przykłady spółek weryfikujących informacje niefinansowe w sposób dobrowolny. Liczba spółek (zwłaszcza giełdowych) decydujących się na weryfikację może stopniowo rosnąć w ramach upowszechniania kodeksu dobrych praktyk.

Na rysunku 2.4. zaprezentowano różnice pomiędzy sprawozdawczością, a rachunkowością finansową określoną w ustawie o rachunkowości w kontekście weryfikacji informacji.

Rysunek 2.4. Zakres sprawozdawczości określony w ustawie o rachunkowości, a zakres rachunkowości finansowej w kontekście weryfikacji

Źródło: opracowanie własne na podstawie UoR

Na rysunku widać, że zakres rachunkowości finansowej określony w art. 4, ust. 3 UoR jest bardzo wąski i odnosi się jedynie do sprawozdań finansowych, tj. ich tworzenia, weryfikacji na podstawie ksiąg rachunkowych i publikowania, to zakres sprawozdawczości jednostki w tej samej ustawie jest szerszy i obejmuje także sporządzenie sprawozdania z działalności i oświadczenia na temat informacji niefinansowych. Jest to zdaniem autora zgodne z przytoczoną wcześniej w podrozdziale 1.4 definicją sprawozdawczości finansowej J. Samelaka, która to sprawozdawczość nie jest współcześnie końcowym produktem rachunkowości, a czymś dużo szerszym niż sama rachunkowość, zbierającym dane także spoza rachunkowości.

Problem przedstawiony na rysunku 2.4. wyraża się w następujący sposób: Pomimo, że niewielka część informacji zawieranych w sprawozdaniach niefinansowych pochodzi z księgowości to brak usystematyzowanych sposobów zbierających te informacje (obok księgowości) i brak usystematyzowanych sposobów ich weryfikacji uniemożliwia ich faktyczną

weryfikację zewnętrzną (a więc sprawdzenie ich prawdziwości przez zewnętrznego audytora). Zamiast tego jedyną możliwością, którą można na tym etapie rozwoju raportowania niefinansowego wymusić prawnie jest przymus sprawdzenia kompletności ujawnień przez biegłego rewidenta, ale na razie nawet ten przymus znalazł się poza ustawą o rachunkowości.

Biegły rewident może skorzystać w badaniu z systemu kontroli wewnętrznej danej jednostki (Świdarska i Więclaw, 2016, s. 51). Weryfikacja informacji niefinansowych jest więc pomimo wskazania powyższych trudności teoretycznie możliwa.

Obowiązki biegłego rewidenta w ramach weryfikacji informacji niefinansowych są na przykład zawarte w Międzynarodowym Standardzie Badania 720 (MSB nr 720) "Odpowiedzialność biegłego rewidenta dotycząca innych informacji zamieszczonych w dokumentach zawierających zbadane sprawozdania finansowe" wydanym przez IAASB. Biegły rewident ma obowiązek zapoznać się z informacjami, rozważyć je i podjąć stosowne działania. Raport powinien zawierać stwierdzenie o braku nieprawidłowości lub opis wszystkich istotnych zniekształceń zawartych w informacjach. Ponieważ kontrola zgodności i spójności "innych informacji" nie polega na weryfikacji poziomu jakości zawartych w raporcie informacji to zdaniem FEE należy uznać, że informacje niefinansowe nie są weryfikowane - nawet po wdrożeniu procedury w ramach MSB nr 720 interesariusz nie nabywa pewności co do rzetelności i prawdziwości ujawnionych informacji niefinansowych (FEE 2015, s. 4).

Na razie weryfikacja tworzonych sprawozdań CSR, raportów zintegrowanych i innych raportów zawierających informacje niefinansowe jest całkowicie dobrowolna (Macuda, Matuszak i Różańska 2015, s. 121; Zyznarska-Dworczak 2016a, s. 225). Weryfikacja informacji niefinansowych przez akredytowane podmioty jest jednak możliwa w sytuacji, gdy korzyści tej weryfikacji dla interesariuszy pokryją się z ich oczekiwaniami (FEE 2015, s. 6).

O konieczności poddania raportu CSR badaniu przez niezależny podmiot zewnętrzny w celu zwiększenia jego wiarygodności piszą m.in. J. Fijałkowska i M. Sobczyk (2014, s. 200). Dodatkowo B. Zyznarska-Dworczak podnosi postulat potrzeby standaryzacji weryfikacji zewnętrznej informacji niefinansowych (2016a, s. 223).

Autor poddaje pod wątpliwość sytuację, w której biegły rewident dobrowolnie weźmie na siebie ryzyko weryfikacji sprawozdania niefinansowego w ramach weryfikacji raportu rocznego. W związku z tym powstaje oczywiście problem przydatności takiego niezeweryfikowanego raportu dla interesariuszy. Poza tym dobrowolne poddanie weryfikacji raportu CSR przez spółkę jest kosztowne. Możliwe jest jednak w przyszłości prawne usankcjonowanie obowiązkowej rewizji raportów niefinansowych przynajmniej części spółek. Warunkiem jest jednak wcześniejsze powstanie systemu informatycznego zbierającego informacje niefinansowe o zdarzeniach gospodarczych, podobnie jak system księgowości zbiera informacje

o operacjach gospodarczych zawieranych następnie w sprawozdaniach finansowych, co pokazał autor na rysunku 2.4.

Aby system informatyczny tego typu w ogóle miał szansę powstać konieczne jest usystematyzowanie formy ujawnień, a więc ustalenie klasyfikacji informacji niefinansowych i ściślejsze zdefiniowanie pojęcia „informacje niefinansowe” przez ustawodawcę, praktycznie do poziomu pojedynczych wskaźników niefinansowych (podobnie jak załączniki do ustawy o rachunkowości formalizują składowe i elementy sprawozdania finansowego). Dopiero wtedy ujawnianie informacji niefinansowych może wejść w skład rachunkowości.

2.6. Analiza Standardu Informacji Niefinansowych jako odpowiedzi na nowe regulacje ustawy o rachunkowości

Współcześnie podejmowane są próby wyjścia naprzeciw problemom związanym z zachowaniem cech jakościowych informacji niefinansowych oraz trudnościom z weryfikacją tych informacji. Jedną z takich prób jest opublikowanie 17 października 2017 roku Standardu Informacji Niefinansowych (dalej także jako SIN) sporządzonego i opracowanego przez Fundację Standardów Raportowania oraz Stowarzyszenie Emitentów Giełdowych. Standard ten jest regulacją środowiskową i nie ma związku z krajowymi standardami rachunkowości, ale stanowi bezpośrednią odpowiedź wyżej wymienionych organizacji na nowe przepisy ustawy o rachunkowości nakładające na jednostki obowiązek ujawnień informacji niefinansowych, a korzystanie z niego jest bezpłatne (Konopko 2017; Forum Odpowiedzialnego Biznesu 2017).

W opinii autora konieczne z punktu widzenia rozprawy jest rozpatrzenie i przeanalizowanie SIN w odniesieniu do przepisów prawnych i sprawdzenie jakie rozwiązania proponuje SIN, a także czy wychodzą one naprzeciw problemom związanym z ujawnianiem informacji niefinansowych wymienionym w rozprawie.

Standard Informacji Niefinansowych składa się z sześciu części – części podstawowej i pięciu numerowanych aneksów zatytułowanych kolejno (Stowarzyszenie Emitentów Giełdowych 2017):

1. Interpretacje prawne dyrektywy 2014/95/UE – 16-stronicowy dokument zawierający interpretacje prawne dyrektywy i objaśniający kwestie problemowe takie jak: dokładny zakres przedmiotowy i podmiotowy raportowania, kwestie ustalania liczby pracowników i trudności związane z przygotowaniem raportu w grupach kapitałowych,
2. Matryca istotności – arkusz przygotowany w formacie XLSX zawierający szczegółowe wytyczne pomocne w doborze wskaźników niefinansowych istotnych dla danej jednostki w zależności od branży, w której działa,
3. Interesariusze i kluczowe obszary odpowiedzialności – 8-stronicowy dokument traktujący o teorii interesariusza i koncepcji CSR,

4. Znaczenie mierników i ich doboru z punktu widzenia rynków kapitałowych – 12-stronicowy dokument zgodny ze swoim tytułem,
5. Szczegółowy opis obszarów – 60-stronicowy dokument uszczegóławiający zapisy części głównej SIN i pomagający zrozumieć wskaźniki wyszczególnione w SIN.

Główna część standardu składa się z 36 stron i tym samym jest bardzo zwięzłym standardem na przykład w porównaniu z 300 stronicowymi standardami Global Reporting Initiative w wersji G4. W głównej części SIN opisano kolejno: podstawy prawne ujawniania informacji niefinansowych (2017, s. 7-9), uwzględnianie specyfiki krajowej i sektorowej w ujawnianiu informacji niefinansowych (tamże, s. 9-10), znaczenie mierników i ich doboru z punktu widzenia rynków kapitałowych (tamże, s. 10-12) oraz zakres standardu (tamże, s. 13-32).

Można więc zobaczyć, że SIN jest rodzajem zwięzłego, praktycznego podręcznika, który może ułatwić spółkom raportowanie informacji niefinansowych, szczególnie tym, które nie raportowały ich do tej pory.

SIN wskazuje, iż ma na celu zachowanie zasad rachunkowości takich jak (tamże, s. 11-12):

- istotności,
- porównywalności,
- wiarygodności,
- kompletności,
- przejrzystości,
- dokumentacji (audytowalności),
- aktualności i terminowości.

Istotność jest rozumiana w SIN jako sytuacja, w której wszystkie procedury oraz zdarzenia wpływające znacząco na działalność i sytuację przedsiębiorstwa i jego wyniki powinny być wskazane w sprawozdaniu niefinansowym i opisane z zachowaniem staranności oraz na tyle szczegółowo, by umożliwić czytelnikowi zrozumienie rzeczywistego obrazu działania spółki. Jeżeli waga, któregoś z aspektów jest niewielka to można go zaraportować w sposób uproszczony lub pominąć pod warunkiem, że nie zniekształca to obrazu wyników spółki i z zaznaczeniem, że został pominięty lub opisany skrótowo (tamże, s. 11).

Istnieje więc w ramach zasady istotności rozumianej w ten sposób analogia do zasady „stosuj lub wyjaśnij” opisanej w ramach dyrektywy, a następnie nowelizacji UoR.

Porównywalność rozumiana jest w SIN jako sytuacja, w której wszelkie metody pomiaru i szacunków powinny być prowadzone według jednolitych zasad i w tych samych jednostkach, a wszelkie zmiany następujące z okresu na okres powinny być wyraźnie wskazane przez jednostkę (tamże, s. 11).

Wynika z tego, że SIN postrzega porównywalność jako przede wszystkim porównywalność w czasie nakładając na jednostkę zobowiązanie do informowania interesariuszy o zmianach

w raportowaniu wskaźników z okresu na okres. Celem niniejszej rozprawy jest znalezienie takiego rozwiązania, które zapewnić mogłoby także porównywalność w przestrzeni. W opinii autora SIN jest jednak krokiem w dobrym kierunku w odniesieniu do UoR.

Wiarygodność jest w SIN rozumiana jako sytuacja, w której informacje i procesy stosowane przy sporządzaniu raportu powinny być zbierane, rejestrowane i interpretowane w sposób pozwalający na ich weryfikację oraz określenie jakości i istotności (tamże s. 11).

Kompletność z kolei jest rozumiana w SIN jako sytuacja w której przedstawione wyniki uznane za istotne powinny wystarczać dla odzwierciedlenia istotnego charakteru ekonomicznego, społecznego i środowiskowego oddziaływania przedsiębiorstwa i umożliwić interesariuszom ocenę organizacji w danym okresie. Podkreśla się, że sprawozdanie powinno prezentować zarówno pozytywne, jak i negatywne aspekty oddziaływania w sposób wyważony i pełny (tamże, s. 12).

Przejrzystość jest rozumiana w SIN jako jednoznaczność, zrozumiałość i dostępność informacji dla czytelników raportu (tamże, s. 12).

SIN wskazuje także, że raport powinien być audytowalny, czyli weryfikowalny przez niezależnego audytora, oraz terminowy i aktualny, tzn. sporządzany w terminach wymaganych regulacjami i zawierający aktualne informacje mające znaczenie dla odbiorców (tamże, s. 12).

Standard wskazuje więc, że możliwe jest zachowanie znaczącej części zasad rachunkowości przy ujawnianiu informacji niefinansowych pod warunkiem stosowania jednolitych standardów co popiera cele niniejszej dysertacji i dowodzi opinii przedstawionych przez autora we wcześniejszej części rozprawy.

SIN dzieli zakres raportowania informacji niefinansowych na trzy podstawowe kategorie:

- obszar zarządczy,
- obszar środowiskowy,
- obszar społeczny i pracowniczy.

W ramach obszaru zarządczego wymienia się wskaźniki związane przede wszystkim ze strategią i rozwojem przedsiębiorstwa, charakterystyką modelu biznesowego, włącznie z opisem łańcucha dostaw, opis struktury zarządczej i podejścia do zarządzania ryzykiem, a także związanych z kodeksem etyki, szkoleniami, ale także częściowo kwestiami pracowniczymi związanymi z zatrudnieniem na umowach zbiorowych i wskaźnikami różnorodności.

W ramach obszaru środowiskowego SIN wskazuje przede wszystkim wskaźniki związane ze zużyciem surowców i materiałów, paliw i energii, wody, bioróżnorodności, emisji do atmosfery, odpadów i ścieków itp.

W ostatnim obszarze – społecznym i pracowniczym – wskazuje się na wskaźniki takie jak: wartość uzyskanych/przekazanych dotacji/zamówień publicznych, informacje o liczbie osób zatrudnionych według różnych kategorii, informacje o związkach zawodowych, BHP, szkoleniach

pracowniczych i różnorodności, prawach człowieka, pracy dzieci, zaangażowaniu społecznym i przeciwdziałaniu korupcji, a także wiele innych przykładowych wskaźników.

W sumie w ramach wszystkich trzech obszarów w SIN wyszczególniono 117 wskaźników niefinansowych, co do których jednostka musi się odnieść, albo je ujawniając, albo wskazując ich pominięcie (tamże, s. 13-32).

Już na tym etapie można zauważyć, że podział wskaźników niefinansowych zastosowany w SIN różni się nieznacznie od podziału wynikającego wprost z UoR. Kategoria kwestii pracowniczych została w SIN rozbita na dwa obszary: zarządczy i społeczno-pracowniczy. Kategorie praw człowieka i przeciwdziałania korupcji znalazły się wewnątrz obszaru społeczno-pracowniczego, a nie w osobnych obszarach, tak jak wskazuje na to dyrektywa ws. ujawniania informacji niefinansowych, czy ustawa o rachunkowości. Ponadto, informacje o zarządzaniu ryzykiem i modelu biznesowym znalazły się w obszarze zarządczym w ogóle nie wskazanym w UoR.

W opinii autora brak zgodności z UoR na poziomie podziału wskaźników na kategorie może spowodować trudności z zachowaniem przejrzystości i porównywalności między spółkami. Zdaniem autora kategoryzacja wskaźników powinna odbyć się w korelacji do UoR. Oczywiście zrozumiałe jest, że SIN jest jedynie propozycją (jedną z wielu) tego jak powinien wyglądać szablon ujawnień informacji niefinansowych i tego jak powinien być tworzony raport niefinansowy, jednakże ze względu na fakt, iż jest to jedynie regulacja środowiskowa to nie będzie możliwe zapewnienie porównywalności na poziomie kategorii pomiędzy jednostkami stosującymi SIN, a sporządzającymi oświadczenie na temat informacji niefinansowych według ustawy o rachunkowości. Stąd postulat, aby w przyszłości uaktualnić SIN.

Po drugie, SIN jest w gruncie rzeczy uproszczoną wersją standardów Global Reporting Initiative G4 i w samym raporcie pojawia się uwaga, iż jednostki sporządzające raport według standardów GRI nie muszą korzystać z SIN (tamże, s. 9). W związku z tym, że kategoryzacja wskaźników w ramach GRI nie pokrywa się z ustawą o rachunkowości (ponieważ standardy GRI powstały dużo wcześniej niż nowelizacja do ustawy o rachunkowości wnosząca obowiązek raportowania informacji niefinansowych) to nie uda się uzyskać postulowanej w SIN porównywalności między spółkami.

Problemów może dodać także numeracja wskaźników, która w SIN jest inna niż w standardach GRI, a więc raporty jednostek stosujących SIN mogą być trudne w czytaniu dla odbiorców przyzwyczajonych do sygnatur GRI.

Niewątpliwą zaletą i korzyścią standardu jest natomiast jego drugi aneks, czyli matryca istotności, która w przejrzysty sposób prezentuje przykładowe wskaźniki niefinansowe i stanowi odpowiedź dla jednostki na temat tego jakie wskaźniki niefinansowe dobrać do raportu z uwzględnieniem specyfiki branżowej danej jednostki. W opinii autora gdyby podobna

do zawartej w aneksie kategoryzacja została wdrożona przez ustawodawcę to udałoby się zapewnić postulowaną przejrzystość i porównywalność informacji niefinansowych, ponieważ powstałby prawny wzorzec dla ujawnień informacji niefinansowych.

Podsumowując, SIN jest stosunkowo prostym, praktycznym narzędziem ułatwiającym wywiązanie się spółkom z ustawowego obowiązku ujawniania informacji niefinansowych w ramach raportu rocznego. Nie jest on natomiast wystarczającym narzędziem, aby zapewnić porównywalność i przejrzystość sprawozdań niefinansowych w skali całego rynku, ponieważ nie jest to jedyny dostępny dla jednostek standard i korzysta z opartej na standardach GRI kategoryzacji wskaźników niefinansowych różnej od kategoryzacji wynikającej z ustawy o rachunkowości, a ponieważ SIN nie jest aktem prawnym i nie ma mocy wiążącej dla wszystkich podmiotów na rynku to nie ma możliwości, aby wszystkie spółki zaczęły sporządzać swoje raporty zgodnie z zasadami postulowanymi przez SIN. Dowodzi to faktu, iż konieczne są dalsze działania ustawodawcy w zakresie ujednolicenia i doprecyzowania funkcjonujących obecnie obowiązków sprawozdawczych.

ROZDZIAŁ 3.

KLASYFIKACJA INFORMACJI NIEFINANSOWYCH UJAWNIANYCH W RAPORTACH ROCZNYCH SPÓŁEK

Rozdział trzeci rozprawy składa się z dwóch zasadniczych części: w części pierwszej dokonano analizy struktury ujawnień informacji niefinansowych przez spółki w raportach rocznych, co stanowi wykonanie ostatniego, czwartego celu dysertacji, natomiast w części drugiej utworzono klasyfikację informacji niefinansowych ujawnianych przez spółki umożliwiającą uzyskanie przejrzystości i porównywalności tych informacji i biorącej pod uwagę dotychczasową dobrowolną praktykę ujawnień informacji niefinansowych oraz aktualne prawodawstwo krajowe w tym zakresie, co stanowi wykonanie celu głównego rozprawy doktorskiej.

Analiza struktury i treści ujawnień informacji niefinansowych stanowi autorskie badanie w ramach rozprawy stanowiące potwierdzenie trudności związanych z ujawnianiem informacji niefinansowych przez spółki i pozwalające na wyciągnięcie wniosków dla ustawodawcy i samych spółek na przyszłość. W ramach pierwszej części rozdziału trzeciego potwierdzona została teza rozprawy, że obowiązujące przepisy i regulacje w zakresie ujawnień informacji niefinansowych nie są wystarczające dla zapewnienia informacjom niefinansowym cech jakościowych informacji pochodzących z rachunkowości, przede wszystkim przejrzystości i porównywalności tych informacji.

W drugiej części rozdziału zaprezentowano klasyfikację informacji niefinansowych ustaloną na podstawie analizy struktury i treści ujawnień informacji niefinansowych i stanowiącą autorskie rozwiązanie części problemów wskazanych w niniejszej rozprawie.

W opinii autora niniejszy rozdział ma współcześnie walor zarówno poznawczy jak i aplikacyjny, ponieważ wykorzystanie klasyfikacji informacji niefinansowych utworzonych dla celów rozprawy doktorskiej może pomóc spółkom w wywiązaniu się z obowiązków sprawozdawczych wynikających z ustawy o rachunkowości.

3.1. Analiza struktury ujawnień informacji niefinansowych przez spółki X edycji

RESPECT Index

3.1.1. Wybór populacji i metodyka badania

W rozdziale 1 rozprawy przedstawione zostały podstawy ujawniania informacji niefinansowych w raportach rocznych spółek w ramach teorii rachunkowości i koncepcji CSR na bazie teorii interesariusza. Wskazano, że krąg użytkowników raportów rocznych spółek, czyli interesariuszy spółek, zwiększył się i w związku z tym wraz z czasem pojawiły się trudności związane z zachowaniem przejrzystości, porównywalności w czasie, a także przydatności raportów rocznych i informacji niefinansowych w nich zawieranych. W rozdziale 2 przedstawiono aktualne przepisy narzucające na część spółek obowiązki ujawniania informacji niefinansowych, a także Standard Informacji Niefinansowych będący niejako odpowiedzią na niedawną nowelizację przepisów w tym zakresie. Wnioski z tych dwóch rozdziałów pokazują, że aktualne

przepisy i standardy ujawnień są niewystarczające dla rozwiązania, czy wyjścia naprzeciw trudnościom i problemom związanym z ujawnianiem informacji niefinansowych, celem ułatwienia podmiotom gospodarczym wywiązania się z nowego obowiązku poprzez jego doprecyzowanie. Celem niniejszego rozdziału jest zatem ustalenie takiej klasyfikacji informacji niefinansowych ujawnianych przez spółki, która umożliwi uzyskanie przejrzystości i porównywalności tych informacji i biorącej pod uwagę dotychczasową dobrowolną praktykę ujawnień informacji niefinansowych oraz aktualne prawodawstwo krajowe w tym zakresie - co stanowić będzie wykonanie celu głównego rozprawy.

W przypadku elementów sprawozdania finansowego są dostępne załączniki do ustawy o rachunkowości ułatwiające ich sporządzenie, z kolei w przypadku sprawozdania z działalności istnieje KSR nr 9 poświęcony w całości sprawozdaniu z działalności, który również ułatwia jego sporządzenie, jednakże w przypadku sprawozdania niefinansowego nie ma ani załącznika do ustawy, ani odrębnego standardu rachunkowości, ani żadnej prawnej wytycznej jak wzoru czy szablonu w ramach którego jednostka mogłaby takie sprawozdanie sporządzić. Realizując cel główny rozprawy zaproponowane zostanie rozwiązanie problemów opisanych w rozdziale 1 w formie propozycji klasyfikacji informacji niefinansowych ujawnianych w ramach sprawozdania niefinansowego. Klasyfikacja taka mogłaby ułatwić sporządzanie sprawozdań niefinansowych i znacząco zwiększyć ich porównywalność między spółkami oraz ich przejrzystość.

Aby dokonać klasyfikacji informacji niefinansowych w warunkach polskich zasadne jest, aby przeanalizować strukturę ujawnień informacji niefinansowych polskich spółek. Spółki giełdowe publikujące informacje pochodzące z raportów biznesowych m.in. na swoich stronach internetowych, ujawniały już od paru lat informacje niefinansowe w ramach Sprawozdań z działalności, o których traktuje w całości art. 49 ustawy o rachunkowości oraz KSR nr 9. Jednakże tylko niewielka część spółek notowanych na giełdzie publikowała informacje niefinansowe w kwestiach wymaganych ustawowo od 2016 roku, czyli np. kwestiach środowiskowych, społecznych i pracowniczych wraz ze wskazaniem ryzyk związanych z tymi kwestiami.

Znaczna część spółek ujawniając informacje niefinansowe korzystała ze standardów opracowanych przez Global Reporting Initiative w formie dwóch plików: „Zasady raportowania i wskaźniki GRI G4” oraz „Podręcznik stosowania wytycznych GRI G4” dostępnych bezpłatnie na stronie internetowej GRI w wersji angielskiej (GRI 2017), a także w przekładzie w wersji polskiej na stronie Deloitte (Deloitte 2016). Autor dokonując klasyfikacji informacji niefinansowych oparł je częściowo o standardy GRI G4. Klasyfikacja skonstruowana w dalszej części rozdziału została sporządzona w taki sposób, że każdy ze wskaźników niefinansowych wyszczególniony w klasyfikacji dokonanej dla celów rozprawy posiada korespondującą z nim sygnaturę GRI (kod GRI). Dzięki takiemu rozwiązaniu można w łatwy sposób porównać

klasyfikację utworzoną dla celów rozprawy z innymi standardami ujawnień korzystającymi z kodów GRI. Ma to także znaczenie dla interesariuszy zagranicznych, ponieważ utworzona dla celów rozprawy klasyfikacja jest przeznaczona dla polskich spółek sporządzających swoje sprawozdania w oparciu o przepisy polskie to zawarcie w ramach tej klasyfikacji sygnatur GRI umożliwi także odbiorcom spoza polski odnalezienie interesujących ich fragmentów raportu z pomocą kodów GRI. Strukturę wskaźników i informacji niefinansowych zawartych w ramach standardów GRI prezentuje tabela 3.1.

Tabela 3.1. Struktura wskaźników niefinansowych w ramach standardów GRI-G4.

kategorie	aspekty	zawarte informacje	kod GRI
CZĘŚĆ I - WSKAŹNIKI PROFILOWE			
Strategia i analiza		oświadczenie ze strony najważniejszych rangą decydentów w organizacji	G4-1
Profil organizacji		informacje o kluczowych wpływach, szansach i ryzykach	G4-2
		informacje ogólne o profilu jednostki	G4-3 do G4-9
		liczba pracowników w podziale na typ zatrudnienia/umowy, regiony oraz płeć (tak zwane informacje o różnorodności - przyp. autora)	G4-10
		procent pracowników objętych umowami zbiorowymi	G4-11
		informacje o łańcuchu dostaw	G4-12 do G4-13
		informacje o zaangażowanie w inicjatywy zewnętrzne	G4-15 do G4-16
Zidentyfikowane istotne aspekty oraz odpowiadające im granice		informacje ogólne o aspektach zawartych w raporcie CSR	G4-17 do G4-23
Zaangażowanie interesariuszy		informacje o grupach interesariuszy jednostki	G4-24 do G4-27
Profil raportu		informacje o okresie objętym raportowaniem, poprzednim raporcie, cyklu raportowania i indeksie treści raportu	G4-28 do G4-32
		informacje o weryfikacji raportu	G4-33
Ład organizacyjny		informacje o organach zarządzających i nadzorczych	G4-34 do G4-50
		polityka wynagrodzeń w organach zarządzających i nadzorczych	G4-51 do G4-55
Etyka		informacje o wartościach etycznych organizacji, mechanizmach w zakresie naruszeń zasad etycznych i mechanizmów ich zgłaszania	G4-56 do G4-58
CZĘŚĆ II - WSKAŹNIKI SZCZEGÓŁOWE			
Podejście do zarządzania			G4-DMA
Kategoria: Ekonomiczna	Wyniki Ekonomiczne		G4-EC1 do G4-EC4
	Obecność na rynku		G4-EC5 do G4-EC8
	Praktyki zakupowe	odsetek wydatków na lokalnych dostawców	G4-EC9
Kategoria: Środowiskowa	Materiały/Surowce	informacje o wykorzystaniu materiałów/surowców	G4-EN1 do G4-EN2
	Energia	informacje o zużyciu energii	G4-EN3 do G4-EN7
	Woda	informacje o gospodarce wodnej	G4-EN8 do G4-EN10
	Bioróżnorodność	informacje o bioróżnorodności	G4-EN11 do G4-EN14

kategorie	aspekty	zawarte informacje	kod GRI
	Emisje	informacje o emisjach gazów cieplarnianych, tlenków i innych znaczących emisji	G4-EN15 do G4-EN21
	Ścieki i odpady	informacje o gospodarce odpadami	G4-EN22 do G4-EN26
	Produkty i usługi	stopień wpływu na środowisko i procent odzyskanych materiałów	G4-EN27 do G4-EN28
	Zgodność z regulacjami	kwota kar oraz liczba sankcji	G4-EN29
	Transport	wpływ transportu na środowisko	G4-EN30
	Ogólne	wydatki na ochronę środowiska według typu	G4-EN31
	Ocena środowiskowa dostawcy	informacje dotyczące dostawców	G4-EN32 do G4-EN33
	Mechanizmy skargowe dotyczące kwestii środowiskowych	liczba skarg dotyczących wpływu na środowisko	G4-EN34
Kategoria: Społeczna			
Praktyki zatrudniania i godnej pracy	Zatrudnienie	informacje o liczbie i rotacji pracowników w podziale na kategorie	G4-LA1 do G4-LA3
	Stosunki pomiędzy pracownikami a kadrą zarządzającą	informacje o okresach wypowiedzeń	G4-LA4
	Bezpieczeństwo i higiena pracy	informacje o BHP oraz urazach i chorobach zawodowych	G4-LA5 do G4-LA8
	Szkolenia i edukacja		G4-LA9 do G4-LA11
	Różnorodność i równość szans		G4-LA12
	Równość wynagrodzenia kobiet i mężczyzn		G4-LA13
	Ocena dostawcy pod kątem praktyk zatrudniania	informacje dotyczące dostawców	G4-LA14 do G4-LA15
	Mechanizmy skargowe dotyczące praktyk zatrudniania	liczba skarg dotyczących zatrudnienia	G4-LA16
Prawa człowieka	Inwestycje	informacje o umowach inwestycyjnych w kontekście praw człowieka	G4-HR1 do G4-HR2
	Niedyskryminowanie	liczba przypadków dyskryminacji	G4-HR3
	Wolność zrzeszania się i zawierania układów zbiorowych		G4-HR4
	Praca dzieci		G4-HR5
	Praca przymusowa lub obowiązkowa		G4-HR6
	Praktyki w zakresie bezpieczeństwa	procent personelu przeszkolonego	G4-HR7
	Prawa ludności rdzennej	liczba naruszeń praw ludności rdzennej	G4-HR8
	System oceny okresowej	informacje liczbowe	G4-HR9
	Ocena dostawcy pod kątem poszanowania praw człowieka	informacje procentowe	G4-HR10 do G4-HR11
Mechanizmy skargowe dotyczące praw człowieka	liczba skarg	G4-HR12	
Społeczeństwo	Społeczności lokalne		G4-SO1 do G4-SO2
	Zapobieganie korupcji		G4-SO3 do G4-SO5
	Zasady dotyczące udziału w życiu publicznym		G4-SO6
	Zachowania antykonkurencyjne		G4-SO7
	Zgodność z regulacjami	kwota kar z tytułu niezgodności z prawem	G4-SO8

kategorie	aspekty	zawarte informacje	kod GRI
	Ocena dostawcy pod kątem kwestii społecznych	informacje o dostawcach	G4-SO9 do G4-SO10
	Mechanizmy skargowe dotyczące wpływu społecznego	liczba skarg	G4-SO11
Odpowiedzialność za produkt	Zdrowie i bezpieczeństwo klientów	informacje ogólne	G4-PR1 do G4-PR2
	Znakowanie produktów i usług	informacje o produktach i usługach oraz badania pomiaru satysfakcji klientów	G4-PR3 do G4-PR5
	Komunikacja marketingowa	informacje narracyjne i liczbowe	G4-PR6 do G4-PR7
	Prywatność klienta	liczba skarg	G4-PR8
	Zgodność z regulacjami	kwota kar z tytułu niezgodności z prawem	G4-PR9

Źródło: Opracowanie własne na podstawie wytycznych GRI dotyczących raportowania (GRI 2016a, 2016b).

Standardy GRI i inne podobne standardy raportowania informacji niefinansowych jak ISO 26000, czy też UNGC powstały w oparciu o zasadę dobrowolności ujawnień informacji niefinansowych. Ze względu na olbrzymią zawartość standardów GRI i rozbudowaną strukturę ich stosowanie w warunkach obligatoryjnego ujawniania informacji niefinansowych może być dla spółek dużą trudnością. Standardy nie powstały w oparciu o omówioną w rozdziale 2 rozprawy zasadę „stosuj lub wyjaśnij”, ani nie biorą pod uwagę dyrektywy unijnej ws. informacji niefinansowych, co oznacza że w warunkach znowelizowanej UoR jednostki raczej nie będą skłonne do korzystania z tych standardów, ponieważ z nowego obowiązku sprawozdawczego można wywiązać się w dużo prostszy sposób, o czym autor pisał w rozdziale 2 rozprawy. Ustawowa klasyfikacja informacji niefinansowych powinna postawić na porównywalność i przejrzystość ujawnień, a więc zapewnienie, aby węższa grupa ujawnień informacji niefinansowych była przydatna dla interesariuszy. Tym niemniej zdaniem autora zasadne jest uwzględnienie w ramach klasyfikacji informacji niefinansowych zgodnie z ich sygnaturami w ramach standardów GRI, co powinno połączyć korzyści, które daje stosowanie rozbudowanych standardów GRI, z prostotą, przejrzystością i porównywalnością informacji niefinansowych, na którą pozwalają polskie przepisy UoR, a także ułatwić odbiorcy/interesariuszowi zagranicznemu rozpoznanie powszechnie używanych wskaźników w ramach klasyfikacji GRI.

W Polsce funkcjonuje RESPECT Index, który będąc jednym z indeksów giełdy papierów wartościowych zbiera spółki odpowiedzialne społecznie, a więc m.in. dobrowolnie ujawniające i publikujące informacje w kwestiach niezawartych w sprawozdaniu finansowym i sprawozdaniu z działalności. W ramach projektu RESPECT Index przeprowadzane jest cykliczne badanie, które adresowane jest do polskich spółek notowanych na Głównym Rynku GPW i na jego podstawie następuje aktualizacja indeksu i spółek wchodzących w jego skład (GPW S.A., 2017a).

Coroczne badanie spółek w ramach konkursu RESPECT Index składa się z trzech etapów. Celem pierwszego etapu jest wskazanie grupy spółek o największej płynności, a więc notowanych w ramach indeksów WIG20, mWiG40 lub sWiG80, a więc *de facto* spółek będących wśród 140

największych spółek notowanych na polskiej giełdzie. W ramach etapu drugiego oceniane są praktyki w zakresie ładu korporacyjnego i relacji z inwestorami, w ramach którego dyskwalifikuje się spółki m.in. obciążone sankcjami przez KNF lub GPW, ale także prowadzące stronę internetową według innego modelu niż wprowadzony przez GPW. W końcu ostatni etap, wymagający zgody danej spółki, to ocena poziomu i stopnia kompleksowości działań podejmowanych przez spółki i adresowanych do grona ich interesariuszy w ramach odpowiedzialności społecznej (między innymi biorąc pod uwagę czynniki środowiskowe i społeczne). Ocena w ostatnim etapie jest przeprowadzana przez firmę Deloitte (GPW S.A., 2017b).

W ramach X edycji indeksu RESPECT wyszczególniono następujące spółki: Apator S.A., Bank Handlowy w Warszawie S.A., Bank Millennium S.A., Bank Pekao S.A., Bank Zachodni WBK S.A., Budimex S.A., Elektrobudowa S.A., Energa S.A., Fabryki Mebli „FORTE” S.A., GPW S.A., Grupa Azoty S.A., Grupa LOTOS S.A., ING Bank Śląski S.A., KGHM Polska Miedź S.A., Zespół Elektrociepłowni Wrocławskich Kogeneracja S.A., Lubelski Węgiel Bogdanka S.A., Orange Polska S.A., PCC Rokita S.A., Pelion S.A., PGE S.A., PGNIG S.A., PKN Orlen S.A., PZU S.A., Tauron PE S.A. oraz Trakcja PRKiI S.A (GPW S.A. 2016).

Dla 25 spółek X edycji indeksu RESPECT notowanych w ramach X edycji konkursu w ramach tegoż indeksu autor rozprawy przygotował badanie struktury ujawnień informacji niefinansowych zawieranych w szeroko rozumianych raportach rocznych tychże spółek. Należy zaznaczyć, że informacje wymagane do ujawnienia od 1 stycznia 2017 roku artykułem 49b ustawy o rachunkowości były przez spółki indeksu RESPECT ujawniane w formie raportów CSR, raportów zintegrowanych, a często bezpośrednio na stronach internetowych i to właśnie te raporty zostały przebadane w ramach rozprawy doktorskiej w rozdziale 3.

Autor przebadał ujawnienia informacji niefinansowych 25 powyższych spółek w celu otrzymania informacji o tym:

- jakie informacje niefinansowe są ujawniane,
- jakie są miejsca ich ujawnień,
- jaka jest całościowa struktura tych ujawnień w ramach danego raportu.

Wiedza o formie i treści dobrowolnych ujawnień informacji niefinansowych jest istotna przy ustalaniu klasyfikacji (i tym samym formy) ujawnień obligatoryjnych, ponieważ informuje nas ona o tym, które informacje niefinansowe były w raportach spółek ujawniane chętnie i często, a które niechętnie i rzadko. Polski ustawodawca nie wziął w UoR pod uwagę praktyki ujawnień informacji niefinansowych, stąd powstała konieczność przebadania struktury tych ujawnień i określenia klasyfikacji informacji niefinansowych.

Na podstawie badania struktury raportów spółek i sporządzonego w ramach rozprawy zestawienia ujawnień informacji niefinansowych autor utworzył klasyfikację informacji

niefinansowych w oparciu o polskie przepisy przez co zrealizował cel główny rozprawy doktorskiej, którym było sporządzenie klasyfikacji dopełniającej zapisy ustawy o rachunkowości i ułatwiającej spółkom wywiązywanie się z nowego obowiązku sprawozdawczego oraz zwiększającej przejrzystość i porównywalność nowych raportów dla interesariuszy.

Właśnie dlatego autor uznał za zasadne, aby w ramach badania struktury ujawnień informacji niefinansowych, dokonać także analizy typu tych ujawnień ze względu na ich formę, co ma znaczenie gdyby ustawodawca zapragnął w przyszłości (przykładowo w ramach systemu informatycznego) ujednoczyć wymagane ujawnienia w ramach sprawozdań niefinansowych. Ma bowiem znaczenie, czy wymagane ujawnienia informacji niefinansowych dokonywane są w formie subiektywnej narracji, opowiadania, tudzież opisu pozbawionego ścisłych, najbardziej obiektywnych elementów liczbowych, czy też są dokonywane w formie liczbowej, procentowej, czy nawet w formie konkretnych kwot wyrażonych w polskiej walucie, a które to kwoty nie pojawiły się z jakiegoś powodu w sprawozdaniu finansowym. Dla celów dokonania klasyfikacji autor zdefiniował cztery typy ujawnień informacji w raportach rocznych spółek według kryterium formy:

- kwotowe - wszelkie informacje pochodzące bezpośrednio lub pośrednio z systemu księgowości lub mogą być w nim zawarte ze względu na fakt, że są wyrażone w pieniądzu lub inne informacje wyrażone w walucie polskiej; przykłady: cena akcji spółki na giełdzie, koszt wynagrodzeń pracowników danej kategorii, koszty utylizacji odpadów itd.,
- liczbowe - informacje wyrażone liczbowo, ale nie wyrażone w pieniądzu - nie pochodzą z systemu księgowości; przykłady: liczba pracowników zatrudnionych na danym rodzaju umowy, wolumen produkcji, wolumen sprzedaży, waga odpadów,
- procentowe - informacje wyrażone jedynie w ujęciu procentowym bez podania wejściowych wartości liczbowych umożliwiających odbiorcy samodzielne obliczenie wartości w ujęciu procentowym, przykłady: procent/odsetek pracowników zatrudnionych na danym rodzaju umowy, struktura sprzedaży/produkcji wg rodzaju produktów, struktura wytwarzanych odpadów wg rodzaju odpadów,
- narracyjne - wszystkie informacje, które stanowią opis, narrację, które nie mogą być lub nie zostały wyrażone kwotowo, liczbowo bądź procentowo; przykłady: opis polityki zatrudniania pracowników, informacje opisowe o łańcuchu tworzenia wartości, informacje o podejściu spółki do zarządzania odpadami; autor rozprawy do informacji tych zalicza także: opowiadania, listy członków organów zarządczych i nadzorczych do interesariuszy, ciekawostki o spółce, odnośniki (linki) do plików wideo umieszczonych w internecie na temat raportu i samej spółki, informacje w formie ikonek, grafów, czy innych elementów graficznych, zbiorcze ujęcia

powtarzanych w raporcie informacji w formie infografik (np. spółka/grupa kapitałowa w liczbach itd.), elementy interaktywne raportu, a także utarte frazesy, motta, cytaty i inne informacje, które są umieszczane w raportach spółek, ale których nie sposób ująć w ramach rachunkowości w postaci spójnej bazy danych.

Zgodnie z powyższym, nie wszystkie informacje kwotowe zostały zawarte w sprawozdaniu finansowym, a więc nie wszystkie informacje kwotowe są informacjami finansowymi. Przykładowo informacje o wycenie akcji spółki nie znajdują się w sprawozdaniu finansowym i nie są informacjami finansowymi, pomimo że są wyrażone kwotowo.

Analogicznie informacja dodatkowa, zawierająca wyłącznie informacje finansowe, jako część sprawozdania finansowego, zawiera informacje niewyrażone kwotowo.

Autor w ramach analizy struktury ujawnień przebadął raporty i ujawnienia spółek wyszczególnione w tabeli 3.2. Należy wziąć pod uwagę, że nie wszystkie spółki ujawniały informacje niefinansowe w ramach raportu, a niektóre z nich jedynie na stronie internetowej spółki. W sumie przebadanych zostało 26 struktur ujawnień informacji niefinansowych w 25 spółkach. W przypadku Polskiej Grupy Energetycznej przebadane zostały dwa raporty za 2016 rok: raport zintegrowany i sprawozdanie z działalności, ponieważ PGE jako jedyna spółka indeksu RESPECT sporządziła „Oświadczenie na temat informacji niefinansowych” zgodnie z nowymi przepisami ustawy o rachunkowości już za 2016 rok, a więc rok szybciej niż wszystkie pozostałe spółki. Oświadczenie to różni się ujawnianymi informacjami niefinansowymi od Raportu zintegrowanego PGE za 2016 rok i dlatego autor rozprawy uznał za zasadne jego osobne przebadanie obok raportu zintegrowanego PGE.

W tabeli 3.2. autor wyszczególnił nazwę jednostki, sektor w którym jednostka funkcjonuje, rok za który sporządzono raport (a nie rok w którym raport opublikowano – przyp. autora), a także informacje czy raport został sporządzony w oparciu o standardy GRI-G4, czy raport jest zintegrowany i czy został przynajmniej częściowo zweryfikowany przez zewnętrznego audytora.

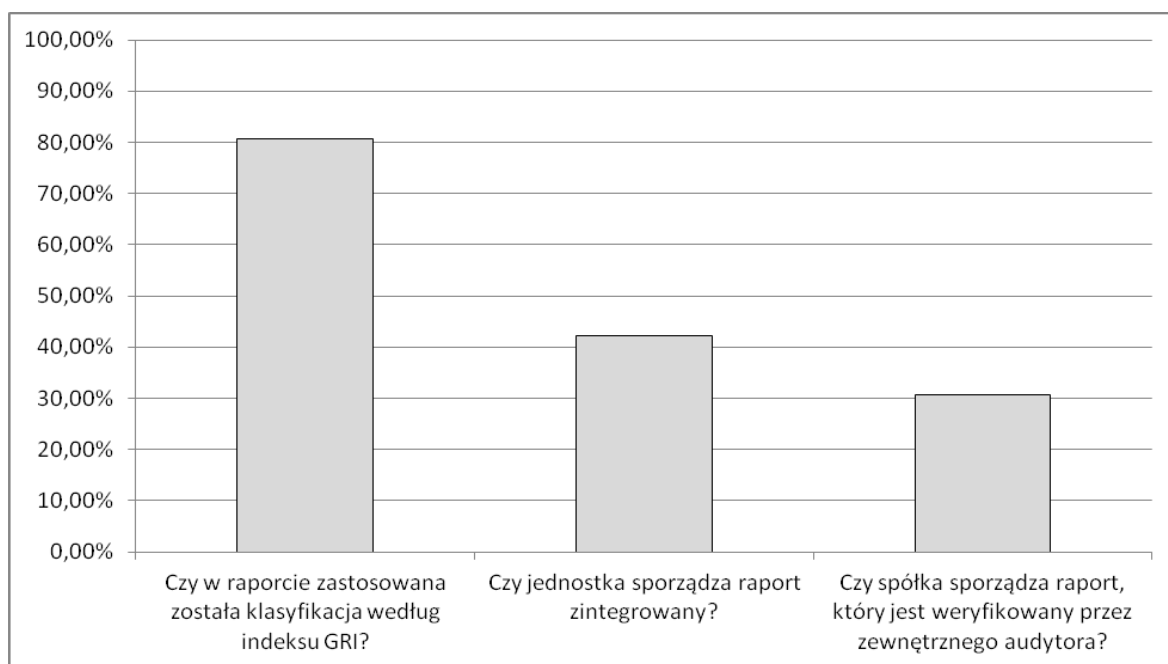
Należy także dodać, że raporty PZU i grupy EDF (Kogeneracja) są raportami sporządzanymi raz na dwa lata, co ma znaczenie dla części informacji w nich zwartych.

Spółki występujące w badaniu zostały przedstawione według kolejności alfabetycznej.

Tabela 3.2. Spółki indeksu RESPECT i ich raporty przebadane w ramach analizy struktury ujawnień informacji niefinansowych.

	NAZWA	SEKTOR	ROK	INDEKS GRI-G4	RAPORT ZINTEGR.	WERYFIKACJA ZEWNĘTRZNA	FORMAT I STRUKTURA UJAWNIENI
1	APATOR	przemysł elektromaszynowy	2015	tak	nie	nie	kilka plików pdf dostępnych na stronie internetowej spółki
2	BANK MILLENNIUM	banki	2016	tak	nie	nie	jeden plik pdf dostępny na stronie internetowej spółki
3	BOGDANKA	przemysł surowcowy	2016	tak	tak	nie	jeden plik pdf dostępny na stronie internetowej spółki
4	BUDIMEX	budownictwo	2016	tak	tak	tak	jeden plik pdf dostępny na stronie internetowej spółki
5	BZ WBK	banki	2016	tak	nie	tak	kilka plików pdf dostępnych na stronie internetowej spółki
6	ELEKTROBUDOWA	przemysł elektromaszynowy	2016	tak	nie	nie	jeden plik pdf dostępny na stronie internetowej spółki
7	ENERGA	energetyka	2016	tak	nie	nie	jeden plik pdf dostępny na stronie internetowej spółki
8	FORTE	produkcja mebli	2016	nie	nie	nie	informacje ujawniane na stronie internetowej spółki
9	GPW	rynek kapitałowy	2015	nie	nie	nie	szczętkowe informacje na stronie internetowej spółki
10	GRUPA AZOTY	przemysł chemiczny	2015	tak	tak	tak	jeden plik pdf dostępny na stronie internetowej spółki
11	GRUPA LOTOS	przemysł paliwowy	2015	tak	tak	tak	jeden plik pdf dostępny na stronie internetowej spółki
12	HANDLOWY	banki	2015	nie	nie	nie	jeden plik pdf dostępny na stronie internetowej spółki
13	ING BANK ŚLĄSKI	banki	2016	tak	tak	nie	dostęp w wersji online na stronie internetowej spółki
14	KGHM	przemysł surowcowy	2016	tak	tak	nie	jeden plik pdf dostępny na stronie internetowej spółki
15	KOGENERACJA	energetyka	2016	tak	nie	nie	jeden plik pdf dostępny na stronie internetowej spółki
16	ORANGE POLSKA	telekomunikacja	2016	tak	tak	tak	jeden plik pdf dostępny na stronie internetowej spółki
17	PCC ROKITA	przemysł chemiczny	2016	tak	nie	nie	dostęp w wersji online na stronie internetowej spółki
18	PELION	ochrona zdrowia	2016	tak	tak	nie	dostęp w wersji online na stronie internetowej spółki
19	PEKAO SA	banki	2016	nie	nie	nie	informacje ujawnianie na stronie internetowej banku
20a	PGE (raport zintegrowany <IR>)	energetyka	2016	tak	tak	nie	dostęp w wersji online na stronie internetowej spółki
20b	PGE (sprawozdanie z działalności - SzD)	energetyka	2016	tak	nie	nie	informacje wewnątrz Sprawozdania z działalności
21	PGNIG	energetyka	2014	tak	nie	tak	jeden plik pdf dostępny na stronie internetowej spółki
22	PKN ORLEN	przemysł paliwowy	2016	tak	tak	tak	jeden plik pdf dostępny na stronie internetowej spółki
23	PZU	ubezpieczenia	2014	tak	nie	tak	jeden plik pdf dostępny na stronie internetowej spółki
24	TAURON POLSKA ENERGIA	energetyka	2016	tak	tak	nie	dostęp w wersji online na stronie internetowej spółki
25	TRAKCJA PRKII	budownictwo	2015	nie	nie	nie	jeden plik pdf dostępny na stronie internetowej spółki

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Apator S.A. 2016, Bank Millenium S.A. 2017, Bogdanka S.A. 2017, Budimex S.A. 2017, BZ WBK S.A. 2017, Elektrobudowa S.A. 2017, Energa S.A. 2017, Forte S.A. 2017, GPW S.A. 2015, Grupa Azoty 2016, Grupa Lotos 2016, Bank Handlowy w Warszawie S.A. 2016, ING Bank Śląski 2017, KGHM S.A. 2017, Kogeneracja S.A. 2017, Orange Polska S.A. 2016, PCC Rokita S.A. 2016, Pelion S.A. 2017, Pekao SA 2017, PGE 2017a, PGE 2017b, PGNIG S.A. 2015, PKN Orlen S.A. 2016, PZU SA 2014, Tauron PE S.A. 2016, Trakcja PRKII S.A. 2015

Wykres 3.1. Odsetek spółek RESPECT Index wykonujących daną czynność

Źródło: Opracowanie własne na podstawie raportów CSR i ujawnień informacji niefinansowych spółek RESPECT Index

We wszystkich przypadkach przebadano najnowszy, dostępny raport niefinansowy danej spółki dostępny na dzień 15.10.2017 roku, a w przypadku braku raportu najaktualniejsze informacje ujawniane na stronie spółki na tenże dzień. W badaniu dokonano analizy 18 ujawnień za 2016 rok, 6 ujawnień za 2015 rok oraz 2 ujawnień za 2014 rok. Jak wynika z wykresu 3.1 oraz tabeli 3.2. w 80% przypadków spółki indeksu ujawniały informacje niefinansowe w oparciu o klasyfikację GRI w wersji GRI-G4-Core. 11 spółek indeksu, a więc 44% spółek sporządziło raport w formie zintegrowanej, z czego 9 spółek, a więc 36% sporządziło taki raport za 2016 rok. Zaledwie w ośmiu przypadkach, a więc 30% raportów dokonano weryfikacji zewnętrznej informacji zawartych w raporcie. Liczby te należy zestawić z przewidywaną skalą ujawnień informacji niefinansowych za 2017 rok, czyli przytoczoną wcześniej w rozprawie liczbą około 300 polskich podmiotów (Aldea 2017, s.4) lub liczbą około 150 spółek giełdowych (Raczek-Kołodzyńska 2017), które będą musiały obligatoryjnie w jakiejś formie ujawnić informacje niefinansowe za 2017 rok.

3.1.2. Analiza struktury ujawnianych informacji niefinansowych spółek wybranych do badania

Poprzez strukturę ujawnianych informacji niefinansowych autor rozumie kolejność i zgrupowanie w ramach których informacje zostały ujawnione. Jeżeli informacje niefinansowe zostały ujawnione w raporcie (na przykład raporcie zintegrowanym) i raport ten posiada spis treści

to główne elementy składowe struktury raportu wynikają wprost ze spisu treści raportu. Biorąc jednak pod uwagę, że nie wszystkie raporty sporządzane są i ujawniane w formie jednego pliku PDF, a ponadto niektóre spółki ujawniają informacje niefinansowe wyłącznie na swoich stronach internetowych to bardzo często istnieją trudności w rozpoznaniu struktury poszczególnych raportów. Niejednolita struktura ujawnień informacji niefinansowych powoduje, że interesariusz poszukując w raporcie informacji na konkretny temat jest zmuszony do wertowania całości raportu, ponieważ często poszukiwany przez niego wskaźnik niefinansowy znajduje się w zupełnie innej części raportu niż miało to miejsce w poprzednim przeczytanym przez niego raporcie.

W ramach rozprawy dokonano analizy struktury ujawnianych informacji niefinansowych przez 25 spółek RESPECT Index. Miało to na celu wyszczególnienie elementów struktury poszczególnych raportów, które powtarzają się pomiędzy spółkami, a przez to sprawdzenia czy informacje niefinansowe mogą być porównywalne, jak postuluje się w literaturze.

Pomimo różnic w strukturze ujawnianych informacji niefinansowych i różnych sposobów ujawnień przez poszczególne przebadane spółki przedstawiono poniżej struktury ujawnień informacji niefinansowych wszystkich 25 spółek indeksu w ramach jednolitych czterokolumnowych tabel, co powinno zwiększyć porównywalność tych ujawnień.

W pierwszej kolumnie każdej z tabel wyszczególniono „główne części składowe raportu” – czyli występujące w raportach nazwy głównych składowych tego raportu (np. główne grupy plików PDF w raportach zintegrowanych udostępnianych jako wiele plików PDF, główne rozdziały raportów w raportach w formie jednego pliku PDF lub główne kategorie raportu wyszczególnione na stronie internetowej spółki).

W drugiej kolumnie każdej z tabel wyszczególniono „pomocnicze części składowe raportu” – czyli podrozdziały lub podgrupy danego raportu w ramach „głównych części składowych raportu” czyli rozdziałów lub grup/kategorii danego raportu (lub w przypadku raportów w formie kilku plików PDF są to nazwy nadane przez spółkę pojedynczym plikom PDF).

Dane zawarte w pierwszej i drugiej kolumnie każdej z tabel wynikają wprost ze struktury raportu danej spółki i stanowią nazwy własne części składowych nadanych w raporcie (lub innej formie ujawnień) przez samą spółkę – w raportach posiadających spis treści są one praktycznie tożsame ze spisem treści raportu).

Co ważne, w niektórych tabelach nie ma kolumny „pomocnicze części składowe raportu”. Oznacza to, że spółka nie dzieli wyraźnie ujawnianych informacji niefinansowych w żaden inny sposób niż wynika to z kolumny „główne części składowe raportu” – czyli na przykład raport niefinansowy posiada rozdziały, ale nie posiada już podrozdziałów.

Następna kolumna w każdej z tabel to „zakres zawartych informacji” – informuje ona o zakresie informacji niefinansowych zawartych w tamach danej części składowej raportu, a więc

wynika z niej jakie dokładnie wskaźniki i informacje niefinansowe znalazły się w danej części raportu.

Jeżeli zakres zawartych informacji jest co do treści tożsamy z nazwą części składowej raportu to kolumnę tę w tabeli pomija się dla zachowania większej czytelności tabel (np. część składowa raportu „List prezesa zarządu” zawiera często tylko i wyłącznie „List prezesa zarządu” nie ma więc sensu powtarzać tego samego w dwóch sąsiadujących kolumnach tabeli).

Ostatnia kolumna każdej z tabel to „typ ujawnień” – informuje ona o typie ujawnień informacji niefinansowych według kryterium formy, a więc czy zawarte w raporcie informacje są informacjami ujawnianymi w formie narracji, czy też przyjmują którąś z opisanych w rozprawie wcześniej form ilościowych (ujawnienia kwotowe, liczbowe lub procentowe).

Przeprowadzona w niniejszym podrozdziale analiza struktury ujawnień informacji niefinansowych posiada szereg ograniczeń:

Po pierwsze, dla większej przejrzystości rozprawy nie uwzględniono w obecności indeksu GRI²¹. Po drugie, nie uwzględniono elementów graficznych i plików wideo raportu przyporządkowując je w poniższych tabelach jako „informacje ogólne” lub zupełnie pomijając ich ujęcie w ramach struktury danego raportu w celu zapewnienia przejrzystego obrazu na temat struktury ujawnień informacji niefinansowych w danym raporcie. Jest to o tyle istotne, że znaczną część raportów CSR (zwłaszcza raportów zintegrowanych) stanowią wszelkiego rodzaju elementy graficzne, których badaniem autor w ramach tej rozprawy nie zajmuje się. Stosując pochodzącą z teorii rachunkowości zasadę przewagi treści nad formą rozpatrzył w ramach analizy struktury ujawnień przede wszystkim treść raportów, a mniejszą uwagę poświęcił formie graficznej tych raportów.

Pierwszą spółką w ramach X edycji konkursu RESPECT Index jest Apator S.A. Jest to spółka działająca w przemyśle elektromaszynowym, która w 2016 roku opublikowała Raport zrównoważonego rozwoju za rok 2015, w ramach którego ujawnia informacje niefinansowe. Raport jest dostępny zarówno w wersji online, jak i możliwy do pobrania w formie 19 plików PDF. Strukturę ujawnień informacji w ramach tego raportu prezentuje tabela 3.3 i ze względu na nieuporządkowaną strukturę raportu poszczególne główne i pomocnicze elementy składowe w raporcie są uszeregowane alfabetycznie.

²¹ Informacja o tym czy Indeks GRI znajduje się w raporcie została zawarta we wcześniejszej tabeli 3.1.

Tabela 3.3. Struktura ujawnień w Raporcie zrównoważonego rozwoju Apator S.A. za 2015 rok

GŁÓWNE CZĘŚCI SKŁADOWE RAPORTU	POMOCNICZE CZĘŚCI SKŁADOWE RAPORTU	ZAKRES ZAWARTYCH INFORMACJI	TYP UJAWNIENI	
1. o raporcie		informacja o procesie przygotowania raportu	narracyjne	
2. Biznes	2a. Nasi dostawcy	przewidywane wyzwania w latach 2016-2019	narracyjne	
		informacje o dostawcach i zasadach ich weryfikacji pod kątem CSR	narracyjne	
		podział dostawców na krajowych i zagranicznych wg udziałów	procentowe	
	2b. Nasi klienci	przewidywane wyzwania w latach 2016-2019	narracyjne	
		odbyte szkolenia i zorganizowane konferencje	liczbowe	
		informacje o wymianie wiedzy i badaniu satysfakcji klientów	narracyjne	
	2c. Nasze produkty	przewidywane wyzwania w latach 2016-2019	narracyjne	
		nakłady inwestycyjne oraz koszty R&D grupy kapitałowej	kwotowe	
		informacje o skali produkcji	liczbowe	
		informacje o celach i zadaniach w ramach procesów w odniesieniu do bezpieczeństwa produktów	narracyjne	
	3. Firma	3a. Nagrody i wyróżnienia	informacje o uzyskanych nagrodach i wyróżnieniach w roku 2015	narracyjne
		3b. Nasze otoczenie	informacje na temat interesariuszy grupy kapitałowej	narracyjne
3c. Profil naszej działalności		informacje o profilu działalności	narracyjne	
		całkowite zatrudnienie w grupie kapitałowej w dniu 31.12.2015 r.	liczbowe	
		najważniejsze dane finansowe za 2015 r.	kwotowe	
		informacje o klientach i produktach	narracyjne	
3d. Strategia i standardy zarządzania		ekonomiczne i pozaekonomiczne wskaźniki działalności	kwotowe liczbowe	
		model biznesowy grupy	narracyjne	
		strategia biznesowa (planowane cele kwotowe i poziom ich realizacji)	liczbowe	
		misja, wizja, wartości	narracyjne	
		opis strategii CSR	narracyjne	
3e. Struktura organizacyjna		opis strategii zarządzania ryzykiem	narracyjne	
	skład grupy kapitałowej	narracyjne		
	struktura spółek w ramach grupy kapitałowej z opisem pionów	narracyjne		
	władze spółki	narracyjne		
4. Pracownicy	4a. Szkolenia i edukacja	informacje o rozwoju i szkoleniach pracowników	narracyjne	
		budżet szkoleniowy na rok 2015	kwotowe	
	4b. Wsparcie i benefity	informacje o programach motywacji i rozwoju kompetencji	narracyjne	
		informacje o liczbie pracowników i emerytów korzystających z wypoczynku w firmowym ośrodku wczasowym w latach 2014-2015	liczbowe	
	4c. Zatrudnienie	przewidywane wyzwania dla polityki pracowniczej w latach 2016-2019	narracyjne	

GŁÓWNE CZĘŚCI SKŁADOWE RAPORTU	POMOCNICZE CZĘŚCI SKŁADOWE RAPORTU	ZAKRES ZAWARTYCH INFORMACJI	TYP UJAWNIENI
	4d. Zdrowie i bezpieczeństwo	informacje o zatrudnieniu w organizacji	liczbowe
		bezpieczeństwo i higiena pracy	narracyjne
		informacje o wypadkach przy pracy	liczbowe
		opis procedur wewnętrznych i instrukcji	narracyjne
		warunki i formy zatrudnienia	liczbowe
		informacje na temat różnorodności w strukturach rady nadzorczej, zarządu i kadr	liczbowe
5. Społeczność lokalna		opis polityki zarządzania emisją do atmosfery	narracyjne
		opis celów działań sponsorskich i społecznych wraz z przyjętą polityką	narracyjne
		przewidywane wyzwania dla polityki społecznej w latach 2016-2019	narracyjne
6. Środowisko	6a. Emisje	opis polityki zarządzania emisją do atmosfery	narracyjne
		informacje o łącznych bezpośrednich emisjach gazów cieplarnianych	liczbowe
	6b. Energia	opis polityki zarządzania energią elektryczną i mediami	narracyjne
		informacje o zużyciu energii, energochłonności i produktywności	liczbowe
	6c. Odpady	informacje na temat polityki zarządzania odpadami opis procedur wewnętrznych	narracyjne
		całkowita waga odpadów wg rodzaju i metody postępowania z nimi	liczbowe
	6d. Surowce i materiały	informacje o wykorzystanych surowców i materiałów wg wagi i objętości	liczbowe
	6e. Zarządzanie środowiskowe	przewidywane wyzwania polityki środowiskowej w latach 2016-2019	narracyjne
		opis polityki zarządzania wpływem na środowisko	narracyjne
		wydatki na ochronę i inwestycje środowiskowe	kwotowe
		innowacje środowiskowe - opis zmian technologicznych i infrastrukturalnych	narracyjne
		informacje o akcjach edukacyjnych dla pracowników	narracyjne

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Apator S.A. 2016

Raport spółki Apator zawiera poza wieloma informacjami narracyjnymi i opisowymi dużą liczbę konkretnych informacji ilościowych ujętych w ramach 6 przyporządkowanych głównych kategorii, w ramach których uszeregowane zostało 19 plików w formacie PDF. W ramach poszczególnych plików odbiorca może znaleźć informacje na tematy wyszczególnione w tabeli.

Drugim badanym raportem był Raport CSR Banku Millennium za rok 2016, który został opublikowany w 2017 roku. Raport ten dostępny w formie jednego uporządkowanego pliku PDF jest dostępny na stronie internetowej banku - <http://raportroczny.bankmillennium.pl/2016>. Strukturę tego raportu prezentuje tabela 3.4.

Tabela 3.4. Struktura ujawnień w Raporcie CSR Banku Millenium za rok 2016

GŁÓWNE CZĘŚCI SKŁADOWE RAPORTU	POMOCNICZE CZĘŚCI SKŁADOWE RAPORTU	ZAKRES ZAWARTYCH INFORMACJI	TYP UJAWNIENI
List prezesa zarządu			narracyjne
1. Bank Millenium	1.0 Podstawowe informacje	historia jednostki	narracyjne
	1.1. Profil organizacji	opis grupy kapitałowej	narracyjne
		akcjonariat	narracyjne
		skala działalności	liczbowe
		informacje o klientach i produktach	narracyjne
		wyniki ekonomiczne	kwotowe
	1.2. System zarządzania	informacje o radzie nadzorczej	liczbowe
		informacje o władzach banku	narracyjne
		struktura wiekowa zarządu	procentowe
		misja, wizja i wartości	narracyjne
		stosowane regulacje zewnętrzne	narracyjne
		informacje o polityce zarządzania zrównoważonym rozwojem	narracyjne
		informacje o zarządzaniu ryzykiem związanym z wpływem czynników środowiskowych i społecznych	narracyjne
2. Interesariusze banku	2.1. Identyfikacja interesariuszy	identyfikacja interesariuszy	narracyjne
	2.2. Dialog z interesariuszami	informacje o dialogu z interesariuszami	narracyjne
3. Bezpieczeństwo środków klientów	3.1. Wewnętrzne regulacje	informacje o politykach zapewniania zgodności i przeciwdziałania nadużyciom	narracyjne
		informacje o programie przeciwdziałania praniu brudnych pieniędzy	liczbowe
		informacje o regulacjach antykorupcyjnych i ryzyku korupcji	narracyjne
		informacje o audytach przeprowadzonych w jednostce	narracyjne liczbowe
	3.2. Zarządzanie ryzykiem	informacje o polityce zarządzania ryzykiem	narracyjne
4. Klienci	4.1. Odpowiedzialna sprzedaż produktów i usług	opis polityki sprzedaży produktów klientom	narracyjne
	4.2. Łatwe bankowanie	opis innowacji wdrożonych w roku 2016	narracyjne
	4.3. Jakość obsługi klienta	informacje o badaniu potrzeb i satysfakcji klientów	narracyjne liczbowe
		informacje o polityce zarządzania reklamacjami	narracyjne
		informacje o satysfakcji z procesu reklamacyjnego	procentowe
		liczba reklamacji	liczbowe
	4.4. Ochrona prywatności klienta	informacje o szkoleniach z ochrony danych osobowych i informacji	liczbowe
	4.5. Dostępność usług finansowych dla osób niepełnosprawnych	informacje o dostępności usług dla osób niepełnosprawnych	narracyjne liczbowe procentowe
	4.6. Produkty i usługi społecznie odpowiedzialne	zestawienie produktów oferowanych przez jednostkę	narracyjne liczbowe
		informacje o finansowaniu inwestycji prośrodowiskowych i społecznych	narracyjne kwotowe
5. Inwestorzy	5.1. Komunikacja z inwestorami	informacje o spotkaniach z inwestorami i analitykami	narracyjne liczbowe
	5.2. Dobre praktyki w obszarze ESG	informacje o dobrych praktykach	narracyjne
6. Partnerzy biznesowi		informacje o polityce zakupowej, kryteriach doboru dostawców i komunikacji z dostawcami	narracyjne

GŁÓWNE CZĘŚCI SKŁADOWE RAPORTU	POMOCNICZE CZĘŚCI SKŁADOWE RAPORTU	ZAKRES ZAWARTYCH INFORMACJI	TYP UJAWNIENI
		informacje o zakupionych towarach i usługach oraz czasy płatności faktur w latach 2012-2016	liczbowe procentowe
7. Pracownicy	7.1. Zatrudnienie i warunki pracy	informacje o polityce kadrowej i rekrutacji	narracyjne
		zatrudnienie wg regionów, wieku, płci, rodzaju umowy	liczbowe
		wskaźnik fluktuacji zatrudnienia [w oparciu o GRI 401-1]	procentowe
		informacje o badaniu poziomu satysfakcji pracowników	procentowe
		informacje o przeciwdziałaniu dyskryminacji	narracyjne
		informacje o zatrudnieniu niepełnosprawnych	liczbowe procentowe
	7.2. Warunki pracy	informacje o polityce wynagrodzeń, świadczeniach socjalnych i opiece medycznej, zajęciach sportowych i BHP	narracyjne liczbowe procentowe
	7.3. Ocena i rozwój pracowników	system oceny pracowników i informacje o awansach	narracyjne liczbowe procentowe
		informacje o szkoleniach dla pracowników	narracyjne liczbowe
	7.4. Dialog z pracownikami	informacje o sposobach dialogu z pracownikami	narracyjne
8. Społeczeństwo	8.1. Działalność prospołeczna	informacje o wartości darowizn i sponsoringu	kwotowe
		obszary działalności prospołecznej	narracyjne
	8.2. Promocja kultury		narracyjne
	8.3. Wspieranie innowacyjności		narracyjne
	8.4. Dzielenie się wiedzą ekonomiczną		narracyjne
8.5. Wspieranie edukacji	informacje o programach edukacyjnych dla studentów i absolwentów	narracyjne liczbowe	
9. Środowisko naturalne	9.0. Wpływ na środowisko	opis polityki środowiskowej	narracyjne
	9.1. Zarządzanie zużywanymi zasobami	opis polityki zarządzania zużywanymi zasobami	narracyjne
		informacje o zużyciu papieru, paliwa i innych zasobów	liczbowe procentowe
		informacje o podróżach służbowych	liczbowe procentowe
	9.2. Wprowadzanie proekologicznych rozwiązań		narracyjne liczbowe procentowe
	9.3. Proekologiczne produkty banku		narracyjne
9.4. Ekologiczne akcje edukacyjne		narracyjne	
O raporcie			narracyjne

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Bank Millenium S.A. 2017

Raport podobnie jak raport Apator S.A. stosuje klasyfikację wskaźników niefinansowych zgodną z indeksem GRI, jednakże przyporządkowuje informacje ujawniane w ramach raportu do 9 różnych kategorii.

Trzecim raportem jest Raport zintegrowany Grupy Kapitałowej Bogdanka opublikowany w 2017 roku dostępny a stronie internetowej Bogdanki w zakładce „aktualności” w formie

jednego pliku PDF. Raport sporządzono w oparciu o indeks GRI, co ułatwia wyszukiwanie konkretnych informacji w ramach raportu.

Tabela 3.5. Struktura ujawnień w Raporcie zintegrowanym Grupy Kapitałowej Lubelski Węgiel Bogdanka za rok 2016

GŁÓWNE CZĘŚCI SKŁADOWE RAPORTU	ZAKRES ZAWARTYCH INFORMACJI	TYP UJAWNIENIŃ
List Prezesa		narracyjne
List Przewodniczącego Rady Nadzorczej		narracyjne
01. O Bogdance	informacje o modelu i skali działania	narracyjne
	informacje o nagrodach i wyróżnieniach	narracyjne
	informacje o członkostwie w organizacjach	narracyjne
	produkcja i sprzedaż oraz struktura produkcji	liczbowe procentowe
	przychody wg kategorii produktu i rynku docelowego	liczbowe procentowe
	informacje o modelu działania i łańcuchu dostaw	narracyjne
	strategia rozwoju do 2030 roku	narracyjne kwotowe
	rozliczenie realizacji celów strategii na rok 2016	narracyjne kwotowe liczbowe procentowe
02. Zintegrowany model budowania wartości	opis modelu tworzenia wartości	narracyjne
03. Kapitał finansowy	struktura własności kapitału	procentowe
	informacje o dialogu z inwestorami	narracyjne
	wybrane informacje liczbowe	liczbowe procentowe
	informacje o polityce dywidendowej	narracyjne procentowe
	ład zarządczy	narracyjne
	władze jednostki	narracyjne
	informacja o kontroli wewnętrznej i zarządzaniu ryzykiem	narracyjne
	wybrane wyniki finansowe	kwotowe
04. Kapitał produkcyjny (operacyjny)	informacje o modelu biznesowym	narracyjne
	analiza cen węgla energetycznego	narracyjne procentowe
	informacje o infrastrukturze, inwestycjach i zintegrowanym systemie zarządzania	narracyjne
05. Kapitał ludzki	informacje o dialogu społecznym i zarządzaniu BHP	narracyjne
	nakłady na BHP	kwotowe
	wypadkowość	liczbowe
	informacje o kodeksie etyki	narracyjne
06. Kapitał intelektualny	informacje o innowacjach technologicznych	narracyjne
	informacje o współpracy z uczelniami i jednostkami naukowymi	narracyjne
	informacje o inicjatywach branżowych	narracyjne
07. Kapitał społeczny	informacje o relacjach ze społecznością lokalną	narracyjne
	szkody górnicze	narracyjne

GLÓWNE CZĘŚCI SKŁADOWE RAPORTU	ZAKRES ZAWARTYCH INFORMACJI	TYP UJAWNIENI
08. Kapitał naturalny	zarządzanie środowiskowe	narracyjne
	gospodarka wodna	narracyjne
	gospodarka odpadami	narracyjne liczbowe
	zużycie materiałów i surowców	narracyjne (sic!)
09. O raporcie		narracyjne
10. Podstawowe wyniki	informacje ze sprawozdania finansowego (skonsolidowanego)	kwotowe
	zgrupowane niektóre dane niefinansowe	liczbowe procentowe

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Bogdanka S.A. 2017

Cechą szczególną raportu Bogdanki jest raportowanie informacji niefinansowych w ramach uwzględnionego w raporcie zintegrowanego modelu budowy wartości opartego na kapitałach Bogdanki. Kwestie społeczne, czy środowiskowe nazywane są w raporcie kolejno kapitałem społecznym i kapitałem naturalnym. Ponadto Bogdanka wyszczególnia kapitał intelektualny, jako odrębną kategorię ujawnień informacji niefinansowych. Raport nie zawiera podkategorii i uwzględnia wszystkie informacje bezpośrednio w ramach 10 podstawowych kategorii. Pomimo odmiennej od pozostałych raportów zintegrowanych formy ujawnień, widać wyraźnie na podstawie tabeli 3.5., że uwzględnione informacje są częściowo tożsame z informacjami uwzględnianymi w innych raportach oraz według klasyfikacji GRI. Inaczej niż w przypadku pozostałych raportów raportowane są informacje o zużyciu materiałów i surowców, gdzie jednostka jedynie opisuje w sposób narracyjny jedynie działania w zakresie zużycia materiałów i surowców, ale nie podaje żadnej wartości liczbowej jak np. wolumenu/wagi zużytych materiałów/surowców.

Czwartym raportem jest Zintegrowany raport roczny Budimex S.A. za 2016 rok dostępny w formie jednego pliku PDF na stronie spółki. Strukturę tego raportu przedstawia tabela 3.6.

Tabela 3.6. Struktura ujawnień w Zintegrowanym raporcie rocznym Budimex S.A. za rok 2016

GLÓWNE CZĘŚCI SKŁADOWE RAPORTU	ZAKRES ZAWARTYCH INFORMACJI	TYP UJAWNIENI
1. list prezesa		narracyjne
2. nagrody i wyróżnienia ogólnopolskie w 2016 r.		narracyjne
3. o firmie	informacje o działalności rynkowej i misji	narracyjne
4. sytuacja rynkowa i perspektywy		narracyjne
5. wyniki ostatniego raportu	opis wyników finansowych	narracyjne
	informacje o strukturze sprzedaży za 2015 i 2016 rok	liczbowe procentowe
	podstawowe wielkości ekonomiczne	kwotowe
	członkostwo w ramach organizacji i inicjatyw społecznych	narracyjne
6. wkład w rozwój infrastruktury	informacje o rozwoju infrastruktury	narracyjne

GŁÓWNE CZĘŚCI SKŁADOWE RAPORTU	ZAKRES ZAWARTYCH INFORMACJI	TYP UJAWNIENI
7. model wartości	model biznesowy	narracyjne
8. kultura zarządzania	informacje o ładzie zarządczym	narracyjne
	informacje składu zarządu i rady nadzorczej	narracyjne
	informacje o podejściu zarządczym	narracyjne
	informacje o strategii CSR	narracyjne
9. zarządzania odpowiedzialnością w łańcuchu dostaw	informacje o modelu biznesowym	narracyjne
10. o raporcie		narracyjne
11. wyniki finansowe	wybrane informacje ze sprawozdania skonsolidowanego	kwotowe
12. warunki, bezpieczeństwo i higiena pracy (BHP)	informacje o BHP	narracyjne
	wypadkowość w 2016 r.	liczbowe
13. wpływ na lokalne otoczenie i bioróżnorodność		narracyjne
14. relacje z lokalnymi społecznościami		narracyjne
15. prewencja zachowań nieetycznych i uczciwość w działaniu	informacje o polityce monitorowania zagrożeń	narracyjne
	informacje o umowach z kontrahentami	liczbowe procentowe
	informacje o zarządzaniu etyką	narracyjne
16. jakość i jej wpływ na bezpieczeństwo obiektów budowlanych	informacje o zarządzaniu jakością	narracyjne
	informacje o laboratoriach badawczych i kontrola jakości	narracyjne
17. racjonalne korzystanie z zasobów i zanieczyszczenie środowiska		narracyjne
18. tabele z danymi niefinansowymi	wybrane informacje finansowe	kwotowe
	informacje o zatrudnieniu	liczbowe procentowe
	informacje o różnorodności	liczbowe procentowe
	informacje o wypadkach przy pracy	liczbowe
	informacje o zużyciu surowców, paliw, energii	liczbowe
	informacje o emisji zanieczyszczeń	liczbowe
	informacje o gospodarce odpadami	liczbowe
19. podsumowanie realizacji celów strategii CSR na lata 2016-2020		narracyjne liczbowe

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Budimex S.A. 2017

Stosunkowo obszerny raport przyporządkowuje informacje do 19 głównych kategorii bez uwzględnienia podkategorii. Raport korzysta z indeksu GRI zawartego na końcu raportu i uwzględnia dużą liczbę informacji unikatowych dla tego raportu.

Piąty przebadany raport to Raport Odpowiedzialnego Biznesu BZ WBK S.A. za 2016 rok, który dostępny jest na stronie banku zarówno w formie kilku plików PDF możliwych do pobrania, jak i w wersji online.

Tabela 3.7. Struktura ujawnień w Raporcie Odpowiedzialnego Biznesu BZ WBK S.A.

za 2016 rok

GŁÓWNE CZĘŚCI SKŁADOWE RAPORTU	POMOCNICZE CZĘŚCI SKŁADOWE RAPORTU	ZAKRES ZAWARTYCH INFORMACJI	TYP UJAWNIENI
1. klienci	bank dla msp	informacje o produktach i działaniach dla małych i średnich przedsiębiorstw	narracyjne
	bankowość globalna	informacje o działaniach w ramach bankowości globalnej	narracyjne
	bankowość korporacyjna	informacje o działaniach w ramach bankowości korporacyjnej	narracyjne
		liczba klientów	liczbowe
	bezpieczeństwo usług i danych	informacje o polityce ochrony bezpieczeństwa danych	narracyjne
		liczba skarg dotyczących naruszenia prywatności klientów	liczbowe
	klienci indywidualni	informacje dotyczące klientów indywidualnych	narracyjne
		otrzymane nagrody	narracyjne
		wybrane informacje liczbowe (np. ilość kont osobistych)	liczbowe
	odpowiedzialna sprzedaż	informacje o wewnętrznych regulacjach dotyczących sprzedaży	narracyjne
	partnerska współpraca	cele zrównoważonego rozwoju 2030	narracyjne
	satisfakcja klientów	cele w obszarze obsługi klientów	narracyjne
		badanie satysfakcji klientów	procentowe
udział bankowości internetowej		liczbowe procentowe	
2. o BZ WBK	dialog z interesariuszami	informacje o interesariuszach	narracyjne
	dostawcy i partnerzy	polityka w zakresie dostawców i partnerów biznesowych	narracyjne
	jak zmienił się wpływ	wybrane dane liczbowe dotyczące klientów i pracowników	liczbowe procentowe
	kim jesteśmy		narracyjne
	organizacje i stowarzyszenia	członkostwo w organizacjach	narracyjne
	wpływ na środowisko	informacje o wpływie na środowisko	narracyjne liczbowe procentowe
	wywiad z prezesem		narracyjne
3. pracownicy	benefity i warunki pracy		narracyjne
	priorytety		narracyjne
	przyjazne miejsce pracy		narracyjne
	różnorodność	informacje o różnorodności wśród pracowników	liczbowe procentowe
	rozwój	informacje o szkoleniach pracowniczych	narracyjne liczbowe
	zatrudnienie	informacje o zatrudnieniu (liczba pracowników, przyjęcia, odejścia)	liczbowe
	zdrowie i bezpieczeństwo	informacje o promocji zdrowia	narracyjne
wypadki (incydenty) przy pracy		liczbowe	
4. raport	aspekty raportowania	o raporcie	narracyjne
	kontakt (osobny plik z danymi kontaktowymi)		narracyjne
	raport poświadczający	raport z usługi atestacyjnej przeprowadzonej przez Deloitte	narracyjne
5. strategia i zarządzanie	etyka	informacje o polityce z zakresu etyki	narracyjne
		informacje o szkoleniach w zakresie polityki i procedur antykorupcyjnych	procentowe
	nagrody i wyróżnienia		narracyjne
	priorytety odpowiedzialnego biznesu		narracyjne
strategia i wyniki finansowe	informacje o strategii biznesowej	narracyjne	

GŁÓWNE CZĘŚCI SKŁADOWE RAPORTU	POMOCZNICZE CZĘŚCI SKŁADOWE RAPORTU	ZAKRES ZAWARTYCH INFORMACJI	TYP UJAWNIENI
		wybrane wyniki finansowe	kwotowe
	zarząd		narracyjne
6. zaangażowanie społeczne	edukacja i rozwój nauki	informacje o zaangażowaniu we wspieranie szkolnictwa wyższego i badań naukowych	narracyjne
	fundacja BZ WBK	informacje ogólne o fundacji	narracyjne
	nasze priorytety		narracyjne
	wsparcie inicjatyw społecznych		narracyjne
	wyrównywanie szans		narracyjne

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Bank Zachodni WBK S.A. 2017

Raport banku podzielony jest na 6 głównych kategorii, w ramach których przyporządkowanych zostało 37 plików PDF. Struktura ujęta w tabeli ma charakter pogładowy i autor uporządkował poszczególne kategorie i pliki PDF według ich kolejności alfabetycznej. Raport ten – jako raport instytucji finansowej – nie zawiera informacji na temat kwestii dotyczących ochrony środowiska w ramach osobnej kategorii ujawnień, a zawiera je w ramach „informacji o BZ WBK”, a więc drugiej kategorii w raporcie. Osoba szukająca tych konkretnie informacji miałaby w związku z powyższym problem z dotarciem do nich bez konieczności przeglądania całego raportu.

Kolejnym raportem jest roczny raport Elektrobudowy S.A. za 2016 rok. Raport ten stosuje klasyfikację wg wytycznych GRI i dostępny jest w formie jednego pliku na stronie internetowej spółki. Jego strukturę przedstawia tabela 3.8.

Tabela 3.8. Struktura ujawnień w Raporcie rocznym spółki Elektrobudowa S.A. za 2016 rok

GŁÓWNE CZĘŚCI SKŁADOWE RAPORTU	ZAKRES ZAWARTYCH INFORMACJI	TYP UJAWNIENI
1. O nas	informacje ogólne	narracyjne
	informacje o akcjonariacie	procentowe
	informacje o strukturze organizacyjnej	narracyjne procentowe
	wyniki ekonomiczne	kwotowe
	członkostwo w stowarzyszeniach i organizacjach	narracyjne
	przyznane nagrody w 2016 r.	narracyjne
	strategia, misja i wizja	narracyjne
	informacje o zasadach i etyce działania	narracyjne
	informacje o interesariuszach	narracyjne
2. Nasz biznes	informacje o produktach i usługach	narracyjne
	informacje o realizowanych kontraktach	narracyjne
	wartość realizowanych zamówień	kwotowe
	jakość i bezpieczeństwo produktów	narracyjne
	informacje o relacjach z dostawcami i klientami	narracyjne
3. Nasz zespół	informacje o zatrudnieniu i różnorodności	liczbowe
	informacje o świadczeniach dla pracowników	narracyjne kwotowe

GŁÓWNE CZĘŚCI SKŁADOWE RAPORTU	ZAKRES ZAWARTYCH INFORMACJI	TYP UJAWNIENI
	informacje na temat BHP	narracyjne
	informacje o rozwoju pracowników	narracyjne
	wskaźniki dotyczące realizowanych szkoleń	liczbowe procentowe
	informacje o kadrze pracowniczej	liczbowe procentowe
4. Nasz wpływ na społeczność	informacje o działalności charytatywnej	narracyjne
	informacje o współpracy z ośrodkami akademickimi	narracyjne
5. Nasz wpływ na środowisko	informacje o polityce środowiskowej	narracyjne
	wykorzystane surowce, materiały, paliwa, energia	liczbowe
	gospodarka wodna i bioróżnorodność	narracyjne (sic!)
	informacje o emisjach i odpadach	liczbowe
6. O raporcie		narracyjne

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Elektrobudowa S.A. 2017

W ramach raportu informacje ujawniane są w ramach 6 głównych kategorii, a sam raport zawiera informacje na temat kwestii środowiskowych, społecznych i pracowniczych w ramach osobnych kategorii, choć w przypadku kwestii społecznych oraz informacji o gospodarce wodnej nie są podawane żadne konkretne wskaźniki liczbowe, a w tych kwestiach w raporcie pojawiają się jedynie informacje o charakterze narracyjnym, a więc nie dostarczające odbiorcy raportu poszukiwanej przez niego wiedzy.

Kolejny raport – którego struktura widoczna jest w tabeli 3.9. – to raport Grupy Energa pt.: „Nasza Odpowiedzialność 2016”. Podobnie jak poprzedni raport jest on dostępny w formie jednego pliku PDF i korzysta z klasyfikacji GRI.

Tabela 3.9. Struktura ujawnień w raporcie Nasza Odpowiedzialność 2016 Grupy Energa

GŁÓWNE CZĘŚCI SKŁADOWE RAPORTU	POMOCNICZE CZĘŚCI SKŁADOWE RAPORTU	ZAKRES ZAWARTYCH INFORMACJI	TYP UJAWNIENI	
1. O grupie energia	1.1. Nasza firma	informacje o segmentach i strukturze grupy	narracyjne	
		skonsolidowane dane finansowe	kwotowe	
		aktywa wytwórcze i zużycie zasobów	liczbowe	
		model biznesowy	narracyjne	
		skład zarządu i członkostwo w organizacjach	narracyjne	
		nagrody w 2016 roku	narracyjne	
	1.2. Odpowiedzialne i etyczne zarządzanie	misja i wizja grupy	narracyjne	
		cele "Strategii zrównoważonego rozwoju i odpowiedzialnego biznesu"	narracyjne	
		zarządzanie ryzykiem	narracyjne	
	1.3. Raport jako narzędzie dialogu z naszymi interesariuszami	informacje na temat etyki i innowacji	narracyjne	
		spółki w ramach grupy objęte raportem CSR	narracyjne	
	2. Klienci	2.1. Relacje z klientami	identyfikacja interesariuszy	narracyjne
				narracyjne
2.2. Klienci i produkty spółki Energa-Obrót SA		opis klientów i produktów	narracyjne	
		dane o sprzedaży i klientach	liczbowe	

GŁÓWNE CZĘŚCI SKŁADOWE RAPORTU	POMOCZNICZE CZĘŚCI SKŁADOWE RAPORTU	ZAKRES ZAWARTYCH INFORMACJI	TYP UJAWNIENI
	2.3. Odpowiedzialny proces sprzedaży	informacje o standardach obsługi klienta	narracyjne
		liczba przypadków niezgodności z regulacjami oznakowania produktów	liczbowe
		kary pieniężne z tytułu niezgodności z prawem i regulacjami	kwotowe
		informacje o satysfakcji klientów	narracyjne
	2.4. Innowacje w służbie klienta		narracyjne
3. Środowisko naturalne	3.1. Cele środowiskowe w 2016 roku		narracyjne
	3.2. Strategia zarządzania środowiskowego	informacje ogólne o strategii środowiskowej	narracyjne
		informacje o wdrażaniu EMAS	narracyjne
		zużycie energii, surowców, materiałów, emisje, zanieczyszczenia, gospodarka wodna, gospodarka odpadami	liczbowe procentowe
		informacje o ochronie przyrody	narracyjne
	3.3. Ekologiczna energia ze źródeł konwencjonalnych i odnawialnych	informacje o produkcji energii ze źródeł ekologicznych	liczbowe
	3.4. Inwestycje w ochronę środowiska	łącznie wydatki i inwestycje na ochronę środowiska	kwotowe
3.5. Innowacyjne technologie przyjazne dla środowiska	nakłady na badania i rozwój	kwotowe	
4. Działalność dystrybucyjna	4.1. Rozwój działalności dystrybucyjnej jako obszar strategiczny	cele i priorytety działalności	narracyjne
		długość naziemnych linii dystrybucyjnych	liczbowe
	4.2. Jakość i bezpieczeństwo dostaw energii	średnia częstość przerw w dostawie energii	liczbowe
	4.3. Inwestycje w sieć dystrybucyjną		narracyjne
5. Pracownicy	5.1. Odpowiedzialny pracodawca		narracyjne
	5.2. Nasi pracownicy	informacje ogólne o pracownikach	narracyjne
		liczba pracowników wg poszczególnych kategorii	liczbowe
		satysfakcja pracowników	narracyjne
	5.3. Bezpieczeństwo i zdrowie	informacje o BHP	narracyjne
		liczba przeprowadzonych szkoleń	liczbowe
5.4. Edukacja i rozwój	informacje o rozwoju pracowników	narracyjne	
5.5. Zaangażowanie pracowników w rozwój kultury organizacyjnej		narracyjne	
6. Społeczność lokalne	6.1. Odpowiedzialność wobec społeczności lokalnych jako obszar strategiczny		narracyjne
	6.2. Działalność na rzecz społeczeństwa		narracyjne
	6.3. Współpraca z administracją i uwzględnianie głosu społeczności lokalnej		narracyjne
	6.4. Działalność charytatywna		narracyjne kwotowe

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Energa S.A. 2017

Raport przyporządkowuje informacje do 6 głównych kategorii uwzględniając przy tym podział na podkategorie. W ramach struktury widocznej w tabeli autor rozprawy wyszczególnił informacje na temat badania satysfakcji pracowników i klientów – są one oznaczone jako „narracyjne”, ponieważ w raporcie Energi pojawiła się tylko informacja o fakcie, iż badanie satysfakcji pracowników i klientów nie odbyło się w 2016 roku.

Kolejną badaną spółką są Fabryki Mebli „FORTE” S.A., która nie ujawnia informacji niefinansowych w ramach raportu, a jedynie udostępniają informacje na stronie internetowej.

Tabela 3.10. Struktura ujawnień w zakresie CSR przez Forte S.A. w 2016 roku

GŁÓWNE CZĘŚCI SKŁADOWE	POMOCZNICZE CZĘŚCI SKŁADOWE	ZAKRES ZAWARTYCH INFORMACJI	TYP UJAWNIENI
1. Odpowiedzialni społecznie	informacje ogólne		narracyjne
	plik "polityka dobroczynności"	misja, wizja i działania polityki dobroczynności	narracyjne
		zasady udzielania wsparcia	narracyjne
	wolontariat, kultura, edukacja		narracyjne
2. Odpowiedzialni za środowisko	informacje ogólne		narracyjne
	plik "polityka środowiskowa"	działania z zakresu ochrony środowiska	narracyjne
	odpowiedzialna produkcja, działania prośrodowiskowe i edukacja ekologiczna		narracyjne
3. Odpowiedzialny pracodawca	informacja ogólna		narracyjne
	plik "polityka różnorodności"	obszary polityki różnorodności	narracyjne
	rozwój pracowników, dialog i komunikacja z pracownikami		narracyjne

Źródło: Opracowanie własne na podstawie „<http://ww2.forte.com.pl/pl/index/zr>” (dostęp 26.10.2017 r.)

Autor rozprawy zdecydował, że uwzględni informacje ujęte w ramach tych ujawnień w ramach prezentacji rezultatów badania, pomimo że brak stosowania przez spółkę indeksu GRI powoduje, iż praktycznie całość ujawnianych przez spółkę informacji ma charakter narracyjny i opisowy. Dowodzi to słuszności celu rozprawy – brak szczegółowego wzorca ujawnień powoduje sytuację, w której ujawnione informacje nie będą miały żadnej wartości dla analityka, czy interesariusza, ponieważ będą one całkowicie nieporównywalne z informacjami ujawnionymi w innych raportach. Jednolita klasyfikacja jest więc koniecznością, jeżeli ustawodawca chciałby zapewnić ujawnianym informacjom niefinansowym porównywalność.

Kolejną spółką w zestawieniu jest GPW S.A., która jest notowana na RESPECT Index jako jego organizator, jednakże nie sporządza raportu CSR, a jedynie sporządza okresowo Strategię CSR w ramach pliku PDF, ujawniając przy tym szczerkowe informacje na stronie internetowej. Struktura najnowszej dostępnej strategii jest widoczna w tabeli 3.11.

Tabela 3.11. Struktura ujawnień w ramach Strategii CSR Grupy Kapitałowej GPW w Warszawie w 2015 roku

GŁÓWNE CZĘŚCI SKŁADOWE STRATEGII	POMOCZNICZE CZĘŚCI SKŁADOWE STRATEGII	TYP UJAWNIENI
Spółeczna odpowiedzialność Grupy GPW		narracyjne
Misja i wartości grupy kapitałowej GPW		narracyjne
definicja Społecznej Odpowiedzialności Biznesu		narracyjne
cztery filary strategii CSR grupy GPW	edukacja	narracyjne
	rynek	narracyjne
	pracownicy	narracyjne
	środowisko	narracyjne

Źródło: Opracowanie własne na podstawie GPW S.A. 2015

Jak widać ujawnienia w zakresie CSR mają charakter wyłącznie narracyjny. Choć takie działanie jest zdaniem autora zrozumiałe ze względu na specyfikę spółki to jednak spółka ta nie zostanie uwzględniona w zestawieniu spółek w kolejnych tabelach w ramach rozprawy.

W ramach badania uwzględniony został także Raport zintegrowany Grupy Azoty – widoczny w tabeli 3.12. Raport stosuje klasyfikację wg indeksu GRI.

Tabela 3.12. Struktura ujawnień w Raporcie zintegrowanym Grupy Azoty za rok 2015

GŁÓWNE CZĘŚCI SKŁADOWE RAPORTU	POMOCNICZE CZĘŚCI SKŁADOWE RAPORTU	ZAKRES ZAWARTYCH INFORMACJI	TYP UJAWNIENI
List prezesa			narracyjne
Grupa Azoty w liczbach			narracyjne
1.0. Nasza Grupa	1.1. Jaka jest struktura Grupy Azoty	informacje o strukturze grupy kapitałowej	narracyjne
		informacje o strategii grupy i kluczowych inwestycjach	narracyjne
		struktura nakładów inwestycyjnych wg rodzaju inwestycji	procentowe
		opis wyzwań w ramach społecznej odpowiedzialności	narracyjne
	1.2. System zarządzania strategicznego	skład zarządu, rada grupy, rada nadzorcza i walne zgromadzenie	narracyjne
		informacja o systemach zarządzania w grupie	narracyjne
		identyfikacja ryzyk i informacja o zarządzaniu ryzykiem	narracyjne
		informacje o wartościach etycznych w Grupie Azoty	narracyjne
	1.3. Rynek kapitałowy	struktura akcjonariatu	procentowe
		polityka informacyjna grupy	narracyjne
		nagrody i wyróżnienia	narracyjne
		informacje o polityce dywidendy	narracyjne kwotowe
	1.4. Komunikacja z otoczeniem	informacje o sposobach komunikacji z interesariuszami	narracyjne
		informacje o inicjatywach grupy	narracyjne
2.0. Nasz biznes	2.1. Nasze produkty	opis produktów grupy	narracyjne
		przychody ze sprzedaży według segmentów operacyjnych	narracyjne
	2.2. Nasza produkcja	informacje o surowcach do produkcji	narracyjne liczbowe procentowe
		informacje o zarządzaniu łańcuchem dostaw	narracyjne
		informacje o pracach badawczo-rozwojowych	narracyjne
		informacje o zapewnieniu bezpieczeństwa produktów	narracyjne
	2.3. Nasi klienci	informacje o sposobach dialogu z klientami	narracyjne
		informacje o działaniach marketingowych	narracyjne
3.0. Nasza odpowiedzialność	3.1. Nasi pracownicy	informacje ogólne	narracyjne
		informacje na temat zatrudnienia pracowników wg kategorii	liczbowe procentowe
		informacje o liczbie szkoleń na pracownika	liczbowe

GŁÓWNE CZĘŚCI SKŁADOWE RAPORTU	POMOCZNICZE CZĘŚCI SKŁADOWE RAPORTU	ZAKRES ZAWARTYCH INFORMACJI	TYP UJAWNIĘĆ
		wynagrodzenie minimalne w Grupie	kwotowe
		informacje o wypadkowości przy pracy	liczbowe
	3.2. Nasz wpływ na społeczność lokalną	informacje ogólne	narracyjne
		zestawienie podatków płaconych przez spółki w ramach grupy	kwotowe
		uzyskane wsparcie finansowe od państwa	kwotowe
	3.3. Nasz wpływ na środowisko naturalne	informacje ogólne	narracyjne
		zużycie energii	liczbowe
		pobór wody	liczbowe
		objętość ścieków	liczbowe
		gospodarka odpadami	liczbowe
4.0. Nasze finanse		omówienie wyników finansowych grupy	narracyjne kwotowe
		opinia i raport niezależnego biegłego rewidenta	narracyjne
5.0. Nasz raport			narracyjne

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Grupa Azoty S.A. 2016

Raport stosuje podział na 5 głównych części składowych i posiada pomocnicze części składowe.

Kolejny raport – Zintegrowany raport roczny Grupy LOTOS za 2015 rok. Bardzo obszerny raport stosujący podział według klasyfikacji GRI w ramach 7 głównych kategorii. Struktura raportu została zaprezentowana w tabeli 3.13.

Tabela 3.13. Struktura ujawnień w Zintegrowanym raporcie rocznym Grupy LOTOS za 2015 rok

GŁÓWNE CZĘŚCI SKŁADOWE RAPORTU	POMOCZNICZE CZĘŚCI SKŁADOWE RAPORTU	ZAKRES ZAWARTYCH INFORMACJI	TYP UJAWNIĘĆ	
01. Rok 2015 w Grupie Kapitałowej LOTOS	Pismo Prezesa Zarządu		narracyjne	
	List Przewodniczącej Rady Nadzorczej		narracyjne	
	Podsumowanie 2015 roku		narracyjne	
	Wzrost wartości Grupy Kapitałowej LOTOS w 2015 roku	wybrane informacje finansowe	kwotowe	
	Na czym koncentrujemy nasz zrównoważony rozwój?		narracyjne	
	Zasoby Grupy Kapitałowej LOTOS	informacje o zasobach	liczbowe	
	Nasze paliwowe dziedzictwo – zarys historii Grupy Kapitałowej LOTOS		narracyjne	
	Skala działalności	informacje o udziale w rynku i produktach		narracyjne
		struktura akcjonariatu		liczbowe procentowe
	Jak funkcjonuje Grupa Kapitałowa LOTOS	misja		narracyjne
	łańcuch wartości Grupy Kapitałowej LOTOS	informacje o inwestycjach, produkcji, sprzedaży i logistyce		narracyjne
			Struktura Grupy Kapitałowej LOTOS	narracyjne
	Model budowy wartości			narracyjne
	Nadzór korporacyjny	informacje o polityce informacyjnej		narracyjne
struktura nadzoru korporacyjnego		narracyjne		

GŁÓWNE CZĘŚCI SKŁADOWE RAPORTU	POMOCZNICZE CZĘŚCI SKŁADOWE RAPORTU	ZAKRES ZAWARTYCH INFORMACJI	TYP UJAWNIEŃ
	Grupa Kapitałowa LOTOS jako aktywny uczestnik rynku paliwowego i inicjator rozwoju regionalnego	udział w organizacjach	narracyjne
	Wyniki finansowe Grupy Kapitałowej LOTOS w 2015 roku	omówienie wyników finansowych	narracyjne kwotowe
		polityka dywidendy i historyczne dywidendy	narracyjne kwotowe
	Wyzwania rynku paliwowego		narracyjne
02. Nasza strategia	Realizacja strategii na lata 2011-2015		narracyjne
	Cele nowej strategii do 2018 roku		narracyjne
	Strategia społecznej odpowiedzialności Grupy Kapitałowej LOTOS	Kluczowe cele oraz działania związane z realizacją strategii CSR w latach 2012–2015 w podziale na obszary	narracyjne
	Zarządzanie ryzykiem	informacje o polityce zarządzania ryzykiem	narracyjne
		grupy ryzyk w ramach Grupy Kapitałowej LOTOS	narracyjne
		Szanse i mocne strony Grupy Kapitałowej LOTOS	narracyjne
Wartości, etyka i przeciwdziałanie nadużyciom	informacje ogólne	narracyjne	
	Polityka Przeciwdziałania Nadużyciom Grupy Kapitałowej LOTOS	narracyjne	
03. Innowacje kluczem do trwałego sukcesu	Kluczowe działania związane z poprawą konkurencyjności w 2015 roku		narracyjne
	Kluczowe projekty Grupy Kapitałowej LOTOS w segmencie poszukiwawczo-wydobyczym i operacyjnym		narracyjne
	Najważniejsze projekty badawczo-rozwojowe		narracyjne
	Rozwój z poszanowaniem środowiska	informacje ogólne	narracyjne
		wydatki i inwestycje na ochronę środowiska	kwotowe
	Ograniczenie zużycia energii	Bezpośrednie i pośrednie zużycie energii przez organizację	liczbowe
	Zarządzanie emisjami	informacje o emisjach	liczbowe
	Eksploatacja zasobów	Wykorzystane surowce/materiały według wagi i objętości	liczbowe
	Gospodarka wodna i ściekowa		liczbowe
	Gospodarka odpadami		liczbowe
Bioróżnorodność		narracyjne	
Bezpieczeństwo procesów	polityka zarządzania bezpieczeństwem procesów	narracyjne	
04. Produkt, klient. W trosce o jakość i bezpieczeństwo	Sytuacja na krajowym rynku paliw w 2015 roku		narracyjne
	Nasze produkty	informacje o produktach	narracyjne
		zawartość substancji mających wpływ na środowisko i zdrowie ludzi w paliwach produkowanych	liczbowe
	Nasi klienci	informacje o klientach	narracyjne
		badanie opinii i satysfakcji klientów	liczbowe
	Sieć stacji paliw LOTOS	informacje ogólne	narracyjne
	Efektywna dystrybucja i logistyka	informacje ogólne	narracyjne
	Wizerunek i marka LOTOS	informacje ogólne	narracyjne
łańcuch dostaw Grupy Kapitałowej LOTOS	informacje ogólne	narracyjne	
	informacje o dostawcach	narracyjne	

GŁÓWNE CZĘŚCI SKŁADOWE RAPORTU	POMOCZNICZE CZĘŚCI SKŁADOWE RAPORTU	ZAKRES ZAWARTYCH INFORMACJI	TYP UJAWNIENI
		Wydatki Grupy Kapitałowej LOTOS na rynku lokalnym	kwotowe
05. Sprawna i stabilna organizacja	Pracownicy – kapitał ludzki	informacje ogólne o polityce pracowniczej	narracyjne
		informacje o pracownikach wg płci i rodzaju umowy	liczbowe
		wskaźniki zatrudnienia i rotacji pracowników	liczbowe
		informacje o szkoleniach dla pracowników	liczbowe
	Bezpieczeństwo przede wszystkim	informacje o zarządzaniu bezpieczeństwem	narracyjne
		informacje o dobrych praktykach w zakresie BHP	narracyjne
		liczba wypadków przy pracy wg kategorii	liczbowe
	Jesteśmy atrakcyjnym pracodawcą	informacje ogólne o budowaniu marki i pozyskiwaniu kadry	narracyjne
Sprawnie zarządzana organizacja	informacje o polityce różnorodności	liczbowe	
06. Nasz wpływ społeczny	Nasz pośredni wpływ ekonomiczny na otoczenie	informacje o strategii CSR	narracyjne
	Kluczowe obszary działań społecznych Grupy Kapitałowej LOTOS		narracyjne
	Powołaliśmy Fundację LOTOS	informacje ogólne o Fundacji LOTOS	narracyjne
07. Nasz Raport	Głos interesariuszy – istotny element procesu raportowania	informacje o identyfikacji interesariuszy	narracyjne
	Raport atestacyjny	raport z niezależnej usługi atestacyjnej	narracyjne

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Grupa LOTOS S.A. 2016

Kolejną analizowaną spółką jest Bank Handlowy w Warszawie S.A.. Informacje niefinansowe z zakresu CSR za 2015 rok zostały ujęte przez bank w formie Raportu z działań społecznych fundacji działającej przy banku. Struktura tego raportu jest bardzo niestandardowa. Bank podkreśla, że działalność prospołeczną prowadzi w ramach fundacji, zaś sam raport nie zbiera informacji na temat banku, a informacje niefinansowe i sprawozdanie finansowe fundacji. Ponadto, jeżeli wczytać się w poszczególne informacje zawierane w raporcie to mają one, z chlubnym wyjątkiem sprawozdania finansowego fundacji, formę wyłącznie narracyjną i opisową.

Tabela 3.14. Struktura ujawnień w Raporcie z działań społecznych Fundacji Kronenberga przy Citi Handlowy za 2015 rok

GŁÓWNE CZĘŚCI SKŁADOWE RAPORTU	TYP UJAWNIENI
List prezesa zarządu fundacji	narracyjne
Sylwetka patrona fundacji	narracyjne
Fundator	narracyjne
Sprawozdanie Zarządu z działalności Fundacji Kronenberga przy Citi Handlowy	narracyjne
Fundacja, działalność statutowa	narracyjne
Edukacja finansowa i przedsiębiorczość	narracyjne
Ochrona Dziedzictwa Kulturowego	narracyjne

GŁÓWNE CZĘŚCI SKŁADOWE RAPORTU	TYP UJAWNIEŃ
Program Wolontariatu Pracowniczego Citi	narracyjne
Rozwój Społeczności Lokalnych	narracyjne
Kontrola wykorzystania dotacji	narracyjne
Ewaluacja programów	narracyjne
Działalność w innych organizacjach	narracyjne
Nagrody	narracyjne
Lista grantów	narracyjne
Sprawozdanie finansowe	kwotowe

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Bank Handlowy w Warszawie S.A. 2016

Kolejna spółka, ING Bank Śląski, sporządziła Zintegrowany Raport Roczny za 2016 rok. Jest to pierwszy w zestawieniu raport, który jest dostępny wyłącznie w wersji online na stronie spółki. Wykorzystanie interaktywnych elementów powiązanych z indeksem GRI raportu pozwala jednak interesariuszowi na stosunkowo szybkie znalezienie poszukiwanych informacji w ramach raportu z wykorzystaniem wyszukiwania kodu GRI – znalezienie konkretnego wskaźnika i sprawdzenie czy jest on ujawniany oraz gdzie jest on w raporcie jest więc stosunkowo proste. Raport stosuje podział na 7 głównych części składowych, a jego struktura widoczna jest w tabeli 3.15.

Tabela 3.15. Struktura ujawnień w Zintegrowanym Raporcie Rocznym ING Banku Śląskiego 2016

GŁÓWNE CZĘŚCI SKŁADOWE RAPORTU	POMOCNICZE CZĘŚCI SKŁADOWE RAPORTU	ZAKRES ZAWARTYCH INFORMACJI	TYP UJAWNIEŃ
Strona główna	Wywiad z prezesem		narracyjne
O ING Banku Śląskim	Wprowadzenie		narracyjne
	O banku	struktura akcjonariatu	procentowe
		informacje o oferowanych produktach	narracyjne
		liczba klientów banku	liczbowe
		informacje o dostawcach i otoczeniu	narracyjne
	Co nas wyróżnia	informacje ogólne	narracyjne
		informacje o ratingach agencji ratingowych	narracyjne
	Nasze wyniki finansowe	wybrane elementy sprawozdania finansowego	kwotowe
Etyka, wartości i compliance - podstawy	informacje ogólne	narracyjne	
	polityka przeciwdziałania korupcji	narracyjne	
	skład zarządu wg płci	liczbowe procentowe	
Jak tworzymy wartość	Wprowadzenie		narracyjne
	Rynek obecnie i w przyszłości	informacje o sektorze bankowym	narracyjne kwotowe liczbowe
	Model tworzenia wartości		narracyjne
	Strategia biznesowa ING Banku Śląskiego	cel i priorytety strategiczne	narracyjne
	Strategia zrównoważonego rozwoju ING Banku Śląskiego		narracyjne
	Realizacja założeń Strategii CSR w latach 2015-2016		narracyjne
Doświadczenie klienta	Wprowadzenie		narracyjne
	Dialog	informacje ogólne	narracyjne
		liczba klientów z podziałem na segmenty	liczbowe procentowe

GŁÓWNE CZĘŚCI SKŁADOWE RAPORTU	POMOCZNICZE CZĘŚCI SKŁADOWE RAPORTU	ZAKRES ZAWARTYCH INFORMACJI	TYP UJAWNIEŃ
	Dostępność, szybkość i intuicyjność	liczba oddziałów banku	liczbowe
		inne informacje ogólne	narracyjne
	Prosta komunikacja		narracyjne
	Nasi klienci - samodzielni, świadomi w wyborach		narracyjne
Wsparcie rozwoju rynku i przedsiębiorczości	Wprowadzenie	informacje ogólne	narracyjne
		przychód gotówkowy do dystrybucji pomiędzy interesariuszy	kwotowe
	Ułatwienia dla przedsiębiorców		narracyjne
	Rozwój rynku poprzez dostęp do finansowania i cyfryzację gospodarki		narracyjne liczbowe
	Odpowiedzialne finansowanie	informacje o zarządzaniu ryzykiem środowiskowym i społecznym	narracyjne
		informacje o odpowiedzialnej sprzedaży i współpracy z dostawcami	narracyjne
Rozwój przedsiębiorczości i wiedzy Polaków	informacje o poradach dla inwestorów	narracyjne	
Bezpieczeństwo banku i klientów	Wprowadzenie		narracyjne
	Zarządzanie kapitałem oraz polityka dywidendowa		narracyjne
	Zarządzanie ryzykiem	informacje o ryzyku kredytowym	narracyjne liczbowe procentowe
		informacje o ryzyku rynkowym	narracyjne liczbowe procentowe
		informacje o ryzyku płynności	narracyjne liczbowe procentowe
		informacje o ryzyku operacyjnym	narracyjne
		informacje o ryzyku biznesowym	narracyjne
		informacje o ryzyku modeli	narracyjne
	Bezpieczeństwo transakcji i stabilność systemów IT		narracyjne
	Bezpieczeństwo danych osobowych		narracyjne
Sposób pracy	Wprowadzenie		narracyjne
	Kim są nasi pracownicy	informacje o zatrudnieniu	liczbowe
		model kompetencji	narracyjne
	Solidny pracodawca	informacje ogólne	narracyjne
		zużycie energii i waga odpadów, zużycie wody	liczbowe
		polityka różnorodności	liczbowe
		informacje o urloпах macierzyńskich/ojcowskich	procentowe
	Zaangażowanie społeczne pracowników	informacje ogólne	narracyjne
		informacje o zaangażowaniu w wolontariacie	liczbowe
	Kultura innowacji i kompetentni pracownicy	informacje ogólne	narracyjne
udział w stażach wewnętrznych dla pracowników		liczbowe procentowe	
informacje ogólne		liczbowe	
O raporcie			narracyjne

Źródło: Opracowanie własne na podstawie ING Bank Śląski S.A. 2017

Następnie przebadany został Raport Zintegrowany Grupy KGHM. Raport jest dostępny w formie pliku PDF i wyszczególnia 10 głównych części składowych. Ze względu na specyfikę branżową jest to jeden z niewielu raportów, który wyjął wskaźniki i informacje niefinansowe dotyczące polityki BHP jednostki z kategorii dotyczącej kwestii pracowniczych i przenosząc je

do osobnej kategorii pt. „Bezpieczeństwo pracowników”. Rozmiar Grupy KGHM i liczba zatrudnionych pracowników w połączeniu ze specyfiką działalności podstawowej spółek w ramach KGHM powodują wiele zagrożeń dla pracowników realizujących się w formie wypadków, w tym (jak wynika z raportu) wypadków śmiertelnych, stąd zdaniem autora taki a nie inny zabieg twórców raportu, aby podkreślić w raporcie troskę spółek KGHM o swoich pracowników. Struktura raportu wyszczególniona została w ramach tabeli 3.16.

Tabela 3.16. Struktura ujawnień w Raporcie Zintegrowanym Grupy KGHM Polska Miedź za 2016 rok

GŁÓWNE CZĘŚCI SKŁADOWE RAPORTU	POMOCZNICZE CZĘŚCI SKŁADOWE RAPORTU	ZAKRES ZAWARTYCH INFORMACJI	TYP UJAWNIENI
1. Wprowadzenie	1.1 Grupa KGHM w 2016 roku	struktura organizacyjna	narracyjne
		wartości KGHM	narracyjne
		zestawienie informacji finansowych i pozafinansowych	kwotowe liczbowe
		kalendarium	narracyjne
	1.2. List Prezesa Zarządu		narracyjne
	1.3. List Przewodniczącego Rady Nadzorczej		narracyjne
2. Nasza Strategia	2.1. Jak tworzymy wartość?	model biznesowy i obszary stworzenia wartości	narracyjne
		główne aktywa KGHM	narracyjne
		zestawienie kosztów według rodzaju i struktura kosztów	kwotowe procentowe
	2.2. Nasza strategia		narracyjne
	2.3. Ryzyka i szanse	informacje o czynnikach ryzyka i zarządzaniu ryzykiem	narracyjne
3. Nasz priorytet - bezpieczeństwo pracowników	3.1. Bezpieczeństwo zapewniające efektywne działanie	wizja i misja	narracyjne
		informacje o systemach zarządzania bezpieczeństwem	narracyjne
		wskaźnik częstości wypadków i liczba wypadków	liczbowe
		opis najtragiczniejszych wypadków w 2016 roku	narracyjne
		opis chorób związanych z miejscem pracy i liczba pracowników narażonych na ryzyko chorób	narracyjne liczbowe
4. Otoczenie rynkowe w 2016	4.1. Główne trendy na rynku surowcowym w światowej gospodarce		narracyjne
	4.2. Rynek w 2016 roku	analiza cen surowców	narracyjne
	4.3. Prognozy rynku miedzi		narracyjne
5. Nasze wyniki biznesowe	5.1. Produkcja górnicza i hutnicza	produkcja górnicza i hutnicza w tonach	liczbowe
		grunty zarządzane przez KGHM [ha]	liczbowe
		lista hut miedzi i produkcji dodatkowej	narracyjne
		opis pozycji rynkowej	narracyjne
	5.2. Rozwój aktywów	projekty inwestycyjne w kraju i zagranicą	narracyjne
		wykorzystanie zasobów	narracyjne
	5.3. Rozwój bazy zasobowej	poziom zasobów i obszary eksploatacji	narracyjne liczbowe
	5.4. Wyniki finansowe	omówienie wyników finansowych KGHM	narracyjne kwotowe
		sytuacja przewidywana w 2017 roku	narracyjne
	5.5. Nasze produkty i klienci	rynkı zbytu i produkty KGHM	narracyjne
		wolumen sprzedaży wg produktów	liczbowe
struktura przychodów wg kraju		procentowe	
współpraca z innymi organizacjami		narracyjne	
6. Działamy odpowiedzialnie	6.1. Wartościowa kadra	informacje ogólne	narracyjne
		dane o szkoleniach na pracownika wg płci i struktury zatrudnienia	liczbowe
		informacje o umowach zbiorowych	liczbowe

GŁÓWNE CZĘŚCI SKŁADOWE RAPORTU	POMOCNICZE CZĘŚCI SKŁADOWE RAPORTU	ZAKRES ZAWARTYCH INFORMACJI	TYP UJAWNIENI
		informacje o wynagrodzeniach	kwotowe
		struktura zatrudnienia wg segmentów	procentowe
		etyka i polityka różnorodności	narracyjne
	6.2. Odpowiedzialność społeczna	informacje ogólne	narracyjne
		informacje o poniesionych podatkach i opłatach	procentowe
		przekazane darowizny Fundacji KGHM	liczbowe kwotowe
	6.3. Najwyższy standard ochrony środowiska	założenia polityki środowiskowej	narracyjne
		liczba skarg związanych z oddziaływaniem na środowisko	liczbowe
		gospodarka wodna i emisje	liczbowe
7. Ład korporacyjny	7.1. Struktura organizacyjna		narracyjne
	7.2. Działalność Rady Nadzorczej		narracyjne
	7.3. Działalność Zarządu KGHM Polska Miedź S.A.		narracyjne
	7.4. Akcjonariat i rola akcjonariuszy	informacje ogólne	narracyjne
		informacje o notowaniach akcji i dywidendach	kwotowe
	struktura akcjonariatu wg regionów	procentowe	
8. O raporcie			narracyjne
9. Wybrane elementy ze sprawozdania finansowego			kwotowe
10. Raportujemy wskaźniki pozafinansowe	informacje o zatrudnieniu		liczbowe procentowe
	otrzymane wsparcie finansowe w ramach dotacji		kwotowe
	zużycie energii, emisje i zanieczyszczenie środowiska		liczbowe
	zarządzanie odpadami		liczbowe

Zródło: Opracowanie własne na podstawie KGHM S.A. 2017

Kolejny raport – za sporządzenie, którego nagrodzona została Kogeneracja S.A. – został sporządzony przez Grupę Kapitałową EDF (której Kogeneracja S.A. jest częścią). Raport ten dostępny jest w formie jednego pliku PDF i nie uwzględnia podziału na pomocnicze części składowe i przyporządkowuje dane grupy informacji niefinansowych bezpośrednio do 5 głównych części składowych. Dotarcie do interesujących interesariuszy informacji nie jest jednak trudne, ponieważ w ich poszukiwaniu można skorzystać z zawartego w raporcie indeksu GRI.

Tabela 3.17. Struktura ujawnień w Raporcie zrównoważonego rozwoju Grupy EDF w Polsce za lata 2014-2015

GŁÓWNE CZĘŚCI SKŁADOWE RAPORTU	ZAKRES ZAWARTYCH INFORMACJI	TYP UJAWNIENI
Wstęp	list Prezesa Zarządu	narracyjne
	informacje ogólne o grupie EDF	narracyjne
	informacje o łańcuchu wartości	narracyjne
	informacje o strukturze własnościowej	narracyjne
	skład organów zarządczych	narracyjne
	Kluczowe wyniki finansowe w latach 2014-2015	kwotowe
	udział w rynku	narracyjne
	wartości grupy EDF	narracyjne
	informacje o interesariuszach grupy	narracyjne
1. W trosce o środowisko	informacje o polityce środowiskowej	narracyjne
	informacje o emisjach	liczbowe

GŁÓWNE CZĘŚCI SKŁADOWE RAPORTU	ZAKRES ZAWARTYCH INFORMACJI	TYP UJAWNIENI
	inwestycje w zakresie odsiarczania i odazotowania realizowane w zakładach Grupy EDF w Polsce w latach 2013-2018	kwotowe liczbowe
	kwota przeznaczona na ochronę środowiska	kwotowe
	gospodarka zasobami	narracyjne
	wykorzystanie wody wg źródła w latach 2014-2015	liczbowe
	opis działań badawczo-rozwojowych	narracyjne
2. Energia jest w ludziach	informacje o polityce bezpieczeństwa i BHP	narracyjne
	informacje o strukturze zarządzania BHP	narracyjne
	ocena bezpieczeństwa w miejscu pracy (ankieta pracownicza)	liczbowe
	informacja o kulturze etycznej w miejscu pracy	narracyjne
	informacje o szkoleniach pracowników z zakresu polityki i procedur antykorupcyjnych	liczbowe procentowe
	informacje o nagrodach i wyróżnieniach	narracyjne
	informacje o polityce różnorodności	narracyjne
	informacje ogólne o szkoleniach dla pracowników	narracyjne
	informacje o szkoleniach w ramach programu rozwoju pracowników	liczbowe
3. Partner regionów	informacje o współpracy z miastami na rzecz ochrony środowiska i efektywnego wykorzystania energii	narracyjne
	informacje o działalności w ramach społeczności lokalnej	narracyjne
4. Blisko klienta	standardy obsługi klienta	narracyjne
	informacje o usługach i produktach w zakresie poprawy efektywności energetycznej	narracyjne
5. O raporcie		narracyjne

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Zespół Elektrociepłowni Wrocławskich Kogeneracja S.A. 2016

Szesnastą spółką, której raport został przebadany była Orange Polska S.A. W ramach raportu zintegrowanego dostępnego na stronie internetowej w pliku PDF spółka praktycznie nie uwzględniła jakichkolwiek informacji o kwestiach społecznych i środowiskowych. Sam raport – choć stosuje klasyfikację wg GRI – jest w dużej większości narracyjny i nie zawiera zbyt wielu konkretnych informacji, które mogłyby być porównywalne z innymi spółkami.

Tabela 3.18. Struktura ujawnień w Orange Polska – Raport Zintegrowany za 2016 rok

GŁÓWNE CZĘŚCI SKŁADOWE RAPORTU	ZAKRES ZAWARTYCH INFORMACJI	TYP UJAWNIENI
01. Wstęp		narracyjne
02. Podstawowe informacje o Orange Polska		narracyjne
03. Nasi interesariusze	informacje o interesariuszach	narracyjne
04. Nasz model biznesowy i tworzenie wartości	informacje o modelu biznesowym	narracyjne
	informacje o kluczowych zasobach	narracyjne
	informacje o produktach i usługach	narracyjne
	informacje o sprzedaży i dystrybucji	narracyjne

GŁÓWNE CZĘŚCI SKŁADOWE RAPORTU	ZAKRES ZAWARTYCH INFORMACJI	TYP UJAWNIENI
	informacje o otoczeniu spółki	narracyjne
05. Nasza strategia	wywiad z prezesem Orange Polska	narracyjne
	strategia spółki	narracyjne
06. Wyniki modelu biznesowego	wywiad z członkiem zarządu	narracyjne
	omówienie wyników i osiągnięć	narracyjne
	wybrane wyniki finansowe	kwotowe
07. System zarządzania ryzykiem	informacje na temat obszarów ryzyka i polityki zarządzania ryzykiem	narracyjne
08. Ład korporacyjny	informacje o ładzie korporacyjnym	narracyjne
	opis struktury zarządzania	narracyjne
	skład Rady Nadzorczej	narracyjne
	informacje o różnorodności	procentowe
	działalność organów spółki w 2016 roku	narracyjne
	informacje o wynagrodzeniach Zarządu i Rady Nadzorczej	narracyjne
09. Sprawozdanie finansowe	pełne skonsolidowane sprawozdanie finansowe	kwotowe
	opinia niezależnego biegłego rewidenta	narracyjne
10. Korekty danych		kwotowe

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Orange Polska S.A. 2017

W ramach analizy struktury ujawnień informacji niefinansowych przez PCC Rokita S.A. przeanalizowany został Raport społeczny Grupy Kapitałowej PCC Exol, której częścią jest jednostka PCC Rokita S.A. Raport ten jest dostępny wyłącznie w wersji online na stronie internetowej PCC Exol i stosuje podział na 11 osobnych kategorii oraz podział na podkategorie, a także korzysta z indeksu GRI. Cechą szczególną raportu jest ujęcie kwestii etycznych jako osobnej kategorii ujawnień.

Tabela 3.19. Struktura ujawnień w Raporcie społecznym 2016 Grupy Kapitałowej PCC Exol

GŁÓWNE CZĘŚCI SKŁADOWE RAPORTU	POMOCNICZE CZĘŚCI SKŁADOWE RAPORTU	ZAKRES ZAWARTYCH INFORMACJI	TYP UJAWNIENI
1. O nas	1.1. Kim jesteśmy	informacje ogólne	narracyjne
	1.2. PCC EXOL SA w Polsce	struktura akcjonariatu	procentowe
		informacje o radzie nadzorczej i zarządu	narracyjne
		informacje o strukturze organizacyjnej	narracyjne
		informacje o produktach	narracyjne
		wolumen sprzedaży w latach 2014-2016	liczbowe
		podsumowanie wyników finansowych	kwotowe
	1.3. PCC EXOL SA na świecie	informacje ogólne	narracyjne
1.4. Członkostwo w organizacjach		narracyjne	
1.5. Nagrody i wyróżnienia		narracyjne	
2. Wizja i strategia	2.1. Nasze wartości	informacje ogólne	narracyjne
	2.2. Działania na rzecz zrównoważonego rozwoju	informacje ogólne	narracyjne
	2.3. Nasze cele	opis celów długoterminowych i celów na rok 2017	narracyjne
3. Nasz biznes	3.1. Zarządzanie w Spółce	informacje ogólne	narracyjne
		liczba audytów wewnętrznych i zewnętrznych	liczbowe
		informacje o polityce zarządzania ryzykiem	narracyjne
	3.2. Łańcuch Wartości	informacje o łańcuchu wartości	narracyjne

GŁÓWNE CZĘŚCI SKŁADOWE RAPORTU	POMOCNICZE CZĘŚCI SKŁADOWE RAPORTU	ZAKRES ZAWARTYCH INFORMACJI	TYP UJAWNIENI
	3.3. Nasze produkty	informacje ogólne o produktach	narracyjne
		przychody ze sprzedaży wg podziału geograficznego i wg grup produktowych	procentowe
		informacje o pracach badawczo-rozwojowych	narracyjne
	3.4. Transport	informacje ogólne	narracyjne
		podział przewozu wyrobów spółki według rodzaju transportu	procentowe
3.5. Nasze Inwestycje	informacje ogólne	narracyjne	
4. Etyka w spółce	4.1. Kodeksy etyczne	informacje o etyce i BHP	narracyjne
	4.2. Polityka antykorupcyjna	informacje o polityce antykorupcyjnej	narracyjne
	4.3. Nasze działania	informacje o szkoleniach wewnętrznych i wydanych biuletynach informacyjnych w 2016 roku	narracyjne
5. Wpływ na środowisko	5.1. Działania na rzecz Ochrony Środowiska		narracyjne
	5.2. Energia	bezpośrednie zużycie energii	liczbowe
	5.3. Emisje	informacje o emisjach	narracyjne liczbowe
	5.4. Woda	łączy pobór wody i procent wody ponownie wykorzystywanej	liczbowe procentowe
	5.5. Ścieki i odpady	informacje o gospodarce odpadami	narracyjne liczbowe
6. Interesariusze	6.1. Grupy interesariuszy	informacje ogólne	narracyjne
	6.2. Metody komunikacji	metody komunikacji z interesariuszami	narracyjne
7. Pracownicy	7.1. Nasze relacje		narracyjne
	7.2. Zatrudnienie	informacje na temat zatrudnienia wg różnych kategorii	liczbowe procentowe
	7.3. Bezpieczeństwo i Higiena Pracy	informacje ogólne	narracyjne
		wskaźnik urazów, chorób zawodowych, nieobecności w pracy oraz wypadków śmiertelnych związanych z pracą według regionów i płci	liczbowe
	7.4. Edukacja i szkolenia	informacje o szkoleniach według płci i innych kategorii	liczbowe
opis innych działań ramach programów kształcenia ustawicznego		narracyjne	
8. Klienci	8.1. Nasze relacje	informacje ogólne	narracyjne
	8.2. Bezpieczeństwo klientów	informacje ogólne	narracyjne
9. Dostawcy	9.1. Nasze relacje	informacje ogólne	narracyjne
	9.2. Łańcuch dostaw	informacje ogólne	narracyjne
	9.3. Praktyki zakupowe	informacje ogólne	narracyjne
Procentowy udział wykorzystania poszczególnych surowców		procentowe	
10. Społeczność lokalna	10.1. Nasze relacje		narracyjne
	10.2. Działania społeczne		narracyjne
11. Raport			narracyjne

Źródło: Opracowanie własne na podstawie PCC Rokita S.A. 2017

Kolejny raport zintegrowany za 2016 rok należący do spółki Pelion wyróżnia się na tle innych tym, że dostępny jest wyłącznie w wersji online na stronie internetowej spółki i jednocześnie korzysta z przewagi jaką daje umieszczenie raportu w takiej wersji, poprzez wykorzystanie elementów interaktywnych raportu i odnośników do plików w formie wideo umieszczonych na platformie YouTube – będących szeregiem materiałów promocyjnych jednostki.

W tabeli 3.20 zostały ujęte tylko te elementy raportu, które stanowiły tekst. Ze względu na formę raportu potencjalny interesariusz jest praktycznie bez szans w poszukiwaniu konkretnych informacji na temat spółki. Indeks GRI jest stosowany w raporcie, ale nie wszystkie elementy raportu są możliwe do wyszukania z wykorzystaniem indeksu.

Tabela 3.20. Struktura ujawnień w Zintegrowanym raporcie rocznym 2016

Pelion Spółki Akcyjnej

GŁÓWNE CZĘŚCI SKŁADOWE RAPORTU	POMOCZNICZE CZĘŚCI SKŁADOWE RAPORTU	ZAKRES ZAWARTYCH INFORMACJI	TYP UJAWNIENI
Strona główna		informacje ogólne	narracyjne
List prezesa			narracyjne
Wstęp		wstęp do raportu zintegrowanego	narracyjne
1. Rodzina Pelion	1a. Członkowie rodziny Pelion i ich misja	misja i wartości	narracyjne
		struktura grupy kapitałowej	narracyjne
		informacje o łańcuchu tworzenia wartości	narracyjne
		informacje o sprzedaży hurtowej i detalicznej	narracyjne
		nagrody i wyróżnienia w roku 2016	narracyjne
	1b. Schemat tworzenia wartości	informacje o łańcuchu tworzenia wartości z podziałem na kapitały i związane z nimi ryzyka	narracyjne
	1c. Strategia rozwoju rodziny Pelion	strategia biznesowa	narracyjne
strategia CSR		narracyjne	
2. Rok 2016 na rynku i w rodzinie Pelion	2a. Rodzina Pelion w 2016 roku	kalendariusz wydarzeń	narracyjne
	2b. Pelion S.A. na GPW	wycena akcji Pelion S.A. w 2016 roku	narracyjne
	2c. Otoczenie rynkowe	informacje na temat rynku w Polsce	narracyjne liczbowe
3. Skonsolidowane wyniki finansowe	3a. Sprzedaż i wyniki finansowe	omówienie sprzedaży wraz ze wskaźnikami rentowności i płynności	narracyjne kwotowe
	3b. Skonsolidowane sprawozdanie z sytuacji finansowej	omówienie sprawozdania	narracyjne kwotowe
4. Filozofia prowadzenia biznesu i niefinansowe rezultaty działalności	4a. Służba pacjentom i społeczeństwu	zaangażowanie w rozwój społeczności lokalnych	narracyjne
	4b. Innowacje i rozwój	opis wdrożonych innowacji produktowych i marketingowych wraz z nakładem	narracyjne kwotowe
	4c. Etyczne prowadzenie biznesu i wsparcie rozwoju		narracyjne
5. Ład korporacyjny i zarządzanie ryzykiem	5a. Stosowanie zasad ładu korporacyjnego w 2016 roku	struktura akcjonariatu	liczbowe procentowe
		władze spółki	narracyjne
	5b. Zarządzanie ryzykiem	opis głównych ryzyk i polityki zarządzania ryzykiem	narracyjne
6. Nasz raport			narracyjne

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Pelion S.A. 2017

Kolejna spółka – Pekao SA – nie sporządza raportu CSR, ale ujawnia informacje niefinansowe na swojej stronie internetowej. Informacje ujawniane są w formie tekstu lub załączników w formie plików PDF w ramach kategorii wyszczególnionych na stronie banku. Podobnie jak w przypadku Pelion, ciężko będzie interesariuszowi dotrzeć do konkretnych informacji niefinansowych. Podobnie jak w przypadku Banku Handlowego, jedyne informacje

nienarracyjne pojawiają się w sprawozdaniu finansowym fundacji banku oraz tam gdzie jednostka raportuje informacje na temat różnorodności, które przez KE nie są traktowane jako informacje niefinansowe.

Tabela 3.21. Struktura ujawnień na stronie internetowej Banku Pekao S.A.

GŁÓWNE CZĘŚCI SKŁADOWE	POMOCZNICZE CZĘŚCI SKŁADOWE	ZAKRES ZAWARTYCH INFORMACJI	TYP UJAWNIENIŃ
1. O banku		informacje o historii Pekao SA	narracyjne
2. Ład korporacyjny	dokumenty załączone na stronie	informacje ogólne	narracyjne
		statut	narracyjne
		regulamin walnych zgromadzeń	narracyjne
		regulamin rady nadzorczej	narracyjne
		polityka informacyjna Banku Polska Kasa Opieki Spółka Akcyjna w zakresie kontaktów z inwestorami, mediami i klientami	narracyjne
	linki na stronie do pozostałych dokumentów	informacja o stosowaniu przez bank Polska Kasa Opieki Spółka Akcyjna rekomendacji i zasad szczegółowych zawartych w dobrych praktykach spółek notowanych na GPW 2016	narracyjne
		oświadczenie banku Polska Kasa Opieki Spółka Akcyjna w sprawie stosowania zasad ładu korporacyjnego dla instytucji nadzorowanych	narracyjne
		informacje o walnych zgromadzeniach w roku 2016	narracyjne
		Raport z oceny stosowania przez Bank Polska Kasa Opieki Spółka Akcyjna Zasad ładu Korporacyjnego dla Instytucji Nadzorowanych wydanych przez Komisję Nadzoru finansowego w dniu 22 lipca 2014 r. oraz sposobu wypełniania przez Bank Polska Kasa Opieki Spółka Akcyjna obowiązków informacyjnych dotyczących stosowania zasad ładu korporacyjnego w 2016 roku	narracyjne
		Oświadczenie Banku Polska Kasa Opieki Spółka Akcyjna o stosowaniu zasad ładu korporacyjnego w 2016 r.	narracyjne
		Kanon Dobrych Praktyk Rynku finansowego	narracyjne
		Kodeks etyki bankowej	narracyjne
		Podmiot uprawniony do badania sprawozdań finansowych Banku	narracyjne
		Informacja o stosowanej przez Bank Polityce różnorodności w odniesieniu do władz Banku oraz jego kluczowych menedżerów	liczbowe procentowe
		Opis Polityki Wynagradzania Banku Polska Kasa Opieki Spółka Akcyjna	narracyjne
Istotne postanowienia Polityki przeciwdziałania korupcji w Banku Pekao S.A. - informacja dla pośredników i kontrahentów	narracyjne		
3. Władze banku	dokumenty załączone na stronie	informacje o Zarządzie i Radzie Nadzorczej	narracyjne
	linki na stronie do pozostałych	Sprawozdanie Rady Nadzorczej	narracyjne

GŁÓWNE CZĘŚCI SKŁADOWE	POMOCZNICZE CZĘŚCI SKŁADOWE	ZAKRES ZAWARTYCH INFORMACJI	TYP UJAWNIEŃ
	dokumentów	ocena sytuacji banku przez Radę Nadzorczą	narracyjne
		informacja o odpowiedzialności kolektywnej Rady Nadzorczej	narracyjne
		informacja o odpowiedzialności kolektywnej Zarządu	narracyjne
		Komitety Rady Nadzorczej	narracyjne
		Podmiot uprawniony do badania sprawozdań finansowych Banku	narracyjne
		Informacja o stosowanej przez Bank Polityce różnorodności w odniesieniu do władz Banku oraz jego kluczowych menedżerów	narracyjne
4. Misja i wartości		strategia, karta zasad i system wartości	narracyjne
5. Odpowiedzialność społeczna	Fundacja Banku Pekao S.A.	informacje o fundacji banku Pekao SA im. dr Mariana Kantona	narracyjne
		sprawozdanie fundacji banku Pekao SA	kwotowe
	Zaangażowanie społeczne	informacje o ochronie środowiska oraz o finansowaniu projektów prospołecznych	narracyjne
6. Grupa Pekao		informacje o spółkach grupy kapitałowej	narracyjne
7. Kolekcja sztuki			narracyjne
8. Nagrody i wyróżnienia			narracyjne
9. Aktualności			narracyjne
10. Historia banku Pekao SA			narracyjne
11. Sprzedaż nieruchomości		informacje o przetargach i nieruchomościach banku na sprzedaż	narracyjne

Źródło: Opracowanie własne na podstawie https://www.pekao.com.pl/o_banku (dostęp 26.10.2017 r.)

Dwudziesta spółka należąca do grupy podmiotów objętych badaniem to PGE, czyli Polska Grupa Energetyczna, która sporządziła dwa różne raporty zawierające informacje niefinansowe. Te dwa raporty to: Raport Zintegrowany 2016 oraz Oświadczenie na temat informacji niefinansowych za 2016 rok (zawarte w ramach Sprawozdania z działalności PGE).

PGE jako pierwsza i jedyna spółka RESPECT Index sporządziła Oświadczenie na temat informacji niefinansowych według znowelizowanych przepisów ustawy o rachunkowości o rok szybciej niż wymagała tego ustawa.

W ramach Raportu Zintegrowanego – którego struktura prezentowana jest w tabeli 3.22 – jednostka nie wyszczególnia pomocniczych części składowych raportu, a wszystkie zawarte w ramach raportu informacje przyporządkowuje do 23 głównych części składowych, podzielonych w ramach trzech części raportu. Raport jest nadzwyczajnie przejrzysty, jak na standardy polskie i zawiera już na poziomie struktury dokładne nawiązania do wskaźników GRI, a także wprowadza wiele wskaźników autorskich, jak np. informacje o zapłaconych podatkach według szczebli samorządowych w kategorii poświęconej kwestiom społecznym.

Tabela 3.22. Struktura ujawnień w Raporcie Zintegrowanym 2016 PGE Polskiej Grupy Energetycznej S.A. oraz Grupy Kapitałowej PGE

GŁÓWNE CZĘŚCI SKŁADOWE RAPORTU	ZAKRES ZAWARTYCH INFORMACJI	TYP UJAWNIENI
CZĘŚĆ I - Partnerstwo		
1. Nasi interesariusze	identyfikacja interesariuszy i ich oczekiwań	narracyjne
2. Klient	informacje ogólne	narracyjne
	informacje o sprzedaży detalicznej	liczbowe
	wolumen dystrybucji energii i liczba klientów	liczbowe
	badanie satysfakcji klientów	liczbowe
3. Środowisko	informacje o polityce środowiskowej	narracyjne
	PGE Kodeks Etyki	narracyjne
	informacje o emisjach, gospodarce odpadami, gospodarce wodnej	liczbowe
	informacje o zapobieganiu emisji hałasu, rekultywacji terenów i polityce różnorodności	narracyjne
4. Public affairs	informacje o zapewnieniu bezpieczeństwa energetycznego	narracyjne
	członkostwo w organizacjach	narracyjne
5. Inwestorzy	opis inwestorów z wyszczególnieniem akcjonariuszy i obligatariuszy kredytodawców	narracyjne
	poziom i struktura zadłużenia	liczbowe procentowe
6. Społeczności lokalne	informacje ogólne	narracyjne
	opłacone podatki w roku 2015 i 2016 wg szczebli samorządowych	kwotowe
7. Pracownicy	informacje o strategii HR i polityce różnorodności	narracyjne
	struktura zatrudnienia wg płci	procentowe
	rozwój pracowników i informacje o szkoleniach	narracyjne liczbowe
8. Działalność społeczna	informacje o fundacji PGE	narracyjne
	opis innych działań sponsoringowe	narracyjne
	lista uczelni z którymi PGE nawiązało współpracę	narracyjne
CZĘŚĆ II - Rozwój		
9. Wprowadzenie	informacje o misji	narracyjne
10. Diagnoza	informacje o trendach otoczenia, rynku i regulacjach	narracyjne
	średnie ceny energii w roku 2016	kwotowe
	udział w rynku	procentowe
	struktura kosztów zakupu paliw wg rodzaju paliwa	liczbowe
11. Model budowy wartości	opis modelu biznesowego	narracyjne
	omówienie nakładów i otrzymanych rezultatów w ramach modelu	narracyjne liczbowe kwotowe
12. Strategiczny wizerunek	informacje ogólne o marce PGE	narracyjne
13. Strategia w działaniu	planowane i zrealizowane nakłady inwestycyjne	narracyjne kwotowe
	informacje ogólne o strategii realizowanej przez PGE	narracyjne
	informacje o wdrażanych innowacjach	narracyjne
14. Opcje strategiczne	omówienie opcji strategicznych	narracyjne

GLÓWNE CZĘŚCI SKŁADOWE RAPORTU	ZAKRES ZAWARTYCH INFORMACJI	TYP UJAWNIENI
15. Kluczowe wskaźniki	wybrane wskaźniki	liczbowe procentowe
16. Ryzyka	informacje o systemie zarządzania ryzykiem	narracyjne
CZĘŚĆ III - Odpowiedzialność		
17. Wywiad z Prezesem Zarządu		narracyjne
18. PGE w 2016 i perspektywy	kalendarium	narracyjne
	wyniki finansowe (wybrane)	kwotowe
	informacje interaktywne	narracyjne
	informacje o mocy i produkcji w oddziałach PGE oraz wydobyciu z podziałem na poszczególne segmenty	liczbowe
	informacje o nakładach inwestycyjnych	kwotowe
	informacje o klientach PGE wg taryf	liczbowe
19. Ład korporacyjny	informacje ogólne o dobrych praktykach i ładzie korporacyjnym	narracyjne
	skład organów zarządczych	narracyjne
	kompetencje organów zarządczych	narracyjne
	wynagrodzenia w organach zarządczych wg nazwisk	kwotowe
20. Kultura organizacyjna	kodeks etyki	narracyjne
21. PGE na rynkach kapitałowych	omówienie kursu akcji	narracyjne
	struktura akcjonariatu	procentowe
	polityka dywidendowa	narracyjne
22. Finansowanie, podatki i ubezpieczenia	model finansowania PGE	narracyjne
	informacje o strukturze finansowania i zadłużenia	liczbowe procentowe
	informacje o uzyskanym ratingu od agencji ratingowych	narracyjne
23. Wyniki finansowe	całość raportu skonsolidowanego wraz z informacją dodatkową	kwotowe

Źródło: Opracowanie własne na podstawie PGE 2017a

Raport Zintegrowany PGE pomimo dużej zawartości, nie odnosi się do kwestii dotyczących poszanowania praw człowieka, czy przeciwdziałania korupcji i łapownictwu, ani także nie raportuje ryzyk, wymaganych od 2017 roku ustawą o rachunkowości. Dopiero dobrowolna publikacja przez PGE Oświadczenia na temat informacji niefinansowych za 2016 rok dodała do informacji niefinansowych także te kwestie, które nie były wymienione w Raporcie Zintegrowanym.

Strukturę Sprawozdania z działalności PGE prezentuje tabela 3.23. Widać wyraźnie, że w załączniku do tego sprawozdania (czyli Oświadczeniu na temat informacji niefinansowych) spółka przeniosła wprost z art. 49b ustawy o rachunkowości całą strukturę ujawnień informacji niefinansowych. Struktura ta częściowo powieliła wskaźniki GRI i wskaźniki własne zawarte w Raporcie Zintegrowanym, ale w brakujących kwestiach dodaje zupełnie nowe wskaźniki (np. od G4-SO3 do G4-SO5 wg klasyfikacji GRI w kwestiach dotyczących przeciwdziałania korupcji i łapownictwu).

Tabela 3.23. Struktura ujawnień w Sprawozdaniu Zarządu z działalności PGE Grupa Energetyczna S.A. oraz Grupy Kapitałowej PGE za rok 2016

GŁÓWNE CZĘŚCI SKŁADOWE RAPORTU	POMOCNICZE CZĘŚCI SKŁADOWE RAPORTU	ZAKRES ZAWARTYCH INFORMACJI	TYP UJAWNIENI
WYWIAD Z PREZESEM ZARZĄDU PGE POLSKIEJ GRUPY ENERGETYCZNEJ S.A.			narracyjne
1. Działalność Grupy Kapitałowej	1.1. Model Biznesowy	opis modelu biznesowego	narracyjne
	1.2. Kultura etyczna organizacji	informacje ogólne	narracyjne
	1.3. Zatrudnienie w Grupie Kapitałowej	informacje ogólne	narracyjne
		struktura zatrudnienia wg branży	liczbowe procentowe
1.4. Opis Organizacji	informacje ogólne (zgodnie ze wskaźnikiem GRI G4-17)	narracyjne	
2. Strategia Grupy Kapitałowej PGE i jej realizacja	2.1. Aktualizacja strategii Grupy Kapitałowej	opis strategii	narracyjne
	2.2. Realizacja kluczowych projektów w ramach celów strategicznych		narracyjne liczbowe
3. Ryzyka i szanse	3.1. Zarządzanie ryzykiem	opis czynników ryzyka i zarządzania ryzykiem	narracyjne
4. Grupa Kapitałowa PGE w 2016 roku	4.1. Kluczowe wyniki finansowe GK PGE		kwotowe
	4.2. Kluczowe wyniki operacyjne GK PGE	informacje o wolumenie zakupów, sprzedaży i produkcji	liczbowe
	4.3. Segment działalności - Energetyka Konwencjonalna	wyniki finansowe i operacyjne z podziałem według segmentów	narracyjne liczbowe kwotowe
	4.4. Segment działalności - Energetyka Odnawialna		
	4.5. Segment działalności - Dystrybucja		
	4.6. Segment działalności - Obrót		
	4.7. Pozostała Działalność		
	4.8. Podmiot uprawniony do badania sprawozdań finansowych	informacje o podmiocie audytującym wraz z wynagrodzeniem audytora	kwotowe narracyjne
	4.9. Istotne zdarzenia okresu sprawozdawczego oraz zdarzenia następujące po dniu sprawozdawczym		kwotowe narracyjne
	4.10. Transakcje z podmiotami powiązаныmi		narracyjne
	4.12. Zarządzanie zasobami finansowymi oraz płynność finansowa		kwotowe narracyjne
	4.13. Perspektywy rozwoju działalności PGE S.A. oraz Grupy Kapitałowej PGE		narracyjne
	5. Rynek energii w 2016 roku i otoczenie regulacyjno-biznesowe	5.1. Otoczenie makroekonomiczne	informacje ogólne o otoczeniu jednostki z podaniem wskaźników gospodarczych (np. PKB, CPI, PPI itd.)
5.2. Otoczenie rynkowe			
5.3. Otoczenie regulacyjne			
5.4. Rynki zaopatrzenia			
6. Zarządzanie społeczną odpowiedzialnością biznesu i zrównoważonym rozwojem w GK PGE	6.1. Zaangażowanie w inicjatywy CSR	strategia CSR i misja	narracyjne
	6.2. Klient	informacje ogólne	narracyjne
		badanie satysfakcji klientów według wskaźnika CSI	procentowe
	6.3. Bezpieczeństwo dostaw	informacje ogólne	narracyjne
	6.4. Budowanie wartości	informacje ogólne	narracyjne
6.5. Gospodarka	informacje ogólne	narracyjne	
7. Sprawozdanie z działalności Emitenta	7.1. Kluczowe wyniki finansowe PGE S.A.		kwotowe
	7.2. Kluczowe wyniki operacyjne PGE S.A.	informacje o wolumenie zakupów, sprzedaży i produkcji	liczbowe
	7.3. Struktura właścicielska		procentowa

GŁÓWNE CZĘŚCI SKŁADOWE RAPORTU	POMOCNICZE CZĘŚCI SKŁADOWE RAPORTU	ZAKRES ZAWARTYCH INFORMACJI	TYP UJAWNIENIŃ
	7.4. Polityka dywidendy	podana jako wysokość zysku względem zysku na akcję	narracyjna liczbowa
	7.5. Rating	informacje o ratingach PGE	narracyjne
	7.6. Akcje PGE S.A. i ich notowania	omówienie zachowania cen akcji PGE w latach 2014-2016	narracyjne kwotowe
	7.7. Relacje Inwestorskie PGE S.A.	informacje ogólne	narracyjne
	7.8. Kalendarium raportowania GK PGE oraz PGE S.A.	informacje ogólne	narracyjne
8. Oświadczenie o stosowaniu ładu korporacyjnego	8.1. Zbiór zasad ładu korporacyjnego, którym podlegała Spółka w 2016 roku		narracyjne
	8.2. Zasady zmiany Statutu Spółki		narracyjne
	8.3. Skład osobowy i opis działania organów zarządzających i nadzorujących Spółki oraz jej komitetów		narracyjne
	8.4. Informacje o akcjach i innych papierach wartościowych	liczba i wartość nominalna wyemitowanych akcji z podziałem na serie/emisje wraz z ich opisem oraz inne informacje wymagane ustawowo	narracyjne liczbowe kwotowe
9. Oświadczenia Zarządu		Oświadczenie w sprawie rzetelności sporządzenia sprawozdania finansowego	narracyjne
		Oświadczenie w sprawie podmiotu uprawnionego do badania sprawozdania finansowego	narracyjne
10. Zatwierdzenie Sprawozdania Zarządu			narracyjne
Załącznik 1 Oświadczenie o ujawnianiu danych niefinansowych przez GK PGE			
Model biznesowy Grupy PGE		informacje ogólne	narracyjne
Opis schematu modelu biznesowego Grupy PGE		informacje ogólne	narracyjne
Wytwarzanie, obrót i sprzedaż praw majątkowych na rynek		informacje ogólne	narracyjne
Obrót uprawnieniami do emisji CO2		informacje ogólne	narracyjne
Kwestie społeczne	1. Polityki i nasze podejście do zarządzania w obszarze kwestii społecznych		narracyjne
	2. Zidentyfikowane ryzyka i sposoby zarządzania w obszarze kwestii społecznych w GK PGE		narracyjne
	3. Wybrane wskaźniki w obszarze kwestii społecznych w GK PGE	liczba pracowników zaangażowanych w wolontariat	liczbowe
		liczba godzin wolontariackich w 2016 roku	liczbowe
liczba zrealizowanych projektów		liczbowe	
Kwestie pracownicze	1. Polityki i nasze podejście do zarządzania w obszarze kwestii pracowniczych w GK PGE		narracyjne
	2. Zidentyfikowane ryzyka i sposoby zarządzania w obszarze kwestii pracowniczych w GK PGE		narracyjne
	3. Wybrane wskaźniki w obszarze kwestii pracowniczych w GK PGE	Liczba pracowników według typu zatrudnienia i rodzaju umowy o pracę w podziale na płeć	liczbowe
		Struktura Zarządu i Rady Nadzorczej PGE S.A.	liczbowe (!)
		Łączna liczba i udział pracowników nowo zatrudnionych i pracowników, którzy odeszli z pracy w podziale na płeć i wiek	liczbowe procentowe
		Łączna liczba i udział pracowników nowo zatrudnionych i pracowników, którzy odeszli z pracy w podziale na płeć i wiek	liczbowe procentowe
		Średnia liczba dni szkoleniowych w roku, przypadających na pracownika w podziale na płeć i strukturę zatrudnienia	liczbowe

GŁÓWNE CZĘŚCI SKŁADOWE RAPORTU	POMOCNICZE CZĘŚCI SKŁADOWE RAPORTU	ZAKRES ZAWARTYCH INFORMACJI	TYP UJAWNIENI
		Procent pracowników podlegających regularnej ocenie	liczbowe
		Rodzaj i wskaźnik urazów oraz nieobecności w pracy oraz całkowita liczba wypadków związanych z pracą, według spółek oraz płci	liczbowe
		Skład kadry pracowniczej w podziale na kategorie według płci i wieku	liczbowe procentowe
		Liczba pracowników objętych układem zbiorowym	liczbowe
Kwestie środowiskowe	1. Polityki i nasze podejście do zarządzania w obszarze kwestii środowiskowych w GK PGE		narracyjne
	2. Zidentyfikowane ryzyka i sposoby zarządzania w obszarze kwestii środowiskowych w GK PGE		narracyjne
	3. Wybrane wskaźniki w obszarze kwestii środowiskowych w GK PGE	informacje o emisjach, objętości ścieków, gospodarce odpadami i sankcjach za nieprzestrzeganie prawa i regulacji ochrony środowiska (wskaźniki wg GRI [G4-EN] oraz Global Compact [GC-8])	liczbowe kwotowe
Kwestie praw człowieka	1. Polityki i nasze podejście do zarządzania w obszarze kwestii praw człowieka w GK PGE		narracyjne
	2. Zidentyfikowane ryzyka i sposoby zarządzania w obszarze kwestii praw człowieka w GK PGE		narracyjne
	3. Wybrane wskaźniki w obszarze kwestii praw człowieka w GK PGE	liczba zrealizowanych szkoleń w zakresie poszanowania praw człowieka	liczbowe
Kwestie związane z przeciwdziałaniem korupcji	1. Polityki i nasze podejście do zarządzania w obszarze kwestii związanych z przeciwdziałaniem korupcji w GK PGE		narracyjne
	2. Zidentyfikowane ryzyka i sposoby zarządzania w obszarze kwestii związanych z przeciwdziałaniem korupcji w GK PGE		narracyjne
	3. Wybrane wskaźniki w obszarze kwestii związanych z przeciwdziałaniem korupcji w GK PGE	liczba i procent Spółek ocenionych po kątem wystąpienia korupcji	liczbowe procentowe
		informacje o komunikacji na temat polityk i procedur antykorupcyjnych.	procentowe

Źródło: Opracowanie własne na podstawie PGE 2017b

Kolejny przebadany raport należał do Grupy Kapitałowej PGNiG, która sporządziła w 2015 roku Raport Społeczny, w którym zawarła informacje niefinansowe. Strukturę raportu prezentuje tabela 3.24. Raport został sporządzony z wykorzystaniem standardów GRI.

Tabela 3.24. Struktura ujawnień w Raporcie Społecznym GK PGNiG 2014

GŁÓWNE CZĘŚCI SKŁADOWE RAPORTU	ZAKRES ZAWARTYCH INFORMACJI	TYP UJAWNIENI
1. Wstęp	list prezesa zarządu	narracyjne
	informacje ogólne o grupie kapitałowej	narracyjne
	struktura organizacyjna i ład korporacyjny	narracyjne
	strategia	narracyjne
	ryzyka i zarządzanie ryzykiem	narracyjne
	informacje o interesariuszach	narracyjne
	wartości i etyka	narracyjne
2. Lider rynku	Wybrane dane finansowe GK PGNiG za rok 2014	kwotowe
	opis pozycji rynkowej PGNiG	narracyjne

GŁÓWNE CZĘŚCI SKŁADOWE RAPORTU	ZAKRES ZAWARTYCH INFORMACJI	TYP UJAWNIENI
	opis łańcucha dostaw	narracyjne
3. Wpływ na środowisko	opis polityki środowiskowej	narracyjne
	informacje o zużyciu zasobów, gospodarce wodnej i emisjach oraz gospodarce odpadami	narracyjne
4. Stabilny pracodawca	informacje ogólne	narracyjne
	informacje na temat zatrudnienia wg rodzaju umowy	liczbowe
	informacje o zatrudnieniu na umowach zbiorowych	procentowe
	dane o pracownikach nowozatrudnionych, fluktuacji pracowników i odejściach z pracy oraz urlopach rodzicielskich	liczbowe
	liczba godzin szkoleniowych odbytych przez pracowników	liczbowe
	odsetek pracowników podlegających ocenom jakości pracy	procentowe
5. Dobry sąsiad	informacje o dialogu społecznym	narracyjne
	Działalność Fundacji PGNiG im. Ignacego Łukasiewicza	narracyjne
6. Bezpieczna energia	Zasoby gazu i ropy naftowej należące do GK PGNiG	liczbowe
	inne informacje ogólne	narracyjne
	rodzaj i wskaźnik urazów, chorób zawodowych, dni straconych oraz nieobecności w pracy oraz całkowita liczba wypadków śmiertelnych związanych z pracą w GK PGNiG w 2014 r., według regionów oraz płci	liczbowe
7. O raporcie		narracyjne

Źródło: Opracowanie własne na podstawie PGNiG 2015

Najbardziej obszerny w zestawieniu – liczący 500 stron - jest raport Grupy Orlen za 2016 rok. Ujawnienia informacji niefinansowych uszeregowane zostały według 8 głównych części składowych. Cechą szczególną niniejszego raportu są autorskie i stosowane wyłącznie przez Grupę Orlen standardy raportowania niefinansowego w postaci Outlook 2017+. Jest to jeden z niewielu raportów, który w bardzo przejrzysty i jasny sposób raportuje informacje prospektywne, a także zawiera w całości Sprawozdanie finansowe.

Tabela 3.25. Struktura ujawnień w Raporcie Zintegrowanym Grupy Orlen 2016

GŁÓWNE CZĘŚCI SKŁADOWE RAPORTU	POMOCNICZE CZĘŚCI SKŁADOWE RAPORTU	ZAKRES ZAWARTYCH INFORMACJI	TYP UJAWNIENI
1. Grupa ORLEN i otoczenie	1.1. List Prezesa Zarządu PKN ORLEN S.A.		narracyjne
	1.2.1 Grupa ORLEN 2016	informacje ogólne	narracyjne
	1.2.2. Akcjonariat i Akcje	struktura akcjonariatu	procentowe
		wycena akcji w latach 2014-2016	kwotowe
		informacje o polityce dywidendowej	narracyjne
	1.2.3. Model Biznesowy	opis modelu biznesowego	narracyjne
	1.2.4. Struktura Grupy ORLEN		narracyjne
1.2.5. Jak Budujemy Wartość		narracyjne	

GŁÓWNE CZĘŚCI SKŁADOWE RAPORTU	POMOCNICZE CZĘŚCI SKŁADOWE RAPORTU	ZAKRES ZAWARTYCH INFORMACJI	TYP UJAWNIENI	
	1.2.6. Nasze Produkty, Usługi i Marki		narracyjne	
	1.2.7. Nasze Rynki		narracyjne	
	1.2.8. Zintegrowany System Zarządzania		narracyjne	
	1.2.9. Wartości i Zasady Postępowania		narracyjne	
	1.3. Nasze Otoczenie	informacje o interesariuszach grupy		narracyjne
		informacje o rynku ropy i energii elektrycznej		narracyjne
		światowy popyt na energię pierwotną wg rodzaju paliwa		liczbowe
		informacje o otoczeniu regulacyjnym		narracyjne
		informacje o klientach i dostawcach		narracyjne
		informacje o działalności prospołecznej		narracyjne
	udział w organizacjach i stowarzyszeniach		narracyjne	
	1.4. Nasz Raport		informacje ogólne	
2. Ład Korporacyjny	2.1. List Przewodniczącej Rady Nadzorczej		narracyjne	
	2.2. Ład Korporacyjny w PKN ORLEN		narracyjne	
	2.3. Komunikacja z Rynkiem Kapitałowym		narracyjne	
	2.4. Znaczące Pakiety Akcji		informacja o kluczowych akcjonariuszach spółki	narracyjne liczbowe procentowe
	2.5. Specjalne Uprawnienia Akcjonariuszy		narracyjne	
	2.6. Walne Zgromadzenie w 2016 roku		narracyjne	
	2.7. Organy Nadzorujące i Zarządzające		narracyjne	
	2.8. Polityka Wynagrodzeń		narracyjne	
3. Ryzyka i Szanse	3.1. Zarządzanie Ryzykiem		informacje o zarządzaniu ryzykiem	
	3.2. Szanse		opis szans dla PKN Orlen w najbliższych latach	
4. Nasza strategia	4.1. Realizacja strategii w latach 2014-2016		narracyjne liczbowe kwotowe	
	4.2. Strategia Rozwoju na lata 2017-2021		narracyjne liczbowe kwotowe	
	4.3. Realizacja Zamierzeń Inwestycyjnych		narracyjne	
	4.4. Monitoring Strategii		narracyjne	
	4.5. Perspektywy Rynkowe w 2017 roku		narracyjne	
5. Wyniki finansowe		raport finansowy wraz z komentarzem zarządu	kwotowe	
6. Nasza działalność w 2016 roku	6.1. Badania i rozwój technologiczny		narracyjne	
	6.2. Segment Downstream		informacje liczbowe w ramach poszczególnych segmentów działalności wraz z komentarzem	
	6.3. Segment Detal			
	6.4. Segment Wydobycie			
	6.5. Funkcje korporacyjne		informacje ogólne	narracyjne
7. Zrównoważony Rozwój	7.1. Outlook CSR 2017+		informacje o polityce CSR "Oulook CSR 2017+"	
	7.2. Realizacja strategii CSR		informacje ogólne	
	7.3. Pośredni wpływ ekonomiczny		informacje ogólne	
	7.4. Różnorodność i Równość Szans		informacje o polityce różnorodności	narracyjne
			stan i struktura zatrudnienia	liczbowe procentowe
	7.5. Odpowiedzialny Pracodawca		polityka wynagradzania	narracyjne
			powroty do pracy i wskaźnik rotacji pracowników	liczbowe procentowe
			informacje o wynagrodzeniach wg płci	procentowe
informacje o szkoleniach			narracyjne liczbowe	

GŁÓWNE CZĘŚCI SKŁADOWE RAPORTU	POMOCNICZE CZĘŚCI SKŁADOWE RAPORTU	ZAKRES ZAWARTYCH INFORMACJI	TYP UJAWNIENI
	7.6. Bezpieczeństwo Pracowników i Podwykonawców	informacje o polityce BHP	narracyjne
		informacje o wypadkach przy pracy i chorobach zawodowych	liczbowe
	7.7. Odpowiedzialność środowiskowa	informacje ogólne	narracyjne
		informacje na temat gospodarki wodnej, emisji, gospodarki odpadami i ścieków	narracyjne liczbowe procentowe
		nakłady inwestycyjne na ochronę środowiska	kwotowe
		informacje o skargach	liczbowe
		informacje o zużyciu energii	liczbowe
		ogólne informacje opisowe o polityce odpowiedzialności w ramach strategii CSR	narracyjne
	7.8. Odpowiedzialność wobec Klientów		
	7.9. Odpowiedzialność wobec Dostawców		
	7.10. Odpowiedzialność za Produkt		
	7.11. Społeczeństwo		
7.12. Nagrody i Wyróżnienia			
8. Outlook 2017+			narracyjne

Źródło: Opracowanie własne na podstawie PKN Orlen S.A. 2017

Raport kolejnej spółki – PZU SA – wyróżnia to, że jest sporządzany raz na dwa lata, a także fakt że jest to jedyny raport CSR zakładu ubezpieczeniowego działającego na terenie Polski. Struktura raportu jest wyraźnie nieporównywalna z innymi spółkami zestawienia pomimo wykorzystania indeksu GRI. Raport składa się z trzech głównych części składowych podzielonych według nieściślych kryteriów. Strukturę raportu prezentuje tabela 3.26.

Tabela 3.26. Struktura ujawnień w Raporcie społecznej odpowiedzialności biznesu PZU SA 2013-2014

GŁÓWNE CZĘŚCI SKŁADOWE RAPORTU	ZAKRES ZAWARTYCH INFORMACJI	TYP UJAWNIENI
1.1. Kim jesteśmy?	wywiad z prezesem zarządu	narracyjne
	informacje ogólne o PZU	narracyjne
	struktura akcjonariatu	procentowe
	skład organów zarządzających i nadzorczych	narracyjne
	otrzymane nagrody	narracyjne
1.2. W jaki sposób działamy?	strategia, misja, wizja	narracyjne
	strategia społecznej odpowiedzialności biznesu	narracyjne
	informacje o polityce zarządzania ryzykiem	narracyjne
1.3. Kto jest właścicielem PZU?	informacje o polityce dywidendy	narracyjne kwotowe
1.4. Jakim jesteśmy pracodawcą?	informacje o zatrudnieniu wg różnych kategorii	liczbowe
	informacje o BHP	narracyjne
	informacje o średniej liczbie godzin szkoleniowych	liczbowe
	informacje o wypadkach i chorobach zawodowych	liczbowe

GŁÓWNE CZĘŚCI SKŁADOWE RAPORTU	ZAKRES ZAWARTYCH INFORMACJI	TYP UJAWNIEŃ
2.1. Jakie produkty oferujemy?	informacje o produktach	narracyjne
2.2. Jakie mamy praktyki komunikacji i marketingu?	informacje o kanałach komunikacji z klientami	narracyjne
2.3. Co robimy, by zapewnić wyższy standard obsługi niż inne inne firmy ubezpieczeniowe?	informacje o satysfakcji klientów i rozpatrywanie skarg oraz reklamacji	narracyjne liczbowe
2.4. Jak przebiega u nas proces likwidacji szkód?	informacje ogólne	narracyjne
2.5. Z jakimi partnerami współpracujemy, by wzmocnić obsługę klienta?	informacje o budowie relacji z kontrahentami	narracyjne
2.6. Jak współpracujemy z dostawcami?		
3.1. Jak wygląda nasze otoczenie?	informacje o interesariuszach	narracyjne
3.2. Co zrobiliśmy na rzecz zwiększenia bezpieczeństwa i prewencji?	środki wydane z funduszu prewencyjnego	kwotowe
	informacje o kampaniach społecznych	narracyjne
3.3. Jak promujemy zdrowie wśród Polaków?		narracyjne
3.4. Jak wspieramy kulturę i dziedzictwo narodowe?		narracyjne
3.5. Czym zajmuje się fundacja PZU?		narracyjne
3.6. W jaki sposób myślimy o ochronie środowiska naturalnego?	informacje o polityce ekologicznej	narracyjne
	wykorzystane surowce i materiały (wraz z kosztem)	liczbowe kwotowe
	zużycie energii i gospodarka odpadami	liczbowe
	struktura grupy kapitałowej	narracyjne

Źródło: Opracowanie własne na podstawie PZU 2015

W tabeli 3.27. zaprezentowana została struktura raportu Grupy Tauron. Jest to raport zintegrowany i dostępny jedynie w wersji online na stronie internetowej bez możliwości pobrania w formie pliku. Struktura zaprezentowana w tabeli 3.27 ma charakter wyłącznie poglądowy, ponieważ sam raport nie ma określonej struktury pomimo swojej obszerności.

Tabela 3.27. Struktura ujawnień w Raporcie zintegrowanym Grupy Tauron za 2016 rok

GŁÓWNE CZĘŚCI SKŁADOWE RAPORTU	POMOCNICZE CZĘŚCI SKŁADOWE RAPORTU	ZAKRES ZAWARTYCH INFORMACJI	TYP UJAWNIEŃ
Grupa Tauron	List prezesa zarządu		narracyjne
	Podstawowe informacje		narracyjne
	Łańcuch wartości i model biznesowy Grupy	informacje o segmentach operacyjnych	narracyjne
	Nasze aktywa	informacje o kluczowych aktywach	narracyjne
	Proces tworzenia wartości		narracyjne
	Nasze kapitały	informacje o kapitałach spółki	narracyjne
	Zmiany w kapitałach	wybrane informacje finansowe i niefinansowe	kwotowe liczbowe
	Nasze dźwignie wartości	informacje ogólne	narracyjne
	Nasi Interesariusze	informacje o interesariuszach spółki	narracyjne
Nasze otoczenie	Wprowadzenie		narracyjne
	TAURON na tle rynku	informacje o otoczeniu spółki	narracyjne
	Dialog z inwestorami – TAURON na GPW	informacje o kapitalizacji i notowaniach akcji	narracyjne kwotowe
		struktura akcjonariatu	narracyjne
		rekomendacje domów maklerskich	narracyjne procentowe
	Rola Grupy w zapewnieniu bezpieczeństwa energetycznego	informacje ogólne	narracyjne
		informacje o wykorzystanej mocy, surowcach i energii	liczbowe
Klienci w centrum naszej uwagi	informacje ogólne	narracyjne	

GŁÓWNE CZĘŚCI SKŁADOWE RAPORTU	POMOCZNICZE CZĘŚCI SKŁADOWE RAPORTU	ZAKRES ZAWARTYCH INFORMACJI	TYP UJAWNIEŃ
	W trosce o środowisko naturalne	informacje ogólne	narracyjne
		Wykorzystane surowce, gospodarka wodna i gospodarka odpadami oraz emisje	liczbowe
		Implikacje finansowe i inne ryzyka oraz szanse dla działań organizacji wynikające ze zmian klimatycznych	narracyjne
	Partnerstwo społeczno-biznesowe	informacje ogólne	narracyjne
Strategia grupy	Przesłanki do opracowania nowej strategii		narracyjne
	Opis strategii	informacje ogólne	narracyjne
		nakłady inwestycyjne według segmentów działalności	procentowe
	Strategia w działaniu – 2016/17	informacje ogólne	narracyjne
Strategia zrównoważonego rozwoju Grupy TAURON	informacje ogólne	narracyjne	
Nasza działalność w 2016	Kalendarium		narracyjne
	Komentarz Prezesa Zarządu		narracyjne
	Kluczowe dane finansowe	w tym: omówienie wyników	narracyjne kwotowe
	Wyniki i perspektywy w podziale na segmenty		narracyjne kwotowe
	Wyniki osiągnięte w poszczególnych kategoriach produktów, towarów i usług		narracyjne kwotowe
	Wyniki osiągnięte w ramach kluczowych segmentów Klientów		narracyjne kwotowe
Skonsolidowane sprawozdanie finansowe za rok zakończony 31 grudnia 2016		kwotowe	
Zasady zarządzania	Wprowadzenie		narracyjne
	Ład korporacyjny w Grupie TAURON	informacje o ładzie korporacyjnym	narracyjne
		akcjonariusze posiadający znaczne pakiety akcji	narracyjne procentowe
		składy organów zarządczych i nadzorujących	narracyjne
		polityka wynagrodzeń w organach zarządczych i nadzorujących	narracyjne procentowe
	Zarządzanie kapitałem ludzkim	informacje ogólne	narracyjne
		informacje o odbytych szkoleniach wg kategorii pracowników	liczbowe
		Odsetek pracowników objętych umowami zbiorowymi	liczbowe procentowe
informacje o zatrudnieniu wg kategorii		liczbowe	
Zapewnienie bezpieczeństwa działalności Grupy	informacje ogólne	narracyjne	
Zarządzanie ryzykiem	Komentarz Prezesa		narracyjne
	Cel i zasady zarządzania ryzykiem		narracyjne
	Strategia zarządzania ryzykiem	informacje ogólne o polityce zarządzania ryzykiem z wszczególnieniem poszczególnych ryzyk	narracyjne
	Najistotniejsze ryzyka Grupy Kapitałowej TAURON		narracyjne
	Zarządzanie głównymi ryzykami Grupy TAURON – szczegółowe zasady		narracyjne
Outlook		narracyjne	
Wykresy interaktywne		narracyjne	
O raporcie		narracyjne	

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Tauron PE S.A. 2017

Ostatnia spółka, której struktura ujawnień informacji niefinansowych została przeanalizowana w ramach niniejszej rozprawy to Trakcja PRKiI S.A. Spółka tworzy stosunkowo mały Raport społeczny (ostatni został opublikowany w 2016 roku) i w ramach raportu nie uwzględnione są wskaźniki pochodzące ze standardów GRI. Autor postarał się jednak przyporządkować poszczególne składowe raportu w ramach tabeli 3.28. Raport jest o dziwo pomimo własnych ograniczeń jednym z zaledwie kilku raportów, w których poruszone zostały kwestie zarządzania ryzykiem i przeciwdziałania korupcji i łapownictwu.

Tabela 3.28. Struktura ujawnień w Raporcie społecznym 2015 Trakcji PRKiI S.A.

GŁÓWNE CZĘŚCI SKŁADOWE RAPORTU	ZAKRES ZAWARTYCH INFORMACJI	TYP UJAWNIENI
List prezesa zarządu		narracyjne
1. Model biznesowy jednostki	wizja i misja	narracyjne
	informacje o modelu biznesowym	narracyjne
	struktura grupy kapitałowej	narracyjne
	struktura akcjonariatu	procentowe
	wyniki i działalność spółki w 2015 roku	kwotowe
	struktura sprzedaży	narracyjne liczbowe
2. Kwestie środowiska naturalnego	informacje o polityce środowiskowej	narracyjne
	informacje o zużyciu wody, emisji, zużyciu materiałów i energii	narracyjne
	zużycie kluczowych materiałów i surowców	liczbowe
3. Nasze otoczenie i odpowiedzialność społeczna	informacje o polityce CSR	narracyjne
	informacje o interesariuszach jednostki	narracyjne
4. Aspekty pracownicze	polityka różnorodności	narracyjne
	informacje o BHP	narracyjne
	informacje o zatrudnieniu, relacji wynagrodzeń i różnorodności wg różnych kategorii	liczbowe procentowe
	wartość ekonomiczna	kwotowe
	informacje o szkoleniach BHP	liczbowe
5. Zarządzanie jakością	informacje ogólne	narracyjne
6. Zarządzanie ryzykiem	ryzyko branżowe	narracyjne
	ryzyko finansowe	narracyjne
	ryzyko realizacji kontraktów	narracyjne
7. Przeciwdziałanie korupcji	informacje o polityce przeciwdziałania korupcji	narracyjne
8. Relacje spółki z kontrahentami	informacje ogólne	narracyjne

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Trakcja PRKiI 2015

Z analizy struktury raportów jasno wynika, że każda spółka sporządza raport zawierający informacje niefinansowe wg innej formy, jednakże konkretne informacje zawierane i ujawniane w ramach tych raportów (np. dotyczące zużycia materiałów i surowców, zatrudnienia wg umów zbiorowych itd.) powtarzają się między spółkami, a więc raporty te przynajmniej częściowo posiadają potencjał, aby stać się w przyszłości raportami porównywalnymi między spółkami.

Pomimo stosowania klasyfikacji poszczególnych wskaźników zgodnie ze standardami GRI raporty te nie są porównywalne, ani przejrzyste ze względu na całkowitą dowolność struktury

informacji niefinansowych zawieranych w raportach rocznych spółek. Zdaniem autora nie ma możliwości zapewnienia przejrzystości raportu bez narzucenia uporządkowanej struktury danego raportu na co wskazuje także definicja przejrzystości przedstawiona w rozdziale 2.1. Częściowa porównywalność niektórych informacji niefinansowych nie wynika nawet z faktu stosowania standardów GRI, ponieważ niektóre ze wskaźników (np. informacje o sumie zapłaconych podatków do budżetu państwa, informacje o wycenie akcji jednostki na giełdzie i inne przykłady) nie mają swoich sygnatur w ramach standardów GRI, a występują w różnych raportach i są między sobą porównywalne.

3.1.3. Zestawienie ujawnianych informacji niefinansowych przez spółki indeksu RESPECT i omówienie wyników badania

Kolejnym etapem badania w ramach rozprawy było stworzenie zestawienia grupującego tożsame lub podobne informacje niefinansowe, które pojawiły się w różnych raportach. Na podstawie przeanalizowanej struktury raportów (tabele od 3.3 do 3.28), a także z pomocą wskaźników zawartych w indeksach GRI raportów CSR zostały utworzone zestawienia informacji niefinansowych ujawnianych dotychczas przez spółki RESPECT Index w siedmiu kwestiach wymaganych ustawowo przez art. 49b UoR. Zestawienia te prezentują tabele od 3.29 do 3.34.

W tabelach ujęto przy każdej kategorii, czy informacja była ujawniana w danym raporcie, a także w jakiej formie została ona ujawniona (czy tylko narracyjnej – „N”, czy też z użyciem ujęcia liczbowego – „L”, procentowego – „P” lub kwotowego – „K”). Ponadto w prawym marginesie każdej z tabel umieszczono korespondujące wskaźniki powiązane z daną kategorią informacji według numeracji i sygnatur ustalonych w standardach GRI w wersji G4. Jeżeli w tabeli zaznaczono, że informacja z danego wiersza tabeli pojawiła się w raporcie nie oznacza w 100% przypadków, że zaraportowany został wskaźnik określony przez GRI i wyszczególniony w ostatniej kolumnie. Na przykład to że jednostka wyszczególniła informacje na temat przekazanych darowizn – nie oznacza automatycznie, że spółka ujawniła wskaźnik G4-SO6, który dotyczy konkretnie darowizn przekazanych partiom politycznym. Wskaźniki korespondujące według metodologii GRI autor zamieścił w tabelach dla celów poglądowych.

Tabela 3.29. Zestawienie informacji niefinansowych ujawnianych przez spółki indeksu RESPECT w kwestiach społecznych

	APATOR	BANK MILLENNIUM	BOGDANKA	BUDIMEX	BZ WBK	ELEKTROBUDOWA	ENERGA	FORTE	GRUPA AZOTY	GRUPA LOTOS	HANDLOWY	ING BANK ŚLĄSKI	KGHM POLSKA MIEDŹ	KOGENERACJA	ORANGE POLSKA	PCC ROKITA	PELION	PEKAO SA	PGE RAPORT ZINTEGROWANY	PGE SPRAW. Z DZIAŁALNOŚCI	PGNIG	PKN ORLEN	PZU	TAURON	TRAKCJA PRKII	KORESPONDUJĄCE WSKAŹNIKI WEDŁUG INDEKSU GRI	
ogólny opis polityki dotyczącej kwestii społecznych	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N		N	N	N	N	N	N	N	N		G4-SO-DMA
informacje o obszarach działalności prospołecznej i członkostwo w organizacjach i inicjatywach społecznych	N	N	N	N	L	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N		N	N	N	N	N		
informacje na temat zapłaconych podatków							K		K				K						K								
procent zakładów z wdrożonymi programami zaangażowania lokalnej społeczności				P			P		P				P											P			G4-SO1
opis działań mających negatywny wpływ na społeczność lokalne	N		N				N		N					N	N												G4-SO2
informacje o przekazanych darowiznach		K	K	K	K				K		K		K	K	K												G4-SO6
liczba podjętych wobec organizacji kroków prawnych dotyczących przypadków naruszeń zasad wolnej konkurencji					L								L		L		L										G4-SO7
kwota/liczba kar z tytułu niezgodności z prawem			K	K	K				K			K	K		K		K										G4-SO8
ocena dostawcy pod kątem kwestii społecznych			N																								G4-SO9, G4-SO10
liczba skarg dotyczących wpływu na społeczeństwo złożonych, rozpatrzonych i rozwiązanych			L										L														G4-SO11
informacje o programach edukacyjnych i stażach dla studentów i absolwentów		N				N			N	N	N		N	N					N		N	N	N	N			

LEGENDA: N-informacje narracyjne, P-informacje procentowe, L-informacje liczbowe, K-informacje kwotowe

Źródło: Opracowanie własne na podstawie raportów CSR i ujawnień informacji niefinansowych spółek RESPECT Index

Tabela 3.30. Zestawienie informacji niefinansowych ujawnianych przez spółki indeksu RESPECT w kwestiach środowiskowych

	APATOR	BANK MILLENNIUM	BOGDANKA	BUDIMEX	BZ WBK	ELEKTROBUDOWA	ENERGA	FORTE	GRUPA AZOTY	GRUPA LOTOS	HANDLOWY	ING BANK ŚLĄSKI	KGHM POLSKA MIEDŹ	KOGENERACJA	ORANGE POLSKA	PCC ROKITA	PELION	PEKAO SA	PGE <IR>	PGE SzD	PGNIG	PKN ORLEN	PZU	TAURON	TRAKCJA PRKII	KORESPONDUJĄCE WSKAŹNIKI WEDŁUG INDEKSU GRI
ogólny opis polityki dotyczącej kwestii środowiskowych	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N		N	N	N	N	N		N	N	N	N	N	N	N	N	G4-EN-DMA
informacje o wykorzystaniu materiałów/surowców	L	L	N	N	L		L			L				N	L						N	L	L	L	L	G4-EN1, G4-EN2, G4-EN27, G4-EN28
informacje o zużyciu energii	L	L	N	L	L	L	L		L	L		L			L	L	L					L	L	L	N	G4-EN3 do G4-EN7
informacje o gospodarce wodnej		L	N			N	L		L	L		L	L		L	P	L		L	L	N	L		L	N	G4-EN8 do G4-EN10
informacje o bioróżnorodności				N		N			N	N									N	N						G4-EN11 do G4-EN14
informacje o emisjach gazów cieplarnianych, tlenków i innych znaczących emisji	L		N	L	L	L	L		L	L		L	L	L	N	L			L	L	N	L		L	N	G4-EN15 do G4-EN21
- informacje o emisjach hałasu																			L							
informacje o gospodarce odpadami	N L		L	L		L			L	L		L				N	L		L	L	N	L	L	L		G4-EN22 do G4-EN26
informacje o podróżach służbowych		L	P																							
kwota kar oraz liczba sankcji									K	K		K		K	K	K	K			K	K					G4-EN29
wpływ transportu na środowisko									N							N	K									G4-EN30
wydatki na ochronę środowiska według typu	K						K			K		K	K									K		K		G4-EN31
innowacje środowiskowe - opis zmian technologicznych i infrastrukturalnych	N	N					N	N	N			N	N													
informacje dotyczące dostawców w odniesieniu do ochrony środowiska				P	P							P														G4-EN32 do G4-EN33
liczba skarg dotyczących wpływu na środowisko				L								L		L	L							L				G4-EN34

LEGENDA: N-informacje narracyjne, P-informacje procentowe, L-informacje liczbowe, K-informacje kwotowe

Źródło: Opracowanie własne na podstawie raportów CSR i ujawnień informacji niefinansowych spółek RESPECT Index

Tabela 3.31. Zestawienie informacji niefinansowych ujawnianych przez spółki indeksu RESPECT w kwestiach pracowniczych

	APATOR	BANK MILLENNIUM	BOGDANKA	BUDIMEX	BZ WBK	ELEKTROBUDOWA	ENERGA	FORTE	GRUPA AZOTY	GRUPA LOTOS	HANDLOWY	ING BANK ŚLĄSKI	KGHM POLSKA MIEDŹ	KOGENERACJA	ORANGE POLSKA	PCC ROKITA	PELION	PEKAO SA	PGE <IR>	PGE SZD	PGNIG	PKN ORLEN	PZU	TAURON	TRAKCJA PRKII	KORESPONDUJĄCE WSKAŹNIKI WEDŁUG INDEKSU GRI
ogólny opis polityki dotyczącej kwestii pracowniczych	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N		N	N	N	N	N	N		N	N	N	N	N	N		G4-LA-DMA
liczba pracowników w podziale na typ zatrudnienia/umowy, regiony oraz płeć	L	L	L	L	L	L	L		L	L		L	L	L	L	L	L		L	L	L	L	L		L	G4-10
procent pracowników objętych umowami zbiorowymi	P		P		L	L	P		P	P		P	P	L	L	L	L				L	L	L	L		G4-11
informacje o liczbie nowych pracowników i rotacji pracowników w podziale na kategorie	L	P		L	L	L				L		L	L		L	L	L		L	L	L	L		L	L	G4-LA1 do G4-LA3
informacje o minimalnych okresach wypowiedzeń							N			L																G4-LA4
informacje o polityce BHP	N	N	N	N		N	N		N	N		N	P	P	N	L					P	P			N	G4-LA-DMA, G4-LA5
informacje o urazach i chorobach zawodowych	L	L	L	L	L	L	P		L	L		L	L	L	L	L	L		L		L	L	L	L		G4-LA6 do G4-LA8
informacje o szkoleniach i edukacji pracowników	N K	L	L		L	L	L		L	L		L	L	L	L	L	L		L	L	L	L	L	L		G4-LA9 do G4-LA11
ocena dostawcy pod kątem praktyk zatrudniania				N	P		P					P														G4-LA14 do G4-LA15
liczba skarg dotyczących praktyk zatrudniania	L		L	L	L											L								L		G4-LA16
informacje o programach motywacyjnych dla pracowników	N					N																				
informacje o badaniu poziomu satysfakcji pracowników		P	N				N														N		P			
liczba kluczowych działań i inicjatyw na temat zwiększenia wiedzy pracowników o etyce i kulturze organizacyjnej jednostki					L																					
wynagrodzenie minimalne w jednostce (może być ujęte procentowo względem płacy minimalnej w kraju)				P					K	P		K		P								P				G4-EC5
wskaźnik zaangażowania pracowników					P																		L			

LEGENDA: N-informacje narracyjne, P-informacje procentowe, L-informacje liczbowe, K-informacje kwotowe

Źródło: Opracowanie własne na podstawie raportów CSR i ujawnień informacji niefinansowych spółek RESPECT Index

Tabela 3.32. Zestawienie informacji niefinansowych ujawnianych przez spółki indeksu RESPECT w kwestiach praw człowieka

	APATOR	BANK MILLENNIUM	BOGDANKA	BUDIMEX	BZ WBK	ELEKTROBUDOWA	ENERGA	FORTE	GRUPA AZOTY	GRUPA LOTOS	HANDLOWY	ING BANK ŚLAŃSKI	KGHM POLSKA MIEDŹ	KOGENERACJA	ORANGE POLSKA	PCC ROKITA	PELION	PEKAO SA	PGE RAPORT ZINTEGROWANY	PGE SPRAW. Z DZIAŁALNOŚCI	PGNIG	PKN ORLEN	PZU	TAURON	TRAKCJA PRKII	KORESPONDUJĄCE WSKAŹNIKI WEDŁUG INDEKSU GRI
ogólny opis polityki dotyczącej praw człowieka			N	N		N			N	N		N			N	N			N	N						G4-HR-DMA
informacje o liczbie umów inwestycyjnych w kontekście praw człowieka			P	L																						G4-HR1
liczba godzin szkoleniowych pracowników w zakresie polityk poszanowania praw człowieka		L																	L	L						G4-HR2
liczba przypadków dyskryminacji			L	L	L				L					L	L	L	L									G4-HR3
zidentyfikowane zakłady i dostawcy gdzie istnieje ryzyko naruszenie wolności zrzeszania się i zawierania umów zbiorowych			N	N												L										G4-HR4
zakłady i dostawcy zidentyfikowani jako obarczone ryzykiem wystąpienia przypadków pracy dzieci			N	N											L	L										G4-HR5
zakłady i dostawcy zidentyfikowani jak narażeni na ryzyko wystąpienia pracy przymusowej			N	N												L										G4-HR6
procent personelu przeszkolonego										P						L										G4-HR7
liczba naruszeń praw ludności rdzennej			N													L										G4-HR8
system oceny okresowej																										G4-HR9
ocena dostawcy pod kątem poszanowania praw człowieka			N P		P							P														G4-HR10 do G4-HR11
liczba skarg			L	L											L	L										G4-HR12

LEGENDA: N-informacje narracyjne, P-informacje procentowe, L-informacje liczbowe

Źródło: Opracowanie własne na podstawie raportów CSR i ujawnień informacji niefinansowych spółek RESPECT Index

Tabela 3.33. Zestawienie informacji niefinansowych ujawnianych przez spółki indeksu RESPECT w kwestiach przeciwdziałania korupcji i łapownictwu

	APATOR	BANK MILLENNIUM	BOGDANKA	BUDIMEX	BZ WBK	ELEKTROBUDOWA	ENERGA	FORTE	GRUPA AZOTY	GRUPA LOTOS	HANDLOWY	ING BANK ŚLAŃSKI	KGHM POLSKA MIEDŹ	KOGENERACJA	ORANGE POLSKA	PCC ROKITA	PELION	PEKAO SA	PGE RAPORT ZINTEGROWANY	PGE SPRAW. Z DZIAŁALNOŚCI	PGNIG	PKN ORLEN	PZU	TAURON	TRAKCJA PRKII	KOESPONDUJĄCE WSKAŹNIKI WEDŁUG INDEKSU GRI
ogólny opis polityki dotyczącej przeciwdziałania korupcji i łapownictwu		N		N		N	N					N		N		N				N				N		G4-SO-DMA
całkowita liczba i procent zakładów ocenionych pod kątem ryzyka wystąpienia korupcji		L	L	P			L			P			P							L						G4-SO3
informacje o znaczących ryzykach wystąpienia korupcji zidentyfikowane w ramach oceny ryzyka														N						N						G4-SO3
komunikacja i szkolenia poświęcone politykom i procedurom antykorupcyjnym			P	P	N	N	L			L		N		L	L	N				L						G4-SO4
informacje o potwierdzonych przypadkach korupcji i podjętych działaniach		L	N	N	L	L			L	L		L	L			L	L						L			G4-SO5

LEGENDA: N-informacje narracyjne, P-informacje procentowe, L-informacje liczbowe

Źródło: Opracowanie własne na podstawie raportów CSR i ujawnień informacji niefinansowych spółek RESPECT Index

Tabela 3.34. Zestawienie ujawnianych informacji niefinansowych o modelu biznesowym i sposobie raportowania ryzyka przez spółki indeksu RESPECT

	APATOR	BANK MILLENNIUM	BOGDANKA	BUDIMEX	BZ WBK	ELEKTROBUDOWA	ENERGA	FORTE	GRUPA AZOTY	GRUPA LOTOS	HANDLOWY	ING BANK ŚLĄSKI	KGHM POLSKA MIEDŹ	KOGENERACJA	ORANGE POLSKA	PCC ROKITA	PELION	PEKAO SA	PGE RAPORT ZINTEGROWANY	PGE SPRAW. Z DZIAŁALNOŚCI	PGNIG	PKN ORLEN	PZU	TAURON	TRAKCJA PRKII	KOESPONDUJĄCE WSKAŹNIKI WEDŁUG INDEKSU GRI
krótki opis modelu biznesowego jednostki	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	G4-3 do G4-8
informacje o produktach/usługach spółki	K	N		N		N			L							L						N				G4-PR3, G4-PR4
informacje o łańcuchu dostaw	P	N	N	N	N	N	N		N	N		N	N	N	N	N	N		N	N	N	N	N	N	N	G4-12, G4-13
informacje o klientach spółki	L	N			L							L		L		L				L		N	L			G4-PR8
badanie satysfakcji klientów	N	L			P	P	N			P		P	P	P		P			L	P		P	P			G4-PR5
informacje o zidentyfikowanych ryzykach	N	N	N	N					N	N		N			N					N	N	N	N	N	N	G4-2
podział zidentyfikowanych ryzyk na grupy obszarowe			N	N					N	N		N			N					N		N	N	N		
informacje o zidentyfikowanych ryzykach w obszarze kwestii ochrony środowiska			N	N					N	N					N					N				N		
informacje o zidentyfikowanych ryzykach w obszarze kwestii społecznych				N						N										N						
informacje o zidentyfikowanych ryzykach w obszarze kwestii pracowniczych				N											N					N				N		
informacje o zidentyfikowanych ryzykach w obszarze kwestii praw człowieka																				N						
informacje o zidentyfikowanych ryzykach w obszarze korupcji i łapownictwa														N						N						G4-SO3
opisy zarządzania ryzykiem i informacje o polityce zarządzania ryzykiem	N	N					N		N	N		N	N		N	N			N	N	N	N	N	N	N	G4-14

LEGENDA: N-informacje narracyjne, P-informacje procentowe, L-informacje liczbowe

Źródło: Opracowanie własne na podstawie raportów CSR i ujawnień informacji niefinansowych spółek RESPECT Index

Ustawa o rachunkowości w pierwszej kolejności narzuca na jednostki podlegające pod art. 49b publikację krótkiego opisu modelu biznesowego. Poprzez model biznesowy jednostki można rozumieć profil, sposób i cel działania jednostki lub szerszej całościowy opis działalności gospodarczej uwzględniający m.in. przewagę konkurencyjną, a także pełne informacje o łańcuchu tworzenia wartości od wkładów, poprzez łańcuch dostaw i produktów, aż do ostatecznie osiągniętych efektów. Przyjmuje się, że krótki opis modelu biznesowego będzie mieć maksymalnie kilka stron (Aldea 2017, s. 5).

Wskazano, które ze spółek ujawniały informacje o danym elemencie łańcucha w ramach tabeli 3.34. Ze względu na specyfikę ujawnień na temat modelu biznesowego wszystkie ujawnione przez spółki informacje w tym zakresie miały formę narracyjną.

Cztery spółki w zestawieniu (Apator, Bank Millenium, PCC Exol i PKN Orlen) raportowały pełne informacje o łańcuchu tworzenia wartości jednostki raportując jednocześnie informacje o łańcuchu dostaw i dostawcach jednostki, informacje o swoich produktach i usługach i procesie ich produkcji, a także informacje o klientach spółki, takie jak np. liczba klientów z podziałem na różne kategorie.

W pierwszej części tabeli 3.34. wyszczególniono także czy jednostka prowadziła w danym roku badanie satysfakcji klientów (zwykle oznaczone sygnaturą GRI G4-PR5, jeżeli jednostka używa standardów GRI). Aż w 56% przypadków (czyli w 14) pojawiła się przynajmniej wzmianka o tym że takie badanie jest przeprowadzane, z tym że w raportach Apator S.A. i Energi pojawiła się jedynie informacja o tym, że badanie satysfakcji nie odbyło się (stąd oznaczenie tych informacji jako „N” („narracyjne”) w tabeli), więc tak naprawdę informacje na temat badania satysfakcji klientów zawarte zostały jedynie w 12 przypadkach (czyli 48%).

Ustawa wyszczególnia pięć kwestii, w ramach których należy raportować informacje niefinansowe na temat opisu polityki stosowanej przez jednostkę wraz z opisem rezultatów stosowania tych polityk. Kwestie te to: kwestie społeczne, pracownicze, środowiskowe, poszanowanie praw człowieka oraz przeciwdziałanie korupcji i łapownictwu. Poprzez opis polityki i opis rezultatów należy zdaniem autora rozumieć elementy narracyjne raportowania, a więc zaraportowanie informacji na temat tych kwestii w formie narracyjnej powinno wystarczyć aby spełnić wymogi ustawowe, jednakże punkt wyżej w ramach ust. 2 w tym samym art. ustawa narzuca na jednostkę także raportowanie „kluczowych niefinansowych wskaźników efektywności związanych z działalnością jednostki”.

W związku z powyższym bardzo duże trudności napotyka zrozumienie i wyjaśnienie słowa „kluczowe”. Na jakiej podstawie bowiem jednostka będąca podmiotem ustawy o rachunkowości w art. 49b ma zdecydować, które ze wskaźników niefinansowych są kluczowe, a które kluczowe już nie są? Brakuje w ustawie doprecyzowania obowiązku sprawozdawczego związanego

z ujawnianiem wskaźników niefinansowych. Dla przykładu - w Oświadczeniu na temat informacji niefinansowych Polskiej Grupy Energetycznej za 2016 rok PGE wyszczególnia opis polityk stosowanych w ramach pięciu wyżej wymienionych w ustawie kwestii (a więc społecznych, pracowniczych, środowiskowych, poszanowania praw człowieka oraz przeciwdziałania korupcji i łapownictwu), a pod opisem tych polityk raportowane są rezultaty tych polityk w formie wybranych przez jednostkę wskaźników niefinansowych – częściowo pochodzących ze standardów GRI, często wręcz „przeklejonych” wprost z raportu zintegrowanego.

Wywiązanie się z obowiązku sprawozdawczego w ramach powyższych pięciu kwestii będzie wymagało od jednostki:

- zaraportowania opisu polityki stosowanej w ramach danej kwestii w formie informacji narracyjnej,
- ujawnienia przynajmniej jednego wskaźnika lub grupy informacji w formie innej niż narracyjna w ramach danej kwestii.

Informacje niefinansowe raportowane przez spółki RESPECT Index na temat pierwszej z grup, a więc informacji o kwestiach społecznych prezentuje tabela 3.29. Wskaźniki z tej kategorii są w ramach standardów GRI oznaczone sygnaturą G4-SO.

Ogólny opis polityki dotyczącej kwestii społecznych w standardach GRI oznacza się zwykle sygnaturą G4-SO-DMA lub po prostu G4-DMA. Biorąc pod uwagę tylko tę część oznaczoną odpowiednią sygnaturą to opis polityki w tej kwestii znalazł się w 23 z 25 (92%) przypadków. Jednakże bardzo duża liczba spółek na RESPECT Index ujawnia także informacje o obszarach działalności prospołecznej lub o udziale w inicjatywach społecznych i członkostwie w organizacjach. Informacje te nie są opatrzone sygnaturą G4-DMA, jednakże należy uznać, że ze względu na ich narracyjny charakter mogłyby pełnić rolę opisu polityki w kwestiach społecznych. Informacji tego typu nie ujawniła tylko jedna spółka (Trakcja S.A.), która w całym raporcie nie zaraportowała ani jednej informacji dotyczącej kwestii społecznych.

W ramach innych wskaźników i informacji raportowanych powszechnie w ramach sekcji kwestii społecznych w raportach RESPECT Index pojawiły się m.in.: Informacje na temat zapłaconych podatków (raportowane w 16% przypadków), informacje o odsetku zakładów z wdrożonymi programami zaangażowania lokalnej społeczności (raportowane w 20% przypadków), opisy działań jednostki negatywnie wpływających na społeczeństwo lokalne (raportowane w 24% przypadków), informacje o przekazanych darowiznach (w 36% przypadków), liczba podjętych wobec jednostki kroków prawnych dotyczących zasad naruszeń wolnej konkurencji (raportowana w 16% przypadków), kwota kar z tytułu niezgodności działalności jednostki z prawem (raportowana w 32% przypadków), czy informacje o stażach dla studentów i absolwentów uczelni oraz programach edukacyjnych realizowanych przez jednostkę (raportowane w 48% przypadków).

Z rzadszych informacji raportowanych w kwestiach społecznych przez spółki pojawiały się: informacje o ocenie dostawcy pod kątem kwestii społecznych (które były raportowane tylko w przypadku Bogdanki (4% przypadków)) oraz informacje o liczbie skarg dotyczących wpływu jednostki na społeczeństwo (raportowane tylko w 8% przypadków).

Ponadto gdyby ocenić przebadane spółki pod kątem wywiązania się z przepisów ustawy o rachunkowości w kwestii ujawniania informacji niefinansowych z kwestii społecznych to jedynie 14 z 25 spółek (a więc 56% spółek RESPECT Index wywiązałyby się z wymogów ustawowych, ponieważ tylko 14 spółek podało informacje o ogólnym opisie polityki w kwestiach społecznych i jednocześnie podało przynajmniej jeden wskaźnik niefinansowy związany z działalnością jednostki w tejże kwestii.

Dalej w tabeli 3.30 zaprezentowano raportowanie kwestii środowiskowych przez spółki RESPECT Index. W kwestiach środowiskowych opis polityki dotyczącej kwestii środowiskowych jest zwykle w raportach opatrzony sygnaturą GRI G4-EN-DMA i w przypadku spółek RESPECT Index był on raportowany aż w 92% przypadków, informacji nie zaraportowały jedynie Bank Handlowy w Warszawie S.A. oraz Pelion S.A..

Informacje o wykorzystaniu materiałów i surowców raportowano w 56% przypadków, ale jedynie w 40% przypadków nie miały one charakteru narracyjnego, tzn. zawierały wskaźniki liczbowe określone w ramach klasyfikacji GRI jako G4-EN1 oraz G4-EN2. Informacje o zużyciu energii zaraportowano w 68% przypadków z czego tylko w 60% przypadków zaraportowano wskaźniki liczbowe, czyli np. wolumen zużytej energii. Informacje o gospodarce wodnej (i ściekowej) zostały ujawnione w 64% przypadków, ale jedynie w 48% przypadków nie stanowiły informacji narracyjnych. Informacje o bioróżnorodności zaraportowano w 24% przypadków.

W przypadku informacji o emisjach, zaraportowane zostały przez 72% jednostek, z czego 60% podało te informacje w formie innej niż narracyjna. PGE jako jedyna spółka w zestawieniu podała w raporcie zintegrowanym informacje liczbowe na temat emisji hałasu, nie ograniczając się przy tym do informacji na temat emisji tlenków, gazów cieplarnianych, czy innych emisji do atmosfery. Informacje o gospodarce odpadami wyszczególniono w 56% przypadków, z czego PGNiG nie podała w ramach tych informacji jakichkolwiek wskaźników liczbowych ograniczając ujawnienia jedynie do informacji narracyjnych.

Bank Millennium podał w sekcji dotyczącej kwestii środowiskowych konkretne informacje o podróżach służbowych, stwierdzając że ograniczenie podróży służbowych sprzyja ochronie środowiska. Kwotę kar z tytułu kwestii środowiskowych podało 28% spółek. Wpływ transportu na środowisko zgodnie ze wskaźnikiem GRI G4-EN30 opisano jedynie w 12% przypadków z czego jedynie Pelion podał w tym miejscu raportu jakiejkolwiek informacje wyrażone kwotowo.

Wydatki sumaryczne przeznaczone na ochronę środowiska zaraportowało 7 spółek (a więc 28% przypadków). Ponadto 28% spółek opisało innowacje środowiskowe w kwestiach technologicznych i infrastrukturalnych w ramach swoich raportów. 12% spółek zaraportowało informacje na temat dostawców w odniesieniu do kwestii ochrony środowiska, zaś liczbę skarg na jednostkę w kwestiach środowiskowych podano w 20% przypadków.

Gdyby zbadać raporty w części kwestii środowiskowych pod kątem spełnienia wymogów ustawowych obowiązujących od 2017 roku to aż 84% spółek RESPECT Index spełniłoby warunki określone w art. 49b ustawy o rachunkowości.

O raportowaniu kwestii pracowniczych przez spółki RESPECT Index traktuje tabela 3.31. Wskaźniki te zgodnie z indeksem GRI opatrzone są zwykle sygnaturą G4-LA. Ogólny opis polityki dotyczącej kwestii pracowniczych został zaraportowany w 88% przypadków.

W sekcji dotyczącej informacji w kwestiach pracowniczych uwzględniono także wskaźniki profilowe G4-10 i G4-11 traktujące kolejno o: liczbie pracowników w podziale wg różnych kategorii; oraz o odsetku pracowników zatrudnionych na umowach zbiorowych, według klasyfikacji GRI nie zaliczanych do sekcji G4-LA. Liczbę pracowników według kategorii (G4-10) podano w 84% przypadków, natomiast 68% raportów podało informacje o liczbie lub odsetku pracowników zatrudnionych na umowach zbiorowych.

Informacje o liczbie nowych pracowników i rotacji pracowników (autor wliczył też do tych informacji te gdzie jednostka mierzy liczbę odejść wskaźnikiem fluktuacji pracowników) zaraportowano w 68% przypadków. Informacje o polityce BHP zaraportowano w 64% przypadków. Informacje o urazach i chorobach zawodowych (zgodnie z G4-LA6, G4-LA7 i G4-LA8) zaraportowano aż w 80% przebadanych raportów. Również w 80% przypadków podano informacje o szkoleniach i edukacji pracowników.

Oceny dostawcy pod kątem praktyk zatrudniania dokonało tylko 16% spółek, przy czym jedynie 12% zastosowało przy raportowaniu wskaźniki G4-LA14 i G4-LA15. Zaledwie 8% spółek zaraportowało informacje o minimalnych okresach wypowiedzeń w jednostce.

Tylko 24% spółek podało liczbę skarg na jednostkę dotyczących praktyk zatrudniania. Dużym zaskoczeniem dla autora rozprawy było ujawnienie liczby skarg przez BZ WBK pomimo, iż liczba skarg w danym roku wyniosła 36, a nie 0. Był to praktycznie pierwszy wykryty przez autora rozprawy przypadek kiedy jakaś spółka ujawniła informacje, które nie były w pełni pozytywne dla spółki,

Informacje o programach motywacyjnych dla pracowników wyszczególniło zaledwie 8% jednostek, natomiast 20% spółek podało informację o badaniu satysfakcji pracowników (z czego 12% spółek podało że badanie satysfakcji pracowników nie odbyło się w danym roku (spółki oznaczone literą „N” w tabeli)).

Informacje o wynagrodzeniu minimalnym w jednostce wyszczególniło 24% spółek (natomiast 16% spółek podało te informacje w formie procentowej „P”, tj. w stosunku do płacy minimalnej w Polsce). Ten wskaźnik (w procentowym ujęciu) pojawia się w standardzie GRI i jest oznaczony jako wskaźnik kategorii ekonomicznej G4-EC5 (a więc nie jest to wskaźnik kategorii pracowniczej), jednakże autor uznał że w podziale zgodnym z krajową ustawą o rachunkowości wskaźnik ten powinien się znaleźć w sekcji dotyczącej kwestii pracowniczych.

Ponadto dwie spółki w zestawieniu zaraportowały wskaźnik zaangażowania pracowników.

Gdyby ocenić raporty wyszczególnione w tabeli 3.31 pod kątem spełnienia warunków z art. 49b ustawy o rachunkowości to aż 84% raportów spełniłoby te warunki.

Informacje niefinansowe w kwestiach ochrony praw człowieka (wg GRI opatrzone sygnaturami G4-HR) zaraportowane przez badane spółki widoczne są w tabeli 3.32.

Ogólny opis polityki spółki w kwestiach praw człowieka został zaraportowany jedynie w 40% przypadków. Jak wynika z tabeli, kwestie te, dzisiaj już wymagane ustawowo były raportowane w sposób szcątkowy. W zaledwie 32% przypadków zaraportowano liczbę przypadków dyskryminacji w jednostce. Tylko 16% jednostek raportowało liczbę zgłoszonych na spółkę skarg z zakresu ochrony praw człowieka, a jeszcze mniej pozostałe wskaźniki z klasyfikacji GRI.

Widać więc wyraźnie, że (przynajmniej w Polsce) nie istniała powszechna praktyka raportowania informacji z kwestii dotyczących ochrony praw człowieka, a dopiero dyrektywa ws. informacji niefinansowych wymusiła ich raportowanie od 2017 roku.

Gdyby ocenić spółki RESPECT Index pod kątem spełnienia wymogów ustawowych w kwestii dotyczących praw człowieka to jedynie w 24% przypadków zostały one spełnione, tj. została zaraportowana zarówno opisana polityka spółki/grupy kapitałowej w zakresie ochrony praw człowieka oraz ujawniony został przynajmniej jeden wskaźnik niefinansowy z tego zakresu.

Tabela 3.33. zbiera z kolei informacje na temat przeciwdziałania korupcji i łapownictwu. Standardy GRI nie posiadają osobnej sygnatury dla tych informacji traktując je jako informacje z zakresu kwestii społecznych. Informacje te bardzo łatwo odszukać w raportach zawierających indeks GRI i są one opatrzone sygnaturami G4-SO3, G4-SO4 i G4-SO5.

Ogólny opis polityki dotyczącej przeciwdziałaniu korupcji znalazł się w 40% badanych raportów. Całkowity odsetek zakładów jednostki ocenionych pod kątem ryzyka wystąpienia korupcji został zaraportowany w 12% raportów, zaś ten sam wskaźnik ale w ujęciu liczbowym (czyli liczba zakładów [...]) znalazł się w 16% raportów. Aż 44% jednostek podało informacje o komunikacji z pracownikami i szkoleniach dla pracowników poświęconych politykom i procedurom antykorupcyjnym, ale tylko w 28% raportów znalazły się informacje liczbowe lub procentowe na ten temat.

Liczbowo ujętą informację o liczbie potwierdzonych przypadków korupcji w jednostce podało 40% podmiotów. We wszystkich przebadanych raportach, w których tę liczbę ujawniono wyniosła ona 0, czyli brak potwierdzonych przypadków korupcji w jednostce.

Warunki określone w art. 49b UoR dla informacji dotyczących przeciwdziałania korupcji i łapownictwu spełnia 36% przebadanych raportów.

Ostatnim obligatoryjnym ujawnieniem w ramach art. 49b UoR są „opisy istotnych ryzyk związanych z działalnością jednostki mogących wywierać niekorzystny wpływ na zagadnienia” w kwestiach społecznych, pracowniczych, środowiskowych, poszanowania praw człowieka i przeciwdziałania korupcji.

Analizy sposobu raportowania ryzyka w ramach przebadanych raportów spółek z RESPECT Index autor dokonał w ramach tabeli 3.34. Jak wynika z tabeli aż 56% raportów zawierało informacje o zidentyfikowanych ryzykach, natomiast aż 64% raportów w jakiś sposób traktowało o zarządzaniu ryzykiem lub polityce zarządzania ryzykiem w przynajmniej jednej z części raportu, jednakże tylko 40% podmiotów dokonało w ramach swoich raportów podziału zidentyfikowanych ryzyk na grupy obszarowe.

Ponadto informacje o zidentyfikowanych ryzykach w obszarze kwestii środowiskowych zaraportowało jedynie 28% podmiotów, informacje o ryzykach w obszarze społecznym jedynie 12% podmiotów, informacje o ryzykach w obszarze pracowniczym jedynie 16% podmiotów, informacje o ryzykach w obszarze korupcji i łapownictwa 8%, zaś informacje o zidentyfikowanych ryzykach w obszarze praw człowieka raportuje tylko i wyłącznie Polska Grupa Energetyczna.

Z ustawy natomiast jasno wynika, że aby spełnić warunki z art. 49b należy zaraportować ryzyka ze wszystkich pięciu kwestii, a więc jedynie grupa PGE w ramach Oświadczenia na temat informacji niefinansowych spełnia wszystkie warunki określone w art. 49b UoR i jest to jedyna spółka notowana na polskiej giełdzie, która już na moment badania w niniejszej rozprawie jest w stanie wywiązać się z nowego obowiązku ujawniania informacji niefinansowych.

Przechodząc do wniosków, w ocenie autora już na etapie raportowania kwestii społecznych widać wyraźnie jak niepełne jest raportowanie informacji niefinansowych. Każda jednostka ujawnia dowolnie wybrane przez siebie wskaźniki, w dowolnej wybranej przez siebie formie, co utrudnia porównywalność i zaburza przejrzystość informacji zawieranych w raportach. Dużo większej wiedzy dostarczyłyby interesariuszom informacje uporządkowane według określonej struktury, np. wymaganej prawnie lub powszechnie stosowanej w ramach standardu.

PGE jest jednostką najlepiej w Polsce przygotowaną do wdrożenia nowych przepisów i prawdopodobnie to do struktury jej raportów będą starały się upodobnić inne spółki, które zostały objęte obowiązkiem obligatoryjnego ujawniania informacji niefinansowych. Podkreśla to odczuwalny przez spółki brak formularza ujawnień informacji niefinansowych w ramach

ustawy o rachunkowości. Spółki, które chcą wywiązać się z nowych obowiązków sprawozdawczych muszą ustalać własny formularz ujawnień w oparciu o klasyfikację ze standardów GRI i podobnie jak PGE „wycinając” wskaźniki z tej klasyfikacji dopasowywać je, aby odpowiadały treści ujawnień wymaganych ustawowo.

Zdaniem autora jest to błąd ze strony ustawodawcy, ponieważ wszystkie obowiązki sprawozdawcze, nawet w przypadku informacji narracyjnych, powinny być zrozumiałe i jednoznaczne dla spółek. W przypadku braku jednolitego formularza, czy choćby klasyfikacji ujawnień informacji niefinansowych nie jest zdaniem autora możliwa porównywalność raportów niefinansowych między spółkami, ponieważ każda spółka ujawni inne informacje.

Analogiczna sytuacja zaistniałaby gdyby ustawodawca prawnie wymagał utworzenia przez jednostkę bilansu i wymagał zaraportowania wartości posiadanych przez jednostkę składników majątku i kapitałów jednostki, ale nie zdefiniował sposobu wyceny, ani struktury bilansu. Zdaniem autora raportowanie niefinansowe jest raczkującym dopiero elementem sprawozdawczości spółek i potrzeba dużo czasu i pracy zanim informacje pochodzące z tego raportowania nabiorą cech informacji pochodzących z tradycyjnej sprawozdawczości finansowej, czyli porównywalności, przejrzystości i przydatności.

W opinii autora konieczne jest więc działanie polegające na sformułowaniu jednolitej klasyfikacji informacji niefinansowych warunkującą strukturę oświadczenia na temat informacji niefinansowych przez ustawodawcę. Przykładową klasyfikację tego typu utworzono i zaprezentowano w podrozdziale 3.2.

3.2. Proponowana klasyfikacja informacji niefinansowych i jej możliwe aplikacje

Na podstawie przeprowadzonej w ramach niniejszej rozprawy analizy struktury ujawnień informacji niefinansowych przez spółki RESPECT Index oraz analizy przepisów prawnych i funkcjonujących standardów autor dokonał klasyfikacji informacji niefinansowych, które począwszy od stycznia 2017 roku będą musiały być corocznie ujawniane przez spółki podlegające pod art. 49b UoR. Ze względu na ograniczenia badania nie obejmuje ona informacji zawieranych w podstawowej części sprawozdania z działalności i ogranicza się jedynie do sprawozdania niefinansowego (a więc informacji które mogą znaleźć się w oświadczeniu na temat informacji niefinansowych lub w osobnym sprawozdaniu poza sprawozdaniem z działalności). Klasyfikacja ta została zaprezentowana w tabeli 3.35.

Klasyfikacja powstała w oparciu o 7 kategorii wyszczególnionych w ramach ustawy o rachunkowości, a więc:

- model biznesowy,
- kwestie społeczne,

- kwestie środowiskowe,
- kwestie pracownicze,
- kwestie ochrony praw człowieka,
- kwestie przeciwdziałania korupcji i łapownictwu
- raportowanie ryzyka

W ramach powyższych siedmiu kategorii przyporządkowano informacje niefinansowe, które wyłoniono z przeprowadzonej analizy struktury ujawnień informacji niefinansowych. Informacje te mogą przybierać różne formy – zarówno narracyjne (np. w przypadku opisów), jak i liczbowe, procentowe, czy kwotowe, a więc ilościowe i porównywalne pomiędzy spółkami.

Duża część pojawiających się w ramach zestawienia informacji niefinansowych pochodzi wprost ze standardów GRI. Oznaczono w tabeli 3.35 te informacje odpowiednią sygnaturą GRI pochodzącą z tych standardów w nawiasie przy danej pozycji. Jak widać w tabeli niektóre informacje niefinansowe nie są opatrzone sygnaturą GRI i są często wskaźnikami opracowanymi i ujawnianymi przez same spółki, jako tzw. „wskaźniki własne”.

Do klasyfikacji autor rozprawy dodał na końcu klasyfikacji kategorię informacji, które nie zostały uwzględnione w badaniu spółek, a które dotyczyły bezpośrednio sporządzanego raportu – takich jak informacje o weryfikacji raportu niefinansowego. W sytuacji, w której jednostka sporządzała raport i był on weryfikowany to raport zewnętrznego audytora o weryfikacji raportu niefinansowego również stanowi informacje niefinansowe w ich definicji przedstawionej w rozdziale 1 niniejszej rozprawy. Tak samo jeżeli jednostka zamieszczała w raporcie spis ujawnionych wskaźników (np. indeks GRI) to spis ten również stanowi informacje niefinansowe.

Ponadto każda z kategorii oraz cała klasyfikacja otrzymały dodatkową pozycję pt.: „inne informacje [...]” i tak na przykład kategoria zawierająca informacje na temat kwestii dotyczących zagadnień społecznych kończy się składową „Inne informacje na temat polityki w kwestiach dotyczących zagadnień społecznych”. Dzięki takiemu zabiegowi można w ramach klasyfikacji umieścić informacje niefinansowe, których autor klasyfikacji nie wziął pod uwagę i które nie pojawiły się ani w ustawie, ani w badaniu, ani w standardach GRI.

W końcowym rezultacie dokonano podziału wyszczególnionych 77 różnych informacji (w tym wskaźników) niefinansowych w ramach 9 kategorii (w tym 7 kategorii ustawowych i 2 kategorii pomocniczych zbierających część informacji niefinansowych niewyszczególnionych w ustawie o rachunkowości).

Tabela 3.35. Klasyfikacja informacji niefinansowych zawieranych w sprawozdaniu niefinansowym

KATEGORIE	INFORMACJE NIEFINANSOWE UJAWNIANE W RAMACH KATEGORII
A. Informacje dotyczące modelu biznesowego jednostki	A-1. Zwięzły opis modelu biznesowego jednostki (profil działalności, opis działalności podstawowej)
	A-2. Informacje o interesariuszach spółki i procesie identyfikacji interesariuszy
	A-3. Informacje o produktach/usługach spółki
	A-4. Informacje o łańcuchu dostaw i dostawcach spółki
	A-5. Informacje o klientach spółki:
	- Informacje o bazie klientów i sytuacji rynkowej jednostki
	- Informacje o liczbie klientów
B. Informacje o polityce w kwestiach zagadnień społecznych	- Informacje o poziomie satysfakcji klientów na bazie przeprowadzonego badania satysfakcji w roku obrotowym
	- inne informacje o klientach spółki
	A-6. Inne informacje dotyczące modelu biznesowego jednostki
	B-1. Ogólny opis polityki dotyczącej kwestii społecznych (G4-SO-DMA)
	B-2. Informacje o obszarach działalności prospołecznej i członkostwo w organizacjach i inicjatywach społecznych
	B-3. Informacje o odsetku/liczbie zakładów z wdrożonymi programami zaangażowania lokalnej społeczności (G4-SO1)
	B-4. Opis działań mających negatywny wpływ na społeczności lokalne (G4-SO2)
	B-5. Informacje o przekazanych darowiznach i zorganizowanych akcjach charytatywnych (częściowo G4-SO6)
	B-6. Informacje na temat zapłaconych podatków
	B-7. Liczba podjętych wobec organizacji kroków prawnych dotyczących przypadków naruszeń zasad wolnej konkurencji (G4-SO7)
	B-8. Kwota oraz liczba kar z tytułu niezgodności z prawem (G4-SO8)
	B-9. Ocena dostawcy pod kątem kwestii społecznych (G4-SO9, G4-SO10)
B-10. Liczba skarg dotyczących wpływu na społeczeństwo złożonych, rozpatrzonych i rozwiązanych (G4-SO11)	
B-11. Informacje o organizowanych programach edukacyjnych i stażach dla studentów i absolwentów szkół wyższych	
B-12. Inne informacje na temat polityki w kwestiach dotyczących zagadnień społecznych	
C. Informacje o polityce w kwestiach zagadnień środowiskowych	C-1. Ogólny opis polityki dotyczącej kwestii środowiskowych
	C-2. Informacje o wykorzystaniu materiałów i surowców (G4-EN1, G4-EN2, G4-EN27, G4-EN28)
	C-3. Informacje o zużyciu energii (G4-EN3 do G4-EN7)
	C-4. Informacje o gospodarce wodnej (G4-EN8 do G4-EN10)
	C-5. Informacje o bioróżnorodności (G4-EN11 do G4-EN14)
	C-6. Informacje o emisjach:
	- Informacje o emisjach gazów cieplarnianych, tlenków i innych znaczących emisji (G4-EN15 do G4-EN21)
	- Informacje o emisjach związanych ze specyfiką branżową jednostki (na przykład emisje hałasu)
	C-7. Informacje o gospodarce odpadami (G4-EN22 do G4-EN26)
	C-8. Informacje o podróżach służbowych
	C-9. Informacje o naliczonej kwocie kar oraz liczbie sankcji (G4-EN29)
	C-10. Informacje o wpływie transportu na środowisko (G4-EN30)
	C-11. Informacje o wydatkach na ochronę środowiska według typu (G4-EN31)
C-12. Informacje o wdrożonych innowacjach środowiskowych - opis zmian technologicznych i infrastrukturalnych	
C-13. Informacje dotyczące dostawców w odniesieniu do ochrony środowiska (G4-EN32 do G4-EN33)	

KATEGORIE	INFORMACJE NIEFINANSOWE UJAWNIANE W RAMACH KATEGORII
	C-14. Informacje o liczbie skarg dotyczących wpływu jednostki na środowisko (G4-EN34)
	C-15. Inne informacje na temat polityki w kwestiach dotyczących zagadnień środowiskowych
D. Informacje o polityce w kwestiach zagadnień pracowniczych	D-1. Ogólny opis polityki dotyczącej kwestii pracowniczych
	D-2. Liczba pracowników w podziale na typ zatrudnienia/umowy, regiony oraz płeć (G4-10)
	D-3. Odsetek pracowników objętych umowami zbiorowymi (G4-11)
	D-4. Informacje o liczbie nowych pracowników i rotacji pracowników w podziale na kategorie (G4-LA1 do G4-LA3)
	D-5. Informacje o minimalnych okresach wypowiedzeń (G4-LA4)
	D-6. Wynagrodzenie minimalne w jednostce (może być ujęte procentowo względem płacy minimalnej w kraju jako G4-EC5)
	D-7. Informacje o polityce BHP (częściowo G4-LA5)
	D-8. Informacje o urazach i chorobach zawodowych wśród pracowników (G4-LA6 do G4-LA8)
	D-9. Informacje o szkoleniach i edukacji pracowników (G4-LA9 do G4-LA11)
	D-10. Informacje o oceny dostawcy pod kątem praktyk zatrudniania (G4-LA14 do G4-LA15)
	D-11. Liczba skarg dotyczących praktyk zatrudniania (G4-LA16)
	D-12. Informacje o programach motywacyjnych dla pracowników
	D-13. Informacje o badaniu poziomu satysfakcji pracowników
	D-14. Informacje o zaangażowaniu pracowników mierzonym wskaźnikami zaangażowania
	D-15. Inne informacje na temat polityki w kwestiach dotyczących zagadnień pracowniczych
E. Informacje o polityce w kwestiach zagadnień dotyczących praw człowieka	E-1. Ogólny opis polityki dotyczącej praw człowieka
	E-2. Informacje o liczbie umów inwestycyjnych w kontekście praw człowieka (G4-HR1)
	E-3. Liczba godzin szkoleniowych pracowników w zakresie polityk poszanowania praw człowieka (G4-HR2)
	E-4. Liczba przypadków dyskryminacji (G4-HR3)
	E-5. Zidentyfikowane zakłady i dostawcy gdzie istnieje ryzyko naruszenie wolności zrzeszania się i zawierania umów zbiorowych (G4-HR4)
	E-6. Zakłady i dostawcy zidentyfikowani jako obciążeni ryzykiem wystąpienia przypadków pracy dzieci (G4-HR5)
	E-7. Zakłady i dostawcy zidentyfikowani jak narażeni na ryzyko wystąpienia pracy przymusowej (G4-HR6)
	E-8. Procent personelu przeszkolonego z zakresu ochrony praw człowieka (G4-HR7)
	E-9. Liczba naruszeń praw ludności rdzennej (G4-HR8)
	E-10. Informacje o systemie oceny okresowej (G4-HR9)
	E-11. Informacje o ocenie dostawców pod kątem poszanowania praw człowieka (G4-HR10, G4-HR11)
	E-12. Liczba skarg dotyczących kwestii poszanowania praw człowieka w jednostce (G4-HR12)
	E-13. Inne informacje na temat polityki w kwestiach praw człowieka
F. Informacje o polityce w kwestii przeciwdziałania korupcji i łapownictwu	F-1. Ogólny opis polityki dotyczącej przeciwdziałania korupcji i łapownictwu
	F-2. Całkowita liczba i procent zakładów ocenionych pod kątem ryzyka wystąpienia korupcji (G4-SO3)
	F-3. Komunikacja i szkolenia poświęcone politykom i procedurom antykorupcyjnym (G4-SO4)

KATEGORIE	INFORMACJE NIEFINANSOWE UJAWNIANE W RAMACH KATEGORII
	F-4. Informacje o potwierdzonych przypadkach korupcji i podjętych działaniach (G4-SO5)
	F-5. Inne informacje na temat polityki w kwestiach przeciwdziałania korupcji i łapownictwu
	G. Informacje o zidentyfikowanych ryzykach i zarządzaniu ryzykiem
	H. Inne informacje niefinansowe w kwestiach dotyczących zagadnień niewymienionych ustawowo, ani nie dotyczące samego raportu niefinansowego
I. Informacje o raporcie/oświadczeniu	I-1. Informacje o profilu raportu/oświadczenia (okres objęty raportowaniem i data ostatniego raportu) (G4-28 do G4-31)
	I-2. Informacje o sposobie sporządzenia raportu/oświadczenia
	I-3. Indeks treści GRI (G4-32) lub inny spis wskaźników niefinansowych
	I-4. Informacje o weryfikacji raportu niefinansowego (G4-33)
	I-5. Inne informacje na temat raportu/oświadczenia

Źródło: Opracowanie własne na podstawie ustawy o rachunkowości, art. 49b, ust. 2, standardów raportowania informacji niefinansowych GRI-G4 oraz praktyki ujawnień informacji niefinansowych polskich spółek w ramach RESPECT Index

W opinii autora nie należy narzucać spółkom obowiązku ujawniania wszystkich zawartych w ramach klasyfikacji informacji niefinansowych. Jedynie nieprzymuszone ujawnienia informacji niefinansowych w raportach rocznych będą stanowiły wiarygodne źródło wiedzy dla interesariuszy – głównie ze względu na utrudnione możliwości weryfikacji ich prawdziwości. Nie zmienia to jednak faktu, iż w sytuacji, w której ustawodawca zdecyduje się na wprowadzenie konieczności ujawnień obligatoryjnych to forma tych ujawnień powinna być narzucona odgórnie w celu zapewnienia przejrzystości i porównywalności tych ujawnień. Jeżeli więc część spółek będzie musiała poświęcić czas i zasoby na stworzenie dodatkowego raportu niefinansowego to ustawodawca powinien zadbać o jak największą przejrzystość tego raportu narzucając odgórnie formularz ujawnień. W przypadku braku jednolitego formularza, raport zamieni się w chaos informacyjny i nie dostarczy interesariuszom pożądanej przez nich wiedzy.

Jeżeli ustawodawca zdecydował się włączyć raportowanie informacji niefinansowych do przepisów dotyczących rachunkowości to winien on także zadbać o nadanie temu raportowaniu i informacjom cech informacji pochodzących z rachunkowości, a więc obiektywności, porównywalności, przejrzystości, a przez to przydatności poprzez ustalenie jednolitej klasyfikacji i formy ujawnień, dzięki czemu raportowanie to spełniłoby zadanie dostarczenia interesariuszom rzetelnej i wiarygodnej informacji na temat przedsiębiorstwa.

Jeżeli ustawodawca tego nie dokona i nie ustali jednolitej formy ujawnień to nowe raporty będą miały, oprócz nazwy, niewiele wspólnego ze sprawozdawczością i nie będą niczym więcej jak tylko raportami społecznymi/CSR/zintegrowanymi, a więc wieloetnietronicowymi materiałami promocyjnymi na temat spółki, których jedynym zadaniem jest przekonanie interesariusza, że czyta raport najlepszej spółki na świecie.

Końcowym etapem rozprawy jest autorski przykładowy, wstępny wzór formularza ujawnień informacji niefinansowych w ramach oświadczenia na temat informacji niefinansowych.

Zakładając, że ustawodawca byłby w przyszłości zainteresowany utworzeniem formularza elektronicznego, do którego dostęp można by uzyskać przykładowo przez stronę internetową Urzędu Skarbowego tudzież Ministerstwa Finansów, w ramach którego jednostki podlegające pod wymogi ustawowe musiałyby ujawniać informacje niefinansowe to autor widzi możliwość utworzenia takiego formularza w oparciu o klasyfikację informacji niefinansowych przedstawioną w niniejszej rozprawie doktorskiej.

Aby formularz spełniał swoje zadanie w postaci dostarczenia interesariuszom wiarygodnych i rzetelnych informacji to musiałby posiadać ustaloną ogólnie strukturę ujawnień. Wzór formularza elektronicznego przeznaczonego dla ujawniania informacji niefinansowych w sposób obligatoryjny przedstawia tabela 3.36.

Tabela 3.36. Przykładowy wzorzec formularza elektronicznego dla ujawniania informacji niefinansowych w oświadczeniu na temat informacji niefinansowych

1. MODEL BIZNESOWY JEDNOSTKI	
1.1. Zwięzły opis modelu biznesowego jednostki (profil działalności oraz opis działalności podstawowej)	
	- pole tekstowe dla informacji narracyjnych
1.2. Wyjaśnienia dlaczego informacje dotyczące modelu biznesowego nie zostały ujawnione	
*	- pole tekstowe dla informacji narracyjnych (pole obligatoryjne , jeżeli nie wypełniono pola 1.1.)
2. RAPORTOWANIE ZAGADNIEŃ SPOŁECZNYCH	
2.1. Ogólny opis polityki dotyczącej kwestii społecznych oraz informacje o obszarach działalności prospołecznej lub członkostwie w organizacjach i inicjatywach społecznych	
	- pole tekstowe dla informacji narracyjnych
2.2. Informacje o odsetku/liczbie zakładów z wdrożonymi programami zaangażowania lokalnej społeczności (G4-SO1)	
	- Liczba zakładów - pole do wpisania liczby
	- Odsetek zakładów - pole do wpisania informacji w formie procentowej
2.3. Informacje o przekazanych darowiznach i zorganizowanych akcjach charytatywnych	
	- Całość przekazanych darowizn - pole do wpisania kwoty w zł
	- Darowizny przekazane partiom politycznym (G4-SO6) - pole do wpisania kwoty w zł
	- tabela rozwijana z kwotami darowizn w zł według definiowalnych podmiotów, które otrzymały darowizny
2.4. Informacje na temat zapłaconych podatków	
	- Całość zapłaconych podatków - pole do wpisania kwoty w zł
	- tabela rozwijana z kwotami podatków w zł według definiowalnych nazw podatków
2.5. Liczba podjętych wobec organizacji kroków prawnych dotyczących przypadków naruszeń zasad wolnej konkurencji (G4-SO7)	
	- pole do wpisania liczby
2.6. Kwota oraz liczba kar z tytułu niezgodności z prawem w kwestiach dotyczących zagadnień społecznych (G4-SO8)	
	- pole do wpisania kwoty w zł
2.7. Liczba skarg dotyczących wpływu na społeczeństwo złożonych, rozpatrzonych i rozwiązanych (G4-SO11)	
	- pole do wpisania informacji liczbowej
2.8. Liczba studentów szkół wyższych przyjętych na staż i praktyki w danym roku	
	- pole do wpisania informacji liczbowej
2.9. Wyjaśnienia dlaczego informacje dotyczące kwestii społecznych nie zostały ujawnione	
*	- pole tekstowe dla informacji narracyjnych (pole obligatoryjne , jeżeli nie wypełniono pola 2.1.)
*	- pole tekstowe dla informacji narracyjnych (pole obligatoryjne , jeżeli nie wypełniono wszystkich z następujących pól: 2.2., 2.3., 2.4., 2.5., 2.6., 2.7., 2.8.)
3. RAPORTOWANIE ZAGADNIEŃ ŚRODOWISKOWYCH	
3.1. Ogólny opis polityki dotyczącej kwestii środowiskowych	
	- pole tekstowe dla informacji narracyjnych

3.2. Informacje o wykorzystaniu materiałów i surowców
- predefiniowane tabele zawierające możliwość wpisania elementów liczbowych i procentowych pozwalających raportować wskaźniki GRI G4-EN1, G4-EN2, G4-EN27 oraz G4-EN28 wg standardów GRI
3.3. Informacje o zużyciu energii
- predefiniowane tabele zawierające możliwość wpisania elementów liczbowych i procentowych pozwalających raportować wskaźniki GRI G4-EN3, G4-EN4, G4-EN5 oraz G4-EN6 wg standardów GRI
3.4. Informacje o gospodarce wodnej (G4-EN8 do G4-EN10)
- predefiniowane tabele zawierające możliwość wpisania elementów liczbowych i procentowych pozwalających raportować wskaźniki GRI G4-EN8, G4-EN9 oraz G4-EN10 wg standardów GRI
3.5. Informacje o emisjach gazów cieplarnianych, tlenków i innych znaczących emisji
- predefiniowane tabele pozwalające raportować wskaźniki GRI G4-EN15, G4-EN16, G4-EN17, G4-EN18, G4-EN19, G4-EN20 oraz G4-EN21 wg standardów GRI
3.6. Informacje o gospodarce odpadami
- predefiniowane tabele pozwalające raportować wskaźniki GRI G4-EN22, G4-EN23, G4-EN24, G4-EN25 oraz G4-EN26 wg standardów GRI
3.7. Informacje o podróżach służbowych
- Liczba odbytych podróży służbowych przez pracowników w roku obrotowym - pole do wpisania liczby
- Stosunek liczby odbytych podróży służbowych w roku obrotowym w stosunku do roku poprzedniego - pole do wpisania informacji procentowej
3.8. Informacje o naliczonej kwocie kar oraz liczbie sankcji (G4-EN29)
- pole do wpisania kwoty w zł
3.9. Informacje o wydatkach na ochronę środowiska według typu (G4-EN31)
- Całość wydatków na ochronę środowiska w roku obrotowym - pole do wpisania kwoty w zł
- tabela rozwijana z kwotami wydatków w zł według definiowalnych typów
3.10. Informacje o liczbie skarg dotyczących wpływu jednostki na środowisko (G4-EN34)
- pole do wpisania liczby
3.11. Wyjaśnienia dlaczego informacje dotyczące kwestii środowiskowych nie zostały ujawnione
* - pole tekstowe dla informacji narracyjnych (pole obligatoryjne , jeżeli nie wypełniono pola 3.1.)
* - pole tekstowe dla informacji narracyjnych (pole obligatoryjne , jeżeli nie wypełniono wszystkich z następujących pól: 3.2., 3.3., 3.4., 3.5., 3.6., 3.7., 3.8., 3.9., 3.10.)
4. RAPORTOWANIE ZAGADNIEŃ PRACOWNICZYCH
4.1. Ogólny opis polityki dotyczącej kwestii pracowniczych
- pole tekstowe dla informacji narracyjnych
4.2. Liczba pracowników w podziale na typ zatrudnienia/umowy, regiony oraz płeć
- tabele predefiniowane zawierające elementy pozwalające na raportowanie wskaźników w ramach GRI G4-10
4.3. Odsetek pracowników objętych umowami zbiorowymi (G4-11)
- pole do wpisania informacji wyrażonej procentowo
4.4. Informacje o liczbie nowych pracowników i rotacji pracowników w podziale na kategorie
- tabele predefiniowane zawierające elementy pozwalające na raportowanie wskaźnika GRI G4-LA1, G4-LA2 oraz G4-LA3
4.5. Wynagrodzenie minimalne w jednostce
- pole do wpisania informacji wyrażonej procentowo (wskaźnik G4-EC5 - wynagrodzenie minimalne względem płacy minimalnej w kraju)
- pole do wpisania informacji wyrażonej kwotowo w zł
4.6. Informacje o urazach i chorobach zawodowych wśród pracowników (G4-LA6 do G4-LA8)
- tabele predefiniowane zawierające elementy pozwalające na raportowanie wskaźnika GRI G4-LA6, G4-LA7 oraz G4-LA8
4.7. Informacje o szkoleniach i edukacji pracowników (G4-LA9 do G4-LA11)
- tabele predefiniowane zawierające elementy pozwalające na raportowanie wskaźnika GRI G4-LA9, G4-LA10 oraz G4-LA11
4.8. Liczba skarg dotyczących praktyk zatrudniania (G4-LA16)
- pole do wpisania informacji liczbowej
4.9. Wyjaśnienia dlaczego informacje dotyczące kwestii pracowniczych nie zostały ujawnione
* - pole tekstowe dla informacji narracyjnych (pole obligatoryjne , jeżeli nie wypełniono pola 4.1.)
* - pole tekstowe dla informacji narracyjnych (pole obligatoryjne , jeżeli nie wypełniono wszystkich z następujących pól: 4.2., 4.3., 4.4., 4.5., 4.6., 4.7., 4.8.)

5. RAPORTOWANIE ZAGADNIEŃ DOTYCZĄCYCH PRAW CZŁOWIEKA	
5.1. Ogólny opis polityki dotyczącej praw człowieka	- pole tekstowe dla informacji narracyjnych
5.2. Liczba godzin szkoleniowych pracowników w zakresie polityk poszanowania praw człowieka (G4-HR2)	- pole do wpisania informacji liczbowej
5.3. Liczba przypadków dyskryminacji w jednostce (G4-HR3)	- pole do wpisania informacji liczbowej
5.4. Procent personelu przeszkolonego w kwestiach dotyczących ochrony praw człowieka w jednostce (G4-HR7)	- pole do wpisania informacji wyrażonej procentowo
5.5. Liczba naruszeń praw ludności rdzennej (G4-HR8)	- pole do wpisania informacji liczbowej
5.6. Liczba skarg dotyczących kwestii poszanowania praw człowieka w jednostce (G4-HR12)	- pole do wpisania informacji liczbowej
5.7. Wyjaśnienia dlaczego informacje dotyczące praw człowieka nie zostały ujawnione	
*	- pole tekstowe dla informacji narracyjnych (pole obligatoryjne , jeżeli nie wypełniono pola 5.1.)
*	- pole tekstowe dla informacji narracyjnych (pole obligatoryjne , jeżeli nie wypełniono wszystkich z następujących pól: 5.2., 5.3., 5.4., 5.5., 5.6.)
6. RAPORTOWANIE PRZECIWDZIAŁANIA KORUPCJI I ŁAPOWNICTWU	
6.1. Ogólny opis polityki dotyczącej przeciwdziałania korupcji i łapownictwu	- pole tekstowe dla informacji narracyjnych
6.2. Całkowita liczba i odsetek zakładów ocenionych pod kątem ryzyka wystąpienia korupcji (G4-SO3)	- Odsetek zakładów - pole do wpisania informacji wyrażonej procentowo - Liczba zakładów - pole do wpisania informacji liczbowej
6.3. Liczba godzin szkoleniowych pracowników poświęconych politykom i procedurom antykorupcyjnym (G4-SO4)	- pole do wpisania wartości liczbowej
6.4. Informacje o potwierdzonych przypadkach korupcji i podjętych działaniach w tych przypadkach (G4-SO5)	- Liczba potwierdzonych przypadków korupcji - pole do wpisania informacji liczbowej - pole tekstowe dla informacji narracyjnych (<i>pole zablokowane jeżeli liczba potwierdzonych przypadków korupcji wynosi zero lub pole z liczbą potwierdzonych przypadków korupcji nie zostało wypełnione</i>)
6.5. Wyjaśnienia dlaczego informacje dotyczące kwestii przeciwdziałania korupcji i łapownictwu nie zostały ujawnione	
*	- pole tekstowe dla informacji narracyjnych (pole obligatoryjne , jeżeli nie wypełniono pola w 6.1.)
*	- pole tekstowe dla informacji narracyjnych (pole obligatoryjne , jeżeli nie wypełniono wszystkich z następujących pól: 6.2, 6.3 oraz 6.4)
7. RAPORTOWANIE RYZYKA	
7.1. Informacje o zidentyfikowanych ryzykach w obszarze kwestii ochrony środowiska (G4-2)	- Lista zidentyfikowanych ryzyk w ramach danej grupy obszarowej - pola tekstowe dla informacji narracyjnych w formie wypunktowanej listy rozwijanej
7.2. Informacje o zidentyfikowanych ryzykach w obszarze kwestii społecznych (G4-2)	- Lista zidentyfikowanych ryzyk w ramach danej grupy obszarowej - pola tekstowe dla informacji narracyjnych w formie wypunktowanej listy rozwijanej
7.3. Informacje o zidentyfikowanych ryzykach w obszarze kwestii pracowniczych (G4-2)	- Lista zidentyfikowanych ryzyk w ramach danej grupy obszarowej - pola tekstowe dla informacji narracyjnych w formie wypunktowanej listy rozwijanej
7.4. Informacje o zidentyfikowanych ryzykach w obszarze kwestii praw człowieka (G4-2)	- Lista zidentyfikowanych ryzyk w ramach danej grupy obszarowej - pola tekstowe dla informacji narracyjnych w formie wypunktowanej listy rozwijanej
7.5. Informacje o zidentyfikowanych ryzykach w obszarze korupcji i łapownictwa (G4-SO3) (G4-2)	- Lista zidentyfikowanych ryzyk w ramach danej grupy obszarowej - pola tekstowe dla informacji narracyjnych w formie wypunktowanej listy rozwijanej
7.6. Opisy zarządzania poszczególnymi ryzykami i informacje o polityce zarządzania ryzykiem (G4-14)	- pole tekstowe dla informacji narracyjnych

7.7. Wyjaśnienia dlaczego informacje dotyczące raportowania ryzyka i polityki zarządzania ryzykiem nie zostały ujawnione
* - pole tekstowe dla informacji narracyjnych (pole obligatoryjne , jeżeli nie wypełniono pola w 7.1.)
* - pole tekstowe dla informacji narracyjnych (pole obligatoryjne , jeżeli nie wypełniono pola w 7.2.)
* - pole tekstowe dla informacji narracyjnych (pole obligatoryjne , jeżeli nie wypełniono pola w 7.3.)
* - pole tekstowe dla informacji narracyjnych (pole obligatoryjne , jeżeli nie wypełniono pola w 7.4.)
* - pole tekstowe dla informacji narracyjnych (pole obligatoryjne , jeżeli nie wypełniono pola w 7.5.)
* - pole tekstowe dla informacji narracyjnych (pole obligatoryjne , jeżeli nie wypełniono pola w 7.6.)
8. Informacje o weryfikacji raportu niefinansowego
- pole tekstowe dla informacji narracyjnych

FORMULARZ SPORZĄDZONO PRZY UŻYCIU ZASADY *COMPLY OR EXPLAIN* (STOSUJ LUB WYJAŚNIJ):

*pola obligatoryjne - jeżeli jednostka nie raportuje części informacji wymaganych ustawowo to musi wyjaśnić dlaczego informacje nie zostały ujawnione w ramach zdefiniowanego wyżej pola ujawnień (w innym wypadku wypełniony formularz nie będzie kompletny)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie ustawy o rachunkowości, art. 49b, ust. 2, standardów raportowania informacji niefinansowych GRI-G4 oraz praktyki ujawnień informacji niefinansowych polskich spółek

Wzór formularza zaprojektowany został przez autora rozprawy w oparciu o nadrzędną zasadę obligatoryjnego ujawniania informacji niefinansowych – czyli „stosuj lub wyjaśnij” (*comply or explain*). W ramach formularza wyszczególniono gwiazdką (*) tzw. „pola obligatoryjne” (nazwa własna autora rozprawy), których wypełnienie staje się obowiązkowe w momencie niezareportowania części informacji w ramach danej kategorii wymaganych przez ustawę o rachunkowości. W takim przypadku osoba wypełniająca formularz będzie musiała wyjaśnić dlaczego nie zostały zareportowane informacje wymagane ustawą o rachunkowości, a w przypadku niewypełnienia pola obligatoryjnego nie będzie możliwości zamknięcia formularza i przesłania przez Internet zawartych informacji.

Na przykład jeżeli jednostka opíše ogólnie politykę jednostki dotyczącą zagadnień w kwestiach dotyczących ochrony środowiska, ale nie poda ani jednego wskaźnika niefinansowego związanego z tą polityką to w jednym z pól (pole 3.11.) będzie musiała podać wyjaśnienia odnośnie powodu nieujawnienia ani jednego z wyszczególnionych wskaźników zgodnie z zasadą „stosuj lub wyjaśnij”.

Opracowany formularz pozwala jednostce na olbrzymią swobodę w ujawnianiu informacji niefinansowych, pozwalając jej na wybór wskaźników niefinansowych i ich zareportowanie w ramach każdej z kategorii, zgodnie z decyzją jednostki – pod warunkiem, że jednostka ujawni przynajmniej jeden wskaźnik w ramach danej kategorii ustawowej. W ramach formularza udało się więc autorowi przynajmniej częściowo zachować zasadę dobrowolności ujawnień w ramach poszczególnych kategorii ujawnień wymaganych ustawowo.

Aby spełnić warunki ustawy o rachunkowości jednostka podlegająca pod art. 49b musiałaby wypełnić jedynie 17 pól formularza z tabeli 3.36., co oznacza *de facto* zadeklarowanie się jednostki w 17 różnych kwestiach dotyczących zagadnień niefinansowych.

Autor liczy na to, że podobne do przedstawionego w rozprawie rozwiązanie ustawodawcy w zakresie raportowania informacji niefinansowych, pojawi się w przeciągu kolejnych kilku lat w formie elektronicznego formularza, albo w formie nowego załącznika do ustawy o rachunkowości, który narzucałby formę lub przynajmniej kolejność ujawnień informacji niefinansowych w oświadczeniu na temat informacji niefinansowych. Zdaniem autora taki określony formularz ujawnień zwiększy porównywalność ujawnianych informacji niefinansowych między spółkami i zwiększy przejrzystość ujawnień, zwiększając przydatność informacji niefinansowych dla interesariuszy.

Formularz i ustalona klasyfikacja informacji niefinansowych powinna także pomóc samym spółkom (i ogólnie jednostkom gospodarującym), które podlegają pod nowy obowiązek raportowania informacji niefinansowych z art. 49b, a chcą wywiązać się z tego obowiązku niskim kosztem pomimo braku szczegółowych wytycznych ze strony ustawodawcy. Jednostki takie mogą wykorzystać do raportowania formularz utworzony w niniejszej rozprawie doktorskiej.

ZAKOŃCZENIE

Termin „informacja niefinansowa” będzie towarzyszył nauce rachunkowości w przyszłości dla określenia ujawnień poza sprawozdaniem finansowym i częścią sporządzaną przez biegłego rewidenta, a nawet wężej jako tę część informacji ujawnianą w sprawozdaniu niefinansowym, czyli informacji wymaganych wspólnie przez art. 49b ustawy o rachunkowości, tj. informacji na temat modelu biznesowego, kwestii środowiskowych, pracowniczych, społecznych, praw człowieka, przeciwdziałania korupcji i łapownictwu oraz ryzyk związanych z powyższymi kwestiami.

Dla celów rozprawy doktorskiej autor przyjął pojęcie raportu rocznego (biznesowego) jako całościowego wykonania przepisów ustawy o rachunkowości, który w odróżnieniu od raportu finansowego (czyli po prostu sprawozdania finansowego) będzie zawierał również informacje niefinansowe.

O ile w literaturze, ani w przepisach prawnych nie zdefiniowano do tej pory pojęcia „sprawozdawczość niefinansowa” to widać wyraźnie, że definicje „sprawozdawczości finansowej” używane w literaturze wychodzą poza samą rachunkowość i sprawozdanie finansowe. Trudno jest jednak logicznie uzasadnić zawarcie ujawnień informacji „niefinansowych” w pojęciu sprawozdawczości „finansowej”. W przyszłości wykształci się pojęcie „sprawozdawczość spółek”, „sprawozdawczość korporacyjna”, „sprawozdawczość biznesowa” lub podobne i to pod tym pojęciem znajdzie się suma obowiązków sprawozdawczych koniecznych

do wypełnienia przez spółkę na podstawie ustawy o rachunkowości. Zdaniem autora być może nawet nowe obowiązki sprawozdawcze zostaną wyjęte z ustawy o rachunkowości i przeniesione do innej ustawy, ponieważ nie stanowią one części „rachunkowości” w klasycznym rozumieniu tego słowa jako elementy sprawozdawczości oderwane od systemu księgowości spółek. Na razie jednak stanowią one swego rodzaju uzupełnienie do sprawozdania finansowego i stanowią rodzaj „sprawozdawczości na granicy rachunkowości”.

W rozdziale pierwszym omówiono jakie istnieją przesłanki dla ujawniania informacji niefinansowych przez spółki. Szukając przesłanek należy wyjść od teorii interesariusza, która, zdaniem autora, najlepiej opisuje zmiany w sprawozdawczości spółek na przestrzeni ostatnich lat. Poprzez zdefiniowanie interesariusza jako szerszej grupy odbiorców raportów rocznych spółek, a nie tylko wąskiej grupy inwestorskiej wytłumaczyć można nieustające rozszerzanie się potrzeb zgłaszanych przez interesariuszy i idące tym zakresie nieustające rozszerzanie zawartości raportów rocznych, aż do granicy „chaosu informacyjnego”. Inne teorie przedstawione w rozdziale 1 i wywodzące się przede wszystkim od etyczno-normatywnych teorii rachunkowości i związanych z koncepcją CSR stanowią rozszerzenie i uściślenie wniosków płynących teorii

interesariusza. Dokonując omówienia miejsca informacji niefinansowych w ramach tych teorii zrealizowano pierwszy cel częściowy rozprawy doktorskiej.

W ramach rozdziału pierwszego wskazano także wady i zalety ujawniania informacji niefinansowych w oparciu o literaturę przedmiotu oraz zaprezentowano argumenty za i przeciw ujawnianiu w ramach poszczególnych kategorii. Jak zauważono w ramach rozprawy, dużo większa liczba autorów i organizacji wskazuje zalety ujawniania informacji niefinansowych, aniżeli wady. Stanowiło to wykonanie drugiego celu częściowego niniejszej rozprawy doktorskiej.

W rozdziale drugim dokonano analizy krajowych i pozakrajowych przepisów prawnych pod kątem ujawnień informacji niefinansowych w raportach rocznych spółek. Przedstawiono najpierw praktykę ujawnień informacji niefinansowych przed 2014 rokiem opisując sprawozdanie z działalności jako miejsce ujawnień większości informacji niefinansowych zawieranych w raportach rocznych spółek. Następnie na bazie przepisów prawnych scharakteryzowano szereg cech jakościowych, którymi powinny cechować się informacje niefinansowe ujawniane przez spółki wyszczególniając, że wśród tych cech znaleźć powinny się m.in. przejrzystość oraz porównywalność warunkujące przydatność informacji dla interesariuszy. Następnie w ramach rozdziału drugiego przedstawiono drogę, którą przebyły przepisy unijnej dyrektywy z 2014 roku w sprawie ujawniania informacji niefinansowych od wstępnych działań i komunikatów Komisji Europejskiej, przez sformułowanie dyrektywy, aż do jej zawarcia w krajowych przepisach ustawy o rachunkowości pokazując przy tym zmiany, jakie dla spółek przyniosą nowe przepisy ustawowe. W końcowej części rozdziału autor omówił możliwości weryfikacji informacji niefinansowych, która choć w Polsce (w odróżnieniu od niektórych państw) nie jest wymagana prawem to może się taką stać w przyszłości. Omówienie przepisów w tym zakresie stanowiło wykonanie trzeciego celu szczegółowego rozprawy doktorskiej.

Ze względu na przesłanki wskazujące na fakt, iż nowe raporty niefinansowe pozbawione będą postulowanych prawem cech jakościowych, takich jak przejrzystość i porównywalność, autor w ramach rozdziału trzeciego dokonał analizy struktury i treści ujawnień informacji niefinansowych przez spółki najnowszej edycji RESPECT Index notowanych na Giełdzie Papierów Wartościowych w ramach indeksu zbierającego największe z jednostek, które w dobrowolny sposób raportowały część informacji wymaganych ustawowo od 2017 roku w ramach raportów CSR i raportów zintegrowanych.

Analiza odbyła się w dwóch etapach. Pierwszym etapem była analiza struktury raportów i ujawnianych przez spółki informacji niefinansowych pod kątem ich kategoryzacji w ramach poszczególnych raportów i z uwzględnieniem formy tych informacji. W ramach analizy struktury autor uszeregował informacje ujawniane przez wszystkie spółki w ramach tabel ułatwiających ich przeglądanie, wyszczególniając w ramach analizy te składowe, które zdaniem autora mogą stać się informacjami porównywalnymi między spółkami. Niestety ze względu na różnorodność struktury

i formy raportów potwierdzona została teza rozprawy, iż informacje niefinansowe ujawniane w ramach raportów rocznych nie są obecnie porównywalne, ani przejrzyste (pomimo postulatów interesariuszy i zawartych w prawodawstwie), jednakże jak wynika z analizy struktury informacji niefinansowe mogą stać się porównywalne i przejrzyste w przyszłości, a jedyną istotną barierą blokującą informacje niefinansowe przed uzyskaniem (przynajmniej częściowo) cech informacji pochodzących z rachunkowości jest brak ich uszeregowanej struktury ujawnień, a więc brak uniwersalnie akceptowanej klasyfikacji tych informacji.

W drugim etapie badania zestawiono obok siebie w ujęciu tabelarycznym informacje ujawniane przez poszczególne spółki, a wymagane obecnie ustawą o rachunkowości, w sposób ułatwiający ich porównywanie i z podziałem na kategorie zgodnym z ustawą o rachunkowości. Na podstawie drugiego etapu wskazano, które z informacji niefinansowych w ramach ustawowych kategorii były w poprzednich latach ujawniane przez jednostki często i chętnie, a które rzadko. Badanie struktury i treści ujawnień stanowiło wykonanie czwartego celu częściowego rozprawy doktorskiej.

W ostatniej części rozprawy – w podrozdziale 3.2. – na podstawie badania dokonanego w ramach rozdziału 3 autor wyszczególnił klasyfikację informacji niefinansowych, biorącą pod uwagę wszystkie powyżej opisane problemy związane w ujawnianiem tych informacji, co stanowiło wykonanie celu głównego rozprawy doktorskiej. Ustalona klasyfikacja jest wyjątkowa i różna od klasyfikacji stosowanej przez standardy ujawnień informacji niefinansowych (przede wszystkim wytyczne GRI w wersji G4), ponieważ jest to jedyna klasyfikacja biorąca pod uwagę nowe przepisy dotyczące ujawniania informacji niefinansowych i jednocześnie biorąca pod uwagę dotychczasową praktykę ujawnień polskich spółek. Klasyfikacja, choć częściowo powiązana z wytycznymi GRI bierze pod uwagę wskaźniki nieuwzględnione w ramach tych standardów i kategoryzuje poszczególne wskaźniki niefinansowe według kategorii ustawowych.

Zdaniem autora utworzona na potrzeby rozprawy klasyfikacja (lub inna podobna) zwiększyłaby znacznie przejrzystość raportów zawierających informacje niefinansowe dla interesariuszy, zwiększając także ich porównywalność i przyczyniłaby się przez to do większego wpływu tych informacji na decyzje podejmowane przez interesariuszy spółek. Nawet jeżeli ustawodawca nie przyjąłby klasyfikacji utworzonej na potrzeby rozprawy doktorskiej to powinna ona ułatwić wywiązanie się z nowych obowiązków sprawozdawczych samym spółkom, które z pomocą klasyfikacji mogą w stosunkowo prosty sposób wywiązać się z nowych obowiązków.

Autor ma nadzieję, że poprzez naturalny proces gospodarczy i działania naukowców w przyszłości uda się zapewnić ujawnianym informacjom niefinansowym postulowane przez interesariuszy cechy jakościowe. W momencie, gdy nowe oświadczenia na temat informacji

niefinansowych za rok 2017 zostaną sporządzone i upublicznione w połowie 2018 roku może być potrzebna aktualizacja przyjętej na potrzeby rozprawy klasyfikacji o nowe wskaźniki i treści niefinansowe.

Prawdopodobnie rolą środowiska naukowego w przyszłości będzie dalsze formalizowanie i standaryzowanie ujawnień informacji niefinansowych, tak aby informacje w coraz większym stopniu zaspokajały zgłaszane przez interesariuszy potrzeby, a jednocześnie ograniczając zjawisko chaosu informacyjnego związanego z raportowaniem informacji niefinansowych współcześnie. Być może w niedalekiej przyszłości raporty niefinansowe przestaną być dzięki temu kojarzone z działaniami marketingowymi spółek, a staną się pełnoprawną częścią sprawozdawczości spółek obok sprawozdań finansowych. Zdaniem autora dalsze działanie środowiska naukowego powinno polegać na zapewnieniu, aby weryfikacja raportów niefinansowych stała się możliwa, a zawarte w nich informacje były w pełni użyteczne i możliwe było ich wykorzystywanie dla podejmowania wiążących decyzji gospodarczych przez ich odbiorców.

Bez względu na wszystko – nowy obowiązek sprawozdawczy stał się faktem i podmioty wyszczególnione w ustawie o rachunkowości będą musiały od teraz ujawniać informacje niefinansowe. Nie ulega wątpliwości autora, że informacje niefinansowe ujawniane przez spółki staną się w przyszłości bazą dla dalszych badań i dysertacji naukowych, zaś sprawozdawczość spółek będzie rozwijać się dalej.

BIBLIOGRAFIA

Akty prawne:

Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2013/34/UE z dnia 26 czerwca 2013 r. w sprawie rocznych sprawozdań finansowych, skonsolidowanych sprawozdań finansowych i powiązanych sprawozdań niektórych rodzajów jednostek, zmieniająca dyrektywę Parlamentu Europejskiego i Rady 2006/43/WE oraz uchylająca dyrektywy Rady 78/660/EWG i 83/349/EWG.

Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2014/95/UE z dnia 22 października 2014 r. zmieniająca dyrektywę 2013/34/UE w odniesieniu do ujawniania informacji niefinansowych i informacji dotyczących różnorodności przez niektóre duże jednostki oraz grupy (tekst mający znaczenie dla EOG).

Krajowy Standard Rachunkowości nr 9 - "Sprawozdanie z działalności".

Rozporządzenie Komisji (WE) nr 1126/2008 z dnia 3 listopada 2008 r. przyjmujące określone międzynarodowe standardy rachunkowości zgodnie z rozporządzeniem (WE) nr 1606/2002 Parlamentu Europejskiego i Rady (Tekst mający znaczenie dla EOG).

Rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 28 listopada 2001 r. w sprawie zakresu działania i sposobu organizacji Komitetu Standardów Rachunkowości.

Uchwała nr 6/2014 Komitetu Standardów Rachunkowości z dnia 15.04.2014 r. w sprawie przyjęcia Krajowego Standardu Rachunkowości nr 9 "Sprawozdanie z działalności".

Ustawa z dnia 15 września 2000 r. Kodeks spółek handlowych (Dz.U. 2016, poz. 1578, ze zmianami).

Ustawa z dnia 7 maja 2009 o biegłych rewidentach i ich samorządzie, podmiotach uprawnionych do badania sprawozdań finansowych oraz o nadzorze publicznym (DzU nr 77, poz. 649 ze zmianami).

Ustawa z dnia 29 września 1994 r. o Rachunkowości (Dz.U. 2018, poz. 395, ze zmianami).

Literatura:

ACCA (2014a). *Accountants for Business; Understanding investors: the changing corporate perspective*. Londyn: The Association of Chartered Certified Accountants.

ACCA (2014b). *Accountants for Business; Understanding investors: the changing landscape*. Londyn: The Association of Chartered Certified Accountants.

Adams, A. C. (2008). *A commentary on: corporate social responsibility reporting and reputation risk management*. W: *Accounting, Auditing & Accountability Journal*, 21, wyd. 3, s. 365–370. DOI: 10.1108/09513570810863950

Adamus-Matuszyńska, A. (2014). *Strategia społecznej odpowiedzialności a praktyka public relations*. W: *Studia Ekonomiczne*, Uniwersytet Ekonomiczny w Katowicach (2014). nr 185, s. 106-117. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach.

- Aldea, T. (2017). *Jak przygotować dobry raport na temat informacji niefinansowych*. W: *Rachunkowość - pismo Stowarzyszenia Księgowych w Polsce*, nr 12/2017, s. 3-17. Warszawa: Rachunkowość sp. z o.o.
- American Accounting Association (2011) [1966]. *A Statement of Basic Accounting Theory*. Evanston.
- Anam, L. i Kacprzak, J. (red.) (2015). *Raportowanie niefinansowe - Poradnik dla Raportujących*. Warszawa: Zespół ds. Społecznej Odpowiedzialności Przedsiębiorstw - Ministerstwo Gospodarki.
- Arvidsson, S. (2011). *Disclosure of non-financial information in the annual report: A management - team perspective*. W: *Journal of Intellectual Capital*, Vol. 12 Issue: 2, pp.277-300. DOI: 10.1108/14691931111123421
- Bendjenna, H., Charre, P.-J. i Zarour, N., E. (2012). *Using multi - criteria analysis to prioritize stakeholders*. W: *Journal of Systems and Information Technology*, Vol. 14 Issue: 3, pp.264-280. DOI: 10.1108/13287261211255365
- Błażyńska, J. (2015a). *Atrybuty jakościowe współczesnych sprawozdań finansowych*. W: *Studia Oeconomica Posnaniensia* (2015), vol. 3, nr 1, s. 5-17. Poznań: Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego.
- Błażyńska, J. (2015b). *Użyteczność informacji finansowych sprawozdań finansowych*. Poznań: Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego.
- Boedker, C., Guthrie, J. i Cuganesan, S. (2004). *The Strategic Significance of Human Capital Information in Annual Reporting*. W: *Journal of Human Resource Costing & Accounting*, Vol. 8 Issue: 2, pp.7-22. DOI: 10.1108/eb029083
- Boesso, G. i Kumar, K. (2016). *Examining the association between stakeholder culture, stakeholder salience and stakeholder engagement activities: An empirical study*, *Management Decision*, Vol. 54 Issue: 4, pp.815-831. DOI: 10.1108/MD-06-2015-0245.
- Brigham, E. F., Houston, J. F. (2005). *Fundamentals of Financial Management. Podstawy zarządzania finansami*. tłum. R. Kokoszczyński (red.). Warszawa: Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne.
- Bushman, R., M., Piotroski, J., D., Smith, A., J. (2004). *What Determines Corporate Transparency?* W: *Journal of Accounting Research*, vol. 42, no. 2. Chicago (US-IL).
- Carroll, A., B. (1979). *Three-dimensional Conceptual Model of Corporate Performance*. W: *The Academy of Management Review*, Vol. 4, No. 4 (Oct., 1979). s. 497-505. Nowy Jork: Academy of Management.
- Carroll, A.B. (2014). *Business and society: Ethics, sustainability, and stakeholder management*. Stamford (Stany Zjednoczone): Cengage Learning.

- Choi, J., Il Park, B. (2014). *Environmentally responsible management of MNE subsidiaries: stakeholder perspective*. W: *Multinational Business Review*, Vol. 22 Issue: 1, pp.59-77. DOI: 10.1108/MBR-06-2013-0034.
- Ciechan-Kujawa, M. (2014). *Wielowymiarowy audyt biznesowy - wartość dodana dla organizacji i interesariuszy*. Toruń: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika.
- Cieciura, M. (2012). *Rozliczanie Wartości Firmy w świetle Międzynarodowych Standardów Rachunkowości* (wyd. I). Warszawa: CeDeWu Sp. Z o.o.
- Costa, E., Pesci, C. (2016). *Social impact measurement: why do stakeholders matter?*, *Sustainability Accounting*. W: *Management and Policy Journal*, Vol. 7 Issue: 1, pp.99-124. DOI: 10.1108/SAMPJ-12-2014-0092.
- Czakon, T. (2013). *Interesariusze i typy orientacji etycznej w kodeksach etycznych firm*. W: *Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Bankowej w Poznaniu*, 2013, t. 49 nr 4, s. 191-213. Poznań: Wydawnictwo Wyższej Szkoły Bankowej.
- Das, D., K. (2011). *Conceptual Globalism and Globalisation: An Initiation*, *The University of Warwick - Centre for the Study of Globalisation and Regionalisation*; 2011 Working Papers.
- de Bussy, N., M., Kelly, L. (2010). *Stakeholders, politics and power: Towards an understanding of stakeholder identification and salience in government*. W: *Journal of Communication Management*, Vol. 14 Issue: 4, pp.289-305. DOI: 10.1108/13632541011090419.
- de Villiers, C., Rinaldi, L., Unerman, J. (2014). *Integrated Reporting: Insights, gaps and an agenda for future research*. W: *Accounting, Auditing & Accountability Journal*, Vol. 27 Issue: 7, pp.1042-1067. DOI: 10.1108/AAAJ-06-2014-1736.
- Deloitte (2014). *Kompletny obraz Praktyczny przewodnik po MSSF*. Warszawa: Wydawnictwo Infor Biznes Sp. z o.o.
- Deloitte (2016). *Deloitte partnerem polskiego przekładu wytycznych raportowania niefinansowego GRI G4*, Pobrano 16 listopada 2017 r. z: <https://www2.deloitte.com/pl/pl/pages/press-releases/articles/gri4-Polskie-Tlumaczenie.html>
- Ditlev-Simonsen, C. i D., Wenstøp, F. (2013). *How stakeholders view stakeholders as CSR motivators*. W: *Social Responsibility Journal*, Vol. 9 Issue: 1, pp.137-147. DOI: 10.1108/17471111311307868.
- Dodd, E., M., Jr. (1932). *For Whom Are Corporate Managers Trustees?* W: *Harvard Law Review*, Cambridge (US-MA): The Harvard Law Review Association.
- Dumay, J., Frost, G., Beck, C. (2015). *Material legitimacy: Blending organisational and stakeholder concerns through non-financial information disclosures*. W: *Journal of Accounting & Organizational Change*, Vol. 11 Issue: 1, pp.2-23. DOI: 10.1108/JAOC-06-2013-0057.

- Dziekański, P. (2012). *Informacja jako dobro ekonomiczne będące źródłem przewagi konkurencyjnej*. W: Woźniak, M. G. (red.). *Nierówności Społeczne a Wzrost Gospodarczy* (2012), z. nr 24, s. 387-403. Rzeszów: Uniwersytet Rzeszowski. Katedra Teorii Ekonomii.
- Emerling, I. (2014). *Kierunki zmian w sprawozdawczości finansowej banków*. W: *Studia Ekonomiczne*, Uniwersytet Ekonomiczny w Katowicach, 2014, nr 164, s. 47-55. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego.
- europa.eu (2014). Pobrano 24 lutego 2017 z: https://europa.eu/european-union/about-eu/eu-in-brief_en.
- Ewan, W. i Freeman, R. (1997). *A Stakeholder Theory of the Modern Corporation: Kantian Capitalism*. W: Beauchamp, T. i Bowie, N. (red.), *Ethical Theory and Business*. Nowy Jork: Englewood Cliffs, Prentice Hall.
- FASB (2001). *IMPROVING BUSINESS REPORTING: Insights into Enhancing Voluntary Disclosures*. W: *Steering Committee Report Business Reporting Research Project*, Pobrano 2 marca 2017 z: <http://www.fasb.org/cs/BlobServer?blobkey=id&blobwhere=1175819611134&blobheader=application%2Fpdf&blobcol=urldata&blobtable=MungoBlobs>
- FASB (2008). *Statement of Financial Accounting Concept No.1., Objectives of Financial Reporting by business Enterprises*. Financial Accounting Standards Board of Financial Accounting Foundation.
- FEE (2015). *Dyrektywa UE w sprawie ujawniania danych niefinansowych i informacji na temat różnorodności: Rola biegłych rewidentów w weryfikacji informacji niefinansowych - stanowisko FEE*. Federation of European Accountants.
- FEE (2016). *Dyrektywa UE w sprawie ujawniania danych niefinansowych i informacji na temat różnorodności: Jak zapewnić wysoką jakość i spójność sprawozdawczości - stanowisko FEE*. Federation of European Accountants.
- Feldman, M., S, March, J., G. (1981). *Information in Organizations as Signal and Symbol*. W: *Administrative Science Quarterly*, vol. 26, no. 2 (Jun. 1981). s. 171–186. Pobrano 3 marca 2017 z: <https://www.ics.uci.edu/~corps/phaseii/FeldmanMarch-SignalSymbol-ASQ.pdf>
- Fijałkowska, D., Klimczak, K., M. i Pauka, M. (2015). *Nadmierny optymizm w listach do akcjonariuszy wybranych spółek GPW w Warszawie*. W: *Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego. Finanse. Rynki finansowe. Ubezpieczenia*, 2015, nr 74 T.1, s. 35-45. Szczecin: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego.
- Fijałkowska, J., Sobczyk, M. (2014). *Raportowanie społecznie odpowiedzialnych działań przedsiębiorstwa - wiarygodne informowanie czy narzędzie PR?*. W: Al.-Noorachi, M. i Woźniak, A. (red.). *Przedsiębiorczość i Zarządzanie* (2014), t. 15, z. 4, cz.2, s. 189-203. Warszawa: Wydawnictwo Społecznej Akademii Nauk.

- Fijałkowska, J. (2014). *CSR Reporting and XBRL Standard Alignment Decisive for the Future of Finance and Accounting*. W: *Acta Universitatis Lodzianis. Folia Oeconomica*, 2014, vol. 2, t. 300, s. 75-85. Łódź: Uniwersytet Łódzki. Wydawnictwo.
- Fijałkowska, J. (2016). *New Regulation of Non-financial Disclosure in Business Reporting*. W: Wypych, M. i Trippner, P. (red.), *Practical and Theoretical Issues in Contemporary Financial Management* (2016), t. 17, z. 1, cz. 1, s. 27-39. Warszawa: Wydawnictwo Społecznej Akademii Nauk.
- Fijałkowska, J. (2016). *Raportowanie informacji niefinansowych zgodnie z nową dyrektywą UE 2014/95/UE jako wyzwanie dla przedsiębiorstw*. W: Kozuchowska, E. (red.). *Rachunkowość na rzecz zrównoważonego rozwoju. Gospodarka - etyka - środowisko*. Wrocław: Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego.
- Fijałkowska, J. i Macuda, M. (2017). *Value creation disclosure in CSR reports - evidence from Poland*. W: *Zeszyty Teoretyczne Rachunkowości*, 2017, t. 93, nr 149, s. 61-78. Warszawa: Stowarzyszenie Księgowych w Polsce. Rada Naukowa.
- Flakiewicz, W. (2002). *Systemy informacyjne w zarządzaniu - Uwarunkowania, technologie, rodzaje*. Warszawa: wyd. C.H.Beck.
- Flöstrand, P., Ström, N. (2006). *The valuation relevance of non-financial information*, w: *Management Research News*, Vol. 29 Issue: 9, pp.580-597. DOI: 10.1108/01409170610709014.
- Forum Odpowiedzialnego Biznesu (2017). *Standard Informacji Niefinansowych (SIN) 2017*, Pobrano 3 lutego 2018 z: <http://odpowiedzialnybiznes.pl/publikacje/standard-informacji-niefinansowych-sin-2017/>
- Freeman, R.E. (2010). *Strategic Management - Stakeholder Approach*, Nowy Jork: Cambridge University Press.
- Friedman, M. (1982). *Capitalism and Freedom* (wyd. zm.). Chicago (US-IL): The University of Chicago.
- Fundacja Standardów Raportowania (2017), Pobrano 3 lutego 2017 z: <https://standardy.org.pl/sin/>
- Gabrusewicz, T. (2010). *Rachunkowość odpowiedzialności społecznej w kształtowaniu zasad nadzoru korporacyjnego*. Warszawa: Wydawnictwo C.H. Beck.
- Gabrusewicz, T. (2016). *Informacja społecznie użyteczna w rachunkowości*. W: Karmańska, A. (red.), *Nauka o rachunkowości na progu gospodarki opartej na wiedzy* (wyd. II), s. 791-806. Warszawa: Oficyna Wydawnicza - Szkoła Główna Handlowa w Warszawie.
- Gabrusewicz, W., Remlein M. (2011). *Sprawozdanie finansowe przedsiębiorstwa*. Warszawa: Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne.
- Gad, J. (2013a). *Cechy jakościowe informacji zawartych w raporcie biznesowym w świetle potrzeb informacyjnych dawców biznesowych*. W: *Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego*.

- Finanse. Rynki finansowe. Ubezpieczenia*, 2013, nr 62, s. 545-555. Szczecin: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego.
- Gad, J. (2013b). *Sprawozdawczość biznesowa wobec założeń teorii agencji*. W: Golnau, W. (red.). *Zarządzanie i finanse* (2013), nr 2, część 6 Gdańsk: Uniwersytet Gdański. Wydział Zarządzania.
- Garstecki, D. (2012). *Charakterystyka i systematyka normatywnych teorii rachunkowości*. W: W. Gabrusewicz i J. Samelak (red.). *Obszary badawcze współczesnej rachunkowości*, Zeszyty Naukowe 233Poznań: Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu.
- Garstecki, D. (2014). *Porównywalność, a przydatność sprawozdań finansowych. Analiza w ujęciu metodologii K.K. Poppera*. W: *Studia Oeconomica Posnaniensia*, 2014, vol. 2, nr 4, s. 7-22 Poznań: Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego.
- Garstecki, D. (2015). *Zakres ujawnianych informacji finansowych w raporcie zintegrowanym wybranych przedsiębiorstw*. W: *Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego. Finanse. Rynki finansowe. Ubezpieczenia*, 2015, nr 77, s. 503-512. Szczecin: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego.
- Gazdar, K. (2007). *Reporting Nonfinancials*, Londyn: John Wiley & Sons.
- Gernon, H., Meek, G., K. (2011). *Accounting. An International Perspective*, Singapur: MCGraw-Hill.
- Gierusz, J. (red.). (2002). *Ustawa o rachunkowości a Międzynarodowe Standardy Rachunkowości – analiza porównawcza*. Gdańsk: Ośrodek Doradztwa i Doskonalenia Kadr.
- Gos, W. (red.). (2015). *Sprawozdania finansowe i ich analiza*. Warszawa: SKWP zarząd główny w Warszawie – instytut certyfikacji zawodowej księgowych.
- Gos, W. (2014). *Rachunkowość czy sprawozdawczość - głos w dyskusji*. W: *Studia Oeconomica Posnaniensia*, 2014, vol. 2, nr 4 (265). s. 23-34, Poznań: Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego.
- Gos, W. (2014). *Ocena kierunków zmian polskiego prawa bilansowego – między potrzebami informacyjnymi użytkowników a oczekiwaniami uproszczeń w rachunkowości*. W: *ZESZYTY NAUKOWE UNIWERSYTETU SZCZECIŃSKIEGO nr 832 Finanse, Rynki Finansowe, Ubezpieczenia nr 71*. Szczecin: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego.
- Górny, A. (2013). *Informacja w społecznej odpowiedzialności przedsiębiorstwa*. W: *Nierówności Społeczne a Wzrost Gospodarczy*, Uniwersytet Rzeszowski, 2013, z. nr 35, s. 156-168. Rzeszów: Uniwersytet Rzeszowski. Katedra Teorii Ekonomii.
- GPW S.A. (2016). Pobrano 15 listopada 2017 z: http://www.odpowiedzialni.gpw.pl/aktualnosci?ph_main_content_start=show&ph_main_content_cmn_id=1129
- GPW S.A. (2017a). *Kryteria oceny spółek*, Pobrano 17 listopada 2017 z: http://www.odpowiedzialni.gpw.pl/kryteria_oceny_spolek

- GPW S.A. (2017b). *Opis projektu*, Pobrano 17 listopada 2017 z: http://www.odpowiedzialni.gpw.pl/opis_projektu
- Grabiński, K., Kędzior., M, Krasodomska, J. (2014). *Współczesna rachunkowość na rynkach kapitałowych*, Warszawa: Difin.
- Greenspan, A. (2008). *Era zawirowań - krok w nowy wiek*, tłum. Adian Krajewski (red.). Warszawa: Warszawskie Wydawnictwo Literackie Muza.
- GRI (2016a). *G4 Wytyczne dotyczące raportowania - Zasady raportowania i wskaźniki*, GRI, Amsterdam.
- GRI (2016b). *G4 Wytyczne dotyczące raportowania - Podręcznik stosowania wytycznych*, GRI, Amsterdam.
- GRI (2017). *G4 Sustainability Reporting Guidelines*, Pobrano 16 listopada 2017 z: <https://www.globalreporting.org/information/g4>
- Grudzewski, W. i Hejduk, I. (2002). *Kreowanie systemów zarządzania wiedzą podstawową dla osiągania przewagi konkurencyjnej współczesnych przedsiębiorstw. W:Przedsiębiorstwo przyszłości*. Warszawa: Difin.
- Ignatowski, R. (2012). *Światowa harmonizacja rachunkowości w perspektywie teoretycznej. W:Zeszyty Teoretyczne Rachunkowości*, t. 67(123). Warszawa: Wydawnictwo SKwP.
- ISAB (2010). *Conceptual Framework for Financial Reporting 2010*, Londyn: IFRS Foundation Publications Department.
- ISAB (2015). *Exposure Draft Conceptual Framework for Financial Reporting - Comments to be received by 26 October 2015*. Londyn: IFRS Foundation Publications Department.
- Jaworska, E. (2011). *Zmiana podejścia do sprawozdawczości w aspekcie społecznej odpowiedzialności przedsiębiorstwa. W: Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego. Finanse. Rynki finansowe. Ubezpieczenia*, 2011, nr 41, s. 573-583. Szczecin: Uniwersytet Szczeciński.
- Jaworska, E. (2016). *Raportowanie informacji o różnorodności w przedsiębiorstwie - wybrane zagadnienia. W: Studia Ekonomiczne*, Uniwersytet Ekonomiczny w Katowicach, 2016, nr 268, s. 104-113. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego.
- Jędrzejka, D. (2011). *Znaczenie rozszerzonej sprawozdawczości biznesowej spółki w czasie kryzysu gospodarczego. W: Mikołajczyk, B. (red.), Acta Universitatis Lodzensis. Folia Oeconomica* (2011) t. 247, s. 241-250. Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego.
- Jędrzejka, D. (2016). *Rozszerzona sprawozdawczość biznesowa spółek giełdowych* (wyd. 1). Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego.
- Kamela-Sowińska, A. (2013). *Dylematy integracji rachunkowości w krajach Unii Europejskiej. W:Studia Oeconomica Posnaniensia*, 2013, vol. 1, nr 8, s. 20-31. Poznań: Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego.

- Kamela-Sowińska, A. (2014). *Dyrektywa Unii Europejskiej o ujawnieniu informacji niefinansowych - nowe wyzwanie dla rachunkowości*. W: *Studia Oeconomica Posnaniensia*, 2014, vol. 2, nr 4, s. 61-72. Poznań: Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego.
- Kamela-Sowińska, A. (2014a). *Dalsze zmiany w ustawie o rachunkowości - Dyrektywa UE o ujawnianiu informacji niefinansowych*. W: *XX lat ustawy o rachunkowości - stan obecny i kierunki zmian*. Poznań: Stowarzyszenie księgowych w Polsce Oddział Wielkopolski w Poznaniu.
- Kamela-Sowińska, A. (2014b). *Globalne determinanty wartości we współczesnej rachunkowości*. W: *Zeszyty Teoretyczne Rachunkowości*, 76 (132). Warszawa: Stowarzyszenie Księgowych w Polsce Rada Naukowa.
- Kamela-Sowińska, A. (2014c). *Od rachunkowości do opisu gospodarczego*. W: *Zeszyty Teoretyczne Rachunkowości*, 2014, t. 77, nr 133, s. 107-115. Warszawa: Stowarzyszenie Księgowych w Polsce. Rada Naukowa.
- Kamela-Sowińska, A. (2015). *Tajemnica przedsiębiorstwa a dyrektywa Unii Europejskiej o ujawnianiu informacji niefinansowych*. W: *Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego. Finanse. Rynki finansowe. Ubezpieczenia*, 2015, nr 73, s. 981-991. Szczecin: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego.
- Kamela-Sowińska, A. (2015a). *Skutki ekonomiczne realizacji umowy społecznej jako podstawy raportów CSR*. W: *Studia Oeconomica Posnaniensia*, 2015, vol. 3, nr 1, s. 68-85, Poznań: Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego.
- Kamela-Sowińska, A. (2015b). *Accounting Integration Issues of EU Member States*. W: *Equilibrium* (2015), vol. 10, nr 2, s. 223-236. Pobrano 23 lutego 2017. DOI: <http://dx.doi.org/10.12775/>
- Kamela-Sowińska, A. (2016). *Czy rachunkowość to już nauka społeczna?*. W: Karmańska, A. (red.), *Nauka o rachunkowości na progu gospodarki opartej na wiedzy* (wyd. II), s. 309-328. Warszawa: Oficyna Wydawnicza - Szkoła Główna Handlowa w Warszawie.
- Kansal, M., Joshi, M. (2015). *Reporting human resources in annual reports: An empirical evidence from top Indian companies*. W: *Asian Review of Accounting*, Vol. 23 Issue: 3, pp.256-274. DOI: 10.1108/ARA-04-2014-0051.
- Karmańska, A. (red.). (2016). *Nauka o rachunkowości na progu gospodarki opartej na wiedzy*, wyd. II, Oficyna Wydawnicza - Szkoła Główna Handlowa w Warszawie, Warszawa.
- Karmańska, A. (2014a). *The Imperative of Sustainable Growth and Reporting Integration: Three Eras in the Corporate Reporting Development*. W: *Copernican Journal of Finance & Accounting*, 2014, vol. 3, nr 1, s. 73-82. Pobrano 23 lutego 2017. DOI: <http://dx.doi.org/10.12775/CJFA.2014.006>

- Karmańska, A. (2014b). *The Imperative of Sustainable Growth and Reporting Integration: the Fourth Era in the Corporate Reporting development*. W: *Copernican Journal of Finance & Accounting*, 2014, vol. 3, nr 2, s. 49-66. Pobrano 23 lutego 2017. DOI: <http://dx.doi.org/10.12775/CJFA.2014.017>
- Kawacki, M. (2015). *Wpływ ujawniania informacji niefinansowych na obrót gospodarczy. W: Rola rachunkowości i rewizji finansowej w ochronie obrotu gospodarczego ze szczególnym uwzględnieniem jednostek samorządowych - materiały na konferencję*. Poznań.
- Kawacki, M. (2016). *Cechy jakościowe informacji niefinansowych zawieranych w raportach rocznych*, W: Kamela-Sowińska, A. (red.), *Współczesna rachunkowość - zagadnienia wybrane*. Poznań: Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu.
- Kędzierska-Bujak, I. (2013). *Rola Informacji dostarczanych przez rachunkowość w systemach motywacyjnych – wybrane zagadnienia*. W: A. Karmańska (red.), *Nauka rachunkowości u progu gospodarki opartej na wiedzy*. Warszawa: Oficyna Wydawnicza SGH w Warszawie.
- Komisja Europejska (2011). *KOMUNIKAT KOMISJI DO PARLAMENTU EUROPEJSKIEGO, RADY, EUROPEJSKIEGO KOMITETU EKONOMICZNO-SPOŁECZNEGO I KOMITETU REGIONÓW - Akt o jednolitym rynku - Dwanaście dźwigni na rzecz pobudzenia wzrostu gospodarczego i wzmocnienia zaufania - "Wspólnie na rzecz nowego wzrostu gospodarczego", KOM(2011) 206 wersja ostateczna*. Bruksela: Komisja Europejska.
- Komisja Europejska (2014). *The European Union explained: How the EU works*. Bruksela: European Commission Directorate-General for Communication.
- Konopko, Ł. (2017). *Standard Informacji Niefinansowych (SIN) został oficjalnie opublikowany*. Pobrano 3 lutego 2018 z: <https://wiadomosci.stockwatch.pl/standard-informacji-niefinansowych-sin-zostal-oficjalnie-opublikowany,notatki,203216>
- Kopeć, K. (2016). *Za i przeciw społecznej odpowiedzialności biznesu*. W: *Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Przyrodniczo-Humanistycznego w Siedlcach. Administracja i Zarządzanie* (35). 2016, nr 108, s. 127-138. Siedlce: Wyd. Uniwersytetu Przyrodniczo-Humanistycznego w Siedlcach.
- Krajewska-Nieckarz, M., Sobczyk, M. (2017). *Polityka personalna w sprawozdawczości niefinansowej spółek giełdowych*. W: *Studia i Prace WNEiZ US*, 2017, nr 48 T. 2., s. 173-183, Szczecin.
- Krajowa Izba Biegłych Rewidentów (2016). Pobrano 21 lutego 2017 z: <https://www.kibr.org.pl/pl/aktualnosci/263,Polska-wersja-wytucznych-raportowania-niefinansowego-G4-juz-dostepna>
- Krasodomska, J. (2010a). *Rachunkowość a idea społecznej odpowiedzialności przedsiębiorstw*, w: Micherda B. (red.), *Rachunkowość wobec kryzysu gospodarczego*, Warszawa: Difin.

- Krasodomska, J. (2010b). *Informacje niefinansowe jako element rocznego raportu spółki*. W: *Zeszyty Naukowe, Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie*, 2010, nr 816, s. 45-57. Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego.
- Krasodomska, J. (2011). *Polityka informacyjna spółek w krajach anglosaskich*; w: *Zeszyty Naukowe, Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie*, 2011, nr 849, s. 41-53. Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego.
- Krasodomska, J. (2014a). *Informacje niefinansowe w sprawozdawczości spółek*. Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie.
- Krasodomska, J. (2014b). *Integrated Reporting and the Directions of Its Development*. W: *Olsztyn Economic Journal*, 2014, nr 9 (2). s. 109-118. Olsztyn: Wydawnictwo Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego.
- Krasodomska, J. (2015). *Sprawozdawczość zintegrowana jako nowy obszar badań naukowych w rachunkowości*. W: *Zeszyty Teoretyczne Rachunkowości*, 2015, t. 82, nr 138, s. 77-92. Warszawa: Stowarzyszenie Księgowych w Polsce. Rada Naukowa.
- Krzakiewicz, K., Cyfert, S. (2013). *Teoretyczne problemy zarządzania organizacjami*, Poznań: Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu.
- Kucharczyk, B. (2009). *Czy jednolite globalne standardy rachunkowości przyczyniają się do wzrostu bogactwa społeczeństw, a zatem ich większego dobrobytu?*. W: *Master of Business Administration* (2009). vol. 17, nr 2, s. 82-90. Warszawa: Akademia Leona Koźmińskiego.
- Kuhn, T. (2009). *Struktura rewolucji naukowych*, Wydawnictwo Aletheia, Warszawa.
- Kumor, I. (2013). *Sprawozdawczość finansowa w warunkach globalizacji*. W: Kiziukiewicz T. (red.), *Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego. Finanse. Rynki finansowe. Ubezpieczenia* (2013). nr 61, T. 2, s. 557-568, Szczecin: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego.
- Kwiecień, M. (2015). *Problemy współczesnej rachunkowości korporacyjnej*. W: *Studia Ekonomiczne: zeszyty naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach*, 2015, nr 225, s. 125-133. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego.
- Kwiecień, M. (2016). *Sprawozdanie zintegrowane - innowacja paradygmatów rachunkowości*, w: *Zeszyty Teoretyczne Rachunkowości*, 2016, t. 87, nr 143, s. 67-88. Warszawa: Stowarzyszenie Księgowych w Polsce. Rada Naukowa.
- Kwiecień, M., Iwasieczko, B., Kaczmarczyk, A. (2009). *Informacja – wiedza – intelektualizacja rachunkowości*. W: Sidorczuk-Pietraszko, E. (red.), *Funkcjonowanie przedsiębiorstw w warunkach zrównoważonego rozwoju i gospodarki opartej na wiedzy*, Białystok: Wyższa Szkoła Ekonomiczna w Białymstoku.

- Lament, M. (2017). *Raportowanie informacji niefinansowych w zakładach ubezpieczeń w Polsce*. W: *Zeszyty Teoretyczne Rachunkowości* (2017). t. 91, nr 147, s. 63-86. Warszawa: Stowarzyszenie Księgowych w Polsce. Rada Naukowa.
- Lotos (2014). Pobrano 12 grudnia 2014 r. z: <http://raportroczny.lotos.pl/organizacja-i-jej-raport/zintegrowane-raportowanie>.
- Luty, Z. (2010). *Kierunki zmian sprawozdawczości finansowej*. W: *Zeszyty Teoretyczne Rachunkowości*, 2010, t. 56, nr 112, s. 127-138. Warszawa: Stowarzyszenie Księgowych w Polsce, Rada Naukowa.
- Łada, M. (2015). *Zaufanie jako istotny społeczny aspekt rachunkowości*. W: Kiziukiewicz, T. (red.), *Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego. Finanse. Rynki finansowe. Ubezpieczenia* (2015). nr 77, s. 131-138. Szczecin: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego.
- Macuda, M. (2015). *Rachunkowość odpowiedzialności społecznej - raportowanie zagadnień środowiskowych*. W: *Studia Oeconomica Posnaniensia* (2015). vol. 3, nr 1, s. 97-111, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego, Poznań.
- Macuda, M., Matuszak, Ł., Różańska, E. (2015). *The concept of CSR In accounting theory and practice in Poland*. W: *Zeszyty Teoretyczne Rachunkowości*, t. 84 (140). red. Szychta, A., Warszawa.
- Mainardes, E. W., Alves, H., Raposo, M. (2012). A model for stakeholder classification and stakeholder relationships. W: *Management Decision*, Vol. 50 Issue: 10, pp.1861-1879. DOI: 10.1108/00251741211279648
- Maksymik, K. (2012). *Sprawozdanie Zarządu z działalności jednostki*. W: *Biuletyn BDO Rewizja finansowa 1/2012*. Pobrano 4 marca 2017 z: <http://www.institutrewizjifinansowej.pl/biuletyn/IRF/Biuletyn-BDO-Rewizja-Finansowa/biegly-w-rachunkowosci-msr-ssf/Sprawozdanie-Zarzadu-z-dzialalnosci-jednostki1688.html>
- Maruszewska, E., W. (2015). *Etyczne aspekty zarządzania z punktu widzenia rachunkowości w świetle teorii agencji oraz teorii interesariuszy*. W: *Zeszyty Naukowe. Organizacja i Zarządzanie, Politechnika Śląska* (2015). z. 79, 179-190. Pobrano z www.woiz.polsl.pl/znwoiz/z79/Maruszewska_pop.pdf.
- Masztalerz, M. (2014). *Wartość dla interesariuszy w zrównoważonym przedsiębiorstwie*. W: *Studia Oeconomica Posnaniensia* (2014). vol. 2, nr 8 (269). s. 66-77. Poznań: Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego.
- Masztalerz, M. (2016). *Cechy jakościowe informacji narracyjnych w sprawozdawczości finansowej*. W: Kamela-Sowińska, A. (red.). *Współczesna rachunkowość - zagadnienia wybrane*. Poznań: Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu.

- McCabe, B., J. (1992). *Are Corporations socially responsible? Is corporate social responsibility desirable?*. W: *Bond Law Review*, vol. 4 (1992) (wyd. 1). Gold Coast (AU-QL): Faculty of Law, Bond University.
- Meek, G.,K., Roberts, C., B. (1995). *Factors of Influencing Voluntary Annual Report Disclosures by US, UK and Continental Europeans Multinational Corporations*. W: *Journal of International Business Studies*, vol. 26, nr 3. Londyn: Palgrave Macmillan Journals.
- Messner, Z. (2007). *Rachunkowość Finansowa w systemie informacji ekonomicznej*. W: *Rachunkowość finansowa z uwzględnieniem MSSF*. Warszawa: wyd. PWN.
- Meyer, B. (2010). *Usługi informacji i poradnictwa w procesie obsługi ruchu turystycznego*. W: Niedzielski, P., Downar, W. (red.). *Zarządzanie i Ekonomika Usług - Doświadczenia i kierunki zmian (Zeszyty naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego nr 604, Ekonomiczne problemy usług nr 60)*. Szczecin.
- mf.gov.pl (2016). Pobrano 3 grudnia 2016 z: http://www.mf.gov.pl/ministerstwo-finansow/dzialalnosc/ciala-kolegialne/komitet-standardow-rachunkowosci/krajowe-standardy-rachunkowosci-i-stanowiska-komitetu/-/asset_publisher/0d1Z/content/krajowe-standardy-rachunkowosci
- Michalczuk, G., Mikulska, T. (2014). *Sprawozdanie zintegrowane jako produkt finalny rachunkowości społecznej*. W: *Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego. Finanse. Rynki finansowe. Ubezpieczenia* (2014) nr 69, s. 197-207. Szczecin: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego.
- Micherda, B. (2012). *Aspekty Etyczne współczesnej rachunkowości*. W: *Studia Ekonomiczne, Uniwersytet Ekonomiczny w Katowicach*, 2012, nr 125, s. 75-86. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego.
- Micherda, B. (2014). *Teoretyczne i praktyczne oblicze kategorii "jakość informacji finansowej"*. W: *Zeszyty Naukowe* (2014), nr 12, s. 81-91. Ostrołęka: Wyższa Szkoła Ekonomiczno-Społeczna w Ostrołęce.
- Miller, M. i Fama, E. F. (1972). *The Theory of Finance*, Nowy Jork: Holt, Rinehard and Wolson.
- Ministerstwo Finansów (2014a). Pobrano 21 lutego 2017 z: http://www.finanse.mf.gov.pl/web/bip/ministerstwo-finansow/dzialalnosc/rachunkowosc/aktualnosci/-/asset_publisher/M1vU/content/dyrektywa-ws-ujawniania-informacji-niefinansowych
- Ministerstwo Finansów (2014b). Pobrano 21 lutego 2017 z: http://www.mf.gov.pl/ministerstwo-finansow/wiadomosci/komunikaty/-/asset_publisher/6Wwm/content/nowe-przepisy-unijnedot-ujawniania-informacji-niefinansowych
- Ministerstwo Finansów (2015a). *Pre-konsultacje MF na temat wdrożenia dyrektywy ws. ujawniania informacji niefinansowych*. Pobrano 25 kwietnia 2017 z: http://www.finanse.mf.gov.pl/web/bip/ministerstwo-finansow/dzialalnosc/rachunkowosc/aktualnosci/-/asset_publisher/M1vU/content/id/4438656

- Ministerstwo Finansów (2015b). *Wyniki pre-konsultacji MF na temat wdrożenia dyrektywy ws. ujawniania informacji niefinansowych*, Pobrano 25 kwietnia 2017 z: http://www.finance.mf.gov.pl/c/document_library/get_file?uuid=b30350fc-e9eb-433c-a1b5-0773008baf45&groupId=764034
- Ministerstwo Rozwoju (2014). Pobrano 21 lutego 2017 z: <https://www.mr.gov.pl/strony/zadania/wsparcie-przedsiębiorczosci/spoleczna-odpowiedzialnosc-przedsiębiorstw-csr/raportowanie-spoeczne/>
- Mook, L., Quater, J., Richmond, B., J. (2007). *What Counts, Social Accounting for Nonprofits and Cooperatives*, Londyn: Sigel Press.
- Mures - Quintana, M.-J., García - Gallego, A. (2012). *On the non - financial information's significance in the business failure models: A Spanish case study*. W:*International Journal of Organizational Analysis*, Vol. 20 Issue: 4, pp.423-434. DOI: 10.1108/19348831211268616.
- Nesterowicz, R. (2014). *Sprawozdawczość finansowa i jej rola w ocenie wyników działalności przedsiębiorstw*. W: Woźniak, M. G. (red.) *Nierówności Społeczne a Wzrost Gospodarczy* (2014), z. nr 39, s. 320-329. Rzeszów: Uniwersytet Rzeszowski.
- Niedzielska, E. (red.) (2003). *Informatyka Ekonomiczna*. Wrocław: Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej im. Langego we Wrocławiu.
- Niedzielska, E. (1986). *Próba systematyzacji procesów rozwoju systemów informacyjnych*. W:*Wiadomości statystyczne*, nr 4. Warszawa: Główny Urząd Statystyczny i Polskie Towarzystwo Statystyczne.
- Nita, B. (2016). *Teoria interesariuszy a informacja sprawozdawcza na przykładzie przyrzutu dokonań*. W:*Zeszyty Teoretyczne Rachunkowości*, 2016, t. 87, nr 143, s. 117-128. Warszawa: Stowarzyszenie Księgowych w Polsce. Rada Naukowa.
- Nowak, E. (2008). *Analiza sprawozdań finansowych*, wyd. II zm., Warszawa: Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne.
- Nowak, E. (2008). *Rachunkowość jako źródło informacji o sytuacji finansowej przedsiębiorstw w ocenie zagrożenia upadłością*. W:*Barometr Regionalny* (2008). nr 2(12). s. 65-72. Pobrano 23 lutego 2017 roku http://br.wszia.edu.pl/zeszyty/pdfs/br12_07nowak.pdf
- Nowak, E. (2011). *Rachunkowość* (wyd. V zm.), Warszawa: Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne.
- Nowak, E. (2014). *Ujawnianie informacji w sprawozdaniach finansowych a wielkość jednostki gospodarczej w świetle nowej dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady*. W:*Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego. Finanse. Rynki finansowe. Ubezpieczenia* (2014), nr 65, s. 309-316. Szczecin: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego.
- Nowak, E. (2015). *Sprawozdawczość finansowa mikrojednostek w świetle regulacji rachunkowości*. W:*Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego. Finanse. Rynki finansowe*.

- Ubezpieczenia* (2015). nr 73, s. 1007-1015. Szczecin: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego.
- odpowiedzialni.gpw.pl - strona internetowa RESPECT Index. Pobrano 25 kwietnia 2017 r.
- Olchowicz, I., Tłaczała, A. (2015). *Sprawozdawczość finansowa według krajowych i międzynarodowych standardów*, wyd. 3, zm. i rozsz., Warszawa: Difin.
- Ornatowicz, U. (2016). *Gospodarka oparta na wiedzy. Cechy, wyzwania, przyszłość*. W: Karmańska, A. (red.), *Nauka o rachunkowości na progu gospodarki opartej na wiedzy*, (wyd. II) s. 23-50. Warszawa: Oficyna Wydawnicza - Szkoła Główna Handlowa w Warszawie.
- Piecuch, T. (2013). *Informacja w funkcjonowaniu współczesnych przedsiębiorstw*. W: *Modern Management Review* (2013). vol. 18 (XVIII). nr 20 (4). s. 161-170 Rzeszów: Oficyna Wydawnicza Politechniki Rzeszowskiej.
- Raczek-Kołydyńska, M. (2017). *Standard Informacji Niefinansowych (SIN)*. Pobrano 3 lutego 2018 z: <http://www.parkiet.com/Firmy/303089886-Standard-Informacji-Niefinansowych-SIN.html>
- Remlein, M. (2014). *Teoria a nauka rachunkowości*. W: *Studia Oeconomica Posnaniensia*, 2014, vol. 2, nr 4, s. 120-134. Poznań: Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego.
- Remlein, M. (2015). *Doświadczenia polskich grup kapitałowych w zakresie zintegrowanej sprawozdawczości*. W: *Studia Oeconomica Posnaniensia* (2015). vol. 3, nr 1, s. 149-166. Poznań: Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego.
- Robb, S., W., G., Single, L., E. i Zarzeski, M., T. (2001). *Non-financial disclosures across Anglo-American Countries*. W: *Journal of International Accounting, Auditing and Taxation* (2001). vol. 10, nr 1.
- Roberts, C., Weetman, P., Gordon P. (2005). *International Financial Reporting* (wyd. 3 zm.), Londyn: Prentice Hall.
- Roszkowska, P. (2011). *Rewolucja w raportowaniu biznesowym. Interesariusze, konkurencyjność, społeczna odpowiedzialność*. Warszawa: Difin.
- Różańska, E. (2014). *Finansowa ocena projektów badawczo-rozwojowych w przedsiębiorstwie społecznie odpowiedzialnym*. W: Nowak, E. i Nieplowicz, M. (red.). *Rachunkowość, a controlling – Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu*. Wrocław.
- Samant, S., M., Sangle, S. (2016). *A selected literature review on the changing role of stakeholders as value creators*. W: *World Journal of Science, Technology and Sustainable Development*, Vol. 13 Issue: 2, pp.100-119. DOI: 10.1108/WJSTSD-01-2016-0002.
- Samelak, J. (2013). *Zintegrowane sprawozdanie przedsiębiorstwa społecznie odpowiedzialnego*, Poznań: Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu.
- Sawicki, K. (red.) (2009). *Podstawy Rachunkowości* (wyd. 6 zm.). Warszawa: Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne.

- Sawicki, K. (2016). *Zakres rachunkowości jako nauki według Kazimierza Sawickiego*. W: Karmańska, A. (red.), *Nauka o rachunkowości na progu gospodarki opartej na wiedzy* (wyd. II), s. 175-177. Warszawa: Oficyna Wydawnicza - Szkoła Główna Handlowa w Warszawie.
- Sejm Rzeczypospolitej Polskiej - VIII kadencja, druk nr 1045 z 17 listopada 2016 r. - *projekt ustawy o zmianie ustawy o rachunkowości z projektami aktów wykonawczych*. Pobrano 22 kwietnia 2017 z: <http://orka.sejm.gov.pl/Druki8ka.nsf/0/9A9AE12E5EE6DFBAC125806F004DD80E/%24File/1045.pdf>
- sejm.gov.pl (2016). Pobrano 25 kwietnia 2017 r. z: <http://www.sejm.gov.pl/Sejm8.nsf/PrzebiegP roc.xsp?id=6B5B215FF55E6363C125806F004DF54B>
- Shahwan, Y. (2008). *Qualitative characteristics of financial reporting: a historical perspective*. W: *Journal of Applied Accounting Research*, Vol. 9 Issue: 3, pp.192-202. DOI: 10.1108/09675420810919748
- Shams, S., M., R. (2015). *Stakeholders' perceptions and reputational antecedents: A review of stakeholder relationships, reputation and brand positioning*. W: *Journal of Advances in Management Research*, Vol. 12 Issue: 3, pp.314-329. DOI: 10.1108/JAMR-08-2014-0050
- Sierpińska, M. i Jachna, T. (1993). *Ocena przedsiębiorstwa według standardów światowych*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Sobańska, I. (2007). *Nowa orientacja systemu rachunkowości w praktyce polskiej w kontekście wdrażania MSR/MSSF*. W: Cebrowska, T. (red.), *Rachunkowość wczoraj, dziś, jutro*. Warszawa: Stowarzyszenie Księgowych w Polsce.
- Sobczak, M. (2013). *Zintegrowany raport to przyszłość - rozmowa z Andre Helinem, prezesem BDO*, Dziennik Gazeta Prawna, pobrane 12 grudnia 2014 z: <http://edgp.gazetaprawna.pl/index.php?act=mprasa&sub=article&id=478023>
- Sobczyk, M. (2017). *Zakres pojęciowy terminu "informacja niefinansowa" jako źródło zróżnicowania ujawnień niefinansowych przedsiębiorstw*. W: *Finanse, Rynki Finansowe, Ubezpieczenia*, 2017, nr 4 (88). cz. 1, s. 395-401. Szczecin.
- Spitzeck, H., Hansen, E., G. (2010). *Stakeholder governance: how stakeholders influence corporate decision making*. W: *Corporate Governance: The international journal of business in society*, Vol. 10 Issue: 4, pp.378-391. DOI: 10.1108/14720701011069623
- Spitzeck, H., Hansen, E., G., Grayson, D. (2011). *Joint management - stakeholder committees - a new path to stakeholder governance?*. W: *Corporate Governance: The international journal of business in society*, Vol. 11 Issue: 5, pp.560-568. DOI: 10.1108/14720701111176975
- Standard Informacji Niefinansowych* (2017). Fundacja Standardów Raportowania, Warszawa.
- Staniszewska, K. (2015). *Rodzina jako szczególna grupa stakeholders*. W: *Przedsiębiorczość i zarządzanie*, Tom XVI, z. 7, cz. III, 2015, s. 229-238. Łódź: Wydawnictwo SAN.

- Stiglitz, J., E. (1969). *A Re-Examination of the Modigliani-Miller Theorem*. W: *American Economic Review*, vol. 58, no. 5, s. 784-793. Nashville (US-TN): American Economic Association.
- Stiglitz, J., E. (2008). *Globalizacja*, tłum. Hanna Malarecka-Simberowicz. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Stowarzyszenie Emitentów Giełdowych (2017). Pobrano 3 lutego 2018 z: <http://seg.org.pl/pl/standard-informacji-niefinansowych-sin>
- Surdykowska, S. (2005). *Rola Internetu w eliminowaniu asymetrii informacyjnej na rynkach kapitałowych*. W: *Nasz Rynek Kapitałowy*, nr 1/2005, str. 30-34, Kraków.
- Szadziewska, A. (2013). *Rola rachunkowości w pomiarze efektywności działań CSR*. W: *Zarządzanie i Finanse*, 2013, R. 11, nr 4, cz. 4, s. 257-277. Gdańsk: wyd. Uniwersytet Gdański. Wydział Zarządzania.
- Szadziewska, A. (2014). *Rola specjalistów z rachunkowości na tle zmian w raportowaniu biznesowym*. W: *Zarządzanie i Finanse*, 2014, R. 12, nr 2, s. 237-254. Gdańsk: wyd. Uniwersytet Gdański. Wydział Zarządzania.
- Szczepankiewicz, E. (2013). *Definiowanie zakresu, zasięgu i jakości zintegrowanego sprawozdania*. W: *Prace Naukowe UE Wrocław*, nr 314. Wrocław: Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego.
- Szczęsny, W., Cieślik, R. (2011). *System sprawozdawczości finansowej jako czynnik przewag informacyjnych*. W: *Problemy Zarządzania*, 2011, vol. 9, nr 4 (34). t. 2, s. 41-55, Warszawa: Wydawnictwo Naukowe UW.
- Szycha, A. (2015). *Przedmiot, cele i teorie nauki rachunkowości*. W: *Zeszyty Teoretyczne Rachunkowości*, 2015, t. 85, nr 141, s. 9-35, Warszawa: Stowarzyszenie Księgowych w Polsce. Rada Naukowa.
- Śnieżek, E., Wiatr, M. (2012). *Teoria bilansowa Wilhelma Osbahra jako reakcja na lukę informacyjną w sprawozdawczości finansowej XXI wieku*. W: *Acta Universitatis Lodzensis. Folia Oeconomica* (2012), t. 263, s. 45-63. Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego.
- Świdarska, G., K., 2013, *Jak czytać sprawozdanie finansowe?* (wyd. I) Warszawa: Difin.
- Świdarska, G., K., Więclaw, W. (2016). *Sprawozdanie finansowe według polskich i międzynarodowych standardów rachunkowości* (wyd. 3), Warszawa: Difin.
- Tan, Y., Xu, N., Liu, X. i Zeng, C. (2015). *Does forward-looking non-financial information consistently affect investment efficiency?*. W: *Nankai Business Review International*, Vol. 6 Issue: 1, pp.2-19. DOI: 10.1108/NBRI-07-2014-0033.
- theiirc.org (2013). Pobrano 31 grudnia 2017 roku z: <http://www.theiirc.org/wp-content/uploads/2013/12/13-12-08-THE-INTERNATIONAL-IR-FRAMEWORK-2-1.pdf>

- Voss, G. (2009). *Sprawozdawczość finansowa i jej rola w rozwoju społeczeństwa informacyjnego*,
Pobrano 23 lutego 2017 z: <http://p-e.up.krakow.pl/article/view/443/327>
- Walińska, E. (2015). *Zintegrowany raport - początek końca sprawozdania finansowego?*
W: *Zeszyty Teoretyczne Rachunkowości* (2015), t. 82, nr 138, s. 151-165. Warszawa:
Stowarzyszenie Księgowych w Polsce. Rada Naukowa.
- Walińska, E. i Gad, J. (2017). *Kluczowe narzędzia raportowania korporacyjnego w praktyce
polskiego rynku kapitałowego - analiza przypadku*. W: *Zeszyty Teoretyczne Rachunkowości*,
2017, t. 92, nr 148, s. 207-226, Warszawa.
- Waniak-Michalak, H. (2017a). *Mierniki działalności społecznie odpowiedzialnej ujawniane przez
firmy w Polsce*. W: *Zeszyty Teoretyczne Rachunkowości* (2017), t. 95, nr 151, s. 97-115.
Warszawa: Stowarzyszenie Księgowych w Polsce. Rada Naukowa.
- Waniak-Michalak, H. (2017b). *Porównywalność w czasie informacji o wynikach działalności
społecznie odpowiedzialnej firm raportujących według zasad GRI*. W: *Zeszyty Teoretyczne
Rachunkowości* (2017), t. 91, nr 147, s. 129-143. Warszawa: Stowarzyszenie Księgowych
w Polsce. Rada Naukowa.
- Wojewoda, M. (2013). *Kryzys zaufania społecznego*. W: *Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły
Bankowej w Poznaniu* (2013), t. 49 nr 4, s. 215-233. Poznań: Wydawnictwo Wyższej Szkoły
Bankowej.
- Wójcik-Jurkiewicz, M. (2014). *Kierunki zmian w zakresie wiarygodności sprawozdań
finansowych*. W: *Studia Ekonomiczne: zeszyty naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego
w Katowicach*, 2014, nr 164, s. 168-175. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu
Ekonomicznego.
- Wójcik-Jurkiewicz, M. (2016). *Idea społecznie odpowiedzialnego biznesu a kształtowanie wyniku
finansowego spółki*. W: *Studia Ekonomiczne: zeszyty naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego
w Katowicach* (2016), nr 253, s. 140-150. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu
Ekonomicznego.
- Wójtowicz, T. (2015a). *Aspekty praktyczne użyteczności sprawozdań finansowych*. W: *Zeszyty
Teoretyczne Rachunkowości*, 2015, t. 82, nr 138, s. 167-180. Warszawa: Stowarzyszenie
Księgowych w Polsce. Rada Naukowa.
- Wójtowicz, T. (2015b). *Decyzje inwestycyjne w aspekcie porównywalności sprawozdań
finansowych*. W: *Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego*, 2015, nr 78, s. 99-108.
Szczecin: Uniwersytet Szczeciński.
- Zsolnai, L. (2006). *Extended stakeholder theory*, *Society and Business Review*, Vol. 1 Issue: 1,
pp.37-44. DOI: 10.1108/17465680610643337.
- Zyznarska-Dworczak, B. (2015). *Wiarygodność raportowania zintegrowanego w świetle
strategiczno-informacyjnego paradygmatu rachunkowości*. W: *Studia Oeconomica
Posnaniensia*, 2015, vol. 3, nr 1, s. 191-204. Poznań: Wydawnictwo Uniwersytetu
Ekonomicznego.

Zyznarska-Dworczak, B. (2016a). *Rozwój sprawozdawczości niefinansowej a możliwości jej zewnętrznej weryfikacji*. W: *Studia Ekonomiczne*, 2016, nr 285, s. 218-227. Katowice: Uniwersytet Ekonomiczny w Katowicach.

Zyznarska-Dworczak, B. (2016b). *Weryfikacja danych pozafinansowych w raportowaniu osiągnięć jednostek odpowiedzialnych społecznie*. W: *Finanse, Rynki Finansowe, Ubezpieczenia*, 2016, nr 2 (80), cz.2, s. 525-532. Szczecin.

Żądło, K. (2014). *O wartości zaufania : komunikacja i budowa zaufania a rynkowa wartość przedsiębiorstwa*. Warszawa: Wydawnictwo Poltext.

Źródła do rozdziału trzeciego:

Apator S.A. (2016). *Raport zrównoważonego rozwoju Apator Spółki Akcyjnej za rok 2015*. Pobrane 15 listopada 2017 r. z: <http://www.raportcsr2015.apator.com/>

Bank Handlowy w Warszawie S.A. (2016). *Raport z działań społecznych Fundacji Kronenberga przy Citi Handlowy za 2015 rok*. Pobrane 15 listopada 2017 r. z: www.citibank.pl/poland/kronenberg/polish/files/raport_roczny_fk_2015.pdf

Bank Millennium S.A. (2017). *Raport CSR Banku Millenium za rok 2016*. Pobrane 15 listopada 2017 r. z: <https://raportroczny.bankmillennium.pl/2016/pl/wp-ontent/uploads/2017/01/Raport-CSR-Banku-Millennium-za-rok-2016.pdf>

Bank Pekao S.A. (2017). Pobrane 15 listopada 2017 r. z: https://www.pekao.com.pl/o_banku

Bank Zachodni WBK S.A. (2017). *Raport Odpowiedzialnego Biznesu Banku Zachodniego WBK Spółki Akcyjnej za 2016 rok*. Pobrane 15 listopada 2017 r. z: <https://raport.bzwbk.pl/index.html>

Budimex S.A. (2017). *Zintegrowany raport roczny Budimex Spółki Akcyjnej za rok 2016*. Pobrane 15 listopada 2017 r. z: http://www.budimex.pl/repository/sustainability/BUDIMEX_Zintegrowany_Raport_Roczny_2016_PL.pdf

Elektrobudowa S.A. (2017). *Raport roczny spółki Elektrobudowa S.A. za rok 2016*. Pobrane 15 listopada 2017 r. z: <http://www.raport2016.elbudowa.com.pl/pl>

Energa S.A. (2017). *Nasza odpowiedzialność 2016*, Pobrane 15 listopada 2017 r. z: http://grupa.energa.pl/upload/wysiwyg/CSR/2017/raport_energa_2016_final.pdf

Fabryki Mebli „FORTE” S.A. (2017). Pobrane 15 listopada 2017 r. z: <http://ww2.forte.com.pl/pl/index/zr>

GPW S.A. (2015). *Strategia CSR Grupy Kapitałowej Giełdy Papierów Wartościowych w Warszawie*. Pobrane 15 listopada 2017 r. z: https://www.gpw.pl/pub/GPW/files/Strategia_CSR_GK_GPW_2015_PL.pdf

Grupa Azoty S.A. (2016). *Raport zintegrowany Grupy Azoty za rok 2015*. Pobrane 15 listopada 2017 r. z: http://grupaazoty.com/doc/a247581b/grupa_azoty_raport_pl.pdf

- Grupa LOTOS S.A. (2016). *Zintegrowany raport roczny Grupy Lotos za rok 2015*. Pobrane 15 listopada 2017 r. z: http://odpowiedzialny.lotos.pl/244/nasza_odpowiedzialnosc/raportowanie/raporty_zintegrowane_spoleczne_i_srodowiskowe
- ING Bank Śląski S.A. (2017). *Zintegrowany Raport Roczny ING Banku Śląskiego 2016*. Pobrane 15 listopada 2017 r. z: <https://www.raportroczny.ingbank.pl/>
- KGHM Polska Miedź S.A. (2017). *Raport Zintegrowany za 2016 Grupy KGHM Polska Miedź*. Pobrane 15 listopada 2017 r. z: <http://2016.raportroczny.kghm.com/files/download/KGHM-Raport-Zintegrowany-2016-pl.pdf>
- Lubelski Węgiel Bogdanka S.A. (2017). *Raport zintegrowany Grupy Kapitałowej Lubelski Węgiel Bogdanka za rok 2016*. Pobrane 15 listopada 2017 r. z: https://www.lw.com.pl/_up_img/raport%20zintegrowany/BogdankaRAPORTZINTEGROWANY2016.pdf
- Orange Polska S.A. (2017). *Orange Polska - Raport zintegrowany za rok 2016*. Pobrane 15 listopada 2017 r. z: <http://www.orange-ir.pl/sites/default/files/Orange%20Polska%20Raport%20Zintegrowany%202016.pdf>
- PCC Rokita S.A. (2017). *Raport Społeczny 2016 Grupy Kapitałowej PCC Exol*. Pobrane 15 listopada 2017 r. z: <http://csr2016.pcc-exol.eu/>
- Pelion S.A. (2017). *Zintegrowany raport roczny 2016 Pelion Spółki Akcyjnej*. Pobrane 15 listopada 2017 r. z: <http://raport2016.pelion.eu/>
- PGE S.A. (2017a). *Raport Zintegrowany 2016 PGE Polska Grupa Energetyczna S.A. oraz Grupy Kapitałowej PGE*. Pobrane 15 listopada 2017 r. z: <http://raportzintegrowany2016.gkpge.pl/>
- PGE S.A. (2017b). *Sprawozdanie Zarządu z działalności PGE Polska Grupa Energetyczna S.A. oraz Grupy Kapitałowej PGE za rok 2016*. Pobrane 15 listopada 2017 r. z: <https://www.gkpge.pl/relacje-inwestorskie/content/download/15038/106544>
- PGNiG S.A. (2015). *Raport Społeczny GK PGNiG 2014 - Odpowiedzialna energia*, Pobrane 15 listopada 2017 r. z: http://www.pgnig.pl/documents/10184/255278/Raport_spoleczny_PGNiG_2014.pdf/06a609ae-4033-467c-8494-380f04e6929a
- PKN Orlen S.A. (2017). *Raport Zintegrowany Grupy Orlen 2016*. Pobrane 15 listopada 2017 r. z: https://raportzintegrowany2016.orklen.pl/pub/ORLEN_Raport.pdf
- PZU S.A. (2015). *Raport społecznej odpowiedzialności biznesu PZU SA 2013-2014*. Pobrane 15 listopada 2017 r. z: https://www.pzu.pl/c/document_library/get_file?uuid=12bb8e97-21f3-4f7c-bba5-1bccc63e1992&groupId=10172
- Tauron PE S.A. (2017). *Raport zintegrowany Grupy Tauron za 2016 rok*. Pobrane 15 listopada 2017 r. z: <http://raport2016.tauron.pl/>
- Trakcja PRKiI S.A. (2015). *Raport społeczny 2015*, Pobrane 15 listopada 2017 r. z: http://www.grupatrakcja.com/uploads/media/raport_spo%C5%82eczny_trakcja_prkii.pdf
- Zespół Elektrociepłowni Wrocławskich Kogeneracja S.A. (2016). *Raport zrównoważonego rozwoju Grupy EDF w Polsce za lata 2014-2015*. Pobrane 15 listopada 2017 r. z: http://www.kogeneracja.com.pl/upload/rzr_edf_2016.pdf

SPIS RYSUNKÓW I WYKRESÓW

Rysunek 1.1. Struktura przykładowej spółki i umiejscowienie interesariuszy wewnętrznych wg metodologii Freemana	18
Rysunek 1.2. Sprawozdanie finansowe a raport roczny	26
Rysunek 1.3. Miejsce informacji niefinansowych w raporcie rocznym (biznesowym) według nauki rachunkowości	33
Rysunek 2.1. Różnica w definicji użyteczności w standardach krajowych, a międzynarodowych	108
Rysunek 2.2. Wpływ kwestii społecznych i środowiskowych na wzrost wartości przedsiębiorstwa według Komisji Europejskiej	112
Rysunek 2.3. Miejsce informacji niefinansowych w raporcie rocznym (biznesowym) według ustawy o rachunkowości	132
Rysunek 2.4. Zakres sprawozdawczości określony w ustawie o rachunkowości, a zakres rachunkowości finansowej w kontekście weryfikacji	136
Wykres 3.1. Odsetek spółek RESPECT Index wykonujących daną czynność	152

SPIS TABEL

Tabela 2.1. Definicje cech jakościowych w wybranych przepisach i standardach rachunkowości.....	109
Tabela 3.1. Struktura wskaźników niefinansowych w ramach standardów GRI-G4.	145
Tabela 3.2. Spółki indeksu RESPECT i ich raporty przebadane w ramach analizy struktury ujawnień informacji niefinansowych.	151
Tabela 3.4. Struktura ujawnień w Raporcie CSR Banku Millenium za rok 2016.....	157
Tabela 3.5. Struktura ujawnień w Raporcie zintegrowanym Grupy Kapitałowej Lubelski Węgiel Bogdanka za rok 2016.....	159
Tabela 3.6. Struktura ujawnień w Zintegrowanym raporcie rocznym Budimex S.A. za rok 2016	160
Tabela 3.7. Struktura ujawnień w Raporcie Odpowiedzialnego Biznesu BZ WBK S.A. za 2016 rok.....	162
Tabela 3.8. Struktura ujawnień w Raporcie rocznym spółki Elektrobudowa S.A. za 2016 rok	163
Tabela 3.9. Struktura ujawnień w raporcie Nasza Odpowiedzialność 2016 Grupy Energa.....	164
Tabela 3.10. Struktura ujawnień w zakresie CSR przez Forte S.A. w 2016 roku	166
Tabela 3.11. Struktura ujawnień w ramach Strategii CSR Grupy Kapitałowej GPW w Warszawie w 2015 roku	166
Tabela 3.12. Struktura ujawnień w Raporcie zintegrowanym Grupy Azoty za rok 2015	167
Tabela 3.13. Struktura ujawnień w Zintegrowanym raporcie rocznym Grupy LOTOS za 2015 rok.....	168
Tabela 3.14. Struktura ujawnień w Raporcie z działań społecznych Fundacji Kronenberga przy Citi Handlowy za 2015 rok.....	170
Tabela 3.15. Struktura ujawnień w Zintegrowanym Raporcie Rocznym ING Banku Śląskiego 2016.....	171
Tabela 3.16. Struktura ujawnień w Raporcie Zintegrowanym Grupy KGHM Polska Miedź za 2016 rok	173
Tabela 3.17. Struktura ujawnień w Raporcie zrównoważonego rozwoju Grupy EDF w Polsce za lata 2014-2015	174
Tabela 3.18. Struktura ujawnień w Orange Polska – Raport Zintegrowany za 2016 rok	175
Tabela 3.19. Struktura ujawnień w Raporcie społecznym 2016 Grupy Kapitałowej PCC Exol.....	176
Tabela 3.20. Struktura ujawnień w Zintegrowanym raporcie rocznym 2016 Pelion Spółki Akcyjnej.....	178
Tabela 3.21. Struktura ujawnień na stronie internetowej Banku Pekao S.A.	179
Tabela 3.22. Struktura ujawnień w Raporcie Zintegrowanym 2016 PGE Polskiej Grupy Energetycznej S.A. oraz Grupy Kapitałowej PGE	181
Tabela 3.23. Struktura ujawnień w Sprawozdaniu Zarządu z działalności PGE Grupa Energetyczna S.A. oraz Grupy Kapitałowej PGE za rok 2016.....	183
Tabela 3.24. Struktura ujawnień w Raporcie Społecznym GK PGNiG 2014	185
Tabela 3.25. Struktura ujawnień w Raporcie Zintegrowanym Grupy Orlen 2016.....	186
Tabela 3.26. Struktura ujawnień w Raporcie społecznej odpowiedzialności biznesu PZU SA 2013-2014.....	188

Tabela 3.27. Struktura ujawnień w Raporcie zintegrowanym Grupy Tauron za 2016 rok	189
Tabela 3.28. Struktura ujawnień w Raporcie społecznym 2015 Trakcji PRKiI S.A.....	191
Tabela 3.29. Zestawienie informacji niefinansowych ujawnianych przez spółki indeksu RESPECT w kwestiach społecznych	193
Tabela 3.30. Zestawienie informacji niefinansowych ujawnianych przez spółki indeksu RESPECT w kwestiach środowiskowych.....	194
Tabela 3.31. Zestawienie informacji niefinansowych ujawnianych przez spółki indeksu RESPECT w kwestiach pracowniczych	195
Tabela 3.32. Zestawienie informacji niefinansowych ujawnianych przez spółki indeksu RESPECT w kwestiach praw człowieka	196
Tabela 3.33. Zestawienie informacji niefinansowych ujawnianych przez spółki indeksu RESPECT w kwestiach przeciwdziałania korupcji i łapownictwu.....	197
Tabela 3.34. Zestawienie ujawnianych informacji niefinansowych o modelu biznesowym i sposobie raportowania ryzyka przez spółki indeksu RESPECT	198
Tabela 3.35. Klasyfikacja informacji niefinansowych zawieranych w sprawozdaniu niefinansowym	207
Tabela 3.36. Przykładowy wzorzec formularza elektronicznego dla ujawniania informacji niefinansowych w oświadczeniu na temat informacji niefinansowych	210